

Довідник
з експортного контролю України

**Правові засади
національного та міжнародного
експортного контролю**

Том 1

Практичні питання для експортерів

Київ 2012

Зміст Довідника

Том 1	Практичні питання для експортерів
Том 2	Коментарі

Автори Тому 1:

Гришуткін Олександр Миколайович – (кандидат економічних наук, заслужений працівник промисловості України) – передмова, Глава 1...

Грицай Євген Олександрович – Глава 2 (у співавторстві).

Дмитренко Олександр Михайлович – Глава 3.

Дудко Олексій Дмитрович – Глава 2 (розділ 2.4).

Лівчин Юрій Васильович – Глава 2 (у співавторстві).

Чечеюк Людмила Володимирівна – Глави 3 (у співавторстві), 4, 5, 6, 7, 8

Автори Тому 2:

Гришуткін Олександр Миколайович – (кандидат економічних наук, заслужений працівник промисловості України) – передмова, глава 3 (у співавторстві)

Відзіговська Тетяна Володимирівна - Глава 9

Грицай Євген Олександрович – Глава 2 (у співавторстві)

Дудко Олексій Дмитрович – Глава 2 (у співавторстві)

Лівчин Юрій Васильович – Глава 2 (у співавторстві)

.....

З М І С Т

Глава 1	Законодавча база експортного контролю	
	1.1. Предмет, цілі та інструменти законодавства у галузі експортного контролю	
	1.1.1. Предмет. Що являє собою законодавство у галузі експортного контролю?	
	1.1.2. Цілі та об'єкти законодавства у галузі експортного контролю	
	1.1.3. Інструменти, що застосовуються для досягнення цілей законодавства у галузі експортного контролю	
	1.2. Відповідальне ставлення експортерів до цілей експортного контролю	
	1.3. Вплив законодавства у галузі експортного контролю на діяльність підприємств	
	1.4. Міжнародні аспекти експортного контролю	
	1.5. Обізнаність підприємців про законодавство у галузі експортного контролю	
	1.6. Основні терміни в галузі експортного контролю відповідно до законодавства	
	1.6.1. Деякі аспекти здійснення міжнародних передач товарів	
	1.6.2. Нормотворча ініціатива у галузі експортного контролю	
	1.6.2.а. Базова термінологія експортного контролю	
	1.6.2.б. Термінологія щодо об'єктів експортного контролю	
	1.6.2.в. Термінологія відносно регіонів постачання	
	1.6.2.г. Термінологія щодо видів діяльності у галузі експортного контролю	
	1.6.2.д. Термінологія щодо методів експортного контролю та органів, що його здійснюють	
	1.6.2.е. Термінологія щодо методів експортного контролю та органів, що його здійснюють	
	1.7. Роль держав-членів міжнародних режимів експортного контролю у виконанні рішень Ради Безпеки ООН	
	1.8. Систематика експортних обмежень	
	1.9. Особливості заборон та часткових обмежень (ембарго)	
	1.10. Питання дозвільного порядку у галузі експортного контролю	
	1.11. Контрольні списки	
	1.11.1. Загальні принципи побудови контрольних списків	
	1.11.2. Зв'язок між контрольними списками товарів подвійного використання	
	1.11.3. Національний контроль спеціальних товарів	
	1.12. Міжнародні передачі товарів	
	1.12.1. Різновиди міжнародних передач товарів	
	1.12.2. Експорт товарів в рамках міжнародних договорів	
	1.12.3. Експорт товарів до держав-членів міжнародних режимів експортного контролю	
	1.12.4. Експорт товарів поза коло держав-членів міжнародних режимів експортного контролю	
	1.12.5. Імпорт товарів	
	1.12.6. Транзит товарів	
	1.13. Контроль над експортом товарів, не включених до контрольних списків	

	1.13.1. Інформування з боку державних органів або обізнаність експортера	
	1.13.2. Як експортер стає „обізнаним”?	
	1.13.3. Ранні попереджувальні листи	
	1.13.4. Ризики, пов’язані з товарами, не включеними до контрольних списків – рішення: оформлення та подання заяви „для впевненості”	
	1.13.5. Чутливе використання	
	1.14. Спрощення процедур експортного контролю	
	1.14.1. Відкриті дозволи та висновки	
	1.14.2. Генеральні дозвільні документи	
	1.14.3. Дозвільні документи з обмеженням обсягу	
	1.14.4. Гранична вартість товарів	
	1.15. Звільнення від дозвільних процедур	
	1.16. Вимоги до здійснення дозвільних процедур відносно послуг („технічної допомоги”)	
	1.17. Вимоги до здійснення дозвільних процедур відносно посередницьких (брокерських) угод	
	1.18. Роз’яснення з боку Держекспортконтролю з метою з’ясування умов відносно дозвільних процедур	
	1.19. Вимоги до інформування та звітування з боку суб’єктів, а також щодо зберігання ними документів	
	1.19.1. Загальні зобов’язання щодо надання інформації до Держекспортконтролю	
	1.19.2. Зберігання та представлення суб’єктом документів до Держекспортконтролю:	
Глава 2.	Поради щодо оформлення заяви з метою отримання дозвільних документів	
	2.1. Загальні примітки	
	2.2. Поради щодо заяви	
	2.2.1. Форма заяви	
	2.2.1.а. Оформлення та подання заяви	
	2.2.1.б. Подання електронної копії заяви	
	2.2.2. Деталі заяви	
	2.2.2.а. Повнота, відсутність суперечностей та помилок	
	2.2.2.б. Достовірність та прозорість документів	
	2.2.3. Перевірочні заходи	
	2.3. Заповнення заяви	
	2.3.1. Логіка заяви	
	2.3.1.а. Задіяні сторони, товари, інші деталі	
	2.3.1.а.1. Задіяні сторони	
	2.3.1.а.2. Товар	
	2.3.1.а.3. Інші деталі	
	2.3.2. Інструкції по заповненню	
	2.3.3. Супутні документи	
	2.3.4. Огляд найбільш розповсюджених помилок	
	2.4. Надання дозвільних документів	
	2.4.1. Процедури надання дозвільних документів	
	2.4.1.а. Форма дозвільних документів	
	2.4.1.б. Оригінал, копія та митні функції дозвільних	

	документів	
	2.4.1.в. Захист дозвільних документів від фальсифікації	
	2.4.2. Випадки, у яких передбачено надання дозвільних документів	
	2.4.3. Випадки, у яких дозвільні документи не надаються	
	2.5. Дії підприємства після отримання дозвільних документів	
	2.5.1. Чи є впевненість щодо отримання дозвільних документів?	
	2.5.2. Перевірка дозвільних документів до їх отримання	
	2.5.3. Виконання додаткових умов	
	2.5.3.а. Особливі умови	
	2.5.3.б. Додаткова інформація	
	2.5.4. Подовження строку дії	
	2.5.5. Дії, пов'язані з внесенням змін до дозвільних документів	
	2.6. Дії суб'єкта після здійснення конкретної міжнародної передачі товарів	
	2.6.1. Звітування про фактичну передачу	
	2.6.2. Перевірки та звіти про використання за призначенням	
	2.6.3. Інформування про відхилення	
	2.6.4. Відмови від виконання контрактів	
	2.6.5. Замітки у ділових паперах	
	2.6.6. Зберігання ділових паперів	
	2.6.7. Повернення	
Глава 3.	Організація систем внутрішньофірмового експортного контролю на підприємствах	
	4.1. Філософія/цілі системи внутрішньофірмового експортного контролю.	
	4.1.1. Мета впровадження експортного контролю.	
	4.1.2. Нормативно-правове підґрунтя створення на підприємствах систем внутрішньофірмового експортного контролю	
	4.1.3. Заява підприємства щодо цілей та філософії створення системи внутрішньофірмового експортного контролю	
	4.2. Заходи організаційного характеру, яких доцільно вжити на шляху створення системи внутрішньофірмового експортного контролю	
	4.2.1. Урахування специфіки підприємства	
	4.2.2. Призначення керівної посадової особи, відповідальної за експортний контроль	
	4.2.3. Організація підрозділу експортного контролю	
	4.2.4. Відбір персоналу	
	4.3. Основні завдання системи експортного контролю підприємства	
	4.4. Основні функції підрозділу експортного контролю	
	4.5. Права та обов'язки підрозділу експортного контролю	
	4.6. Перелік первісних заходів з організації підрозділу експортного контролю	
	4.7. Організація взаємодії підрозділів підприємства з метою належного виконання вимог експортного контролю	
	4.8. Підвищення рівня обізнаності персоналу щодо нормативно-правової бази у галузі експортного контролю	
	4.9. Контроль виконання обов'язків	
	4.10. Організація процесів та процедур експортного контролю на підприємстві	
	4.10.1. Складення плану процесу: Хто? – Коли? – Як?	

	4.10.2. Інструкції	
	4.10.3. Система обробки даних	
	4.10.4. Застосування експортного контролю на ранніх стадіях	
	4.10.5. Передача інформації до підрозділу експортного контролю. Аналіз проектів контрактів. Лист-аналіз.	
	4.11. Практичні заходи, що передують поданню заявки на отримання дозвільного документу	
	4.11.1. Визначення необхідності отримання дозвільного документу	
	4.11.2. Звернення до індивідуального списку товарів підприємства	
	4.11.3. Визначення можливості отримання генерального чи відкритого дозволу	
	4.12. Підготовка заявки щодо отримання дозвільного документу	
	4.13. Звітність про фактичне використання дозвільного документу	
	4.14. Участь підрозділу експортного контролю у відвантаженні товару	
	4.15. Відмова Держекспортконтролю у наданні дозвільного документу або повідомлення про необхідність призупинки міжнародної передачі	
	4.16. Таблиця відмов	
	4.17. Належна організація документообігу	
	4.18. Моніторинг, аудит та внутрішній аудит	
	4.18.1. Перевірка та відслідковування діяльності службовців	
	4.18.1.а. Внутрішні аудити	
	4.18.1.б. Зовнішні аудити	
Глава 4.	Основні принципи побудови та функціонування систем внутрішньофірмового експортного контролю підприємств	
	5.1. Принципи побудови системи внутрішньофірмового експортного контролю.	
	5.1.1. Принцип належної організації навчання – програма, планування, впровадження, зворотній зв'язок	
	5.1.2. Принцип впровадження системи перевірок (аудитів)	
	5.1.2.а. План аудитів	
	5.1.2.б. Аудиторські запитальники	
	5.1.3. Принцип відповідності вимогам законодавства у галузі експортного контролю	
	5.1.3.а. Елемент 1: Організаційні документи загального характеру для презентації системи внутрішньофірмового експортного контролю	
	5.1.3.б. Елемент 2: Інформаційні циркуляри	
	5.1.3.в. Елемент 3: Робочі інструкції	
	5.1.4. Принцип аналізу та регулювання робочих процесів підприємства з врахуванням вимог експортного контролю	
	5.1.5. Принцип забезпечення та підтримання контактів з державними органами експортного контролю та іншими державними органами	
	5.1.6. Принцип застосування інформаційних технологій в експортному контролі	
	5.1.6.а. Класифікація товарів	
	5.1.7. Принцип імплементації положень нормативно-правових актів до внутрішніх інструктивних документів підприємства	
	5.2. Презентація системи внутрішньофірмового експортного контролю	

Глава 5	Організація системи внутрішньофірмового експортного контролю з точки зору керівника підрозділу експортного контролю	
	6.1. Ділові поради щодо організації системи внутрішньофірмового експортного контролю з точки зору керівника підрозділу експортного контролю	
	6.1.1. Розмір підприємства	
	6.1.2. Тип діяльності	
	6.1.2.а. Заводське виробництво	
	6.1.2.а.1. Контроль, що залежить від специфіки товару	
	6.1.2.б. Діяльність, пов'язана з багаторазовими (оптовими) поставками	
	6.1.2.б.1. Контроль, що залежить від специфіки товару	
	6.1.2.б.2. Контроль кінцевого використання, призначення та партнерів	
	6.2. Інтегровані системи експортного контролю (підтримка інформаційних технологій)	
Глава 6	Застереження та «червоні прапорці» - як розпізнати спроби незаконного придбання товарів?	
	7.1. Обізнаність в компанії	
	7.2. З'ясування спроб незаконного придбання товарів	
	7.2.1 Спроби незаконного придбання, пов'язані з товаром	
	7.2.2. Спроби незаконного придбання, пов'язані з «ноу-хау»	
	7.2.3. Спроби незаконного придбання, пов'язані з тероризмом	
	7.3. Ранні попереджувальні листи	
Глава 7	Державна атестація систем внутрішньофірмового експортного контролю	
	8.1. Механізм державної атестації систем внутрішньофірмового експортного контролю	
	8.1.1. Перелік документів, що подаються для державної атестації системи внутрішньофірмового експортного контролю	
	8.2. Процедура розгляду заявки на державну атестацію системи внутрішньофірмового експортного контролю. Перевірки	
	8.3. Державна переатестація системи внутрішньофірмового експортного контролю	
	8.4. Підстави для відмови в державній атестації (переатестації) системи внутрішньофірмового експортного контролю	
Глава 8	Попередня ідентифікація товарів у галузі державного експортного контролю.	
	9.1. Нормативно-правове підґрунтя здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю	
	9.2. Мета попередньої ідентифікації товарів	
	9.3. Перелік документів, що подається Держекспортконтролю для отримання повноважень	
	9.4. Процедура розгляду заяв на отримання повноважень на здійснення діяльності щодо ідентифікації товару у галузі державного експортного контролю. Критерії оцінки	

	9.5. Свідоцтво про отримання повноважень на здійснення діяльності щодо ідентифікації товару у галузі державного експортного контролю	
	9.6. Продовження строку дії повноважень на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товару у галузі державного експортного контролю	
	9.7. Підстави для відмови у наданні (продовженні строку дії) повноважень. Скасування дії Свідоцтва	
	9.8. Висновок щодо ідентифікації товару	
	9.9. Звітність уповноважених юридичних осіб	
	9.10. Практичні поради стосовно організації попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю	
	9.11. Технічне завдання на ідентифікацію	
	9.12. Здійснення ідентифікації	
	9.13. Функції керівника уповноваженої юридичної особи	
Глава 9	Справляння плати за оформлення та видачу документів у галузі експортного контролю	
Глава 10	Наслідки незаконного здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають експортному контролю, – потенційні ризики для підприємств та їх персоналу	
	11.1. Загальний підхід до правозастосування	
	11.2. Порухення юридичними особами та фізичними особами-підприємцями законодавства в галузі державного експортного контролю	
	11.2.1. Штрафи, що накладаються на юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців	
	11.2.2. Санкції, що накладаються на юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців	
	11.3. Порухення фізичними особами-громадянами та посадовими особами законодавства в галузі державного експортного контролю	
	11.4. Адміністративні правопорушення	
	11.5.. Кримінальна відповідальність	
	Рисунки та схеми до 1 тому	

Глава 1. Законодавча база експортного контролю

Ця Глава містить лише загальні поняття про законодавчу базу галузі експортного контролю та пов'язане з нею законодавство інших галузей.

Інструментарії, що визначені законодавством у галузі експортного контролю та законодавством суміжних галузей, є вкрай важливими як для суб'єктів, що здійснюють міжнародні передачі товарів, так і для фахівців державних органів, що здійснюють контроль у цій галузі. Тільки досконале володіння зазначеними інструментаріями дає можливість визначити ризики та проблеми, що виникають у практичній діяльності суб'єктів підприємницької діяльності та фахівців державних органів

Ці інструментарії є також основою побудови та діяльності внутрішньофірмових систем експортного контролю, про які йдеться у четвертій, п'ятій та шостій главах цього тому.

Експортний контроль регулюється законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, відомчими актами загальнодержавної дії, а також відповідними актами суб'єктів господарювання, які здійснюють міжнародні передачі товарів.

Пропонуючи широкій аудиторії цей Довідник, автори прагнуть не стільки ознайомити читачів з юридичними аспектами законодавства у галузі експортного контролю, скільки висунути на передній план практичні поради та коментарі щодо застосування цього законодавства у повсякденній діяльності.

Цей довідник спрямований на читачів, які бажають орієнтуватись у „джунглях” законодавчої бази у галузі експортного контролю за допомогою відповідних порад, вказівок та коментарів.

1.1. Предмет, цілі та інструменти законодавства у галузі експортного контролю

1.1.1. Предмет. Що являє собою законодавство у галузі експортного контролю?

Протягом багатьох років Україна стабільно займає місце у першій десятці провідних держав-експортерів товарів військового призначення та подвійного використання, Географія такого експорту складає більш ніж 80 держав світу. а обсяг лише по товарах військового призначення стабільно перевищує 500 млн. дол. США.

Слід відверто сказати, що здійснення міжнародних передач таких вкрай „чутливих” товарів як озброєння, військова техніка та пов'язані з ними товари подвійного використання або пов'язані із зброєю масового знищення товари, є надзвичайно складною та відповідальною процедурою. Це обумовлено не тільки додатковими вимогами, пов'язаними з більш складними порівняно із звичайними товарами процедурами, але й тим, що відносно таких товарів Україна має низку добровільно прийнятих міжнародних зобов'язань, суть яких полягає як у введенні додаткових процедур контролю та перевірок, так і у введенні певних обмежень на експорт таких товарів з метою дотримання принципів нерозповсюдження.

Деякі підприємці могли б пошуткувати, що значні обсяги експорту досягнуті **”не завдяки, а не дивлячись на численні бюрократичні перепони”**, які свідомо створюються у державних системах експортного контролю, виходячи із принципів нерозповсюдження. Незважаючи на це, якщо ви далекоглядний підприємець і плануєте здійснювати міжнародні передачі товарів, вам просто необхідно дотримуватись вимог численних законодавчих і нормативних актів не тільки у галузі експортного контролю, а і в інших суміжних галузях, серед яких міжнародне право, митні процедури, міжнародна звітність та перевірки, податкове право, статистичні інструкції, контрактне право, інструкції з перевезень тощо.

Законодавство у галузі експортного контролю є тільки частиною нормативної бази, що регулює здійснення міжнародних передач так званих „чутливих” товарів, до яких воно відносить товари військового призначення та подвійного використання, а також інші товари,

які можуть сприяти створенню зброї масового знищення чи засобів її доставки, або можуть бути використані всупереч відповідним міжнародним зобов'язанням України. Це законодавство включає лише умови, за яких можуть здійснюватися або обмежуються міжнародні передачі, виходячи з чинників нерозповсюдження, безпекової та зовнішньої політики. У цьому довіднику ми приділяємо увагу та розглядаємо саме таке законодавство.

Інші правила чи обмеження щодо міжнародних передач товарів, які вводяться з метою збереження громадського порядку, оточуючого середовища, інтересів користувачів, захисту культурної спадщини тощо, є також надзвичайно важливими, повинні виконуватися підприємцями, але вони не є предметом цього довідника.

Приклад:

Експорт товарів, що можуть нанести шкоду навколишньому середовищу, контролюється з метою захисту цього середовища, такий контроль є частиною загального законодавства з експорту, але він не має безпосереднього відношення до предмету який ми називаємо „експортний контроль”.

1.1.2. Цілі та об'єкти законодавства у галузі експортного контролю

Підґрунтям експортного контролю є національні інтереси, нерозповсюдження, зовнішня та безпекова політика. Основною метою експортного контролю України є захист національної безпеки України та збереження миру в усьому світі, загрозою для якого є неконтрольоване розповсюдження звичайних озброєнь та розповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки.

Центром занепокоєння на цей час є держави, що прагнуть отримати зброю масового знищення та засоби її доставки, а також держави, в яких мають місце збройні конфлікти та громадянські війни. Особливу актуальність на цей час викликає також зростаюча загроза терористичних дій, яку людство повною мірою зрозуміло внаслідок терористичних атак на Сполучені Штати Америки 11 вересня 2001 року.

Приклад:

У 2005 р. За даними Міжнародного інституту вивчення проблем миру SIPRI було зафіксовано 17 крупних збройних конфліктів у 16 регіонах світу.

Протягом усього періоду після „холодної війни” Африка була одним з головних регіонів, де точилися крупні збройні конфлікти.

Законодавство України у галузі експортного контролю сформовано у відповідності до прийнятих нею міжнародних зобов'язань, визначених у міжнародних угодах, домовленостях та рішеннях міжнародних організацій, членом яких є Україна. Важливим підґрунтям виконання міжнародних зобов'язань є їх імплементація у національне законодавство у вигляді відповідних законодавчих та нормативних актів.

Основою законодавства у галузі експортного контролю є такі принципи державної політики як пріоритетність національних інтересів, забезпечення національної безпеки, виконання міжнародних зобов'язань, законність та застосування процедур експортного контролю виключно для досягнення його цілей.

1.1.3. Інструменти, що застосовуються для досягнення цілей законодавства у галузі експортного контролю.

Базовими інструментами експортного контролю є вимоги щодо дозвільного характеру міжнародних передач товарів, можливість заборон або обмежень таких передач, а також відповідальність підприємців за перевірки кінцевого використання товарів за призначенням.

Найпростішим шляхом досягнення мети експортного контролю є заборони експорту не тільки зброї масового знищення, засобів її доставки та звичайних озброєнь, але і заборони експорту пов'язаних з ними товарів подвійного використання..

Іншим простішим шляхом досягнення мети експортного контролю є введення „тотального” дозвільного порядку для всіх без винятку товарів.

Проте це крайнощі, а експортний контроль насправді не є таким простим.

Насправді під час здійснення заходів експортного контролю слід враховувати низьку різнополярних чинників, а саме:

не кожен експорт звичайних озброєнь є прямою загрозою безпеці України чи загрозою миру;

„тотальні” заборони, або „тотальний” контроль призвели б до знищення найбільш технологічних галузей економіки;

в кінцевому рахунку експорт матеріалів, обладнання, а особливо технологій для розроблення або виробництва зброї масового знищення та звичайних озброєнь може становити значно більшу загрозу, ніж сам експорт зброї.

Приклад:

*Отримуючи технологію для виробництва озброєнь, держави стають незалежними від постачання (закупівлі) готових видів зброї. **Таке становище практично унеможливорює контроль за розповсюдженням зброї.***

Проблема контролю за розповсюдженням зброї ускладнюється ще і тим, що не тільки військове обладнання та технології можуть бути застосовані для розроблення та виробництва зброї. Обладнання та технології, що використовуються в „цивільних” секторах промисловості у деяких випадках є також придатними для виробництва зброї (це так звані „товари подвійного використання”, які мають такі властивості, що незважаючи на „цивільне” призначення цих товарів, вони можуть бути використані у військових цілях).

Приклад:

Частини для цивільного та військового транспортного засобу можуть бути виготовлені на одному й тому ж верстаті.

Розроблення біологічної та хімічної зброї розпочинається в лабораторії з лабораторним обладнанням, яке також використовується в медицині.

Однак, зазначений вище „інший шлях” – здійснювати „тотальний” контроль усього експорту, що у будь-який спосіб пов'язаний зі зброєю, також є не виправданим. У цьому випадку більшість „цивільного” експорту може бути просто втрачена завдяки введенню „тотального” дозвільного порядку.

Законодавство у галузі експортного контролю повинно знайти розумний баланс між цими двома шляхами. З одного боку, не можна ускладнювати здійснення суто цивільного експорту, з іншого, поставки, що несуть загрозу безпеці та миру, повинні бути під контролем. Впроваджені законодавчими та нормативними актами норми не в змозі передбачити кожний окремий випадок, оскільки мають загальні формулювання. У зв'язку з чим можуть бути зупинені міжнародні передачі, які під час індивідуального розгляду можуть виявитися зовсім не проблематичними.

Законодавство у галузі експортного контролю вирішує зазначену вище дилему шляхом :

- **Заборони діяльності, що несумісна з цілями експортного контролю**

Приклад:

Стаття 6 Закону України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання” передбачає заборону діяльності, пов’язаної з міжнародною передачею товарів, у разі, коли є підстави вважати, що зазначені товари належать до зброї масового знищення чи призначені для створення такої зброї, засобів її доставки, або їх передача суперечить принципам боротьби з тероризмом.

- ***Застосування дозвільного порядку до передач, що становлять суттєву загрозу миру та безпеці***

Приклад:

Застосування „тотального” дозвільного порядку для міжнародних передач товарів військового призначення („Порядок ...”, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.11.2003р. №1807), а також контроль переговорів, пов’язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) на експорт таких товарів (Стаття 18 Закону України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання”)

- ***Відсутності заборон та вимог ліцензування для діяльності, що не становить фундаментального ризику для безпеки та миру.***

Вимога щодо „дозвільного порядку” є своєрідним „бар’єром” на шляху неконтрольованих міжнародних передач „чутливих” товарів. Разом з тим у експортному контролі відсутні заборони або обмеження щодо діяльності, яка не становить ризику для безпеки та миру.

Вимога щодо дозвільної системи здійснення міжнародних передач „чутливих” товарів приводить до необхідності здійснення компетентними органами перевірок, метою яких є визначення того, чи загрожує експорт цілям експортного контролю. Це вирішальний критерій. Дозвіл чи відповідний висновок буде надано у випадку, якщо перевірки не виявили будь-яких загроз. В іншому випадку у наданні дозволу чи позитивного висновку буде відмовлено.

Якщо дозвіл чи позитивний висновок може бути надано, то експортер стикається тільки з необхідністю проходження процедури експортного контролю, але зрештою зможе експортувати свій товар.

У випадку, коли у наданні дозволу чи позитивного висновку буде відмовлено - ефект подібний до заборони, експорт неможливий.

Приклад:

Товари військового призначення завжди є предметом дозвільного порядку, коли їх міжнародна передача здійснюється до будь-якою держави („Порядок ...”, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.11.2003р. №1807), у зв’язку з тим, що вони принципово можуть бути фактором загроз безпеці та миру.

При цьому загальний порядок залишається однаковим, незалежно від того, здійснюється поставка в африканську державу, де точиться громадянська війна, або у державу європейської спільноти. Різниця виявляється лише під час здійснення дозвільних процедур по конкретній міжнародній передачі та призводить до надання дозвільного документу або до відмови в його наданні.

Одночасно загальний дозвільний порядок може охоплювати міжнародну передачу, яка виявляється під час деталізованого аналізу неproblemатичною, так само він може не охоплювати окремі індивідуальні справи, які ставлять під загрозу цілі експортного контролю. Для таких випадків у законодавстві з питань експортного контролю передбачені положення для визначених державних органів, які дозволяють їм вжити відповідних заходів втручання (дивись Статтю 2 Указу Президента України від 24.12.2002 р. №1207).

П р а в и л а:

- ***Законодавство у галузі експортного контролю впроваджує експортні обмеження, обґрунтовані безпековою та зовнішньою політикою.***
- ***Експортний контроль покликаний забезпечити безпеку України та міжнародну безпеку.***
- ***Експортний контроль має справу не тільки з тими компаніями, що експортують озброєння.***
- ***Експортний контроль застосовується також і до компаній, що експортують цивільну продукцію.***
- ***Інструментами експортного контролю є заборони, вимоги щодо дозвільного порядку міжнародних передач товарів та заходи втручання у такі передачі у визначених законодавством випадках.***

1.2. Відповідальне ставлення експортерів до цілей експортного контролю

Експортний контроль повинен бути пріоритетним питанням у компаніях, для чого безумовно є серйозні підстави.

Проте на практиці сфера експортного контролю більшістю „недалекоглядних” підприємців сприймається як бюрократична перепона, що впливає на фактор вартості та призводить до зниження конкурентоспроможності. Дехто не може збагнути, що їх цивільним продуктом можна «зловживати» у військових цілях. Така точка зору є обмеженою та небезпечною.

Насправді слід розуміти:

- експортний контроль є необхідним для компанії, тому що захищає її від санкцій та дає змогу зберегти позитивний імідж;
- „товари подвійного використання” також можуть бути використані у військових цілях;
- скандали, пов’язані з експортом, є привабливою темою для ЗМІ, ретельно відслідковуються як в Україні, так і за кордоном та можуть бути загрозою не тільки для позитивного іміджу компанії, але і взагалі для її існування;
- скандали, пов’язані з експортом, загрожують навіть існуванню компаній;
- скандали, пов’язані з експортом, примушують органи посилювати контроль по відношенню до компанії.

Якщо якась компанія хоча б підозрюється у здійсненні незаконного експорту, то по відношенню до такої компанії обов’язково буде здійснюватись посилений контроль з боку державних органів експортного контролю та правоохоронних органів.

Підприємці повинні сприймати експортний контроль як необхідний засіб забезпечення безпеки держави та збереження миру. Функціонуюча система експортного контролю забезпечує підґрунтя для впевненого існування експортерів на зовнішніх ринках.

Приклад:

Поставка деяких механізмів для ракетної програми країни X принесла короткотерміновий прибуток для однієї компанії.

Разом з цією компанією вся експортна складова промисловості держави отримала негативний міжнародний імідж і в майбутньому буде мати значно більші втрати на зовнішньоекономічних ринках, ніж прибуток такої компанії.

Підприємці повинні як найкраще дотримуватись «набридлих вимог» до яких вони відносять вимоги експортного контролю. Це означає, що ефективний та помірний експортний контроль на підприємстві може бути впроваджений лише у співробітництві з державними органами.

Практична порада:

Керівництво підприємства повинно чітко розуміти та вміти довести до персоналу ідею дотримання експортного контролю як позитивної, довгострокової інвестиції.

П р а в и л а:

- Експортний контроль – це сфера менеджменту і менеджмент повинен діяти у відповідності до рольової моделі.
- Компанії повинні сприйняти експортний контроль як неминучий.
- Експортний контроль сприяє збереженню ринків та повинен сприйматися як довгострокове інвестування.

1.3. Вплив законодавства у галузі експортного контролю на діяльність підприємств

Виходячи з того, що експортний контроль для підприємства є „неминучим”, важливим завданням його практичної імплементації на підприємстві є виявлення відповідних ризиків та вирішення комплексу питань, пов’язаних з впровадженням відповідального підходу до здійснення міжнародних передач товарів, виходячи з процедур експортного контролю.

Перелік деяких перевірочних заходів для виявлення ризиків, пов’язаних з застосуванням процедур експортного контролю

Визначте заборони, які пов’язані із дотриманням цілей експортного контролю, у зв’язку з тим, що їх наявність може унеможливити будь-який легальний експорт □

Заборони та вимоги виконання дозвільних процедур повинні бути чітко визначені ще до підписання контракту та планування виробництва (комерційний ризик) □

Недотримання законодавчих вимог та положень експортного контролю є таким, що тягне за собою застосування санкцій та накладення величезний

штрафів на підприємство, а також підлягає покаранню згідно з кримінальним кодексом (ризик санкцій та покарань) ☐

Співробітники, які нехтують виконанням законодавчих вимог та положень, зіткнуться не тільки з кримінальними та адміністративними покараннями, а і з відповідними наслідками, пов'язаними з втратою роботи та складнощами наступного працевлаштування (ризик втрати роботи) ☐

До „ненадійних” підприємств не застосовуються спрощені процедури, передбачені законодавством у галузі експортного контролю, надані їм привілеї (наприклад, відповідні повноваження на експорт/імпорт товарів військового призначення) можуть бути скасовані, а надані їм дозвільні документи можуть бути призупинені або анульовані. ☐

Підприємство, яке вже виготовило продукцію та занадто пізно збагнуло, що для експорту цієї продукції необхідно отримання дозвільних документів з експортного контролю, які в кінці кінців не можуть бути надані, виходячи з цілей експортного контролю, змушено сплатити витрати на виробництво, штрафні санкції за контрактом і на додаток до цього може втратити свого замовника назавжди.

Співробітники, які не дивлячись на заборони здійснюють поставку, отримують певні строки за ґратами та втрачають свою роботу.

Підприємство - „порушник”, як правило, буде мати значні складнощі з наступним отриманням дозвільних документів на здійснення „чутливого” експорту.

Перелік деяких перевірочних заходів для вирішення проблем, пов'язаних з застосуванням процедур експортного контролю

Щоб виявити ризики, які пов'язані із застосуванням процедур експортного контролю, здобудьте хоча б базові знання у цій галузі ☐

Організуйте на підприємстві систему внутрішньофірмового експортного контролю ☐

Призначте на посади в системі менеджменту та експортного контролю тільки надійних співробітників ☐

Беріть до уваги питання безпеки під час здійснення процедур та запитуйте у Держекспортконтролю у разі виникнення сумнівів ☐

більш деталізовану інформацію ви отримаєте у Главі 4 цього тому

1.4. Міжнародні аспекти експортного контролю

Національні інтереси, національна безпека та міжнародні зобов'язання України у галузі нерозповсюдження та експортного контролю є основою законодавства у галузі експортного контролю, якого повинні дотримуватись українські підприємства. Досягнення цілей експортного контролю вимагає міжнародно скоординованих дій в цій галузі. В ідеалі повинні існувати загальні (однакові) правила в усіх промислових державах. Проте, на практиці, такого ідеального стану справ до цього часу не досягнуто, але зроблено **за останні 25 років** в цьому напрямі надзвичайно багато.

Наприклад:

- Правила Європейської спільноти у відношенні до товарів подвійного використання, уніфіковані процедури щодо таких товарів впроваджені в усіх державах-членах ЄС. Законодавство України також наближено до таких процедур.
- Кодекс поведінки, положеннями якого користуються держави-члени ЄС під час експорту озброєнь, зобов'язує усі держави дотримуватись уніфікованих критеріїв ліцензування. Положення цього Кодексу також враховуються під час прийняття рішень про надання дозвільних документів.
- Держави-члени міжнародних режимів експортного контролю (Вассенаарська домовленість, Австралійська група, Група ядерних постачальників, Режим контролю за ракетними технологіями) спільно готують списки товарів, правила поведінки та впроваджують відповідний обмін інформацією.

Проте ці міжнародні аспекти у значної кількості держав не застосовуються як норми безпосередньої дії. Зазначені аспекти ще мають бути імplementовані до законодавства кожною окремою держави. Юридично зобов'язуючими заборони та вимоги впровадження дозвільного порядку стають тільки тоді, коли вони імplementовані до законодавчих та інших нормативно-правових актів держави, у тому числі і України. Специфічні процедури, пов'язані із здійсненням заходів експортного контролю, викладені у відповідних нормативно-правових актах загальнодержавної дії.

Більш детально це викладено у Главах 2 та 3 Тому 2.

П р а в и л а:

- *Законодавство у галузі експортного контролю у повній мірі регулюється міжнародними зобов'язаннями України у галузі нерозповсюдження та експортного контролю, тобто регулюється міжнародними стандартами.*
- *Юридично зобов'язуючими заборони та вимоги впровадження дозвільного порядку у галузі експортного контролю стають тільки тоді, коли вони імplementовані до законодавчих та інших нормативно-правових актів держави, у тому числі і України.*

1.5. Обізнаність підприємців про законодавство у галузі експортного контролю

Кожен підприємець, що має намір здійснювати міжнародні передачі „чутливих товарів” повинен знати:

- законодавчі та нормативно-правові акти, які застосовуються під час здійснення заходів експортного контролю на практиці;
- де можна знайти законодавчі та нормативно-правові акти у галузі експортного контролю;
- де отримати та як вчасно бути поінформованим про поточні зміни і доповнення до законодавчих та нормативно-правових актів у галузі експортного контролю.

Крім базових документів, на підприємствах є потреба у прийнятті додаткових інструкцій в залежності від номенклатури продукції та комерційних ринків її збуту. Тому пакети таких документів у різних підприємств можуть бути зовсім різними. Для практичного

експортного контролю важливо, щоб персонал підприємства був обізнаним в нормативних документах, які стосуються комерційних угод саме цього підприємства.

Приклад:

Ембарго проти терористів застосовується незалежно від типу товарів та місця проживання терористів. У зв'язку з цим, зазначені нормативні документи повинні бути доступними на кожному підприємстві.

Виробник озброєнь чи військової техніки перш за все повинен знати законодавство щодо розроблення, виробництва та реалізації таких товарів, у тому числі законодавство про міжнародні передачі товарів військового призначення.

З іншого боку, підприємства, що здійснюють міжнародні передачі виробничого обладнання загального призначення, повинні керуватися нормативними документами, що регламентують такі передачі відносно товарів подвійного використання.

Перелік перевірочних заходів з питань законодавства у галузі експортного контролю

Законодавчий чи нормативний документ	Чому підприємці повинні знати ці документи	
Нормативні акти, пов'язані з ембарго Дивись Том 3 цього Довідника	Містять заборони на різноманітні види діяльності	☐
Закон „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання Дивись Том 4 цього Довідника	Визначення термінології та процедур державного експортного контролю Визначення переліку порушень законодавства у галузі експортного контролю та відповідальності юридичних осіб за такі порушення	☐
Порядок державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання Дивись Том 4 цього Довідника	Обов'язкове отримання дозвільних документів на експорт та тимчасове вивезення товарів Вибіркове за визначеними категоріями отримання дозвільних документів на імпорт, тимчасове ввезення та транзит товарів	☐
Порядок державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення Дивись Том 4 цього Довідника	Обов'язкове отримання дозвільних документів на здійснення міжнародних передач товарів	☐
Порядок державного контролю за	Обов'язкове отримання дозвільних	☐

проведенням переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів)

Дивись Том 4 цього Довідника

Положення про порядок надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю

Дивись Том 4 цього Довідника

Положення про порядок надання гарантій та здійснення державного контролю за виконанням зобов'язань щодо використання у заявлених цілях товарів, які підлягають державному експортному контролю

Дивись Том 4 цього Довідника

документів на право проведення переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) на експорт товарів військового призначення

Вибірковий (за визначеними напрямками) контроль проведення переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) на експорт товарів подвійного використання

Вимоги та рекомендації щодо укладення зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про експорт товарів

Встановлення державної монополії на експорт, імпорт товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю

Призначення повноважних суб'єктів виключно відповідним рішенням (актом) Кабінету Міністрів України

□

Права та обов'язки суб'єктів, яким надані повноваження

Визначає:

порядок надання державних гарантій і гарантій українських кінцевих споживачів щодо використання у заявлених цілях імпортованих в Україну товарів

порядок здійснення державного контролю за виконанням цих гарантій

□

порядок контролю за виконанням іноземними кінцевими споживачами своїх гарантій щодо

використання у заявлених цілях товарів, імпортованих ними з України

Списки товарів, що підлягають державному експортному контролю

Дивись Том 5 цього Довідника

Списки товарів військового призначення та Списки товарів подвійного використання, що підлягають державному експортному контролю

□

Положення про порядок проведення експертизи в галузі державного експортного контролю

Дивись Том 4 цього Довідника

Визначає:

порядок проведення експертиз в галузі експортного контролю відносно товарів, які є предметом експортного контролю

порядок проведення експертиз в галузі експортного контролю відносно суб'єктів, які мають намір здійснювати міжнародні передачі товарів, що підлягають державному експортному контролю

□

порядок та умови проведення експертиз, пов'язаних з реєстрацією суб'єктів підприємницької діяльності у якості суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю

Порядок державної атестації систем внутрішньофірмового експортного контролю, створеної суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів

Дивись Том 4 цього Довідника

Визначає процедуру проведення державної атестації системи внутрішньофірмового експортного контролю, створеної суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю

□

Увага:

Підприємці можуть знайти ці та інші законодавчі та нормативні документи діючі в Україні разом з усіма відповідними інструкціями, інформаційними брошурами, формами та переліками необхідних заходів у цьому Довіднику, а саме:

- у Томі 3, 4 та 5 цього Довідника,
а разом з останніми поправками -
- на сторінці Держекспортконтролю України www.dsecu.gou.ua.

Слід розуміти, що будь-які офіційні законодавчі та нормативно-правові акти у галузі експортного контролю та суміжних галузях підприємці можуть отримати з відповідних офіційних сайтів та видань Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України.

Звісно не достатньо вивчити ці документи тільки один раз. На практиці, експортний контроль ускладнюється тим, що до законодавства в цій галузі досить часто вносяться зміни та доповнення, обумовлені міжнародними зобов'язаннями України. Цих законодавчих поправок теж необхідно дотримуватись.

Приклад:

Список товарів подвійного використання зазнає змін не менш, як раз на рік відповідно до рекомендацій міжнародних режимів експортного контролю. Якщо підприємство працює зі списком п'ятирічної давності – таке трапляється час від часу – то зрозуміло, що це не є доказом відповідального ставлення підприємства до експортного контролю.

П р а в и л а:

- Підприємство повинно визначитись, які саме законодавчі та нормативні акти відповідають профілю його діяльності.
- Зазначені законодавчі та нормативні акти повинні бути доступні для персоналу підприємства.
- Зміни до цих документів повинні постійно відслідковуватись.

1.6. Основні терміни в галузі експортного контролю відповідно до законодавства

1.6.1. Деякі аспекти здійснення міжнародних передач товарів

Здійснення міжнародних передач товарів включає велику кількість видів комерційної діяльності та залучає різних учасників.

Приклад:

До здійснення експортної угоди між Україною та США можуть бути залучені такі суб'єкти: виробник, покупець в Україні, експортер України (посередник), вантажовідправник, власник компанії-перевізника, представник експортера за кордоном, іноземний посередник та кінцевий користувач (замовник).

Постачання товарів у деяких випадках може бути пов'язане з іншою діяльністю.

Приклад:

Підприємство продає верстати іноземному замовнику. Крім самої поставки, він погоджується на здійснення такої діяльності: підписання акту прийому-передачі товару в Україні у присутності замовника, складання та комісійний продаж за кордоном, навчання працівників, підготовка супровідних та навчальних документів, поставка запасних частин та роботи з обслуговування.

Є також багато способів доставки товарів іноземному замовнику.

Приклад:

Поставка через Одесу судном безпосередньо до Сан-Франциско, або через європейські держави вантажівкою, далі повітряним транспортом з перевантаженням в іншій державі, тобто поставка кінцевому споживачу здійснюється не безпосередньо з України, але замість цього з європейської чи іншої держави із залученням одного або кількох брокерів тощо.

1.6.2. Нормотворча ініціатива у галузі експортного контролю

Державні органи, що відповідають за експортний контроль та формулюють відповідні нормативні акти, стикаються з необхідністю приймати такі важливі рішення:

- Яка діяльність має підлягати державному експортному контролю?
- Як саме контролювати таку діяльність?
- Хто та яким чином повинен бути залученим до здійснення заходів експортного контролю?

Певні показники та приклади інших держав – членів міжнародних режимів експортного контролю надали змогу визначити структуру нормотворчих питань у галузі експортного контролю, а саме:

- У галузі експортного контролю наміри не контролюються.
- Експортний контроль здійснюється тільки у тій мірі, що необхідна для досягнення його цілей.
- Експортний контроль повинен бути відповідним його меті, необхідним для досягнення його цілей та пропорційним відносно „загроз”, пов’язаних із передачами конкретних товарів.
- Різні аспекти експортного контролю у змозі вирішити тільки диференційовані нормативні акти.

Безумовно існує значний простір для подальшого вдосконалення та диференціації нормативної бази в галузі експортного контролю. Ця можливість активно використовується Держекспортконтролем України. Підприємці тільки виграють від подальшого вдосконалення та диференціації законодавства у галузі експортного контролю.

1.6.2.а. Базова термінологія експортного контролю

Базова термінологія – це путівник, який допомагає орієнтуватись у законодавстві з експортного контролю. Без цього путівника підприємці не в змозі виявити ризики та прийняти відповідні рішення.

Передбачається, що цей путівник допоможе розпізнавати обставини, які можуть бути предметом заборони або щодо яких може бути запроваджена вимога стосовно дозвільного порядку. Знання базової термінології допоможе перекладати проблему на мову юристів у галузі експортного контролю та знаходити необхідні інструкції значно скоріше.

Визначення, що наводяться у цьому розділі Довідника як „базова термінологія” навмисно зроблені „спрощеними”. Таке „спрощення” дозволить зрозуміти суть термінів, не застосовуючи для цього складних юридичних конструкцій.

Базова термінологія може бути окреслена питаннями: «що», «звідки» та «куди», «хто», «як» та «ким».

1.6.2.б. Термінологія щодо об’єктів експортного контролю

Висловлюючись простою мовою, експортний контроль в основному має справу з фактом, що підприємець продає та доставляє „щось” іноземному замовнику, або купує та отримує „щось” сам. Для цього „щось” застосовується термін “товари”.

Товари - це вироби, роботи, послуги та технології (дивись Статтю 1 Закону України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання” у Томі 3 цього Довідника). Таким чином, усі промислові вироби є товарами. Проте прості ідеї не є технологіями і, таким чином, не є товаром.

Слід мати на увазі, що далеко не усі товари повинні мати фізичну форму.

Наприклад:

- послуги (або технічна допомога) застосовуються по відношенню до матеріальних об'єктів, але самі не мають фізичної форми;
- технології є нематеріальним товаром, але розміщуються на матеріальних носіях (паперових, електронних, магнітних тощо).

Дивись коментар у Томі 2 та визначення у Томі 3 цього Довідника.

Технологія – специфічні технічні знання та програмне забезпечення, що є необхідними для розроблення, виробництва або використання виробів, та викладені, наприклад, у вигляді відповідних носіїв інформації або технічної документації. (див. визначення термінів в списках товарів, що підлягають експортному контролю).

У цьому визначенні під „**програмним забезпеченням**” розуміється збірка з однієї або кількох програм або мікропрограм, що зберігається на будь-якому носії даних (див. визначення термінів в списках товарів, що підлягають експортному контролю).

Дивись коментар у Томі 2 та визначення у Томі 3 цього Довідника.

У термінології експортного контролю термін товар містить дві категорії товарів, які суттєво відрізняються між собою:

Товари військового призначення – вироби, послуги та технології військового призначення, включені до Списку товарів військового призначення, міжнародні передачі яких підлягають державному експортному контролю.

Серед них зброя, боєприпаси, бомби, торпеди, танки та броньована техніка, військові транспортні засоби, військові літаки та судна, військова електроніка, військове програмне забезпечення та технології. До цих товарів, як правило, відносяться суто військові товари, які спеціально розроблені для військового використання.

Товари подвійного використання – це товари спеціально не розроблені і не призначені для військового використання, але такі товари можуть використовуватись як в цивільних, так і у військових цілях.

Взагалі, ці товари в основному використовуються у цивільних цілях та замовляються цивільними замовниками. Проте завдяки своїм властивостям вони можуть також бути використані і у військових цілях, тому становлять певну небезпеку для цілей експортного контролю.

Військові прикладні цілі використання можуть мати багато форм. Для того, щоб класифікувати товари як товари подвійного використання, вже достатньо того, що товари можуть бути використані у зв'язку з розробленням, виробництвом або використанням озброєння. Спеціальний технічний стандарт в цьому випадку не потрібен.

Це стосується багатьох промислових виробів.

Тому підприємства повинні бути дуже обережними під час прийняття рішення про суто цивільне використання свого товару, а відповідно про необхідність застосування дозвільної системи для їх міжнародних передач.

Дивись коментар у Томі 2 та визначення у Томі 3 цього Довідника.

Приклад:

Прикладом товарів суто цивільного використання є дитячі іграшки, музикальні компакт-диски, романи тощо.

Прикладом товарів суто військового призначення крім озброєнь, боєприпасів та військової техніки є, наприклад, лінії з виробництва снарядів та патронів.

Прикладом товарів подвійного використання може бути верстат з числовим програмним керуванням, якій без будь яких переробок може бути використаним як для вироблення цивільних товарів, так і для вироблення складових до військових виробів.

1.6.2.в. Термінологія відносно регіонів постачання

Експортний контроль починає діяти, коли "чутливі" товари поставляються з України до інших держав, або постачаються в Україну. У рамках таких поставок можна виділити декілька типових випадків:

- поставки товарів в Україну;
- поставки товарів з України до держав-членів міжнародних режимів експортного контролю;
- поставки товарів з України до держав з якими укладено відповідні міжнародні договори про такі поставки;
- поставки товарів з України до держав, у відношенні яких є відповідні санкції РБ ООН чи інших міжнародних організацій, членом яких є Україна;
- постачавки товарів з України до інших, не визначених вище, держав.

Законодавство у галузі експортного контролю також враховує переліки зазначених вище держав.

Приклад:

Перелік держав-членів міжнародних режимів експортного контролю наведено у додатку до відповідного „Положення...”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 4 лютого 1998 року №125 (із наступними змінами і доповненнями).

Процедури прийняття рішень про надання дозвільних документів іноді значно відрізняються тільки тому, що держава-покупець та/або держава призначення внесена до певного переліку держав.

Держава призначення - держава, в якій товари використовуються, якщо ця держава невідома, то країною призначення вважається остання відома країна, куди товари були експортовані і для якої отримано сертифікат кінцевого споживача.

Дивись коментар у Томі 2 цього Довідника.

Держава-покупець - держава, де перебуває нерезидент України, який закупає товари у резидента України.

В інших випадках, держава призначення є державою-покупцем.

Дивись коментар у Томі 2 цього Довідника.

1.6.2.г. Термінологія щодо видів діяльності у галузі експортного контролю

Поставка товарів з однієї держави до іншої може мати різні назви, в залежності від держави призначення та умов поставки.

Крім того, експортному контролю підлягають і інші види діяльності:

Експорт – це продаж або передача товару іноземному суб'єкту з дотриманням законодавства у галузі експортного контролю незалежно від того здійснено чи ні вивезення товару за межі митної території України .

Дивись коментар у Томі 2 та визначення у Томі 3 цього Довідника.

Передача даних (невідчутні передачі технології)

На початку експортному контролю підлягали тільки ті товари, які мали якусь фізичну форму. Це все ще має місце сьогодні, коли йдеться про відповідні вироби, механізми, засоби обслуговування тощо.

Крім зазначених товарів, технології (у тому числі програмне забезпечення) можуть бути експортовані шляхом їх розміщення на відповідних матеріальних носіях, а також шляхом їх передачі через електронні засоби зв'язку.

Не має значення, чи такий матеріал передається на матеріальних носіях, чи він передається електронними засобами зв'язку. Якщо він внесений до списків – він обов'язково передається на підставі дозвільного документу.

Визначальним фактором є - чи досягли кінцевого користувача за кордоном зазначені технології.

Тому передачі даних також класифікуються як експорт. Невідчутна передача технології через електронні засоби зв'язку, факсом або телефоном здійснюється за тими ж самими правилами, що і звичайна передача виробів чи матеріальних носіїв.

Слід звернути увагу на те, що на відміну від послуг, які взагалі не мають матеріальної форми, технології мають доступну фізичну форму чи можуть бути передані електронними засобами.

Дивись коментар у Томі 2 та визначення у Томі 3 цього Довідника.

Транзит – це просте транспортування товарів через митну територію України.

Транзит є привілейованим питанням у законодавстві з питань експортного контролю. За виключенням товарів військового призначення, радіоактивних речовин та відходів, токсичних хімікатів та прекурсорів для них, біологічних (бактеріологічних) препаратів та інших ключових речовин для хімічної або біологічної зброї, транзит не забороняється та не є предметом експортного контролю.

Відповідно до законодавства у галузі експортного контролю відповідальність за здійснення транзиту та кінцеве використання товарів несе держава, з якої товари експортуються.

Приклад:

Військові вантажівки, вироблені в Росії, перевантажені з російського судна на судно під панамським прапором в українському порту „Жовтневий” для подальшого їх транспортування на Кубу. За виключенням портових робітників, компанії України не залучені до цієї поставки.

У такому простому випадку передача дійсно є транзитом. Не становить ризику і пов'язане з транспортуванням перевантаження або перепакування.

В іншому випадку, якщо в порцесі транспортування змінена країна призначення, або здійснено оброблення товарів або їх модифікація, випадок не може вважатися транзитом, розглядається як експорт і повинен здійснюватися на підставі дозвільних документів на експорт.

Приклад:

Якщо повернутися до попереднього прикладу, вантажівки протягом їх зберігання в українському порту „Жовтневий” були камуфльовані спеціальною фарбою. Тепер це вже не транзит через митну територію України, це експорт товарів, які оброблені на території України і втратили статус „транзитних”. Подальша передача таких товарів до Куби повинна здійснюватися на підставі відповідного дозволу на експорт з України і в такої поставці може бути відмовлено.

Вибір митної процедури також може привести до втрати статусу „транзит”.

Перелік перевірочних заходів

Транзит

Просте транспортування через митну територію України	☐
Немає заборони на вільне пересування конкретних товарів	☐
В іншому випадку ви маєте справу з експортом	☐

Дивись коментар у Томі 2 та визначення у Томі 3 цього Довідника.

Торгівля через посередників, „брокерська діяльність”

Термін посередницька (брокерська діяльність) включає **будь які дії підприємства чи підприємця** (дивись статтю 1 Закону України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання”), які сприяють здійсненню міжнародних передач товарів військового призначення, включаючи дії з фінансування, транспортування або експедирування вантажів.

Розуміється, що терміном „будь які дії” охоплюється і така діяльність як:

- Посередництво у контракті на продаж товару,
- Посередництво у контракті на закупівлю товару,
- Посередництво в укладанні контракту.

Послуги („технічна допомога”)

Відносно „послуг” слід звернути увагу на те, що законодавство у галузі експортного контролю європейських держав використовує термін «технічна допомога» який охоплює і „послуги” .

Законодавством України термін „послуги” використовується як в окремому значенні, так і опосередковано через термін „технічна допомога”

Послуги (технічна допомога) включає в себе технічне обслуговування, яке може надаватися у зв'язку з ремонтом, розробленням, виробництвом чи збиранням товару, його експлуатацією (у тому числі гарантійним чи авторським наглядом) або як консультаційні послуги.

Форма надання послуг (технічної допомоги) значення не має. Послуги (технічна допомога) можуть бути надані як ручним способом, так і за допомогою телефону чи електронної пошти, або під час безпосереднього спілкування.

Приклад:

Прикладом послуг (технічної допомоги) є: тестування, вимірювання, випробування, аналіз, навчання, тренування, просвітництво, передачі ноу-хау під час навчання представників інших країн або читання лекцій.

Не вважаються послугами (технічною допомогою) такі дії як, наприклад, переклад технічних документів, юридична діяльність, пов'язана з послугами (технічної допомогою), тощо.

Різноманітні форми послуг (технічної допомоги) та супутніх ним дій потребують чіткого розрізнення в частині вимог до їх експорту.

Приклад:

Для проведення ремонтних робіт, тобто експорту послуг (технічної допомоги) необхідні відповідні інструменти, тимчасове вивезення яких не є послугою. Тимчасове вивезення таких інструментів у випадках, коли вони визначені у контрольних списках, здійснюється на підставі дозвільних документів за процедурою тимчасового вивезення товарів.

Взагалі послуги (технічна допомога), що класифіковані як такі, що підлягають державному експортному контролю, експортуються на підставі відповідних дозвільних документів у рамках законодавства у галузі експортного контролю. Особливо це стосується випадків, коли під час надання послуг передбачається передача технології (у тому числі програмного забезпечення) за допомогою електронних засобів.

Приклад:

Технічна документація, необхідна для здійснення термінових ремонтних робіт, надсилається факсом іноземному замовнику. Це експорт технології за допомогою передачі даних з метою наступного надання послуг.

Перелік перевірочних заходів

Експорт технологій та послуг (технічної допомоги)

Товари, які є технологіями (у тому числі програмним забезпеченням), доступні у відчутній формі, фізично переміщуються? ☐

перевірте вимоги щодо дозвільних документів відносно передач технологій, розміщених на матеріальних носіях ☐

Товари, які є технологіями (у тому числі програмним забезпеченням), не доступні у відчутній формі, переміщуються, надсилаються або передаються електронними засобами передачі даних? ☐

перевірте вимоги щодо дозвільних документів відносно передач „нематеріальних” технологій ☐

Відносно „матеріальних” товарів (фізичних об'єктів) або відповідних технологій (у тому числі програмного забезпечення) передбачається надання послуг? ☐

перевірте вимоги щодо дозвільних документів відносно надання/отримання послуг (технічної допомоги) □

Дивись коментар у Томі 2 та визначення у Томі 3 цього Довідника.

Інші види діяльності

Документи у галузі експортного контролю, документи про ембарго та інші нормативні акти, що стосуються „чутливих” товарів, можуть також містити термінологію та процедури для видів діяльності, які досі не обговорювалися. Наприклад: володіння, виробництво, продаж або переміщення таких товарів, фінансові чи економічні послуги, тощо. Така термінологія не є „базовою”, вона досить специфічна для конкретних випадків, тому її недоцільно розглядати у рамках цього Довідника.

1.6.2.д. Термінологія відносно методів експортного контролю та органів, що його здійснюють

Якщо законодавство у галузі експортного контролю висуває вимоги щодо дозвільного порядку здійснення міжнародних передач „чутливих” товарів, проведення переговорів та укладання зовнішньоекономічних договорів (контрактів), воно також повинно визначати, хто буде відповідальним за дотримання цих вимог та оформлення звернення за отриманням дозвільних документів. Це потребує подальшого чіткого визначення у зв’язку з тим, що до цієї діяльності залучаються різні компанії та різні особи, що здійснюють різні функції. Загальна директива для вибору - це питання хто буде відповідальним за здійснення міжнародної передачі товарів.

Якщо виникають сумніви, завжди запитуйте себе:

- Хто керує міжнародною передачею товару та контролює її?
- Хто керує діяльністю, пов’язаною з міжнародною передачею товару та контролює її?

Така діяльність відповідає діям експортера, імпортера або юридичною особи, що здійснює тимчасове вивезення чи ввезення товарів. Під скороченим терміном „експортер” у подальшому ми будемо розуміти усіх суб’єктів, які здійснюють міжнародні передачі товарів, (крім їх транзиту).

„Експортери”

Якщо компанії змушені звернутися до Держекспортконтролю України за отриманнями дозвільного документу, вони розуміються як „експортери”. Це один з найважливіших основних **неформальних** термінів у галузі експортного контролю. Визначення цього терміну у нормативно-правових актах у галузі експортного контролю відсутні тому що він не є „формальним”. Насправді під цим неформальним терміном розуміється також і „імпортер” чи „суб’єкт, який здійснює тимчасове вивезення або ввезення товарів”.

Однією з головних ідей теорії експортного контролю є відповідальність суб’єкта та особи, що керує міжнародною передачею товару, тобто „експортера”, як такого, що остаточно приймає рішення, чи буде мати місце відповідна міжнародна передача взагалі.

„Експортер” – суб’єкт та особа, яка керує експортом як керівник на основі його власних економічних та юридичних відносин з іноземним замовником. По суті він є контрагентом замовника (стороною контракту). Він має юридичне зобов’язання доставити товар у відповідності до контракту. Здійснення міжнародної передачі, перш за все, в його інтересах. Якщо він залучає інших до здійснення поставки, то вони діють на підставі договору саме з „експортером”, тобто не мають прямого контракту з іноземним замовником.

Пояснення:

Вантажовідправник, автотранспортна організація (перевізник), завскладом не є „експортерами”. Вони просто виконують контракт зі своїм локальним клієнтом.

Субпідрядник також не є „експортером”. Навіть якщо він напряду поставляє товар замовнику за наказом головного контрактора, він не є „експортером”. Він не має власних економічних або юридичних відносин із замовником. Що стосується поставки, він лише виконує свої зобов’язання відповідно до контракту з головним контактором, тобто „експортером”.

Посередник (брокер) експортної угоди також не є „експортером” якщо він не є стороною контракту на експорт.

Наведені нижче аспекти є також неважливими для реалізації головної ідеї теорії експортного контролю:

- у чий власності товар;

Приклад:

Власність може бути закладена в банк, щоб захистити позику.

- умови доставки;

Приклад:

Угода на умовах “FOB” не змінює того факту, що “експортер” контролює експорт.

- подання експортної декларації.

Поняття „експортер” у митному законодавстві та законодавстві з питань експортного контролю може відрізнятися; у будь-якому випадку ніхто не стає експортером в рамках законодавства в галузі експортного контролю, просто зареєструвавшись як експортер в експортній декларації.

У наступних випадках просте посилання на контракт не завжди відповідає ситуації щодо відповідальності:

- сторона контракту діє за чийось дорученням;
- керування експортом в рамках понять законодавства у галузі експортного контролю були передані компанії-посереднику для прийняття рішення.

Тільки український суб’єкт, залучений до виконання відповідної міжнародної передачі, може бути визначений як „експортер”. Підстава: тільки український суб’єкт відповідно до законодавства буде нести відповідальність за міжнародну передачу товару і

тільки йому Держекспортконтролем України може бути надано відповідний дозвільний документ.

Приклад:

Українська Компанія А отримує доручення поставити три вакуумних насоси Компанії С в Індію від імені Компанії В, розташованої в Панамі. Компанія А не є контакторм індійської Компанії С, а є субпідрядником панамської Компанії В. Тим не менш, відповідно до нормативних актів у галузі експортного контролю, українська Компанія А буде визначена як „експортер” та буде нести відповідальність за таке постачання.

Дивись коментар у Томі 2 цього Довідника.

„Посередник (брокер)” – суб’єкт – юридична особа, яка є „резидентом” України та проводить будь-яку діяльність, що сприяє здійсненню міжнародних передач товарів військового призначення. Така особа може бути агентом для ведення переговорів, оформлення контрактів, продажу або закупівлі товарів, фінансування операцій з міжнародних передач товарів, їх транспортування або експедирування, та отримувати за це гонорар або іншу винагороду. Таку особу іноді називають „постачальник послуг” або „технічний підтримувач”, ці поняття взяті у лапки, тому що вони не є формальними юридичними термінами. Але слід розуміти, що „експортер”, який здійснює, загальну комерційну угоду з передач товарів тощо є відповідальною особою. Термін „експортер” має однакове значення для усіх цих понять.

„Резидент” та „нерезидент” України

Для цілей експортного контролю під спрощеними термінами „резидент” та „нерезидент” розуміються:

„резиденти” – фізичні особи-підприємці, які мають постійне проживання на території України (у тому числі ті, що тимчасово перебувають за кордоном), юридичні особи, а також юридичні особи, що не мають статусу юридичних осіб (філії, представництва тощо), з місцезнаходженням на території України, які здійснюють свою діяльність на підставі законів України;

„нерезиденти” – фізичні особи-підприємці, які мають постійне проживання за межами України (у тому числі ті, що тимчасово перебувають на території України), юридичні особи, а також юридичні особи, що не мають статусу юридичних осіб (філії, представництва тощо), з місцезнаходженням за межами України, які створені і діють на підставі законодавства іноземної держави.

Таким чином обставини, пов’язані з тим, чи є суб’єкт чи особа „резидентом” України або ні, визначаються місцем їх постійного перебування або проживання, та тим, чи знаходиться суб’єкт або особа під юрисдикцією України.

Дивись коментар у Томі 2 цього Довідника.

Вантажоодержувач, кінцевий споживач, покупець

Крім предметів відповідальності, в рамках вимог ліцензування необхідно взяти до уваги учасників угоди з іншого боку – покупців, вантажоодержувачів та кінцевих споживачів.

Зазначені учасники мають важливе значення у процедурі оброблення заявки на отримання відповідного дозвільного документу.

- Вантажоодержувач - це нерезидент, який першим фізично отримує товари.
- Кінцевий споживач – це нерезидент, який використовує або споживає товари.

- Покупець – це нерезидент, який в багатьох випадках є брокером (посередником), тому фізично не отримує товар і, таким чином, не є вантажоодержувачем або кінцевим користувачем, але є партнером експортера, якому той надсилає інвойс.

Дивись коментар у Томі 2 цього Довідника.

1.6.2.е. Термінологія відносно методів експортного контролю та органів, що його здійснюють

Доступними інструментами експортного контролю є вимоги щодо дозвільного порядку, заборони, обмеження, перевірки та санкції (по відношенню до „порушників”).

Для отримання дозвільних документів на право здійснення конкретної міжнародної передачі товарів, що підлягають державному експортному контролю (товарів військового призначення, товарів подвійного використання, а також інших товарів, передачі яких відповідно до законодавства здійснюються на підставі дозвільних документів) „експортером” чи суб’єктом, що здійснює транзит, повинні бути подані до Держекспортконтролю України заява та пов’язані з нею документи.

Відповідність обмеженням у зв’язку з експортним контролем відслідковується митними органами шляхом отримання від експортера відповідних дозвільних документів щодо здійснення конкретної міжнародної передачі товарів в рамках митного законодавства. Необхідні дозвільні документи повинні пред’являтися разом з митною декларацією. Якщо митник не впевнений, чи потребує експорт дозвільних процедур, він може відмовитись від здійснення митного оформлення та запросити від „експортера” підтвердження Держекспортконтролю України щодо цього.

1.7. Роль держав-членів міжнародних режимів експортного контролю щодо виконання рішень Ради Безпеки ООН

З метою виконання рішень РБ ООН на національному рівні держави-члени міжнародних режимів експортного контролю, поряд з вимогами про дозвільний порядок для товарів військового призначення та подвійного використання, встановлюють вимоги щодо впровадження заборон чи часткових обмежень відносно зазначених та будь-яких інших товарів, якщо такі вимоги визначені у відповідних рішеннях РБ ООН.

Держави-члени міжнародних режимів експортного контролю спільно приймають „керівні принципи” щодо діяльності у відповідних міжнародних режимах експортного контролю стосовно міжнародних передач товарів у рамках цих режимів, а також здійснюють імплементацію цих „керівних принципів” у національне законодавство.

1.8. Систематика експортних обмежень

Існує три форми експортних обмежень: вимоги щодо дозвільного порядку, заборони та часткові обмеження.

Під час планування конкретної міжнародної передачі товарів слід керуватися такою послідовністю огляду:

- вимоги щодо дозвільного порядку;
- заборони;

- часткові обмеження.

1.9. Особливості заборон та часткових обмежень (ембарго)

Заборони

Заборони є виключеннями в експортному контролі та обмежуються факторами, які відповідають цілям експортного контролю.

Всебічні заборони на діяльність, пов'язану зі зброєю масового знищення наведено у статті 6 Закону України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання”, а також у пункті 9 „Положення...” затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 р. №1807 та у пункті 7 „Положення...”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 р. №86.

Тобто на практиці це означає „ніякої підтримки у будь-якій формі для зброї масового знищення та засобів її доставки”.

Дивись коментар у Томі 2 та визначення у Томі 3 цього Довідника.

Заборонено

- розробляти, виробляти або продавати ядерну, біологічну та хімічну зброю, передавати її іншим особам, імпортувати або експортувати її, транспортувати через територію або іншим чином доставляти або вивозити з території України, а також в інший спосіб використовувати таку зброю. Виходячи з принципів нерозповсюдження, фактично заборонено спонукати інших осіб на такі дії чи стимулювати таку діяльність.
- експорт товарів подвійного використання, призначених для розроблення та виробництва зброї масового знищення та засобів її доставки.

Додаткові заборони чи обмеження

Такі ж самі заборони як для зброї масового знищення введені на товари, призначені для використання в терористичних або протиправних цілях, а також на експорт протипіхотних мін.

Під час прийняття рішень про надання дозвільних документів до уваги також приймаються відповідні застереження в рамках двосторонніх відносин з іншими державами та в контексті курсу України на європейську інтеграцію.

Ембарго

„Ембарго” - це заборона чи обмеження експорту товарів до держав, визначених міжнародними організаціями, членом яких є Україна, або до держав, щодо яких проводиться відповідна національна політика.

У рамках „ембарго” встановлюються міжнародні заборони (повні чи часткові) у відношенні до деяких держав, організацій, компаній або приватних осіб і як правило такі заборони мають характер економічних санкцій (заборони чи обмеження експорту, фінансові заборони тощо). Введення більшості заборон та обмежень у галузі експортного контролю пов'язано саме із встановленням ембарго.

Під час контактів з державами, що перебувають під дією ембарго, обов'язково застосовуйте спеціальні застережні заходи. Усі ділові контакти повинні бути завчасно перевірені на предмет наявності заборон чи обмежень. У разі виникнення будь яких сумнівів рекомендуємо звернутися для з'ясування питань до Держекспортконтролю України.

Якщо порівнювати ембарго з іншими обмеженнями в рамках експортного контролю, то побачимо різницю у таких аспектах:

- мотивом введення ембарго, у більшості випадків, є економічний тиск на конкретну державу у випадках загроз розповсюдження зброї масового знищення, військових конфліктів, громадянських війн, терористичних погроз, порушень прав людини тощо;
- ембарго може впливати на усі аспекти зовнішньої торгівлі;
- ембарго значною мірою зачіпає промисловий та фінансовий сектор, товари та види діяльності, які не завжди можуть бути безпосереднім предметом експортного контролю;
- ембарго часто використовує іншу базову термінологію, яка відрізняється від термінології у галузі експортного контролю;
- ембарго передбачає прийняття на національних рівнях різноманітних нормативно-правових актів;
- ембарго потребує частого внесення поправок (змін та доповнень) до національних нормативно-правових актів.

1.10. Питання дозвільного порядку у галузі експортного контролю

Вимоги щодо дозвільного порядку здійснення міжнародних передач товарів є ключовим питанням експортного контролю.

У дозвільному порядку є такі суттєві критерії:

- вимоги щодо отримання дозвільних документів до товарів, включених до контрольних списків, та для будь-яких товарів, не включених до таких списків, у випадках їх „чутливого” застосування;
- вимоги щодо отримання дозвільних документів є різними для експорту товарів до держав-учасниць міжнародних режимів експортного контролю, до держав з якими Україною укладено відповідні міжнародні договори та відносно експорту до інших держав;
- експорт включених до контрольних списків товарів завжди є предметом експортного контролю;
- вимоги щодо отримання дозвільних документів відносно товарів, не внесених у контрольні списки, існують лише у зв'язку з ембарго або іншим „чутливим” використанням таких товарів.

Вимоги щодо отримання дозвільних документів відносно експорту товарів

<i>Товари та їх використання</i>	<i>Експорт до інших держав, що не визначені у колонці 3 та 4</i>	<i>Експорт до держав-членів міжнародних режимів експортного контролю</i>	<i>Експорт до держав з якими Україною укладено відповідні міжнародні договори</i>
Закон „Про державний контроль за міжнародними передачами ТВП та ТПВ”			Стаття 20 Закону
Для ТВП - „Положення...” затверджене	Пункт 16	Пункт 15	Пункт 15

<i>Товари та їх використання</i>	<i>Експорт до інших держав, що не визначені у колонці 3 та 4</i>	<i>Експорт до держав-членів міжнародних режимів експортного контролю</i>	<i>Експорт до держав з якими Україною укладено відповідні міжнародні договори</i>
постановою Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 р. №1807	положення	положення	положення
Для ТПВ - „Положення...” затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 р. №86	Пункт 17 положення	Пункт 16 положення	Пункт 16 положення
Товари, не включені до контрольного списку відповідно до Закону „Про державний контроль за міжнародними передачами ТВП та ТПВ”	Стаття 10 Закону		

Дивись коментар у Томі 2 та визначення у Томі 3 цього Довідника.

1.11. Контрольні списки

Товари, що підлягають державному експортному контролю, визначені у затверджених Кабінетом Міністрів України „контрольних списках”. Підприємці повинні знати - перевірка, чи є товар у „контрольних списках”, є обов’язковою.

Якщо ви добре знаєте ваші товари та „контрольні списки”, ви зможете організувати на підприємстві необхідний рівень внутрішньофірмового експортного контролю. Це допоможе вам набагато скоріше знаходити відповіді щодо вимог стосовно отримання дозвільних документів.

Характеристики товарів є одним з найбільш важливих критеріїв перевірок щодо обсягу експортного контролю цих товарів.

Приклад:

Усі без винятку міжнародні передачі товарів військового призначення підлягають „тотальному” експортному контролю, тому кожен, хто планує здійснювати їх передачі має звернутися за отриманням відповідного дозвільного документу.

Лише визначені міжнародні передачі товарів подвійного використання підлягають експортному контролю. Експорт – у повному обсязі контрольних списків, імпорт та транзит - лише за визначеними категоріями товарів,

Проте зауважте: експорт товарів, включених до „контрольних списків” завжди потребує отримання дозвільних документів.

Перелік перевірочних заходів

вимоги щодо перевірок відносно міжнародних передач товарів

I. Перевірка на заборони, особливо щодо ембарго!

☐

Чи є додаткові спеціальні нормативні акти, що потребують додаткового вивчення та дотримання?

☐

Наприклад:

для воєнної зброї, радіоактивних матеріалів, хімічних речовин в рамках

☐

Конвенції про заборону розробки, виробництва, накопичення і застосування хімічної зброї, товари, що контролюються відповідно до анти-терористичних дій тощо

II. Перевірка чи включені товари, експорт яких передбачається, до контрольного списку?

Перевірте товари щодо їх відношення до контрольних списків! Обов'язково врахуйте інформацію про останні зміни у контрольних списках.

Врахуйте, що експорт товарів, внесених до контрольних списків, завжди є предметом експортного контролю

Товар не включений до контрольних списків? Так!

Увага!

Додатково перевірте товар:

- щодо „**всеохоплюючого контролю**” відповідно до статті 10 Закону України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання”
- щодо „**тотальних**” **заборон** відповідно до статті 17 Закону України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання”

Товар не включений до контрольних списків?

Товар не віднесено до „всеохоплюючого контролю”?

Товар не віднесено до „тотальних” заборон?

Якщо Ви отримали відповіді – **так**, тоді Вам не потрібно отримувати дозвільні документи Держекспортконтролю України.

Заявка „для впевненості”

Вимоги щодо отримання дозвільних документів залежать від обставин, оцінка яких теж становить проблеми і може бути предметом додаткових консультацій. Це стосується виявлення відповідних фактів, наприклад, визначення параметрів щодо ідентифікації товарів, юридичних аспектів тощо.

Приклад:

„Вироби військового призначення” – це товар, спеціально призначений для військового використання. Але далеко не всі складові частини чи компоненти таких виробів є „спеціально призначеними” для військового використання, тому можуть не підпадати під „військовий” список. Визначення спеціального призначення є важким питанням з ідентифікації товарів, проте це є вирішальним фактором для вимоги щодо необхідності отримання дозвільних документів.

Таким чином: у разі будь-яких сумнівів Вам необхідно звернутися із заявкою до Держекспортконтролю щодо отримання роз'яснень або відповідних дозвільних документів.

Пам'ятайте:

ризик кримінальної відповідальності та санкцій значно більший, ніж час, якій ви витратите для з'ясування усіх аспектів відносно міжнародної передачі товару!

Краще заповнити одну заявку, ніж нічого не зробити. Держекспортконтроль не сприймає подання такої заявки як результат погано проведеної експертизи. Належна заява, в якій заявник пояснює свої сумніви щодо необхідності отримання дозвільних документів, показує, перш за все, рівень відповідальності „експортера”.

Правила

- *Критерії вимог щодо необхідності дозвільних процедур:*
 - *товари, включені в список, та ”чутливі” з точки зору експорту товари, не включені в список;*
 - *експорт товарів, включених до списку, завжди потребує отримання дозвільних документів;*
 - *вимоги щодо необхідності отримання дозвільних документів для товарів, не включених до списків, виникають у разі їх „чутливого” використання.*
- *Перевірка за контрольними списками є обов’язковою.*
- *У разі сумнівів звертайтеся із заявою про отримання роз’яснень чи дозвільного документу до Держекспортконтролю („для впевненості”).*

1.11.1. Загальні принципи побудови контрольних списків

Під час перевірки вимог щодо отримання дозвільних документів, Ви повинні розглянути шість різних списків товарів, які поділені на два умовних класу:

до першого класу віднесено товари військового призначення, що визначені у Списку товарів військового призначення, міжнародні передачі яких підлягають державному експортному контролю.

Зазначений Список має 22 індивідуальних позиції відповідно до груп конкретних товарів (ML1 – ML22). Цей список створено на основі відповідного „Військового Списку”, прийнятого у рамках міжнародного режиму експортного контролю „Вассенаарська домовленість”, і практично є його повним аналогом.

Загальним принципом побудови „військового списку” є включення до нього лише **„спеціально призначених”** до військового використання **виробів** (озброєнь, боєприпасів, військової та спеціальної техніки, спеціальних комплектуючих виробів для їх виробництва, вибухових речовин, матеріалів та обладнання тощо), **послуг** (відносно розроблення, виробництва, експлуатації, демілітаризації зазначених виробів) та **технологій** (спеціальної інформації необхідної для розроблення, виробництва або використання виробів військового призначення).

Дивись Список у Томі 5 цього Довідника у додатку до „Порядку...”, якій затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 р. №1807 (із наступними змінами і доповненнями).

до другого класу віднесено товари подвійного використання, які розподілені на п’ять умовних категорій таких товарів, кожен з яких визначено у одному з п’ятих різних списках товарів подвійного використання відповідно до різних груп таких товарів, які є важливими з точки зору їх використання у створенні зброї масового знищення (ядерної, хімічної, бактеріологічної) та засобів її доставки, або у створенні звичайних видів озброєнь.

Дивись Списки у Томі 5 цього Довідника у додатках до „Порядку...”, якій затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 р. № 86 (із наступними змінами і доповненнями).

Загальним принципом побудови „списків подвійних товарів” є включення до них лише таких конкретних „цивільних” товарів, які є найбільш „чутливими” для створення зброї масового знищення та засобів її доставки. Такі списки містять не тільки найменування груп товарів, а й докладний опис таких товарів. Тобто – у списках „подвійних товарів” визначені лише окремі „цивільні” товари, які є найбільш „чутливими” з точки зору їх військового застосування, або їх застосування у цілях, що суперечать принципам „нерозповсюдження”.

Приклад:

Якщо до списків внести тільки назву „верстат”, то експортному контролю будуть підлягати будь-які верстати, будь-якого призначення, що мають будь-які характеристики.

І навпаки, якщо термін „верстат” доповнити відповідним описом конкретних параметрів верстатів, то експортному контролю буде підлягати не будь-який верстат, а тільки такий, який має конкретні характеристики завдяки яких він може бути використаний у процесі створення зброї масового знищення, засобів її доставки чи звичайних озброєнь.

Іншими загальними принципами побудови списків є :

- обсяг контрольного списку залежить в основному від об’єктивних технічних критеріїв конкретних товарів, які надаються у списках шляхом визначення найменувань та опису цих товарів;
- розроблені чи ні товари як „спеціально призначені” залежить від цілей їх розроблення та функціональних можливостей цих товарів;
- внесені до контрольного списку головні компоненти контрольованих товарів залишаються під контролем навіть у складі неконтрольованих товарів, якщо вони можуть бути легко видалені та використані з іншою метою;
- запасні частини є підконтрольними у разі, якщо вони включені до списку як спеціально розроблені до відповідних предметів;
- товари залишаються контрольованими, якщо вони можуть бути розібрані на окремі частини, але також легко можуть бути зібрані знову (так звана „теорія комплекту”);
- технології (у тому числі програмне забезпечення) не підлягають експортному контролю, якщо вони є загальнодоступними. Фундаментальні дослідження також не підлягають контролю.

Різні, з точки зору їх використання у створенні відповідних видів зброї масового знищення, засобів її доставки, або створенні звичайних озброєнь категорії товарів подвійного використання наведені у п’ятьох відповідних списках, а саме:

- Списку товарів подвійного використання, що можуть бути використані у створенні звичайних видів озброєнь, військової чи спеціальної техніки, якій поділяється на 9 розділів:
 1. Перспективні матеріали;
 2. Оброблення матеріалів;
 3. Електроніка;

4. Комп'ютери;
5. Зв'язок, Захист інформації, Спеціальні технічні заходи;
6. Оптика і лазери;
7. Навігаційні системи та авіаційна радіоелектроніка;
8. Морські транспортні засоби;
9. Рушійні системи та двигуни.

Дивись Список у Томі 5 цього Довідника у додатку 1 до „Порядку...”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 р. № 86 (із наступними змінами і доповненнями).

- Списку товарів подвійного використання, що можуть бути використані у створенні ракетної зброї, який поділяється на дві додаткових категорії:
 1. Закінчені системи доставки;
 2. Компоненти двигунів та обладнання.

Дивись Список у Томі 5 цього Довідника у додатку 2 до „Порядку...”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 р. № 86 (із наступними змінами і доповненнями).

- Списку товарів подвійного використання, що можуть бути використані у створенні ядерної зброї, який містить дві частини:
 1. Ядерні матеріали, технології, обладнання та спеціальні неядерні матеріали;
 2. Товари подвійного використання („подвійні” товари, що можуть бути використані у створенні ядерної зброї).

Дивись Список у Томі 5 цього Довідника у додатку 3 до „Порядку...”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 р. № 86 (із наступними змінами і доповненнями).

- Списку товарів подвійного використання, що можуть бути використані у створенні хімічної зброї, який містить дві частини:
 1. Хімікати;
 2. Обладнання.

Дивись Список у Томі 5 цього Довідника у додатку 4 до „Порядку...”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 р. № 86 (із наступними змінами і доповненнями).

- Списку товарів подвійного використання, що можуть бути використані у створенні бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї (Додаток 5 до „Порядку...”), який містить дві частини:
 1. Патогени;
 2. Обладнання.

Дивись Список у Томі 5 цього Довідника у додатку 5 до „Порядку...”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 р. № 86 (із наступними змінами і доповненнями).

1.11.2. Зв'язок між контрольними списками товарів подвійного використання

Незважаючи на те, що контрольні списки кожного з міжнародних режимів експортного контролю є різними, вирішальним та загальним для складання кожного з них є те, що в цих списках визначені лише товари, які є об'єктами експортного контролю.

Усі списки товарів подвійного використання взаємо доповнюють один одного, тому для визначення обсягів контролю конкретних товарів обов'язково необхідно перевірити наявність таких товарів у кожному конкретному списку.

За своєю структурою найбільш досконалим є список товарів подвійного використання, прийнятий у рамках режиму „Вассенаарська домовленість”. Саме тому цей список став структурною основою для побудови списку товарів подвійного використання Європейського Союзу. Принципом побудови такого „загального” списку товарів стало внесення до кожного з його розділів усіх товарів, які визначені у відповідних списках кожного з окремих міжнародних режимів експортного контролю.

На цей час Держекспортконтролем за сприяння країн Європейського Союзу, і перш за все ФРН, підготовлена національна версія списку товарів подвійного використання, яка є, по суті, повним аналогом списку відповідних товарів Європейського Союзу.

Дивись проект національного „загального” Списку товарів подвійного використання у Томі 5 цього Довідника.

1.11.3. Національний контроль спеціальних товарів

Національний контроль „спеціальних товарів” встановлюється з метою захисту національних інтересів та виходячи з необхідності забезпечення національної безпеки держави.

Зaproвадження національного контролю здійснюється шляхом введення додаткових категорій товарів до деяких списків товарів військового призначення чи подвійного використання. Так Список товарів подвійного використання, що можуть бути використані для створення звичайних видів озброєнь, військової чи спеціальної техніки, містить деякі категорії товарів, які включені для контролю з точки зору боротьби з тероризмом та використання їх в інших протиправних цілях, а також деякі типи електронної апаратури, включеної для контролю з точки зору національної безпеки. З метою визначення зазначених товарів у цьому списку використовуються спеціальні позначки „* ”.

Дивись коментар у Томі 2 та визначення у Томі 3 цього Довідника.

1.12. Міжнародні передачі товарів

1.12.1. Різновиди міжнародних передач товарів

Під терміном „міжнародні передачі товарів” розуміються такі їх різновиди як експорт, імпорт, реекспорт товарів, їх тимчасове вивезення за межі України або тимчасове ввезення на її територію, транзит товарів територією України, а також будь-які інші передачі товарів, що здійснюються за межами України, за умови участі в них юридичних осіб - суб'єктів, що знаходяться під юрисдикцією України („резидентів” України). Цей термін вживається як узагальнююче поняття для всіх форм передач товарів військового призначення, товарів подвійного використання та інших товарів, щодо яких відповідно до законодавства застосовуються процедури державного експортного контролю.

Таким чином за змістом до поняття міжнародні передачі товарів відносяться будь-які різновиди дій, пов'язаних з експортом, імпортом, реекспортом, транзитом товарів, тимчасовим вивезенням чи ввезенням товарів, незалежно від того відбуваються вони за межами митної території України або в межах такої території. Обов'язковою ознакою

міжнародної передачі є участь у її здійсненні відповідних українських суб'єктів – резидентів України та іноземних суб'єктів господарської діяльності.

Коментар щодо різновидів міжнародних передач товарів наведено у Томі 2 цього Довідника.

1.12.2. Експорт товарів в рамках міжнародних договорів

Відповідно до законодавства Держекспортконтроль України має право застосовувати спрощену процедуру розгляду документів стосовно надання відповідного дозволу або висновку щодо здійснення конкретної міжнародної передачі товарів у випадках, коли така передача здійснюється у рамках міждержавних або міжурядових договорів України.

Слід підкреслити, що спрощення можливо лише у рамках міжнародних договорів, укладених від імені України як держави або від імені Уряду України.

Зверніть увагу! Під „спрощенням” у експортному контролі ніколи не розуміється застосування інших процедур замість процедур, що передбачені законодавством.

Як правило під „спрощенням” розуміється можливість надання меншої кількості документів та можливість отримання генеральних та відкритих дозвільних документів в рамках міжнародних договорів.

Для можливості застосування „спрощених” процедур в міждержавному або міжурядовому договорі, або у документах, що складаються на виконання таких договорів, повинні бути визначені конкретні найменування товарів, а також їх експортери та кінцеві споживачі. Визначення в міжнародному договорі зазначених параметрів означає, що стосовно цих товарів та суб'єктів проведені необхідні процедури, завдяки яким встановлено відсутність обмежень на відповідні міжнародні передачі конкретних товарів та легітимність суб'єктів, що приймають участь у таких передачах.

Приклад:

Застосування спрощеної процедури державного експортного контролю при здійсненні міжнародних передач товарів у рамках Угоди між Урядом України та Урядом Російської Федерації про виробничу і науково-технічну кооперацію підприємств оборонних галузей промисловості від 18 листопада 1993 року. На виконання цієї угоди Кабінет Міністрів України встановив порядок поставок товарів, відповідно до якого щороку повинні затверджуватися переліки товарів, їх експортери та імпорттери (кінцеві споживачі).

Таким чином, завдяки попередньому опрацюванню деяких процедур державного експортного контролю на етапі укладання міжнародного договору та пов'язаних з ним документів виключається необхідність їх повторного проведення на етапах розгляду документів про надання відповідного дозволу або висновку, що дає змогу скоротити терміни прийняття рішень про надання зазначених документів.

1.12.3. Експорт товарів до держав-членів міжнародних режимів експортного контролю

Держави, які є членами відповідних організацій міжнародних режимів експортного контролю, є „однодумцями” в питаннях, що стосуються застосування такого контролю. Законодавство цих держав побудовано з врахуванням відповідних „керівних принципів” роботи конкретних міжнародних режимів експортного контролю і значною мірою є ідентичним в частині застосування державами положень цих „керівних принципів”. Експорт товарів до таких держав не є „чутливим” тому що використання таких товарів, або їх наступні передачі здійснюються ними виключно у відповідності до зазначених „керівних принципів”.

Участь держави у роботі відповідного міжнародного режиму експортного контролю дає можливість не тільки провадження відповідної політики „нерозповсюдження”, але і можливість застосовування до держав-членів такого режиму „спрощених” процедур державного експортного контролю в частині, що стосується подання деяких документів (у тому числі документів про гарантії, тощо).

Зазначені „спрощення” фактично є економічними перевагами, які дають можливість проводити з державами-членами міжнародних режимів експортного контролю більш ефективну експортну політику порівняно з іншими державами.

Дивись коментар у Томі 2 цього Довідника.

1.12.4. Експорт товарів поза колом держав-членів міжнародних режимів експортного контролю

„Керівні принципи” міжнародних режимів експортного контролю у першу чергу призначені саме для того, щоб їх застосовувати під час експорту „чутливих” товарів до держав, які не є членами відповідних міжнародних режимів експортного контролю. Саме тому законодавство держав-членів таких режимів побудовано, виходячи з необхідності виконання усіх передбачених „керівними принципами” процедур, пов’язаних з експортом „чутливих товарів до держав, які є поза колом учасників режимів.

Дивись коментар у Томі 2 цього Довідника.

1.12.5. Імпорт товарів

Специфікою імпорту товарів є те, що одержувачем цих товарів за результатами купівлі чи передачі на законних підставах є вітчизняний суб’єкт господарської чи іншої діяльності незалежно від перетину цими товарами меж митного кордону України.

Контроль за імпортом товарів безпосередньо не впливає із зобов’язань держави у рамках участі у міжнародних режимах експортного контролю. В той же час його необхідність для деяких товарів обумовлено відповідними зобов’язаннями держави, пов’язаними з участю у Організації Об’єднаних Націй (ООН), виконанням положень відповідних міжнародних договорів щодо участі в Організації з безпеки та співробітництва у Європі (ОБСЄ), контролю передач стрілецьких та легких озброєнь, протидії тероризму тощо.

На практиці контроль за імпортом здійснюється лише за деякими категоріями кожного класу товарів, а саме:

- відносно товарів військового призначення - застосовується для усіх товарів зазначеного класу;
- відносно товарів подвійного використання – застосовується вибірково лише для деяких категорій товарів цього класу, які є найбільш „чутливими”. Це перш за все ядерні, хімічні та бактеріологічні (біологічні) матеріали, які безпосередньо можуть бути використані у створенні відповідних видів зброї масового знищення, а також деякі інші товари, імпорт яких контролюється з метою протидії тероризму.

Дивись коментар у Томі 2 цього Довідника.

1.12.6. Транзит товарів

Транзит є перевезенням товарів з однієї до іншої іноземної держави територією України між двома пунктами або в межах одного пункту пропуску через державний кордон

України. За своєю суттю транзит є простим транспортуванням товарів через митну територію України.

Слід обов'язково врахувати, що транзитом є виключно зазначені вище дії з перевезення товарів. У випадках, коли за час транспортування змінено власника товару, або товар був оброблений чи частково використаний на митній території України, товар втрачає статус транзитного і його експортний контроль здійснюється в порядку передбаченому для інших різновидів міжнародних передач.

Як і для випадків імпорту товарів контроль за здійсненням транзиту товарів територією України безпосередньо не впливає із зобов'язань держави у рамках участі у міжнародних режимах експортного контролю, а його застосування для деяких товарів обумовлено відповідними міжнародними зобов'язаннями чи досягненням певних національних інтересів держави.

На практиці контроль за транзитом товарів здійснюється лише за деякими їх категоріями, а саме:

- відносно товарів військового призначення - застосовується для усіх товарів зазначеного класу;
- відносно товарів подвійного використання – застосовується вибірково лише для деяких категорій товарів цього класу, які є найбільш „чутливими”. Це перш за все ядерні, хімічні та бактеріологічні (біологічні) матеріали, які безпосередньо можуть бути використані у створенні відповідних видів зброї масового знищення, а також деякі інші товари, імпорт яких контролюється з метою протидії тероризму.

Особливістю транзиту є те, що відповідальність за його здійснення несе держава з якої товари експортуються.

Контроль за здійсненням транзиту певних категорій товарів застосовується також у випадках, коли відносно держави-одержувача таких товарів встановлено ембарго на їх поставки.

Дивись коментар у Томі 2 цього Довідника.

1.13. Контроль стосовно експорту товарів, не включених до контрольних списків

Експорт товарів, включених до контрольних списків, завжди є предметом застосування дозвільних процедур. Такого ж простого принципу для товарів, не включених до контрольних списків, не існує. За умовчанням такі товари не є предметом дозвільних процедур. В іншому випадку, кожен експорт був би предметом застосування дозвільних процедур у надзвичайних умовах.

В окремих випадках дозвільні процедури застосовуються відносно товарів не внесених до контрольних списків. Такими випадками застосування дозвільних процедур є:

наявність у експортера чи отримання ним інформації про наміри або можливість використання будь-яких товарів, не внесених до списків, у державах, що є їх кінцевими споживачами, для розроблення, виробництва, складання, випробування, ремонту, технічного обслуговування, модифікації, модернізації, експлуатації, управління, зберігання, виявлення, ідентифікації або для розповсюдження зброї масового знищення чи засобів її доставки;

експорт таких товарів за межі України здійснюється до держав, стосовно яких резолюціями Ради безпеки Організації Об'єднаних Націй, інших міжнародних організацій, членом яких є Україна, чи національним законодавством встановлене повне або часткове ембарго на постачання зазначених товарів;

експортер обізнаний про зазначене вище можливе використання товарів, або

Держекспортконтроль або інші державні органи поінформували експортера про зазначене вище можливе кінцеве використання (як правило таке „інформування” здійснюється у письмовій формі).

1.13.1. Інформування з боку державних органів або обізнаність експортера

Вимоги щодо виконання процедур державного експортного контролю для товарів, включених до контрольних списків, базуються виключно на положеннях нормативних актів, що містять найменування та описи таких товарів. У випадку товарів, не включених до контрольних списків, треба брати до уваги певні додаткові елементи. Вимоги щодо виконання процедур державного експортного контролю відносно таких товарів вступають в силу за наявності двох альтернатив.

1) Повідомляючи експортера, Держекспортконтроль підтверджує впровадження процедур державного експортного контролю для конкретних товарів, не включених до контрольних списків, у разі наміру передачі таких товарів до визначених держав.

- Це повідомлення робиться у письмовій формі та надсилається експортеру поштою, факсом або електронною поштою. Разом з цим листом Держекспортконтроль повідомляє експортеру, що конкретні товари, які передбачаються для експорту до визначеної держави, можуть бути використані з метою, пов'язаною із створенням зброї масового знищення, засобів її доставки або всупереч міжнародним зобов'язанням України.
- Цей лист юридично підтверджує впровадження дозвільних процедур та застосування вимог експортного контролю до конкретних товарів у разі намірів їх експорту до визначеної держави.
- Будучи „повідомленим” експортер повинен подати заявку на отримання дозволу на експорт. Неподання експортером такої заявки може розглядатися як порушення вимог експортного контролю, а наслідком такого порушення може бути застосування до експортера та його посадових осіб відповідних заходів правозастосування.
- Про наміри здійснення міжнародної передачі у якій експортер „не впевнений” він як правило інформує Держекспортконтроль шляхом прохання про надання роз'яснень „для впевненості”, або про це інформують відповідні державні органи, що мають необхідну інформацію.

2) У випадках, коли експортер будь-яким чином обізнаний про те, що товари, що передбачаються для експорту, можуть бути використані з метою, пов'язаною із створенням зброї масового знищення, засобів її доставки або всупереч міжнародним зобов'язанням України тощо:

- експортер повинен повідомити Держекспортконтроль про відоме йому використання товарів шляхом надання заяви на отримання відповідного дозволу чи подання заяви з метою отримання роз'яснень відносно можливості здійснення конкретної міжнародної передачі товарів;
- після отримання від експортера зазначеної вище заяви Держекспортконтроль здійснює експертизу в галузі експортного контролю та за її підсумками приймає рішення щодо можливості надання відповідного дозволу або надає роз'яснення відносно можливості здійснення конкретної міжнародної передачі товарів;
- Держекспортконтроль обов'язково здійснить ретельний аналіз можливості експорту та порядку його здійснення та повідомить експортера у встановлені законодавством терміни, тому здійснення міжнародної передачі товару до отримання відповідного

рішення Держекспортконтролю може розглядатися як порушення законодавства в галузі експортного контролю та мати наслідком застосування до експортера відповідних санкцій у вигляді величезних штрафів та притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності винних в цьому посадових осіб.

Зауважте, що Держекспортконтроль може підтвердити необхідність виконання процедур експортного контролю, не тільки для товарів, відносно яких достовірно відомо про їх „чутливе” використання, але і для товарів, які тільки **можуть бути призначені** для такого використання. В цьому контексті буде проведено аналіз індикаторів „чутливого” використання та за його підсумками прийнято відповідне рішення.

1.13.2. Як експортер стає „обізнаним”?

Експортер, як правило, стає „обізнаним” шляхом отримання інформації з різних джерел:

- інформація від замовника;
- рекламні матеріали замовника у брошурах або на його домашніх сторінках;
- певні „індикатори” у документах замовника;
- специфічні вимоги до товару;
- враження від візиту до компанії-замовника;
- інформація Держекспортконтролю чи інших державних органів про вантажоодержувача;
- замовник згадується у запобіжних листах, що надходили раніше;
- наявність кількох „індикаторів”, які свідчать про можливість „чутливого” використання, хоча сам замовник про це не повідомляє.

У явному вигляді законодавство не зобов’язує експортера здійснювати дослідження кінцевого використання. Проте, теж саме законодавство зобов’язує експортера проводити перевірки кінцевого використання товарів (в разі їх експорту) та надавати про це інформацію до Держекспортконтролю. Саме з метою уникнення можливих негараздів експортер не може передавати товар „у невідоме” або ігнорувати явні індикатори можливого „чутливого” використання. Бажання високого товарообігу не може затьмарювати ризики „чутливого” експорту. Експортер повинен перевірити, наскільки він обізнаний у дійсному кінцевому використанні товару та повідомити до Держекспортконтролю достовірну інформацію. Це означає: **експортер повинен перевірити усю наявну інформацію на предмет будь-якої небезпеки переключення експортованих товарів у бік їх „чутливого” використання.**

1.13.3. Ранні попереджувальні листи

Ранні попереджувальні листи надаються до підприємств Держекспортконтролем або іншими державними органами у випадках отримання „критичної” інформації щодо можливого „чутливого” використання товарів певними споживачами. Такі листи є важливим елементом осмислення ризиків особами, відповідальними за експортний контроль на підприємствах. Передбачається, що такі листи на ранніх стадіях попереджають підприємства про „чутливі” замовлення відносно їх товарів. Підприємства не повинні ставати жертвами „втаємничених” покупців, фіктивних компаній, „поштових скриньок”, підставних кінцевих споживачів тощо.

Слід добре розуміти, що навіть коли експортна поставка не нанесла шкоди національній безпеці, але її здійснено всупереч цілям експортного контролю, вона погіршує імідж держави у сфері нерозповсюдження та завдає великої шкоди іноземним стосункам та промисловості, навіть якщо таку поставку здійснено ненавмисно.

Ранні попереджувальні листи забезпечують підприємство конфіденційною інформацією про спроби „чутливих” закупівель компаніями, установами чи організаціями різних держав. Зазначена інформація, як правило, має обмежений доступ, призначена тільки для внутрішнього користування і не передбачена для передачі замовнику. Такі листи надаються експортерам безпосередньо, або надаються до органів, до сфери управління яких відноситься експортер. Ці листи є своєрідними застереженнями для експортерів. Відповідно до законодавства експортерів, які отримали такі листи, є „обізнаними” та зобов’язані дотримуватись викладених у цих листах процедур.

Разом з тим, згадування у попереджувальному листі замовника не означає, що експортер тепер повинен негайно відмовитись від експорту. Лист повинен стати **попереджувальним сигналом**, результатом якого стане **поглиблена перевірка експортної угоди**. В цьому випадку експортер повинен розуміти, що заповнення заявки та звернення до Держекспортконтролю є кроком до забезпечення його власної безпеки. Інформація, представлена у попереджувальних листах дуже диференційована і повинна бути оцінена експортером з точки зору відповідності до кожної конкретної угоди не тільки у випадках, коли такі угоди сприяють військовим програмам, але і в випадках, коли за зовнішніми ознаками такі угоди мають виключно „цивільну” мету. Експортерам слід обов’язково врахувати, що у „чутливих” випадках зовнішні ознаки „цивільного” призначення не звільняють від дозвільних процедур та не беруться до уваги.

1.13.4. Ризики, пов’язані з товарами, не включеними до контрольних списків – рішення: оформлення та подання заяви „для впевненості”

Відносно товарів, які не включені до контрольних списків, відповідальні особи підприємства обов’язково повинні знайти вичерпні відповіді на такі питання:

- що я знаю про свого замовника?
- чи є я достатньо обізнаним щодо кінцевого використання товарів?
- чи повинен я звертатись до Держекспортконтролю з метою отримання роз’яснень або дозволу?
- чи з’ясовано усі обставини замовлення, за яких можливо отримати інформацію про можливе „чутливе” використання?
- чи є абсолютна впевненість, що передбачений для експорту товар за будь яких обставин не може бути використаний з метою створення зброї масового знищення чи засобів її доставки?

Безумовно, коли ви відповідаєте на ці запитання, ви повинні бути абсолютно відверті і не робити поступок перед власним сумлінням. Слід пам’ятати, що невірні відповіді на ці питання, або сумніви у повноті цих відповідей, можуть спровокувати „небажаний” експорт та можливе ненавмисне сприяння програмам створення зброї масового знищення чи засобів її доставки. Таким чином, у разі будь-яких сумнівів зверніться до Держекспортконтролю із заявкою на отримання відповідного роз’яснення або дозвільного документу. Не треба хвилюватись, що Держекспортконтроль розглядатиме цю заявку як таку, за якою проведена недостатня експертиза. Навпаки, заявка, що подається „для впевненості” є доказом відповідального відношення підприємства до експортного контролю.

Якщо за підсумками експертизи Держекспортконтроль дійде висновку, що постачання товарів не містить будь-яких ознак чутливого використання, вам буде видано так зване „роз’яснення”.

Звернутися із заявкою „для впевненості” рекомендується і в тому випадку, коли виходячи з вашого досвіду, ви передбачаєте певні „проблеми” з митним оформленням. Митні органи дійсно мають усі повноваження зупинити експорт, якщо вони не впевнені у

можливості здійснення експорту без відповідного дозволу. Такий „сумнів” митників може призвести до значних витрат з боку підприємства-експортера, тому наявність „роз’яснення” є певним „доказом” для митників щодо можливості експорту.

Проте слід розуміти, що „роз’яснення” у кожному випадку є виключно індивідуальним і жодним чином не може бути розповсюджене на будь-які інші випадки експорту товарів.

1.13.5. Чутливе використання.

„Чутливе використання” може стати фактом у випадках, коли товари, не внесені до контрольних списків, мають специфічні технічні характеристики, завдяки чому вони можуть бути використані у програмах створення зброї масового знищення чи засобів її доставки. У таких випадках навіть до товарів широкого вжитку можуть бути застосовані процедури державного експортного контролю.

Дивись коментар у Томі 2 цього Довідника.

Необхідно розрізняти наведені нижче види чутливого використання товарів:

У зв’язку із зброєю масового знищення та засобів її доставки:

Використання товарів у зв’язку з розробленням, виробництвом, обробленням, оперуванням, обслуговуванням, зберіганням, виявленням, ідентифікацією або розповсюдженням зброї масового знищення або засобів її доставки.

Відповідно до цілей експортного контролю будь-які поставки товарів, що мають відношення до зброї масового знищення, повинні бути предметом експортного контролю. На практиці найважливішими є поставки на етапі розроблення та виробництва. Зауважте, будь ласка, що розроблення зброї може також розпочинатися у дослідних інститутах та лабораторіях і, таким чином, бути далеко від закінченої зброї за місцем та часом.

У зв’язку із звичайним озброєнням:

Постачання товарів з метою їх військового кінцевого використання, а саме з метою розроблення, виробництва, складання, випробування, ремонту, технічного обслуговування, модифікації, експлуатації, зберігання, виявлення, ідентифікації виробів військового призначення, у тому числі:

використання виробничого, випробувального або технологічного обладнання та його компонентів;

використання товарів у якості складових частин виробів військового призначення;

включення товарів до складу виробів військового призначення;

постачання товарів у якості складових частин (незакінчених продуктів) для виробництва зброї у державах, що перебувають під ембарго на поставки зброї відповідно до резолюцій РБ ООН та діючих постанов Кабінету Міністрів України;

використання обладнання, матеріалів, технологій (у тому числі програмного забезпечення) або надання будь-яких послуг.

Переміщення „чутливих” товарів, не включених до контрольних списків, з кінцевим пунктом призначення за межами України або за межами держав-членів відповідних міжнародних режимів експортного контролю є предметом застосування повномасштабних процедур державного експортного контролю.

1.14. Спрощення процедур експортного контролю

Перш за все треба ще раз підкреслити – під терміном „спрощення” ніколи не розуміється відмова від визначених законодавством процедур експортного контролю. Насправді під „спрощенням” розуміється застосування окремих елементів цих процедур на різних етапах здійснення конкретних міжнародних передач товарів. Такий процес „спрощення” можна пояснити простим фізичним” прикладом - якщо треба наповнити бочку водою з криниці та поставити її у відповідне місце, можливо діяти двома способами:

перший (важкий) – наповнити бочку водою біля криниці, а потім важкими зусиллями перемістити її у необхідне місце;

другий (спрощений) – спочатку поставити бочку у потрібне місце, а потім невеличкими відерками наповнити її водою.

Саме такий принцип використовується під час „спрощення” процедур експортного контролю. Він полягає у тому, що на підставі аналізу діяльності підприємства у галузі експортного контролю та аналізу створених таким підприємством організаційних структур і механізмів такого контролю, Держекспортконтроль може застосовувати до такого підприємства різні схеми надання дозвільних документів, які відрізняються між собою різними обсягами документів, що надаються у підтвердження можливості експорту.

До форм спрощення процедур експортного контролю відносяться:

надання відкритих або генеральних дозволів (висновків), що дозволяє здійснення більш ніж одної операції експорту визначеним або невизначеним споживачам конкретної держави протягом до трьох років (порівняйте із разовим дозвільним документом, що звичайно видається на один рік та дозволяє лише одну конкретну операцію експорту). Надання таких дозвільних документів здійснюється за умов попереднього виконання експортером певних базових умов, наприклад створення ним системи внутрішньофірмового експортного контролю, але не потребує (на етапі надання дозвільного документу) подання значної кількості додаткових документів (контрактів, сертифікатів, тощо);

надання дозвільних документів в рамках виконання відповідних міжнародних договорів. Звісно у таких договорах повинні бути заздалегідь прописані відповідні положення, що дозволяють спростити процедури експортного контролю.

Звільнення від вимог застосування дозвільних процедур, крім зазначених вище випадків та випадків, коли це прямо визначено актами Кабінету Міністрів України для транзиту, імпорту та тимчасового ввезення окремих категорій товарів подвійного використання, законодавством не передбачено.

Дивись коментар у Томі 2 цього Довідника.

1.14.1. Відкриті дозволи та висновки

На практиці отримання підприємствами відкритих чи генеральних дозволів або висновків є найбільш важливою процедурою спрощення, тому що вона звільняє підприємства від необхідності подання значної частини документів, що передбачені для отримання разових дозволів та висновків.

Відкриті дозволи та висновки дозволяють експортеру здійснювати будь-яку кількість операцій експорту певних товарів до будь-яких компаній певної держави.

Підприємства, що мають бажання використовувати відкриті дозвільні документи, повинні виконати низку обов’язкових умов, передбачених законодавством, а саме:

бути зареєстрованими в Держекспортконтролі у якості суб'єктів здійснення міжнародних передач товарів;

створити та атестувати в Держекспортконтролі внутрішньофірмову систему експортного контролю;

звітувати до Держекспортконтролю за кожну здійснену операцію експорту товарів в рамках наданого ним відкритого дозволу.

Під час використання відкритих дозвільних документів необхідно дотримуватись кількох обмежень, тому зверніть увагу на зазначені нижче „перевірочні заходи”.

Перелік перевірочних заходів щодо отримання відкритих дозвільних документів

Увага! Встановлені державою експортні заборони мають пріоритет та отримання відкритих дозвільних документів не позбавляє від дотримання таких заборон ☐

Чи підлягає товар експортному контролю? ☐

Перевірте чи є товари або держави – одержувачі у документах про заборони (обмеження) ☐

Перевірте статус одержувачів товарів - поставки до вільних зон та вільних складів не дозволяються ☐

Перевірте можливе кінцеве використання товарів - коли товари можуть бути використані для створення зброї масового знищення чи засобів її доставки, обов'язково відмовтеся від поставки ☐

Перевірте виконання обов'язкових процедур, а саме:

реєстрація у Держекспортконтролі ☐

створення та атестація в Держекспортконтролі внутрішньофірмової системи експортного контролю ☐

укладання контрактів та отримання документів про гарантії до фактичного відправлення товарів споживачу ☐

звітування до Держекспортконтролю після кожної операції експорту товарів ☐

дотримання особливих умов дозвільного документу ☐

Дивись коментар у томі 2 цього довідника.

1.14.2. Генеральні дозвільні документи

Генеральні дозволи та висновки також є важливою процедурою спрощення, яка дає експортеру можливість на підставі скорочених комплектів документів отримати право на неодноразове здійснення передач товарів визначеному споживачу певної держави без обмеження їх кількості (як правило). Головне прикладне призначення таких дозвільних документів - урядова кооперація між країнами-членами відповідних урядових угод та іншими рівними країнами.

Приклад:

Застосування спрощеної процедури державного експортного контролю при здійсненні міжнародних передач товарів шляхом надання генеральних дозволів та висновків у рамках Угоди між Урядом України та Урядом Російської Федерації про виробничу і

науково-технічну кооперацію підприємств оборонних галузей промисловості від 18 листопада 1993 року.

Враховуючи широкий спектр сфер застосування таких дозвільних документів, існують спеціальні вимоги до надійності експортерів. Серед іншого, аналогічно з вимогами для отримання відкритих дозвільних документів, експортер повинен довести Держекспортконтролю, що він організував внутрішньофірмовий експортний контроль в компанії, та гарантувати належне використання та звітування щодо отриманих генеральних дозвільних документів, тощо.

Дивись коментар у томі 2 цього довідника.

Дивись Главу 4 цього тому відносно внутрішньофірмової системи експортного контролю.

1.14.3. Дозвільні документи з обмеженням обсягу

В законодавстві не визначені кількісні обмеження на обсяг товарів, що постачаються. В той же час є принципи відмінності у різних типах дозвільних документів, а саме:

умовою надання разових дозвільних документів, відповідно до законодавства, є визначення в них конкретної кількості товарів;

генеральні та відкриті дозвільні документи, як правило не мають кількісних показників. Проте генеральні дозвільні документи, які надаються за спрощеною процедурою в рамках міжнародних угод, також повинні мати кількісні показники, обумовлені такими угодами. Прикладний діапазон таких дозвільних документів охоплює, як правило, регулярні поставки в рамках постійних комерційних стосунків, поставки запасних частин та обслуговування товарів після їх постачання споживачу.

Приклад:

Українська компанія уклала генеральний контракт з мексиканською компанією «Sombbrero» на поставку максимум 200 т певних хімікатів протягом двох років.

Виходячи з того, що експортеру відомий споживач, термін постачання та кількість товару, він може отримати генеральний дозвіл на експорт до 200 т хімікатів протягом двох років до визначеного споживача.

1.14.4. Гранична вартість товарів

Відповідно до досвіду деяких держав у застосуванні механізмів експортного контролю можливо встановлення певних вартісних показників відносно товарів, нижче яких поставка не може розглядатися як така, що суперечить цілям експортного контролю. Однак не існує однозначних критеріїв визначення такої „безпечної” вартості експорту, тому у національному законодавстві звільнення від дозвільних процедур за показниками „незначної” вартості товарів не передбачено.

1.15. Звільнення від дозвільних процедур

Звільнення від дозвільних процедур відносно товарів, що внесені до списків експортного контролю, як норма безпосередньої дії в національному законодавстві відсутня. Проте механізми експортного контролю не виключають застосування такого „звільнення” у випадках, коли механізми „звільнення” передбачені відповідними міжнародними договорами, ратифікованими Верховною Радою України або у рамках дії „порядків здійснення державного експортного контролю” відносно окремих товарів чи операцій міжнародних передач таких товарів.

1.16. Вимоги до здійснення дозвільних процедур відносно послуг („технічної допомоги”)

Вимоги до здійснення дозвільних процедур відносно послуг, які, до речі, за своєю суттю є різновидом „технічної допомоги”, фактично стосуються не тільки „класичних” технічних послуг, таких як ремонт, обслуговування, авторське супроводження, вимірювання параметрів, аналітична робота або навчання. Також можливим полем застосування дозвільних процедур відносно послуг („технічної допомоги”) може бути навчання іноземних працівників, передача ноу-хау під час переговорів чи консультацій або шляхом читання лекцій студентам.

1.17. Вимоги до здійснення дозвільних процедур відносно посередницьких (брокерських) угод

До посередницької (брокерської) діяльності відносяться будь-які дії суб’єкта підприємницької діяльності України, що сприяють здійсненню міжнародних передач **товарів військового призначення**. До таких дій, в тому числі, відносяться дії з фінансування, транспортування чи експедирування **військових** вантажів, незалежно від походження таких товарів і території, на якій провадиться зазначена діяльність.

Застосування процедур державного експортного контролю до посередницької (брокерської) діяльності, крім застосування цих процедур у відношенні до товарів військового призначення, законодавством не передбачено.

Перелік перевірочних заходів

Вимоги до дозвільних процедур відносно посередницьких угод

1. Чи є товар товаром військового призначення?	☐
2. Чи стосується угода посередницької діяльності?	☐
посередництво у контракті на придбання товарів,	☐
посередництво у контракті на продаж товарів,	☐
укладення контракту на продаж товару	☐

Застереження!

Укладаючи посередницькі угоди (контракти, дотримуйтесь обмежень які встановлені відносно окремих держав, осіб чи компаній!

Дивись коментар у томі 2 цього довідника.

1.18. Роз’яснення з боку Держекспортконтролю з метою з’ясування умов відносно дозвільних процедур

Значна кількість підприємців, які ще не мають належного досвіду застосування законодавства у галузі експортного контролю, перш ніж зробити експорт, повинні вирішити багато питань:

- чи потрібно отримання дозвільного документу?
- чи включені „мої товари” до контрольних списків?
- чи є обмеження чи заборони щодо „мого замовника”?
- чи можливо отримати відкриті чи генеральні дозвільні документи?

Часто-густо підприємець не може впевнено надати відповідь на ці запитання, а іноді він хоче отримати „гарантовані” відповіді на них. У таких випадках з’ясування усіх питань разом з Держекспортконтролем є повністю виправданим кроком. За підсумками такого „з’ясування” можна отримати роз’яснення Держекспортконтролю з конкретних питань.

Треба пам’ятати, що тільки офіційні дозвільні документи (дозволи, висновки та повідомлення про відмови), а також відповідні „роз’яснення” чи інформаційні листи, є правовим підґрунтям для визначення відповідного рівня регулювання кожної конкретної міжнародної передачі товарів. Такі документи офіційно визначають можливість здійснення конкретної міжнародної передачі товарів, або визначають виконання інших процедур експортного контролю. У разі будь-яких сумнівів підприємця або працівника митного органу вони є вирішальним аргументом для митних органів стосовно порядку застосування процедур експортного контролю у конкретних випадках.

Роз’яснення, що надані Держекспортконтролем під час реєстрації суб’єкта (юридичної особи) в Держекспортконтролі, є підтвердженням можливості надання дозвільних документів у подальшому, якщо конкретні дані за яких надані такі роз’яснення, та нормативно-правові акти не зазнали суттєвих змін на період звернення. Роз’яснення, що надається підприємцю під час його реєстрації в Держекспортконтролі, не є дозвільним документом, але воно встановлює певну захищену правову позицію щодо порядку та умов здійснення міжнародних передач конкретних товарів.

Перелік необхідних перевірочних заходів для юридично встановлених нормативних положень:

Заявка тощо	Чого бажає заявник або особа, що шукає інформацію?	Коли міжнародна передача товару є допустимою?	Яким чином заявка та додаткові документи повинні бути оформлені?	Форма за якою надається рішення Держекспортконтролю
Заявка з метою реєстрації	Реєстрації в Держекспортконтролі та отримання роз’яснень	Для товарів, які визначені в роз’ясненні як такі, що контролюються – тільки після реєстрації		Роз’яснення щодо ідентифікації товарів та умов здійснення їх передач
Заявка з метою отримання дозволу чи висновку	Дозвіл чи висновок	Як тільки дозвільний документ отримано	Форми, що встановлені Держекспортконтролем	Дозвіл (висновок) або відмова
Заявка „для впевненості” у випадку сумнівів щодо необхідності застосування процедур експортного контролю	Висновок або повідомлення	Як тільки висновок або повідомлення отримано		Висновок, повідомлення або відмова
Інформація для Держекспортконтролю щодо «обізнаності»	Повідомлення	Як тільки повідомлення отримано		Повідомлення або відмова

Перелік необхідних перевірочних заходів, пов'язаних з отриманням додаткової інформації в Держекспортконтролі:

Звернення тощо	Яка інформація потрібна?	Коли можлива міжнародна передача товару?	Яким чином повинно бути оформлено звернення?	Форма рішення Держекспортконтролю
Інформація щодо можливого поширення експортного контролю на визначений товар	Роз'яснення про те, включений товар до контрольних списків чи ні	Якщо є сумнів – після отримання повідомлення чи роз'яснення	Форми, що встановлені Держекспортконтролем	Роз'яснення щодо ідентифікації товарів та умов здійснення їх міжнародних передач
Запит щодо „надійності” іноземних партнерів	Наявна інформація про посередника та кінцевого споживача	Після з'ясування „надійності” іноземного партнера	Довільна форма	Лист про наявну в Держекспортконтролі інформацію
Інші запити	З'ясування питань, що стосуються галузі експортного контролю	Після з'ясування питань, які мають значення до передачі	Довільна форма	Інформація в залежності від характеру запитання

1.19. Вимоги до інформування та звітування з боку суб'єктів, а також щодо зберігання ними документів

Крім заборон пов'язаних з ембарго та вимог звітування до Держекспортконтролю щодо використання дозвільних документів, експортери мають дотримуватися деяких інших зобов'язань:

1.19.1. Загальні зобов'язання щодо надання інформації до Держекспортконтролю

Надання інформації до Держекспортконтролю з боку підприємств (суб'єктів) залежить від конкретного етапу здійснення міжнародних передач товарів, а саме:

- реєстрації суб'єктів;
- отримання суб'єктами відповідних повноважень;
- державної атестації створених суб'єктами систем внутрішньофірмового експортного контролю;
- проведення суб'єктами переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) на експорт товарів військового призначення та подвійного використання;
- отримання суб'єктами дозволів (висновків) чи міжнародних імпорتنих сертифікатів;
- використання суб'єктами дозволів (висновків);
- перевірок суб'єктами використання експортованих товарів у заявлених цілях.

На етапі реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності як суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів відповідно до статті 12 Закону України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного

використання” (далі – Закону) обмін інформацією здійснюється шляхом подання суб’єктом до Держекспортконтролю відомостей та документів, необхідних для попередньої експертизи товарів, їх ідентифікації, визначення умов здійснення міжнародних передач таких товарів до конкретних держав та особливостей здійснення таких передач, а також реєстрації суб’єкта як суб’єкта здійснення міжнародних передач товарів.

На етапі отримання повноважень на право експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, обмін інформацією здійснюється шляхом подання суб’єктом до Держекспортконтролю на підставі статті 13 Закону відомостей та документів, необхідних для здійснення відповідного міжвідомчого узгодження можливості надання суб’єкту зазначених повноважень.

На етапі державної атестації створених суб’єктами систем внутрішньофірмового експортного контролю обмін інформацією здійснюється шляхом подання суб’єктом до Держекспортконтролю на підставі статті 14 Закону відомостей та документів, необхідних для прийняття рішення про можливість такої атестації.

На етапі проведення суб’єктами переговорів, пов’язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про експорт товарів військового призначення та подвійного використання, обмін інформацією здійснюється шляхом подання суб’єктом до Держекспортконтролю на підставі статті 18 Закону відомостей та документів, необхідних для прийняття рішення про можливість видачі такому суб’єкту позитивного висновку на право проведення переговорів.

На етапі отримання суб’єктами дозволів (висновків) чи міжнародних імпорتنих сертифікатів обмін інформацією здійснюється шляхом подання суб’єктом до Держекспортконтролю на підставі статей 8 та 16 Закону відомостей та документів, необхідних для прийняття рішення про можливість видачі такому суб’єкту дозволів на право експорту, імпорту товарів, висновків на право тимчасового вивезення, ввезення чи транзиту товарів, або надання суб’єкту імпортного сертифіката.

На етапі використання суб’єктами дозволів (висновків) на право проведення суб’єктами переговорів, пов’язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про експорт товарів військового призначення та подвійного використання, експорту, імпорту, тимчасового вивезення чи ввезення товарів, обмін інформацією здійснюється шляхом подання суб’єктом до Держекспортконтролю відомостей та документів, що містять звітну інформацію про:

- підсумки переговорів під час яких укладено зовнішньоекономічний договір (контракт) про експорт товарів;
- фактичне використання дозволів на право експорту, імпорту товарів військового призначення та подвійного використання;
- підсумки перевірки доставки експортованих товарів;
- підсумки перевірки кінцевого використання експортованих товарів.

1.19.2. Зберігання та представлення суб’єктом документів до Держекспортконтролю:

Відповідно до Статті 22 Закону суб’єкт зобов’язаний надати на вимогу Держекспортконтролю документи та інформацію, необхідні для здійснення ним заходів у галузі експортного контролю, у тому числі:

- документи, що містять запевнення про обізнаність щодо вимог експортного контролю та їх дотримання;
- довідки щодо ідентифікації товарів;

- технічні довідки;
- довідки про ступінь таємності товарів;
- документи про гарантії;
- інші документи, пов'язані з укладанням і виконанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів;
- ділові папери, такі як довідки про походження товарів, документи посередників, договори комісії тощо.

Суб'єкт також зобов'язаний забезпечити зберігання документів, пов'язаних з укладанням та виконанням договорів (контрактів), на підставі яких були отримані дозволи, висновки чи міжнародні імпорتنі сертифікати, протягом п'яти років з дня закінчення конкретної міжнародної передачі товарів.

Отримані суб'єктом дозвільні документи повинні зберігатися протягом п'яти років з дня закінчення конкретної міжнародної передачі товарів, а в разі невикористання таких документів вони повертаються до Держекспортконтролю.

Глава 2. Поради щодо оформлення заяви з метою отримання дозвільних документів

2.1. Загальні примітки

Якщо підприємству необхідно отримати дозвільний документ Держекспортконтролю, воно повинно надати до Держекспортконтролю лист-звернення до якого додати заяву встановленого Держекспортконтролем зразка. Посилання на відповідний лист-звернення наведене у правому верхньому куті уніфікованої заяви і заповнюється фахівцями підприємства, що відповідають за експортний контроль, як правило із застосуванням комп'ютеру.

Кожна уніфікована заява повинна мати порядковий номер та дату, які надаються відповідно до діючої на підприємстві (організації, установі, компанії) системи обліку документів.

Практична порада:

Якщо після попереднього вивчення ви дійшли висновку, що ваш зовнішньоекономічний договір (контракт) потребує отримання дозвільного документа Держекспортконтролю, вам перш за все необхідно перевірити, які саме нормативно-правові акти в сфері експортного контролю необхідно використати для підготовки пакету документів.

2.2. Поради щодо заяви

Слід пам'ятати, що точність та коректність інформації, яка внесена до граф заяви, та відповідність такої інформації документам, що додаються до заяви, зменшує термін її розгляду. Виходячи з такого чинника, фахівці підприємства повинні провести деякі попередні експертизи до етапу заповнення заяви. Насамперед це стосується налагодження відповідних контактів із замовником та іншими зацікавленими сторонами. Метою таких контактів є отримання необхідних документів та інформації, важливої для подання заяви. Завжди значно легше з'ясувати усі факти на цьому етапі, ніж на етапі переговорів з укладення контракту або після його укладення.

2.2.1. Форма заяви

В залежності від намірів та характеру міжнародної передачі існують різні форми заяви щодо отримання дозвільного документу. Нижче у таблиці наведено співвідношення форм заяв та випадків, коли такі заяви подаються.

Назва форми заяви	Коли подавати заяву
Заява про отримання висновку Держекспортконтролю на право проведення переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів)	Проведення переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про експорт: - товарів військового призначення; - товарів подвійного використання до держав, стосовно яких діють обмеження на експорт таких товарів відповідно до міжнародних зобов'язань України

Назва форми заяви	Коли подавати заяву
Заява про отримання дозволу (висновку) Держекспортконтролю України щодо здійснення міжнародної передачі товарів (за винятком транзиту)	Експорт (тимчасове вивезення): - товарів військового призначення; - товарів подвійного використання; - товарів, не внесених до списків у разі, коли такі товари: <i>ввозяться на територію України з наданням міжнародного імпортного сертифіката на вимогу держави-експортера;</i> <i>експорт здійснюється до держав, стосовно яких резолюціями Ради безпеки ООН, інших міжнародних організацій, членом яких є Україна, чи національним законодавством устаножене повне або часткове ембарго на постачання таких товарів.</i> Імпорт (тимчасове ввезення): - товарів військового призначення; - товарів подвійного використання: <i>позначених зірочкою у списку товарів, що можуть бути використані у створенні звичайних видів озброєнь, військової чи спеціальної техніки;</i> <i>зазначених у розділі А частини першої списку товарів, що можуть бути використані у створенні ядерної зброї;</i> <i>зазначених у частині першій списку товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної зброї;</i> <i>зазначених у частині першій списку товарів, що можуть бути використані у створенні бактеріологічної (біологічної) та токсичної зброї;</i> <i>товарів подвійного використання, тимчасове ввезення яких здійснюється з метою надання іноземному суб'єкту послуг з їх ремонту, обслуговування, модернізації тощо.</i>
Заява про отримання висновку Держекспортконтролю щодо транзиту товарів територією України	Транзит: - товарів військового призначення; - товарів подвійного використання: <i>товарів категорії I, зазначених у списку товарів, що можуть бути використані у створенні ракетної зброї;</i> <i>зазначених у розділі А частини першої списку товарів, що можуть бути використані у створенні ядерної зброї;</i> <i>зазначених у розділі першому частини першої списку товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної зброї;</i> <i>зазначених у частині першій списку товарів, що можуть бути використані у</i>

Назва форми заяви	Коли подавати заяву
	створенні бактеріологічної (біологічної) та токсичної зброї
Заява про отримання міжнародного імпортного сертифіката	Отримання міжнародного імпортного сертифіката

2.2.1.а. Оформлення та подання заяви

З метою подання відповідної заяви до Держекспортконтролю відповідальні за це фахівці підприємства повинні заповнити заяву встановленої форми, оформити її належним чином (підписи посадових осіб, печатки), додати до неї передбачені законодавством документи, та подати її до Держекспортконтролю разом із супровідним листом.

Зразки заяв встановлених форм знаходяться на сайті Держекспортконтролю за адресою: **www.dsecu.gov.ua**

Практична порада:

Якщо ви не бажаєте марної втрати часу на очікування дозвільного документу Держекспортконтролю, заповнюйте заяву виключно засобами електронно-обчислювальної техніки та надавайте до нею її електронну копію.

Держекспортконтроль опублікував докладну інструкцію по заповненню уніфікованих форм (Інструкція про порядок заповнення заяв щодо отримання дозвільних документів, документів про гарантії та інших документів, що надаються Держекспортконтролем, яка зареєстрована в Міністерстві юстиції України 21 січня 2004 р. за № 90/8689), так звана „інструкція щодо заповнення заяв”. Зазначена інструкція пояснює правила заповнення полів заяви, ілюструє взаємозв'язок цих полів, а також містить базові приклади заповнення.

Зверніть увагу!

Заява надається до Держекспортконтролю в одному примірнику, на папері формату А-4. Разом із заявою повинна бути надана її електронна копія.

Див. Інструкцію у Томі 5 цього Довіднику.

2.2.1.б. Подання електронної копії заяви

Електронна копія заяви та електронна копія додатку до нею **надаються на дискеті** у форматі “.mob”. Така копія є „допоміжним” документом, що значно скорочує усі „рутинні” процеси проходження Документів у Держекспортконтролі.

2.2.2. Деталі заяви

Всупереч дуже поширеній точці зору, не є достатнім просто заповнити уніфіковану форму заяви. Завжди треба пам'ятати, що ви повинні представити Держекспортконтролю стільки інформації, скільки можливо. Тільки в такому випадку ваша заява та пов'язані з нею документи будуть оброблені належним чином без великої кількості запитань з боку Держекспортконтролю.

Практична порада

Ваш принцип повинен бути таким: „Чим більше надано інформації, тим краще!”

Тільки в тому випадку, коли викладена в заяві та пов'язаних з нею документах інформація є достовірною та не містить протиріч, Держекспортконтроль у короткий термін надасть свій дозвільний документ та не буде примушений отримувати від вас додаткових уточнюючих даних чи пояснень.

Чим точніше ви зможете довести у вашій заявці та доданих до неї документів на отримання дозвільного документа, що товари, які плануються для міжнародної передачі, використовуватимуться виключно із заявленою метою, тим вище вірогідність отримання вами необхідного дозвільного документу.

Перед заповненням заявки ви повинні з'ясувати декілька попередніх питань, а саме:

- реквізити підприємства-заявника;
- точна ідентифікація товару за Додатками до постанов Кабінету Міністрів України від 28 січня 2004 р. № 86 та від 20 листопада 2003 р. № 1807, включаючи відповідні описи товарів;
- аналіз вимог замовника відносно товарів, наприклад стандартний товар або деякі особливості товару, які є незвичайними або завищеними, беручи до уваги заявлене кінцеве використання;
- інформацію від усіх залучених компаній (адреси, кінцевого споживача, кінцеве призначення товарів, гарантії кінцевого використання та гарантії посередників, тощо);
- інформацію про замовника (наприклад, новий замовник або постійний замовник разом з інформацією, отриманою протягом переговорів щодо укладення контракту).

Крім того ви повинні з'ясувати якомога повну інформацію про іноземного замовника та посередника, у тому числі:

- місцезнаходження;
- деталі щодо намірів використання товару та опис відповідних проектів, якщо вони є;
- інформація про компанію-замовника, особливо що стосується нових замовників, мається на увазі більш детальний опис компанії, наприклад: кількість робітників, дата заснування, програма виробництва або комерційна діяльність, деталі про обсяги виробництва тощо;
- бізнесова поведінка компанії-замовника порівняно з іншими подібними справами, наприклад:
 1. відмова розкрити доступну або загальну інформацію або технічний (функціональний) контекст поставки;
 2. завищені комісійні, незвичайно вигідні умови оплати;
 3. вимоги замовника щодо незвичайного або завищеного рівня конфіденційності;
- аналіз щодо згадування замовника у попереджувальних листах Держекспортконтролю;
- аналіз щодо наявності спеціальних обмежень відносно учасників міжнародної передачі товару, наприклад у зв'язку з тероризмом, інші ембарго, включаючи персональні обмеження.

Під час звернення до Держекспортконтролю щодо отримання дозвільного документа необхідно представити інформацію, яка вичерпно розкриває усі важливі аспекти міжнародної передачі товару.

Практична порада

Надання дозвільного документа безпосередньо залежить від точного та достовірного визначення товарів, їх ідентифікації, кінцевого використання та їх кінцевого споживача.

2.2.2.а. Повнота, відсутність суперечностей та помилок

Треба заповнювати усі поля заяви на отримання дозвільного документа. Це, перш за все, стосується заповнення так званих „обов’язкових полів”, які завжди повинні бути заповнені. „Інструкція по заповненню заяви” допоможе вам у цій роботі. Заповнення заяви завжди означає дотримання певних вимог (наприклад, в усіх уніфікованих формах обов’язковим є визначення особи, що є відповідальною за експортний контроль на підприємстві та її особистий підпис, а також засвідчений печаткою особистий підпис керівника підприємства).

Для перевірки повноти заяви відповідальна особа підприємства повинна дати собі відповідь на такі базові запитання:

- ☐ Чи використовуються „стандартні” зразки форм заяви?
 - ☐ так ☐ ні
- ☐ Чи необхідно подання додатків до заяви ?
 - ☐ так ☐ ні
- ☐ Чи додано сертифікат кінцевого споживача?
 - ☐ так ☐ ні
- ☐ Чи додано копію посвідчення про реєстрацію та листа-роз’яснення Держекспортконтролю?
 - ☐ так ☐ ні
- ☐ Чи додано копію зовнішньоекономічного договору (контракту) та (для посередників) договору комісії?
 - ☐ так ☐ ні
- ☐ Чи визначена особа, відповідальна за експорт?
 - ☐ так ☐ ні
- ☐ Чи визначені у заяві усі сторони міжнародної передачі товару?
 - ☐ так ☐ ні
- ☐ Чи перевірені деталі кінцевого використання товару?
 - ☐ так ☐ ні
- ☐ Чи повністю заповнена заява?
 - ☐ так ☐ ні
- ☐ Чи підписана заява, чи вписано ім’я друкованими літерами, чи проставлена печатка компанії?
 - ☐ так ☐ ні
- ☐ Чи залишились деякі деталі невирішеними або суперечливими, не дивлячись на усі зусилля щодо їх з’ясування? (Якщо так – додайте до заяви додаткові документи, що з’ясовують невизначені факти).
 - ☐ так ☐ ні

Якщо підприємство вперше постачає товар зазначеному у заяві іноземному партнеру, або у випадку, коли властивості товару дозволяють використовувати його для різного кінцевого використання (військових та цивільних), разом з поданою заявою рекомендується додати документи, що містять інформацію „для з'ясування”.

Це стосується інформації, яка виходить за межі деталей, внесених до загального переліку перевірочних заходів:

 Інформація про компанію-замовника:

- згідно з принципом „знати свого замовника” це особливо слугує для:
 - перевірки існування вантажоодержувача та кінцевого споживача (запобігання використанню „фіктивних компаній”),
 - вирішення питання, чи будуть товари використовуватись з цивільною або військовою метою.
- деталі про напрямки діяльності компанії-замовника, які є показником цивільної або військової орієнтації вантажоодержувача або кінцевого споживача.
- у разі експорту товарів для забезпечення процесу виготовлення виробів або матеріалів, які в подальшому стануть частиною готового продукту (наприклад, хімікати, сировина, яка у подальшому підлягає обробленню), бажано надати деталі про річні потужності та кількість. Такі деталі є дуже важливими критеріями для перевірки, чи є тільки одне ексклюзивне призначення експортованого товару вантажоодержувачем або кінцевий споживач може „переключити” цей товар.
- деталі щодо розміру компанії, кількості її співробітників, року її заснування, виробничих потужностей, обсягу виробництва тощо, є додатковими критеріями щодо прийнятності кінцевого використання, особливо коли йдеться про нового замовника або поставки потужного виробничого обладнання (великої кількості).
- у разі здійснення поставок компаніям, які здійснюють подальше „розповсюдження” товару, потрібна чітка заява щодо кінцевих споживачів, виконана, наприклад, представленням переліків таких споживачів, якщо вони відомі. Це особлива вимога, яка забезпечує можливість контролю кінцевого використання товарів.
- деталі про тривалість ділових контактів з вантажоодержувачем або кінцевим споживачем із визначенням товарів, які постачалися за такими контактами.

2.2.2.6. Достовірність та прозорість документів

З метою прийняття рішень з питань експортного контролю ви повинні намагатися зробити заплановану вами міжнародну передачу якомога „прозорою” та представити до Держекспортконтролю всю інформацію, необхідну для прийняття рішення про можливість надання відповідного дозвільного документу. Це надасть можливість фахівцям Держекспортконтролю та інших державних органів чітко зрозуміти усі аспекти такої передачі, перевірити усі обмеження та прийняти правильне та обґрунтоване рішення.

Ви повинні усвідомити такий факт – усе, що достовірно не з'ясовано вами, обов'язково викличе додаткові запитання у Держекспортконтролю та значно ускладнить отримання вами дозвільного документу.

Практична порада

Спитайте у себе дуже критично, чи з'ясували ви усі деталі зовнішньоекономічного договору (контракту) на базі інформації, яку ви маєте? Чи з'ясували ви усі інші деталі та аспекти запланованої міжнародної передачі товару?

Заздалегідь самотійно з'ясуйте усі незрозумілості!

2.2.3. Перевірочні заходи

Якщо ви зробите такі перевірочні заходи як:

перевірка ідентифікації товару;

визначення правильності оформлення, повноти та достовірності документів;

перевірка відповідності заяви та пов'язаних з нею документів зовнішньоекономічному договору (контракту) та документам про гарантії;

перевірка правоспроможності іноземного суб'єкта;

перевірка наявності у вас прав та повноважень для здійснення конкретної міжнародної передачі, тощо

ви зробите ваш проект прозорим та зрозумілим для здійснення заходів експортного контролю. Зазначений перелік допоможить вам з'ясувати необхідні деталі та підготувати документи на усіх етапах проекту (протягом переговорів та до подання заяви).

Не зважаючи на те, що експертиза в галузі експортного контролю, що здійснюється Держекспортконтролем, проводиться за загальним алгоритмом, вона безумовно залежить від особливостей кожної конкретної справи, повноти та достатності наданих підприємством даних.

2.3. Заповнення заяви

2.3.1. Логіка заяви

Заява на отримання дозвільного документа пов'язана з певними формальностями, а саме з необхідністю використання встановленої форми та змісту відповідної інформації, яка потім трансформується в дозвільний документ. Зразки дозвільних документів містяться у Додатках до Інструкції про порядок оформлення і використання дозвільних документів у галузі державного експортного контролю, затвердженої наказом Держекспортконтролю та зареєстрована в Міністерстві юстиції України 13 грудня 2004 за № 1576/10175.

Див. Інструкцію у Томі 5 цього Довіднику.

2.3.1.a. Задіяні сторони, товари, інші деталі

Заява та наданий на її підставі дозвільний документ надають можливість з першого погляду сприйняти усі основні факти, пов'язані з міжнародною передачею товару. З цієї метою вони відображають певні теми у логічному порядку. Найбільш важливі з них:

- задіяні сторони (іноземні або вітчизняні особи та компанії) та їх реквізити;
- характер міжнародної передачі;
- деталі, що стосуються товару, міжнародні передачі якого маєте намір здійснити;
- інші важливі деталі, які пояснюють різні аспекти міжнародної передачі товару.

Практична порада

Коли ви заповнюєте форми, ви завжди повинні бути впевнені, що усі деталі, пов'язані з певною темою у формі, є повними та не містять протиріч.

2.3.1.a.1. Задіяні сторони

Це, перш за все, сам заявник (експортер; імпортер; іноземний суб'єкт, у разі наміру здійснення транзиту) – сторона у міжнародній передачі товарів, яка звертається до Держекспортконтролю із заявою щодо отримання дозвільного документа на право здійснення відповідної міжнародної передачі товарів (графи 2, 3 відповідних заяв). Тільки він уповноважений готувати заяву.

Зверніть увагу!

Дозвільні документи можуть використовуватися виключно зазначеними у них заявниками. Законодавство не передбачає права суб'єкта-заявника передавати іншому суб'єкту право здійснення повноважень визначених дозвільним документом.

Що стосується задіяних сторін:

експортер – сторона у міжнародній передачі товарів, яка здійснює їх продаж у відповідності до зовнішньоекономічного договору (контракту), передачу на інших законних підставах або тимчасове вивезення за межі території відповідної держави (графи 3, 4 відповідних заяв);

імпортер – сторона у міжнародній передачі товарів, яка здійснює їх придбання у відповідності до зовнішньоекономічного договору (контракту), ввезення на інших законних підставах або тимчасово приймає товари на території відповідної держави (графи 4, 5 відповідних заяв);

кінцевий споживач – сторона у міжнародній передачі товарів, для якої призначається товар, в інтересах якої здійснюється передача або надається відповідна послуга (графи 5, 6 відповідних заяв).

Найчастіше:

у випадках імпорту товарів зустрічається варіант, коли заявник, імпортер та кінцевий споживач співпадають. В цих випадках, логіка приводить до внесення у всі три розділи заяви даних цього суб'єкта-заявника;

у випадках імпорту товарів (для використання товару імпортером), імпортер та кінцевий споживач а також суб'єкт-заявник співпадають. В цих випадках, логіка приводить до внесення у всі три розділи заяви даних цього суб'єкта-заявника.

Безумовно зовнішньоекономічний договір (контракт) та інші, пов'язані з ним документи (графи 14 або 16 заяв), повинні відобразити цю комбінацію.

2.3.1.a.2. Товар

В першу чергу ви повинні назвати товар (повне, без скорочень його найменування) та описати (у разі відсутності децимального, або іншого облікового номеру) його характеристики, за якими товар можна однозначно ідентифікувати (графи 6, 7.1, 12 відповідних форм). Ви також повинні викласти деталі, особливо що стосується кількості та ціни. Для цього призначені поля відповідних граф заяви.

Крім того, ви повинні бути впевнені, що технічна документація та документація щодо кінцевого використання так же як і деталі стосовно кінцевого використання чітко пов'язані з

введеним описом товарів, задіяними сторонами, контрактною документацією та документацією, пов'язаною із замовленням.

2.3.1.a.3. Інші деталі

Інші деталі надають більш докладні необхідні пояснення щодо міжнародної передачі та встановлюють взаємозв'язок між задіяними сторонами та товарами.

Інші деталі повинні бути введені у відповідних графах заяви. Особливо важливою є інформація про те, що ви додали „інші” документи до заяви та „іншу” додаткову інформацію. Найбільш важлива документація - це зовнішньоекономічний договір (контракт), документи про кінцевого споживача та посередника, документи про гарантії відповідного кінцевого використання товару. Додаткова інформація - це, наприклад, деталі щодо додаткових учасників, про яких не йдеться в інших полях. Це брокери, комерційні агенти, вантажовідправники та/або перевізники.

2.3.2. Інструкції по заповненню

Мета цього посібника не є повторення інструкції по заповненню заяви. Тому, щодо заповнення та описів окремих граф (наприклад, деталі про експортера та кінцевого користувача) треба звертатися до інструкцій по заповненню.

Інструкції по заповненню форм заяв переслідують дві основні мети. По-перше, система заповнення кожної графи докладно розтлумачена. По-друге, вони структуровані таким чином, що окремі пов'язані деталі оброблюються систематично.

Подальші досконалі роз'яснення щодо підрозділів «залучені сторони», «товари» та «інші деталі» полегшують оформлення заявки.

2.3.3. Спутні документи

В залежності від мети звернення та ідентифікації товару до заяви додаються документи визначені у відповідних нормативно-правових актах Кабінету Міністрів України:

Постанова Кабінету Міністрів України	Характер міжнародної передачі/товар
від 4 лютого 1998 р. № 125 „Про затвердження Положення про порядок державного контролю за проведенням переговорів, пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання”	проведення переговорів , пов'язаних з укладенням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про експорт: <i>1) товарів військового призначення;</i> <i>2) товарів подвійного використання до держав, стосовно яких діють обмеження на експорт таких товарів відповідно до міжнародних зобов'язань України</i>
від 20 листопада 2003 р. № 1807 „Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення”	експорт (тимчасове вивезення), імпорт (тимчасове ввезення), транзит товарів військового призначення
від 28 січня 2004 р. № 86 „Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання”	експорт (тимчасове вивезення) товарів подвійного використання; імпорт (тимчасове ввезення) товарів подвійного використання: <i>позначених зірочкою у списку товарів, що</i>

Постанова Кабінету Міністрів України	Характер міжнародної передачі/товар
	можуть бути використані у створенні звичайних видів озброєнь, військової чи спеціальної техніки; зазначених у розділі А частини першої списку товарів, що можуть бути використані у створенні ядерної зброї; зазначених у частині першій списку товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної зброї; зазначених у частині першій списку товарів, що можуть бути використані у створенні бактеріологічної (біологічної) та токсичної зброї; товарів подвійного використання, тимчасове ввезення яких здійснюється з метою надання іноземному суб'єкту послуг з їх ремонту, обслуговування, модернізації тощо; товарів, не внесених до списків, у разі, коли такі товари ввозяться на територію України з наданням міжнародного імпортного сертифіката на вимогу держави-експортера; транзит товарів подвійного використання: товарів категорії I, зазначених у списку товарів, що можуть бути використані у створенні ракетної зброї; зазначених у розділі А частини першої списку товарів, що можуть бути використані у створенні ядерної зброї; зазначених у розділі першому частини першої списку товарів, що можуть бути використані у створенні хімічної зброї; зазначених у частині першій списку товарів, що можуть бути використані у створенні бактеріологічної (біологічної) та токсичної зброї
від 27 травня 1999 р. № 920 „Про затвердження Положення про порядок надання гарантій та здійснення державного контролю за виконанням зобов'язань щодо використання у заявлених цілях товарів, які підлягають державному експортному контролю”	отримання міжнародного імпортного сертифіката

2.3.4. Огляд найбільш розповсюджених помилок

Помилки у заповненні заяв звісно є небажаними, але, нажаль, не помиляється той, хто не працює. Це завжди призводить до додаткових запитів до заявника, як наслідок – до суттєвої втрати часу та зведенню нанівець усіх зусиль зі зменшення часу на оброблення заяви.

Проте є так звані „типові” помилки, наприклад:

Неповні деталі

Одною з найчастіших помилок є подання неповністю заповненої заяви. Форми заяв уніфіковані та відрізняються кількістю та призначенням граф, які завжди повинні бути заповнені (обов'язкові графи) та графи, що заповнюються за необхідності або на вимогу (додаткові графи).

Див. Інструкцію щодо заповнення заяв у томі 5 цього довідника.

Відсутні додаткові документи

У деяких випадках ви зобов'язані додати до заяви деякі документи. Це, перш за все, договори (контракти), документи, що стосуються кінцевого використання, документи щодо ідентифікації товарів, документи про повноваження та гарантії посередників тощо. Дотримання форм, якщо вони визначені для відповідних документів, є обов'язковим. Держекспортконтроль також передбачає випадки, коли необхідно представити специфічні документи щодо кінцевого використання товарів. Для отримання додаткової інформації з цього питання, зверніться до повідомлень Держекспортконтролю щодо документів, пов'язаних з кінцевим використанням товарів.

Див. главу 7 цього тому Довідника.

Більш того, окрема графа заяви передбачає „особу, відповідальну за експортний контроль”, тому керівник підприємства обов'язково повинен призначити таку особу та визначити її обов'язки та відповідальність.

Див. главу 4 цього тому Довідника.

Разом з заявою подаються документи, що пояснюють специфіку та зміст заяви або окреслюють деталі конкретної міжнародної передачі. Ці документи перелічені у відповідних постановах Кабінету Міністрів України.

Див. вище пункт 3. Супутні документи.

Сумнівна позиція експортера

Тільки експортер має право подавати заяву. Якщо ви заявник (графа 3) і додатково зазначите іншого експортера у формі (графа 4), це означатиме, що ви не маєте права подавати заяву. В цьому випадку Держекспортконтроль не прийме вашу заяву. Наслідками стануть додаткові запити та суттєва втрата часу.

Суперечливі твердження

Впевніться, що усі твердження у вашій заяві вільні від протиріч та можуть бути перевірені. Це означає, що вони можуть бути підтверджені відповідними документами та не містять ніяких суперечностей.

Це, перш за все, стосується відповідності найменування (опису) товару (графи 6,12 відповідних форм) до зовнішньоекономічного договору (контракту) та ідентифікації товару

(графа 7.4, 17 відповідних форм) до листа-роз'яснення Держекспортконтролю Зверніть увагу на те, що Держекспортконтроль перевірятиме саме це твердження.

Якщо ви введете невірний код УКТЗЕД, першими це помітять митники під час здійснення митних процедур. Як наслідок, в експорті вам може бути відмовлено та митники наполягатимуть на внесенні відповідних виправлень. Таким чином ви будете змушені змінити код УКТЗЕД після отримання повідомлення про помилку. Це потрібно вам для проходження митних процедур.

Зверніть увагу!

Коди української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД) наводяться у Списках товарів, що підлягають державному експортному контролю довідково. Основною підставою для застосування до товарів процедур державного експортного контролю є відповідність таких товарів найменуванню та опису за відповідними групами, які наведені у Списку.

Підпис

Як це не тривіально, найбільш розповсюджена помилка – це відсутність у заявці „живого” підпису особи, відповідальної за експортний контроль на підприємстві, або такого підпису керівника підприємства чи відсутність печатки підприємства, якою засвідчена підпис керівника.

2.4. Надання дозвільних документів

2.4.1. Процедури надання дозвільних документів

2.4.1.a. Форма дозвільних документів

Переважна більшість різновидів дозвільних документів (крім висновків на право проведення переговорів щодо укладення зовнішньоекономічних договорів або контрактів) функціонально призначені служити підставою для подальшого митного оформлення міжнародних передач зазначених у них товарів. Таким чином, ці дозвільні документи є ніби сполучною ланкою між Держекспортконтролем та відповідними митними органами, засвідчуючи перед останніми суть рішення, прийнятого Держекспортконтролем стосовно можливості здійснення конкретних міжнародних передач контрольованих товарів.

Функціональне призначення дозвільних документів визначає їх зміст і форму. Форми дозвільних документів (дозволу та висновку), затверджені наказом Держекспортконтролю, погодженим з Держмитслужбою та зареєстрованим Мін'юстом 13.12.2004 за № 1576/10175.

Див. Інструкцію у Томі 5 цього Довідника.

Зазначені форми дозвільних документів витримали багаторічне випробування практикою їх застосування і є на цей час оптимальними, вони містять всю необхідну інформацію як з точки зору державного експортного контролю, так і з точки зору митного контролю.

2.4.1.б. Оригінал, копія та митні функції дозвільних документів

Дозвільні документи оформлюються та надаються за місцем розташування Держекспортконтролю уповноваженим на їх отримання представникам підприємства-заявника (на підставі довіреності та під розпис).

Дозвільний документ оформлюється у двох примірниках. Перший примірник (оригінал) – на спеціальному бланку захищеного паперу, другий (копія) – на аркуші звичайного білого паперу формату А4. Уповноважений представник заявника отримує

перший примірник дозвільного документу, засвідчуючи своїм підписом правильність внесених до нього даних у відповідності із поданою заявою, після пред'явлення до Держекспортконтролю відповідним чином оформленої та завіреної заявником довіреності на таке отримання.

Перший примірник дозвільного документу силами та засобами заявника подається до митного органу приписки цього заявника. В разі необхідності зміни митного органу, який здійснює оформлення товару, заявник діє у відповідності до встановлених Держмитслужбою правил.

У разі виявлення наявності суттєвих помилок у дозвільному документі, на думку представника заявника, останній може утриматись від отримання такого документу із висловленням своїх зауважень представникові Держекспортконтролю, який видає дозвільні документи. Такі документи повертаються у відділ, що проводив їх експертизу у галузі державного експортного контролю, який в разі необхідності приймає узгоджене із заінтересованими підрозділами Держекспортконтролю рішення щодо подальшого використання такого дозвільного документу та/або його заміни.

2.4.1.в. Захист дозвільних документів від фальсифікації

Захист дозвільних документів від фальсифікації є важливою складовою заходів державного експортного контролю.

З метою захисту дозвільних документів від підробки застосовуються спеціальні технічні заходи, а саме:

використовуються спеціально виконані на захищеному папері номерні бланки, а також голографічні номерні захисні елементи;

до Держмитслужби надаються зразки підписів всіх посадових осіб, яким надано право підпису дозвільних документів, а також зразки відбитків печаток, якими скріплюються такі документи.

Повний перелік та характеристики захисних елементів бланку дозвільного документу та захисного голографічного елементу не розголошується.

2.4.2. Випадки, у яких передбачено надання дозвільних документів

Дозвільні документи надаються виключно відносно міжнародних передач так званих „чутливих” товарів до яких відносяться:

товари військового призначення (визначені у додатку до постанови Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 № 1807);

Див. Томі 4 цього Довідника.

товари подвійного використання, (визначені у додатку до постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86).

Див. Томі 4 цього Довідника.

Крім цього, згідно із статтею 10 Закону України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання”,

„Державний експортний контроль здійснюється також і стосовно експорту або тимчасового вивезення товарів, не внесених до списків, у разі, коли:

такі товари ввозяться на територію України з наданням міжнародного імпортного сертифіката на вимогу держави-експортера;

експорт або тимчасове вивезення таких товарів за межі України здійснюється до держав, стосовно яких резолюціями Ради безпеки Організації Об'єднаних Націй, інших міжнародних організацій, членом яких є Україна, чи національним законодавством установлене повне або часткове ембарго на постачання таких товарів.

Якщо будь-якому суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності повідомлено спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань державного експортного контролю або йому стало відомо іншим шляхом про можливість повного чи часткового використання будь-яких товарів, що передбачаються для експорту або тимчасового вивезення до інших держав, для розроблення, виробництва, складання, випробування, ремонту, технічного обслуговування, модифікації, модернізації, експлуатації, управління, зберігання, виявлення, ідентифікації або для розповсюдження зброї масового знищення чи засобів її доставки, або для військового кінцевого використання у державах, стосовно яких резолюціями Ради безпеки Організації Об'єднаних Націй, інших міжнародних організацій, членом яких є Україна, чи національним законодавством установлене повне або часткове ембарго на постачання товарів військового призначення, цей суб'єкт зобов'язаний звернутися до спеціально уповноваженого органу з питань державного експортного контролю за отриманням дозволу на право здійснення експорту цих товарів незалежно від того, зазначені вони у списках чи ні.”.

Див. Закон у Томі 4 цього Довідника.

2.4.3. Випадки, у яких дозвільні документи не надаються

Частиною II пункту 2.4. цієї Глави визначено випадки, коли надаються дозвільні документи. Разом з тим, під час здійснення митних процедур, досить часто з'ясовується, що запропонований до митного оформлення товар викликає сумніви щодо його класифікації як такого, що не потребує отримання дозвільних документів Держекспортконтролю. Це цілком нормальне явище і не треба робити з цього „трагедії”, але, в той же час, такий „сумнів” митника повинен бути офіційно оформленим ним у вигляді так званого „талону відмови”. Отримав такий „талон” підприємець має повне право звернутися із відповідною заявою до Держекспортконтролю з метою отримання роз'яснення щодо обсягу експортного контролю відносно конкретного товару. Таке „роз'яснення” як правило оформлюється Держекспортконтролем у вигляді відповідного листа-повідомлення.

2.5. Дії підприємства після отримання дозвільних документів

Навіть після отримання дозвільного документа, підприємство повинно дотримуватись певних зобов'язань. Такі зобов'язання можуть бути „постійними”, тобто такими, що впливають із відповідних нормативно-правових актів, або обов'язковими відповідно до додаткових умов дозвільного документа.

2.5.1. Чи є впевненість щодо отримання дозвільних документів?

Якщо у заяві підприємства та доданих до неї документах викладена достовірна, точна та вільна від протиріч інформація, у Держекспортконтролю, як правило не виникає додаткових (уточнюючих) питань. Наявність такої інформації дозволяє у стислі терміни прийняти рішення про можливість надання дозвільного документа. У випадках, коли надання дозвільного документа суперечить відповідним міжнародним зобов'язанням або цілям експортного контролю, замість дозвільного документа ви отримуєте відповідне рішення Держекспортконтролю разом з обґрунтуванням причин відмови у дозвільних документах.

Про прийняте Держекспортконтролем рішення підприємство має можливість ознайомитися на сайті Держекспортконтролю за адресою www.dsecu.gov.ua.

2.5.2. Перевірка дозвільних документів до їх отримання

Отримуючи дозвільний документ у Держекспортконтролі дотримуйтесь принципу „не поспішай”. Перш ніж отримати такий документ ретельно перевірте усі дані, що викладені у ньому. Якщо ви все перевірили та не знайшли розбіжностей між поданою вами заявою та дозвільним документом - засвідчайте правильність внесених до нього даних власним підписом на другому примірнику дозволу або висновку, в іншому випадку звертайтеся до представників Держекспортконтролю з метою з’ясування будь яких сумнівів.

2.5.3. Виконання додаткових умов

Можливість застосування права відносно здійснення конкретної міжнародної передачі товару, яка визначена у дозвільному документі, в багатьох випадках може залежати від виконання підприємством додаткових умов цього документу. Такі „додаткові умови” наводяться у графі „Особливі умови використання дозволу (висновку) та додаткова інформація”, чи у довільній формі у спеціальному додатку (додатках) до дозвільного документа, кожен з яких оформлюється, підписується, завіряється і надається з дотриманням тих же вимог, що і відповідний дозвільний документ.

Умови використання дозвільного документа є його невід’ємною частиною, тому нехтування цими умовами фактично позбавляє підприємство права виконувати дії, що випливають з такого документа.

2.5.3.а. Особливі умови

Виконання „особливих умов” має прямий вплив на чинність дозвільного документа. Це стосується як набуття дозвільним документом чинності тільки після виконання певних умов (так званих „попередніх умов”), так і втрату таким документом чинності у разі невиконання певних умов.

2.5.3.б. Додаткова інформація

Додаткова інформація може уточнювати або роз’яснювати певні положення дозвільного документа і є невід’ємною частиною такого документа.

Див. Главу 8 тому 1 цього Довідника.

Практична порада

Як правило, ви маєте якийсь строк для виконання додаткових умов. Тому вчасно (та письмово) інформуйте Держекспортконтроль, якщо ви не маєте змоги до закінчення встановленого строку виконати додаткову умову, то обґрунтуйте це для подальшого вирішення питання.

2.5.4. Подовження строку дії

Кожний дозвільний документ обов’язково має строк дії. Після закінчення такого строку дозвільний документ втрачає чинність та не може більше використовуватись. Будь-яка міжнародна передача не може бути здійснена після закінчення строку дії дозвільного документа. Здійснення такої передачі після закінчення строку дії дозвільного документа є порушенням законодавства у галузі експортного контролю та тягне за собою застосування відповідних санкцій по відношенню до суб’єкта-порушника.

Продовжити строк дії дозвільного документа не є великою проблемою. З цією метою вам необхідно заздалегідь, до дати закінчення строку дії дозвільного документа, подати оновлену заяву. Ви повинні також обґрунтувати, чому ви не змогли використати дозвільний документ протягом строку його дії. Разом з заявою ви повинні подати копію вашого дозвільного документа з інформацією про стан його фактичного використання, завіреною

посадовою особою митного органу та оригіналом печатки цього органу або просто повернути оригінал дозвільного документа, у разі якщо він не використовувався. Внесення змін здійснюється шляхом оформлення нового дозвільного документа у встановленому порядку.

Практична порада

Якщо стає очевидним, що вам необхідно звернутися із заявою щодо подовження строку дії дозвільного документа, вам треба взяти до уваги, що строк дії не подовжується, якщо ліцензія ще чинна протягом декількох місяців. Найкращим випадком буде звернення щодо продовження дозвільного документу на початку останнього місяця дії дозвільного документу.

2.5.5. Дії, пов'язані з внесенням змін до дозвільних документів

Під час прийняття рішення щодо надання дозвільного документа Держекспортконтроль здійснює аналіз різних аспектів, які мають значення для цілей експортного контролю. Основною базою такого аналізу є інформація, яку ви зазначаєте у заяві на отримання дозвільного документа та у пов'язаних із заявою документах. Звісно, таку інформацію ви надаєте станом на час подання заяви.

У значної кількості випадків між часом, коли було надано дозвільний документ та часом фактичного здійснення міжнародної передачі, може бути строк від майже року (для разових дозвільних документів) до майже трьох років (для генеральних та відкритих дозвільних документів). У такий строк цілком ймовірно можуть виникнути зміни, які впливатимуть на дозвільний документ.

Перш ніж здійснити фактичне постачання товару ви повинні врахувати усю наявну на час такого постачання інформацію. За цей час можуть відбутися значні зміни в різних аспектах, що стосуються як змін умов контрактів, так і прийнятих підприємством зобов'язань. Деякі з таких фактів можуть призвести до обставин, за яких здійснення міжнародної передачі за „застарілих умов” буде загрожувати інтересам національної безпеки чи порушенню прийнятих міжнародних зобов'язань.

Приховування такої інформації може бути розцінено як порушення вимог законодавства в галузі державного експортного контролю і призвести до відповідальності так же, як і несанкціонована міжнародна передача.

Практична порада

Якщо в умовах раніш санкціонованої міжнародної передачі або документах відбулися суттєві зміни – звертайтеся до Держекспортконтролю.

2.6. Дії суб'єкта після здійснення конкретної міжнародної передачі товарів

2.6.1. Звітуйте про фактичну передачу

З метою налагодження „зворотного” зв'язку між дозвільним документом, який є „наміром здійснення міжнародної передачі товару”, та фактичним здійсненням такої передачі законодавством передбачено звітність підприємств (суб'єктів), які отримали відповідний дозвільний документ. Такі суб'єкти повинні подати до Держекспортконтролю письмові звіти про фактично здійснені міжнародні передачі товарів, визначених у цих документах, та про використання визначених у цих документах товарів у заявлених цілях.

Форми звітів та строки їх подання визначені наказом Держекспортконтролю від 21.12.2004 № 375 „Про затвердження форми висновку про можливість проведення переговорів, форм звітів про використання дозвільних документів та встановлення строків звітності”, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 06.01.2005 за № 13/10293. Крім норм цього наказу строки подання звітів також визначаються Держекспортконтролем у дозвільних документах.

Практична порада

З метою уникнення можливих складнощів надавайте до Держекспортконтролю звіти у строк визначений безпосередньо у конкретному дозвільному документі.

2.6.2. Перевірки та звіти про використання за призначенням

З метою досягнення цілей експортного контролю законодавством передбачено, що підприємство (суб'єкт) яке на підставі отриманого дозвільного документу здійснило міжнародну передачу товару, повинно вживати заходів для проведення перевірки кінцевого використання товарів і надавати про це інформацію до Держекспортконтролю, а також сприяти уповноваженим на це державним органам України в проведенні ними таких перевірок.

2.6.3. Інформування про відхилення

Якщо ви здійснили експорт на підставі дозвільного документу, ви повинні вживати усіх можливих заходів з метою недопущення реекспорту або передачі до третіх держав товарів, які були експортовані вами з України. Ваш іноземний партнер може здійснити такий реекспорт лише за вашою письмовою згодою та письмовою згодою на це Держекспортконтролю України. У випадках, коли ви виявили факти порушень іноземним партнером прийнятих на себе зобов'язань, ви негайно повинні інформувати про це Держекспортконтроль.

2.6.4. Відмови від виконання контрактів

Ви зобов'язані відмовитися від виконання зовнішньоекономічного договору (контракту) стосовно здійснення міжнародної передачі будь-якого товару, якщо вам стало відомо, що товар буде використано в інших цілях або іншим кінцевим споживачем, ніж це було визначено в такому договорі (контракті) чи пов'язаних з ним документах, на підставі яких отримано дозвіл, висновок або міжнародний імпорتنний сертифікат.

2.6.5. Замітки у ділових паперах

Ви маєте позначити у ділових паперах, що в зазначених нижче випадках ви зобов'язані отримати дозвільний документ Держекспортконтролю незалежно від того, зазначені товари у Списках чи ні.

Необхідність отримання дозвільного документа виникає не лише на міжнародні передачі товарів, визначених у Списках товарів, що підлягають державному експортному контролю, а у деяких інших випадках. Отримання дозвільного документу необхідно також і стосовно експорту або тимчасового вивезення товарів, не внесених до Списків, у разі коли:

такі товари ввозяться на територію України з наданням міжнародного імпортного сертифіката на вимогу держави-експортера;

експорт або тимчасове вивезення таких товарів за межі України здійснюється до держав, стосовно яких резолюціями Ради безпеки Організації Об'єднаних Націй, інших міжнародних організацій, членом яких є Україна, чи національним законодавством встановлене повне або часткове ембарго на постачання таких товарів.

Крім цього, якщо вам стало відомо про можливість повного чи часткового використання будь-яких товарів, що передбачаються для експорту або тимчасового вивезення до інших держав, для розповсюдження зброї масового знищення чи засобів її доставки, або для військового кінцевого використання, ви також повинні звернутись до Держекспортконтролю з метою отримання дозвільних документів.

2.6.6. Зберігання ділових паперів

Важливим елементом правил та процедур експортного контролю, є правило щодо зберігання документів. Усі документи, пов'язані із отриманням вами дозволу (висновку, роз'яснення, повідомлення, міжнародного імпорного сертифіката або документу про „відмову”) повинні бути збережені вами протягом п'яти років з дня надання вам такого документу з боку Держекспортконтролю.

Практична порада

Термін зберігання може бути значно більшим, ніж п'ять років, у випадках, коли ви продовжуєте термін дії дозвільного документу. Ви повинні врахувати, що у разі „продовжень” усі раніше підготовлені документи повинні зберігатись вами протягом п'яти років з часу отримання останнього „продовженого” дозвільного документу.

2.6.7. Повернення

Ще одне важливе зобов'язання суб'єкта - це повернення отриманого дозвільного документа у наведених нижче випадках:

- для внесення змін або доповнень до дозвільного документа до початку його використання;
- у випадках, коли дозвільний документ не використовувався і ви не маєте наміру його використовувати.

Глава 4. Організація систем внутрішньофірмового експортного контролю на підприємствах

4.1. Філософія/цілі системи внутрішньофірмового експортного контролю.

4.1.1. Мета впровадження експортного контролю.

Підприємства заробляють прибутки, здійснюючи зовнішньоекономічну діяльність, розробляючи нові продукти та виходячи при цьому на нові ринки збуту. В той час як фінансові ризики таких міжнародних передач проаналізовані до деталей та враховані, сфера експортного контролю, нажаль, сприймається як „бюрократична перепона”, що може призвести до зниження конкурентоспроможності. Загальні процедури зовнішньоекономічної діяльності добре відомі і не викликають у підприємців сумнівів. В той же час частина товарів, що розробляються чи виробляються підприємствами є вкрай „чутливими” з точки зору створення зброї масового знищення чи засобів її доставки, або просто є „військовими товарами”.

Метою та цілями експортного контролю є захист інтересів національної безпеки України шляхом створення таких процедур контролю, які забезпечать нерозповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки, а також забезпечать міжнародні передачі звичайних озброєнь виключно у рамках, що передбачені міжнародними зобов'язаннями України з цього питання.

З метою досягнення цілей експортного контролю створена державна система експортного контролю України, яка передбачає виконання додаткових процедур контролю відносно міжнародних передач „чутливих” товарів. Слід підкреслити, що введення додаткових процедур контролю стосується виключно „чутливих” товарів і певною мірою „ускладнює” існуючі загальні процедури зовнішньоекономічної діяльності. Звісно, такі процедури сприймаються деякими підприємцями як „зайві бюрократичні перепони”, що можуть призвести до зменшення конкурентоспроможності товарів. Насправді такі процедури виглядають зовсім інакше. Виходячи з того, що сфера національної безпеки та прийняті Україною міжнародні зобов'язання безумовно мають перевагу над „простим” бажанням підприємця мати якомога більший прибуток, невиконання ним процедур експортного контролю може призвести до значно більших економічних втрат ніж додаткові втрати на такі процедури. Крім того слід врахувати, що тема міжнародних передач „чутливих” товарів є надзвичайно „політизованою”, а чисельні скандали у цієї сфері є дуже привабливою для журналістів темою, тому наслідком нехтування вимог експортного контролю для підприємця можуть бути не тільки економічні збитки, але і втрата ринків збуту завдяки погіршенню ділової репутації.

Перша річ, яку повинен усвідомити „далекоглядний” підприємець, це необхідність створення на підприємстві такої системи, яка дасть змогу максимально захистити підприємство від можливих „негараздів”, пов'язаних з експортом „чутливих” товарів. Така система захисту у термінах експортного контролю має назву „внутрішньофірмова система експортного контролю” підприємства. Створення такої системи, перш за все, має на меті:

захист підприємства від можливих порушень чинного законодавства в галузі державного експортного контролю та пов'язаних з такими порушеннями адміністративних, кримінальних та економічних санкцій, які можуть бути застосовані;

зменшення ризиків підприємств під час здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю;

сприяння виявленню та припиненню міжнародних передач товарів, які можуть нанести збиток державі або порушують відповідні міжнародні зобов'язання щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки, звичайних озброєнь та товарів, що можуть бути використані для їх створення;

сприяння ефективному здійсненню суб'єктом діяльності з міжнародних передач товарів та своєчасному отриманню ним відповідних дозвільних документів Держекспортконтролю.

4.1.2. Нормативно-правове підґрунтя створення на підприємствах систем внутрішньофірмового експортного контролю.

Створення підприємством системи внутрішньофірмового експортного контролю в цілому є рекомендаційною нормою законодавства, але враховуючи специфіку міжнародних передач „чутливих” товарів, підприємствам, які мають намір здійснювати на міжнародному ринку відповідні операції з такими товарами, створення системи внутрішньофірмового експортного контролю є вигідним як з точки зору безпеки існування підприємства, так і з точки зору економічної вигоди.

Відповідно до частини 23 статті 1 Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» система внутрішньофірмового експортного контролю – це комплекс заходів організаційного, правового, інформаційного та іншого характеру, що виконується суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів з метою дотримання ним та підпорядкованими йому структурними підрозділами вимог законодавства в галузі експортного контролю.

Частиною 1 статті 14 Закону передбачається, що системи внутрішньофірмового експортного контролю створюються підприємствами „згідно з рекомендаціями спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань державного експортного контролю (Держекспортконтролю – *примітка автора*), який сприяє створенню такої системи і надає цьому суб'єкту інформаційно-методичну допомогу». На виконання цієї норми наказом Держекспортконтролю від 12.11.2006 № 412 затверджені Методичні рекомендації щодо створення суб'єктами здійснення міжнародних передач товарів систем внутрішньофірмового експортного контролю.

Слід знов підкреслити – створення підприємством комплексу відповідних заходів забезпечення експортного контролю, а саме системи внутрішньофірмового експортного контролю, є вигідним для підприємства. Така „вигода” обумовлена суттєвими економічними перевагами, що можуть бути отримані підприємством після створення такої системи. Так підприємство, яке створило та належним чином атестувало систему внутрішньофірмового експортного контролю, має такі „додаткові” можливості:

1) отримати повноваження на експорт та імпорт товарів військового призначення та, завдяки цьому, проводити більш ефективну маркетингову політику з розширення зовнішніх ринків збуту товарів;

2) отримувати генеральні чи відкриті дозвільні документи Держекспортконтролю замість відповідних разових документів, що значно зменшує поточні втрати коштів та часу порівняно із отриманням відповідних разових документів.

Увага

Якщо ви не маєте системи внутрішньофірмового експортного контролю, ви можете отримувати лише разові дозвільні документи на кожну міжнародну передачу товару протягом одного року.

Якщо ви маєте систему внутрішньофірмового експортного контролю, ви можете отримувати генеральні та відкриті дозвільні документи на необмежену кількість міжнародних передач товарів протягом до трьох років.

Таким чином „вигода” підприємства полягає у скороченні поточних витрат у десятки разів.

Безумовно слід мати на увазі, що отримання відповідних вигод та переваг повинно бути пов'язано із відповідальним ставленням підприємства до заходів експортного контролю. Саме тому створення систем внутрішньофірмового експортного контролю є обов'язковою нормою законодавства у галузі експортного контролю, у випадках, коли підприємство має намір отримати від Кабінету Міністрів України повноваження на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, або в разі коли воно має намір отримати генеральний чи відкритий дозвіл або висновок.

Див. Статті 13 та 14 Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» у Томі 4 цього Довідника.

Створення на підприємстві системи внутрішньофірмового експортного контролю повинно бути підтверджено з боку Держекспортконтролю шляхом здійснення державної атестації такої системи та видачі підприємству відповідного свідоцтва про таку атестацію.

Процедура здійснення атестації визначається „Порядком державної атестації системи внутрішньофірмового експортного контролю, створеної суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів”, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 року № 1080.

Див. том 4 цього Довідника

4.1.3. Заява підприємства щодо цілей та філософії створення системи внутрішньофірмового експортного контролю.

Дуже важливим першим кроком є вироблення керівництвом підприємства прозорості та зрозумілої заяви щодо цілей експортного контролю, а також філософії впровадження такого контролю на підприємстві. І керівництво і співробітники повинні дотримуватись цієї філософії. Можливим першим кроком може стати докладне інформування усього керівного складу підприємства щодо цілей та філософії впровадження експортного контролю на підприємстві, а також переваг створення системи внутрішньофірмового експортного контролю.

Важливо!!!

З метою регулярного інформування керівного складу підприємства необхідно використовувати наради керівників на яких піднімати наведені нижче питання:

- 1. Наскільки велика частка експорту контрольованих товарів?*
- 2. Чи може товар мати військове застосування або застосування у зв'язку із можливістю його використання для створення зброї масового знищення чи засобів її доставки?*
- 3. Який діапазон товарів внесений до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю?*
- 4. Скільки експортних процедур потребували дозволу протягом звітного періоду?*
- 5. За скількома заявками було відмовлено у наданні дозвільного документу протягом звітного періоду?*
- 6. Чи проводились зовнішні аудити (перевірки) створеної системи внутрішньофірмового експортного контролю підприємства? Якщо так, будь-ласка, презентуйте відповідний звіт.*
- 7. Чи вжиті заходи на виконання наданих під час перевірки зауважень та рекомендацій?*

Експортний контроль та відповідна поведінка інколи сприймається персоналом підприємства як така, що „гальмує товарообіг”. Тому завдання керівництва після чіткого усвідомлення усіх аспектів експортного контролю не тільки встановити необхідний контроль в рамках системи внутрішньофірмового експортного контролю, а також забезпечити загальне його сприйняття всім персоналом підприємства. Таке завдання, яке може бути реальним викликом існуючої організації взаємодії персоналу підприємства та навіть вимагати вжиття певних непопулярних, але необхідних „далекоглядних” заходів.

Практична порада

До Заяви про цілі створення на підприємстві внутрішньофірмової системи експортного контролю серед інших можна включити такі положення:

«...забезпечення дотримання вимог законодавства в галузі державного експортного контролю;

... відмова від здійснення будь-яких міжнародних передач товарів, у результаті яких може бути порушено законодавство та міжнародні зобов'язання України або заподіяна шкода її національним інтересам;

...обов'язковість дотримання підприємством політичних принципів незалежно від комерційної вигоди будь-якого замовлення;

...відмова від укладення зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач будь-яких товарів або відмови від участі в їх виконанні, якщо йому стало відомо, що такі товари можуть бути використані іноземними державами або іноземними партнерами з метою створення зброї масового знищення чи засобів її доставки;

... відмова від виконання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач будь-яких товарів, якщо йому стало відомо, що товари будуть використані з іншою метою або іншим кінцевим споживачем, ніж це було визначено в договорах (контрактах) чи пов'язаних з ними документах, на підставі яких отримано дозволи або висновки, а також міжнародні імпорتنі сертифікати;

...своєчасне подання до Держекспортконтролю звітності про фактичне використання отриманих від нього дозволів або висновків» тощо

Під час роз'яснення такої „філософії” перш за все треба підкреслити, що проведення таких заходів, не тільки забезпечує досягнення цілей експортного контролю, а саме – національна безпека та дотримання міжнародних зобов'язань, а також забезпечує економічну безпеку підприємства та захищає його добру ділову репутацію.

Оформлення подібної, можна сказати, політичної заяви відповідає меті створення системи внутрішньофірмового експортного контролю та акцентує увагу на необхідності дотримання законодавства в галузі експортного контролю.

Перелік перевірочних заходів

Запитальник щодо заяви керівництва підприємства про цілі та філософію впровадження системи внутрішньофірмового експортного контролю

Чи містить заява керівництва підприємства інформацію (роз'яснення) щодо принципів державної політики України в галузі державного експортного контролю?

□

Чи містить заява керівництва підприємства інформацію щодо зобов'язань вашого підприємства у галузі експортного контролю? ☐

Чи містить заява керівництва підприємства пояснення, чому ці зобов'язання є такими важливими? ☐

Чи регулярно керівна посадова особа, відповідальна за експортний контроль, або керівник підрозділу експортного контролю переглядає філософію підприємства на її актуальність, чи були інші резолюції керівництва щодо змістовності цієї філософії? ☐

Власне переконання керівництва підприємства у необхідності дотримання законодавства у галузі експортного контролю та створення доля цього власної системи внутрішньофірмового експортного контролю, безумовно буде надійної запорукою економічної безпеки підприємства та високого рівня довіри до нього як державних органів, так і ділових партнерів.

4.2. Заходи організаційного характеру, що доцільно вжити на шляху створення системи внутрішньофірмового експортного контролю.

4.2.1. Урахування специфіки підприємства.

Одним з вирішальних факторів у процесі організації системи внутрішньофірмового експортного контролю є врахування таких чинників як розмір компанії, діапазон продукції, ділові партнери, потужність виробництва, кваліфікація персоналу тощо. Особливу увагу слід приділити той частки продукції підприємства, яка є „чутливою” з точки зору цілей експортного контролю.

Створена підприємством система внутрішньофірмового експортного контролю повинна бути адекватною сфері його комерційних інтересів, його економічним можливостям і діловій активності на міжнародних ринках.

Під час створення системи внутрішньофірмового експортного контролю і планування організаційних заходів, вжиття яких є обов'язковим для її ефективного функціонування, необхідно також враховувати профіль діяльності і виробничу структуру підприємства, наявність у підприємства філій і дочірніх компаній, потенційну можливість використання експортованої продукції для створення зброї масового знищення, засобів її доставки або для створення звичайних видів озброєнь та військової техніки, а також обсяги і географію експортних поставок такої продукції.

Впровадження та забезпечення виконання вимог експортного контролю повинно бути обов'язком керівництва підприємства, якому необхідно створити умови та виділити відповідні ресурси як для належного виконання вимог експортного контролю, так і для контролю за такою діяльністю.

Керівництву підприємства необхідно ввести прозору і чітку систему правил, які організовують персонал підприємства на належне виконання законодавства у галузі державного експортного контролю. Основою побудови такої системи має бути норма, що будь-які контракти чи інші роботи не можуть виконуватися, якщо вони будь-яким чином порушують законодавство у галузі державного експортного контролю, незалежно від комерційної вигоди підприємства.

Такі правила необхідно впровадити на усіх організаційних рівнях підприємства, особливо на тих, що пов'язані з експортом, імпортом, (ввезенням, вивезенням), реекспортом, збутом, наданням послуг, доставкою товарів чи іншою діяльністю, на яку поширюється дія експортного контролю.

4.2.2. Призначення керівної посадової особи, відповідальної за експортний контроль.

Організаційну структуру системи внутрішньофірмового експортного контролю підприємства в цілому повинна очолити керівна посадова особа (наприклад, директор підприємства, його перший заступник, заступник з питань економічної безпеки підприємства, заступник з питань експортного контролю тощо), яка має відповідні владні повноваження, у тому числі такі, що забезпечують їй координацію діяльності з питань експортного контролю в усіх підрозділах підприємства, та яка на достатньому рівні володіє знаннями законодавства у галузі державного експортного контролю, досконало знає товари (вироби, технології, послуги), міжнародні передачі яких здійснює підприємство, та вимоги до здійснення таких передач.

Функції та повноваження одного з керівників підприємства щодо відповідальності за експортний контроль повинні бути чітко визначені у функціональних обов'язках такого керівника. Такі повноваження одного з керівників та його посада значно підсилюють філософію підприємства відносно експортного контролю та надають можливість дієвого функціонування створеної на підприємстві системи внутрішньофірмового експортного контролю.

Перелік перевірочних заходів

Керівна посадова особа підприємства, відповідальна за експортний контроль

Чи входить посадова особа, відповідальна за експортний контроль, до складу керівництва підприємства? ☐

Чи віднесено до посадових обов'язків керівника, що відповідає за експортний контроль, функції та повноваження із здійснення заходів експортного контролю на підприємстві? ☐

Чи його прізвище повідомлено Держекспортконтролю у відповідних розділах заяв про реєстрацію підприємства? ☐

Керівна посадова особа, відповідальна за експортний контроль, повинна нести повну відповідальність за встановлення та виконання процедур експортного контролю на підприємстві. Такий керівник повинен ввести в дію організаційні інструкції з питань експортного контролю, забезпечити врахування цих інструкцій персоналом підприємства, скласти кваліфікаційні вимоги до персоналу підприємства, залученого до цих питань, створити умови для навчання такого персоналу, а також контролювати належне виконання заходів експортного контролю персоналом підприємства.

4.2.3. Організація підрозділу експортного контролю

Для забезпечення поточної діяльності підприємства у галузі експортного контролю бажано створити на підприємстві відповідний підрозділ експортного контролю з урахуванням принципу його максимальної централізації.

Для забезпечення цього принципу підрозділ експортного контролю рекомендується організувати як самостійну штатну одиницю, що підпорядкована безпосередньо керівнику підприємства відповідальному за здійснення заходів експортного контролю на підприємстві.

Застереження!

Для впевненої та незалежної роботи підрозділ експортного контролю підприємства не повинен підпорядковуватися іншим підрозділам підприємства, особливо таким підрозділам, які здійснюють маркетинг ринків збуту, займаються збутом товарів, проводять переговори, укладають контракти або здійснюють митне оформлення товарів.

Підрозділ експортного контролю дійсно потребує певного рівня незалежності на підприємстві. Чим менше підприємство, тим важче таку незалежність забезпечити. Підприємство повинно гарантувати, що внаслідок такої діяльності не виникне будь-який конфлікт інтересів. Якщо співробітники підрозділу експортного контролю відповідають одночасно і за експортний контроль і за, наприклад, продаж, то конфлікт інтересів особливо очевидний. Найкращий шлях – зробити підрозділ експортного контролю настільки незалежним, наскільки це можливо. Рекомендується створити саме окремий підрозділ з цих питань або забезпечити відповідний статус відповідальному за експорт (на зовсім маленьких підприємствах).

Практична порада

Розгляньте наведений нижче варіант структурно-організаційних зв'язків підрозділу експортного контролю. За цією схемою підрозділ експортного контролю є самостійним та підпорядковується як керівнику підприємства так і його заступнику відповідальному за експортний контроль.

Варіант структурно-організаційних зв'язків підрозділу експортного контролю підприємства наведений на мал. 4-1.

Безумовно, важливе значення має рівень матеріально-технічного забезпечення підрозділу експортного контролю. Взагалі, рівень оснащення підрозділу експортного контролю свідчить про розуміння керівництва підприємства до вирішення питань експортного контролю в цілому.

4.2.4. Відбір персоналу.

Відбір належного персоналу, призначення керівника підрозділу експортного контролю, а також відпрацювання дієвого механізму взаємодії є досить непростим завданням.

Персонал підрозділу експортного контролю повинні отримувати вказівки щодо своєї діяльності виключно від безпосереднього керівника цього підрозділу, або від керівника підприємства, що відповідає відповідальності за експортний контроль. Тільки вони мають право надати розпорядження щодо того чи іншого випадку, пов'язаного зі здійсненням міжнародних передач товарів. Персонал підрозділу експортного контролю та його керівник повинні вчасно та без перешкод інформувати керівника підприємства, що відповідає за експортний контроль, щодо будь-яких проблемних питань у цьому напрямку. Таким чином цей керівник матиме змогу миттєво реагувати на будь-які „проблеми”.

Дуже важливим є чітке дотримання персоналом підприємства правил експортного контролю, навіть за відсутності керівника, що відповідає за експортний контроль, який, наприклад, може перебувати у відрядженні.

Персонал підрозділу експортного контролю повинен пройти навчання та мати достатній рівень знань у галузі державного експортного контролю.

Безумовно ключовою фігурою в організації системи внутрішньофірмового експортного контролю підприємства є керівник підрозділу експортного контролю. Він є відповідальним за дотримання встановлених нормативних положень. Від нього залежить рівень організації системи внутрішньофірмового експортного контролю, підбір відповідно

персоналу, забезпечення попереднього навчання та здійснення перевірок. Крім того, він своїм підписом повинен підтверджувати заяви підприємства щодо отримання дозвільних документів Держекспортконтролю.

Керівник створеного підрозділу експортного контролю має безпосередньо підпорядковуватися керівнику підприємства, що відповідає за експортний контроль, та отримати повноваження, достатні для виконання покладених на нього функцій, у тому числі право звертатися до керівництва з вимогою припинити на будь-якому етапі здійснення міжнародної передачі у випадку виникнення будь-яких обставин, що можуть призвести до порушення законодавства у галузі державного експортного контролю або до невиконання відповідних міжнародних зобов'язань України.

Важливо!!!

Керівник підрозділу експортного контролю в межах його компетенції повинен бути залучений до усіх процесів! Якщо він відокремлений від усіх поточних операцій, він не може належним чином виконувати свої обов'язки.

Керівник підрозділу експортного контролю повинен звернути особливу увагу на відбір службовців, що матимуть справу з експортним контролем. Він повинен гарантувати, що працівники з необхідними професійними (юридичними та технологічними) знаннями здійснюють експертизу в усіх підрозділах підприємства, діяльність яких пов'язана з зовнішньоекономічною діяльністю, та що ці працівники є надійними. Це повинно бути доведено до керівника підприємства, що відповідає за експортний контроль, шляхом представлення відповідних документів, дипломів тощо. Нові службовці повинні пройти навчання з метою ознайомлення їх з організацією внутрішньофірмового експортного контролю, правовими обов'язками та нормативною базою, що надасть їм змогу діяти відповідно до законодавства у галузі експортного контролю.

**Перелік перевірочних заходів
Обов'язок відбору персоналу**

У

Для кваліфікованих службовців з питань експортного контролю, що працюють у підрозділі експортного контролю

☐

Чи відповідає службовець необхідним професійним вимогам?

☐

(Організаційні навички, знання специфічних процесів, процедур та відповідної логістики тощо, загальні знання щодо товарів та їх технічних характеристик, достатня підготовка з питань експортного контролю, рівень володіння державною мовою)

☐

Чи відповідає службовець необхідним особистісним вимогам?

☐

(Надійність, почуття відповідальності, аналітичні та організаційні навички, впевненість у собі, навички ведення переговорів, здатність та готовність приймати рішення, здатність та готовність до вивчення відповідних інструкцій та постійного підвищення рівня цих знань)

Правила, процедури та посадові інструкції фахівців з експортного контролю на підприємстві повинні бути формалізовані таким чином, щоб їх дотримання було забезпечено незалежно від кадрових змін. При цьому керівник підприємства, що відповідає за експортний контроль, має забезпечувати постійне навчання персоналу, у тому числі, розроблення відповідних довідкових матеріалів, які надають персоналу достатні знання для виконання обов'язкових процедур експортного контролю.

Підрозділ експортного контролю повинний бути координуючим центром для інших підрозділів підприємства та інформувати їх про нові нормативні акти та положення, зміни у внутрішніх процесах, коригування процесів, пов'язаних з експортним контролем тощо. Зазначена інформація повинна бути доведена до відповідних службовців якнайскоріше. Крім того, усе підприємство повинно бути обізнаним, до кого звертатися у разі виникнення питань, що стосуються законодавства у галузі експортного контролю. Список контактних осіб повинен бути доступний усім службовцям, наприклад, шляхом його розміщення в мережі Інтернет, та регулярно повинен перевірятися керівником підприємства, що відповідає за експортний контроль, та керівником підрозділу експортного контролю.

4.3. Основні завдання системи експортного контролю підприємства

Створюючи підрозділ експортного контролю та систему внутрішньофірмового експортного контролю в цілому, необхідно передбачити основні завдання в цій галузі та механізми їх виконання. Чітке окреслення усіх завдань та подальше внесення їх до Положення, що стосується системи внутрішньофірмового експортного контролю, забезпечить підрозділу експортного контролю можливість реалізації контрольних функцій дотримання законодавства на всіх етапах підготовки та здійснення зовнішньоекономічних операцій з контрольованими товарами.

Перелік перевірочних заходів

Орієнтовний перелік деяких основних завдань системи експортного контролю підприємства

Для впевненості щодо виконання належних організаційних заходів у рамках системи внутрішньофірмового експортного контролю підприємства чи продумані та відпрацьовані на підприємстві наведені нижче основні завдання цією системою, а саме:

розробка та адміністрування програми експортного контролю підприємства; □

підготовка та передача до підрозділів підприємства керівництв, вказівок та інструкцій щодо виконання конкретними підрозділами вимог експортного контролю; □

розгляд усіх комерційних пропозицій, зовнішньоекономічних договорів (контрактів) та їх проектів з їх подальшим документальним оформленням; □

визначення характеру операцій, пов'язаних з міжнародними передачами товарів, які здійснюють підрозділи підприємства та потрібних для їх виконання дозвільних документів; □

ідентифікація товарів, що передбачає встановлення відповідності конкретних товарів, які є об'єктами міжнародних передач, найменуванням та описам товарів, унесеним до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю; □

підготовка та подання до Держекспортконтролю заяв та необхідних документів щодо отримання посвідчення про реєстрацію як суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів та дозвільних документів; ☐

контроль за використанням дозвільних документів; ☐

отримання та подання до Держекспортконтролю документальних матеріалів щодо доставки товарів кінцевому споживачу; ☐

участь у здійсненні фізичного контролю доставки товарів до кінцевого споживача; ☐

регулярне звітування перед Держекспортконтролем про використання отриманих дозвільних документів та документів про гарантії; ☐

впровадження програм навчання та підвищення кваліфікації співробітників підприємства у галузі державного експортного контролю та підготовка необхідних навчальних матеріалів для цього; ☐

створення рекомендацій щодо виконання вимог дозвільних документів на всіх етапах діяльності щодо здійснення міжнародних передач товарів (маркетинг ринків, ведення переговорів, укладення контрактів та інша міжнародна діяльність підприємства); ☐

координація діяльності із співробітниками, відповідальними за експортний контроль у підрозділах підприємства, що здійснюють заходи у рамках завдань системи внутрішньофірмового експортного контролю підприємства, у тому числі таких, як відділ маркетингу, технічний відділ, відділ закупівель, юридичний відділ, фінансовий відділ, відділ контрактів, відділ професійної підготовки, відділ митного оформлення та ліцензування, відділ економічної безпеки, допоміжні відділи тощо (в залежності від штатної структури підприємства); ☐

перевірка замовників експортної продукції щодо встановлення ризиків використання продукції не за призначенням; ☐

перевірка всіх учасників на можливу належність до списків „заборонених” партнерів; ☐

негайне сповіщення Держекспортконтролю та інших державних органів щодо виявлених порушень законодавства у галузі державного експортного контролю замовниками чи іншими учасниками операцій з міжнародних передач товарів; ☐

ведення документації, пов'язаної з отриманням та використанням дозвільних документів та документів про гарантії. ☐

Звісно перелік наведених завдань є орієнтовним і залежить від специфіки діяльності та розміру підприємства, але на практиці ці завдання є основними для системи експортного контролю підприємства.

4.4. Основні функції підрозділу експортного контролю.

Не менш важливим є визначення конкретних функцій підрозділу експортного контролю підприємства, що надасть усім іншим підрозділам чітке уявлення, що саме є процедурами експортного контролю на підприємстві та який обсяг робіт повинен регулярно здійснюватись у поточній роботі.

Перелік перевірочних заходів

Для перевірки виконання основних функцій у галузі експортного контролю підрозділом експортного контролю підприємства, треба з'ясувати, чи передбачені механізми чіткого здійснення цим підрозділом наведених нижче функцій:

розроблення переліку заходів щодо експортного контролю і перевірка їх реалізації; ☐

здійснення контролю за виконанням вимог законодавчих та нормативно-правових актів у галузі державного експортного контролю на всіх етапах діяльності підприємства; ☐

забезпечення врахування вимог експортного контролю під час взаємодії підрозділів, що виготовляють товари із службами, що здійснюють підготовку та міжнародні передачі товарів; ☐

участь у підготовці наказів та інших керівних документів з питань зовнішньоекономічної діяльності підприємства; ☐

навчання та підвищення кваліфікації у галузі експортного контролю працівників підприємства, що займаються питаннями зовнішньоекономічної діяльності; ☐

здійснення на підприємстві процедури аналізу усіх зовнішньоекономічних комерційних пропозицій (запитів) і зовнішньоекономічних операцій та визначення їх відповідності вимогам експортного контролю, а також документальне оформлення результатів такого аналізу; ☐

забезпечення виконання правил та процедур експортного контролю під час здійснення підприємством діяльності, пов'язаної з участю в міжнародних виставках, конференціях і семінарах; ☐

здійснення контрольних функцій на всіх етапах підготовки, відвантаження та доставки товарів; ☐

розроблення інструктивних матеріалів про порядок одержання в Держекспортконтролі необхідних дозвільних документів та документів про гарантії відносно товарів, що підлягають державному експортному контролю, а також товарів, щодо яких можуть бути застосовані процедури державного експортного контролю; ☐

підготовку та подання у встановленому порядку матеріалів для проведення недержавної експертизи товарів у галузі державного експортного контролю, що здійснюється з метою визначення відповідності найменувань та описів товарів, поданих на експертизу, найменуванням та описам товарів, унесеним до відповідних списків товарів, що підлягають державному експортному контролю (у випадках, коли ідентифікація товарів не може бути виконана підприємством самостійно); ☐

проведення регулярних перевірок роботи підрозділів і персоналу, що займаються підготовкою та міжнародними передачами „чутливих” товарів; ☐

періодична звітність перед Держекспортконтролем про використання отриманих підприємством дозвільних документів чи документів про гарантії використання товарів у заявлених цілях. ☐

4.5. Права та обов'язки підрозділу експортного контролю

Вже під час перших кроків з організації внутрішньофірмової системи експортного контролю підприємства необхідно передбачити чіткий перелік прав та обов'язків самого підрозділу експортного контролю та його керівника, що забезпечить чітку і прозору систему його взаємодії з усіма підрозділами підприємства, залученими до зовнішньоекономічної діяльності.

Перелік перевірочних заходів

Проаналізуйте наведений орієнтовний перелік зобов'язань підрозділу експортного контролю та доповніть його, враховуючи специфіку діяльності підприємства:

здійснення своєї діяльності у суворій відповідності до законодавства України у галузі державного експортного контролю; ☐

відслідковування змін і доповнень, внесених до нормативно-правових актів у галузі державного експортного контролю, та інформування про зміст та порядок їх виконання працівників підприємства, діяльність яких пов'язана із зовнішньоекономічною сферою; ☐

перевірку відповідності підготовленого до відправлення вантажу затвердженій документації та отриманим дозвільним документам; ☐

зберігання усіх документів, на підставі яких отримані відповідні дозволи (висновки) чи документи про гарантії, протягом не менше п'яти років від часу виконання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) ☐

Інші зобов'язання відповідно до специфіки

Перелік перевірочних заходів

Проаналізуйте наведений орієнтовний перелік прав підрозділу експортного контролю та його керівника та доповніть його, враховуючи специфіку діяльності підприємства:

має право звертатися до керівництва підприємства з пропозицією щодо призупинення будь-яких угод про міжнародні передачі товарів у випадках виникнення обставин, які можуть призвести до порушення законодавства України у галузі державного експортного контролю чи порушення прийнятих нею міжнародних зобов'язань; ☐

має право отримувати від усіх підрозділів підприємства інформацію, необхідну для виконання покладених на підрозділ функцій; ☐

має право брати участь у переговорах, міжнародних семінарах і конференціях з питань експортного контролю; ☐

має право вносити в установленому порядку пропозиції керівнику підприємства про внесення до посадових інструкцій фахівців підприємства відповідних положень щодо забезпечення виконання вимог експортного контролю у підрозділах, що включені до системи експортного контролю підприємства; ☐

інші положення, обумовлені специфікою діяльності підприємства.

4.6. Перелік первісних заходів з організації підрозділу експортного контролю

Наведений нижче перелік первісних заходів допоможе вас визначитися у питаннях організації підрозділу експортного контролю:

Перелік перевірочних заходів

Чи достатньо кваліфіковані службовці відібрані до підрозділу експортного контролю? ☐

Чи всі службовці підрозділу експортного контролю були ретельно відібрані? ☐

Чи чітко дотримуються правила експортного контролю навіть за тимчасової відсутності керівної посадової особи, відповідальної за експортний контроль, або керівника підрозділу експортного контролю? ☐

Чи правильним є твердження, що не тільки керівник підприємства, що відповідає за експортний контроль, а й керівник підрозділу експортного контролю (його заступник у разі відсутності) мають право та повноваження звертатися до керівництва підприємства з пропозицією щодо призупинення будь-яких угод про міжнародні передачі товарів у випадках виникнення обставин, які можуть призвести до порушення законодавства України у галузі державного експортного контролю чи порушення прийнятих нею міжнародних зобов'язань? ☐

Чи відпрацьовані завдання, функції, права та обов'язки підрозділу експортного контролю? ☐

Чи можуть усі завдання та функції в галузі експортного контролю бути виконаними певним представником у випадку відсутності службовця? ☐

Чи цей представник достатньо поінформований та залучений до щоденної діяльності? ☐

Чи чітко визначений підрозділ експортного контролю у штатному розписі підприємства? ☐

Чи є підрозділ експортного контролю достатньо незалежним на підприємстві? ☐

Чи впорядкований механізм, що дозволяє уникнути конфліктів інтересів, наприклад у разі одночасної відповідальності з питань продажу? ☐

Чи має підрозділ експортного контролю право прямого (безпосереднього) інформування (звітування) керівнику підприємства, що відповідає за експортний контроль? ☐

Чи має підрозділ експортного контролю обов'язок прямого (безпосереднього) інформування (звітування) керівника підприємства, що відповідає за експортний контроль? ☐

Чи тільки керівник підприємства, що відповідає за експортний контроль або керівник підрозділу експортного контролю надають прямі інструкції щодо діяльності підрозділу експортного контролю? ☐

Чи підготовлений підрозділ експортного контролю здійснювати функцію координаційного центру з питань забезпечення інформації про нові нормативні акти та положення, зміни у внутрішніх процесах, зміни у штаті та інших питань, що пов'язані із експортним контролем? ☐

Чи ця інформація якнайскоріше доводиться до службовців інших залучених підрозділів? ☐

Чи всі службовці обізнані, з ким контактувати у разі виникнення питань, що стосуються законодавства у галузі експортного контролю? ☐

Чи є доступним перелік таких контактних осіб для усіх службовців, наприклад шляхом розташування у мережі Інтранет або в інший спосіб? ☐

Чи підрозділ експортного контролю перевіряє цей перелік на предмет його відповідності на регулярній основі? ☐

4.7. Організація взаємодії підрозділів підприємства з метою належного виконання вимог експортного контролю

Керівник підрозділу експортного контролю вже на ранніх стадіях повинен розуміти, що експортний контроль є необхідним в багатьох часткових процесах, пов'язаних з діяльністю підприємства. Тому, створюючи механізм взаємодії підрозділів, діяльність яких має відношення до зовнішньоекономічної діяльності підприємства (включаючи військове представництво), необхідно виходити з того, що повинна бути створена саме *система* внутрішньофірмового експортного контролю, яка єднає усі ці підрозділи, та підрозділ

експортного контролю, який є координаційним центром діяльності з питань експортного контролю.

Тому якщо ви зосередили свою увагу тільки на відпрацюванні функцій підрозділу експортного контролю, наступним кроком рекомендується визначити перелік інших підрозділів, що повинні увійти до системи внутрішньофірмового експортного контролю та діяльність яких має відношення до зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Перш ніж створювати такий перелік та взагалі організовувати систему внутрішньофірмового експортного контролю, треба знати, що фактично необхідно організовувати. Це те, що ви можете збагнути тільки шляхом ретельного вивчення власних робочих процесів підприємства та чіткого розуміння, що таке власне «система» внутрішньофірмового експортного контролю.

Практична порада

Немає сумнівів, що в цьому питанні працівники з досвідом роботи на підприємстві розберуться легше, ніж початківці. Нові службовці підприємства, якщо вони не прийшли з посади, наприклад, керівника підрозділу експортного контролю іншої організації, безумовно вже досить зайняті із здобуттям інформації стосовно нормативно-правової бази. Намагання застосування цих щойно набутих знань до всього підприємства, а потім формування з них обов'язкових правил для усіх процесів, довгий час залишаються надмірними вимогами до початківця.

Таким чином, рекомендується залишити експортний контроль на досвідчених службовцях підприємства. Якщо це неможливо, керівництво усіма можливими засобами повинно забезпечити керівнику підрозділу експортного контролю можливість ретельно вивчити усі робочі процеси підприємства.

Під час оцінки того, скільки процесів є предметом експортного контролю, необхідно взяти до уваги розмір підприємства та тип його діяльності.

В залежності від підприємства, нижче представлено орієнтовний перелік напрямів діяльності, які можуть бути пов'язані з експортним контролем, та приблизних функцій, які можуть бути доручені підрозділам, пов'язаним з цими напрямками:

- Продажі та економічна безпека підприємства, доручена функція: перевірка партнера, кінцевого використання та кінцевого призначення)
- Маркетинг продукції: класифікація товару власного виробництва та обладнання
- Закупівлі: перевірка партнера, класифікація товару для торгівлі
- Логістика: оцінка та відслідковування дозвільного документу протягом здійснення поставки
- Розроблення нового продукту: передача технології, класифікація товару
- Розвиток виробничих процесів: трансфер технологій
- Виробничі напрями: передача обладнання
- Фінанси: платежі
- Керівництво: організаційні та наглядові функції щодо дочірніх підприємств та філій.

Практична порада

Прикладом може бути також надання наведених нижче функцій відділу продаж або договірному відділу: представляти керівнику підрозділу експортного контролю звіти щодо візитів до замовників в інших країнах, якщо питання стосуються товарів та їх кінцевого використання, звіти щодо комерційних відряджень/візитів до замовників, які видалися по деяких причинах незвичайними тощо.

У відповідному документі (наприклад, наказ чи розпорядження директора підприємства) доцільно чітко визначити функції кожного з таких підрозділів, пов'язаних з дотриманням правил та процедур експортного контролю. Крім того, треба зазначити у цьому документі прізвище конкретної особи, що у відповідному підрозділі є відповідальною за доручену функцію. Ці функції також треба внести до посадових інструкцій цих відповідальних.

Див. главу 5 пункт 5.1.3.а. Елемент 1: Організаційні документи загального характеру для презентації системи внутрішньofірмового експортного контролю.

Перелік перевірочних заходів

Обов'язок відбору персоналу

Для службовців інших підрозділів, залучених до питань експортного контролю ☐

Чи призначаються тільки ті службовці, які мають необхідний професійний, юридичний та технічний рівень? ☐

Чи був рівень цих службовців обговорений з керівною посадовою особою, відповідальною за експортний контроль, чи були представлені йому при цьому відповідні документи/дипломами? ☐

Чи пройшли нові службовці таке навчання, яке дало їм можливість ознайомитись з організацією системи внутрішньofірмового експортного контролю, встановленими законодавством зобов'язаннями та відповідними нормативними актами? ☐

Таким чином, якщо безпосередній керівник підрозділу має відповідні повноваження та підпорядковується одному з керівників підприємства, до сфери управління якого належать усі підрозділи, що входять до системи внутрішньofірмового експортного контролю, стає можливим налагодження ефективної взаємодії підрозділів та оперативне прийняття рішень в галузі експортного контролю.

Чітке визначення та розподіл функцій, пов'язаних з дотриманням правил та процедур експортного контролю, між підрозділами підприємства, пов'язаними зі здійсненням зовнішньоекономічної діяльності дає змогу **начальнику підрозділу експортного контролю забезпечувати чітку координацію їх діяльності** за постійним контролем з боку керівника підприємства, що здійснює загальне керівництво з питань експортного контролю.

Практична порада

Розгляньте наведений на малюнку 4-2 приклад організаційної структури. Підрозділ 1, 2, 3 тощо – це підрозділи підприємства, наведені вище. У кожному підрозділі призначається відповідальна особа, що здійснює функції у галузі експортного контролю. Як показує досвід, є сенс призначати такою особою керівника підрозділу, але це може бути і «рядовий» відповідальний представник такого підрозділу.

Приклад організаційної структури 1 представлений на мал. 4-2.

З метою впорядкування внутрішнього обміну інформацією, особливо на підприємствах зі складною структурою, корисною є підготовка періодичних запитів до підрозділу експортного контролю щодо ключової інформації з цього напрямку.

Більш того, у складних ситуаціях на підприємствах зі складною структурою рекомендується включати внутрішній аудит як частину діяльності у галузі експортного контролю та, наприклад, здійснювати у певні періоди перевірки процедури обміну інформацією, звітування тощо.

4.8. Підвищення рівня обізнаності персоналу щодо нормативно-правової бази у галузі експортного контролю.

Крім правильного відбору та навчання персоналу з питань експортного контролю, одним з основних завдань керівника підрозділу експортного контролю є тримати їх обізнаними у нормативно-правовій базі з питань експортного контролю та щодо відповідних змін та доповнень до неї. Зміни та доповнення до нормативних актів вносяться досить часто і необхідно інформувати про них персонал. Є сенс також в організації регулярних навчань.

Керівник підрозділу експортного контролю повинен продумати, які документи необхідні персоналу з питань експортного контролю та яким чином швидко та якісно інформувати їх про нові нормативні положення. Наприклад, така інформація може розповсюджуватись через електронні засоби зв'язку (наприклад, Інтернет) або під час проведення чергових нарад за участю всього персоналу.

Практична порада

Вчасно знайти інформацію про зміни та доповнення до нормативно-правових актів можна на веб-сайті Держекспортконтролю в мережі Інтернет за адресою www.dsecu.gov.ua у розділі «Нормативні акти» «Чинні». Також рекомендується звертати увагу на розділ «Проектні», в якому публікуються проекти майбутніх нормативних документів, які на цей час проходять громадське обговорення та міжвідомче узгодження.

Це є дуже важливим у навчанні роботі з документами та є дієвим засобом попереднього навчання.

Перелік перевірочних заходів

Перевірочні заходи, пов'язані із навчанням персоналу

Чи регулярно персонал з питань експортного контролю проходить навчання? ☐

Чи має персонал з питань експортного контролю доступ до оновлених редакцій документів, що стосуються їх діяльності? ☐

4.9. Контроль виконання обов'язків

Керівник підприємства, що відповідає за експортний контроль повинен постійно контролювати та перевіряти, чи дотримуються його інструкції стосовно усіх правил та процедур у галузі експортного контролю.

4.10. Організація процесів та процедур експортного контролю на підприємстві.

4.10.1. Складення плану процесу: Хто? – Коли? – Як?

Повна процедура від розроблення на підприємстві нового продукту, прийняття замовлення та до останньої поставки за підписаним зовнішньоекономічним договором (контрактом) повинна бути чітко спланована. За кожним пунктом, що стосується експортного контролю повинний бути проведений ретельний аналіз.

Як йшлося вище, саме цілі підприємства у галузі експортного контролю, тобто його відповідна „філософія”, мають стати підґрунтям такого плану. Відпрацювання детального процедурного плану є завданням керівника підприємства, що відповідає за експортний контроль, у співробітництві з іншими представниками керівництва підприємства та персоналом підрозділу експортного контролю.

В основі такого плану лежить принцип: хто, як, коли та на які питання повинен відповісти, щоб запобігти завданню шкоди компанії?

Див. главу 5 пункт 5.1.3.в. Елемент 3: Робочі інструкції.

4.10.2. Інструкції.

Важливим є, щоб усі організаційні моменти були викладені у точних інструкціях та методичних матеріалах, які дозволяють персоналу орієнтуватися у важливих ситуаціях або надають інформацію, до кого звертатися у разі виникнення сумнівів.

Див. главу 5 пункт 5.1.3.в. Елемент 3: Робочі інструкції та пункт 5.1.3.б. Елемент 2: Інформаційні циркуляри.

4.10.3. Система оброблення даних.

Ми рекомендуємо підтримувати здійснення процесів у галузі експортного контролю за допомогою інформаційних технологій. Якщо на підприємстві заведений електронний документообіг, підрозділ експортного контролю може бути інтегрований до відповідних баз даних та використовувати їх для здійснення обов'язкових перевірок, функцій нагадування щодо звітності тощо.

Див. главу 5 пункт 5.1.6. Принцип застосування інформаційних технологій в експортному контролі та главу 6 пункт 6.2. Інтегровані системи експортного контролю (підтримка інформаційних технологій).

Перелік перевірочних заходів

Електронна система оброблення даних

У

Чи маєте ви електронну систему оброблення даних, пов'язаних з функціями у галузі експортного контролю? ☐

Чи інтегрований експортний контроль у загальну електронну базу даних підприємства? ☐

Чи забезпечує система автоматичне виконання персоналом необхідних кроків, пов'язаних з процедурами у галузі експортного контролю? ☐

Чи документуються контрольні кроки електронною системою оброблення даних? ☐

4.10.4. Застосування експортного контролю на ранніх стадіях

Виходячи з питань безпеки підприємства, у тому числі його економічної безпеки, керівник підприємства, що відповідає за експортний контроль повинен мати змогу зупинити проведення переговорів, укладення контракту або навіть виробництво товару у разі, коли здійснення міжнародної передачі товару є порушенням законодавства у галузі експортного контролю, або здійснення такої міжнародної передачі не може бути схвалено з очевидних причин (наприклад, у випадку існування ембарго).

Застосування експортного контролю на ранніх стадіях планування та виробництва може значно зекономити цінний час та кошти. Порівняння технічним підрозділом запланованого для розроблення продукту зі списками товарів, що підлягають державному експортному контролю, може забезпечити можливість розроблення товару, який, в першу чергу, не відповідає технічним характеристикам, приведеним в такому списку. Наприклад, незначне зменшення потужності товару (порівняно з товаром, визначеним в контрольному списку) зовсім необов'язково зменшує маркетингові можливості цього товару. Навпаки, це може полегшити та прискорити його розповсюдження, тому що він вже не буде предметом експортного контролю, для здійснення експорту якого необхідно виконати додаткові процедури та отримати відповідний дозвільний документ.

Особливо важливим є застосування експортного контролю на ранніх стадіях підготовки комерційної пропозиції та прийняття замовлення. Підприємство може зберегти час та гроші, якщо ще на цьому етапі вирішить, чи потрібно отримання дозвільного документу на міжнародну передачу товару, та наскільки отримання цього документу є реальним. Звернення до Держекспортконтролю за отриманням дозвільного документу на етапі, коли поставка вже є обов'язковою в певний часовий строк, затримує усі процеси, пов'язані із замовленням, не говорячи вже про проблеми з укладеним контрактом, якщо з'ясується, що на міжнародну передачу такого товару не може бути наданий дозвільний документ.

Практична порада

Якщо вже на стадії переговорів стає очевидним, що для впровадження вимог зовнішньоекономічного договору (контракту) буде необхідним отримання дозвільного документу, ви повинні подати до Держекспортконтролю заяву з відповідним пакетом документів на реєстрацію вашого підприємства як суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів. Це є своєрідною перевіркою, чи можлива така міжнародна передача товару та за яких умов, перш ніж робити подальші інвестування в цю угоду.

Перелік перевірочних заходів

Перевірка можливості залучення підрозділу експортного контролю на ранніх стадіях планування експорту

Чи увесь керівний склад обізнаний наскільки важливим є залучення ☐

✓

підрозділу експортного контролю до усіх процесів, пов'язаних з зовнішньоекономічною діяльністю?

Чи увесь керівний склад обізнаний, що це є дуже важливим і з економічної і з фінансової точки зору? ☐

Чи експортний контроль вже був впроваджений на етапі планування та розвитку? ☐

Чи в достатній мірі технічні експерти ознайомлені зі списками товарів, що підлягають державному експортному контролю, щоб планувати розроблення товару, який, в першу чергу, не відповідає технічним характеристикам, приведеним в цих списках? ☐

Чи був підрозділ експортного контролю залучений на етапі переговорів, підготовки або розгляду комерційної пропозиції або прийняття замовлення? ☐

Чи це новий проект? Чи збираєтеся ви подати до Держекспортконтролю заяву з відповідним пакетом документів на реєстрацію вашого підприємства як суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів? ☐

4.10.5. Передача інформації до підрозділу експортного контролю. Аналіз проектів контрактів. Лист-аналіз.

Керівництво підприємства повинно розуміти важливість одного з основних завдань підрозділу експортного контролю - здійснення на підприємстві процедури аналізу усіх зовнішньоекономічних комерційних пропозицій (запитів) і зовнішньоекономічних операцій та визначення їх відповідності вимогам експортного контролю, а також документальне оформлення результатів такого аналізу. Належне виконання цієї функції можливе лише за умови чіткого визначення постулату «усі комерційні замовлення (запити) та проекти зовнішньоекономічних контрактів (договорів) обов'язково попередньо узгоджуються з підрозділом експортного контролю» та внесення його до відповідних інструктивних документів (наказів та розпоряджень, або стандартів підприємства, пов'язаних з механізмом розгляду та проходження проектів договорів (контрактів).

При цьому за результатами розгляду комерційних замовлень (запитів) заповнюється відповідний лист-аналіз, до якого вноситься уся необхідна інформація з питань експортного контролю. Підписується цей документ керівником підрозділу експортного контролю.

Практична порада

Розгляньте наведений нижче зразок листа-аналіза, наданий одним з підприємств. Безумовно, зазначена форма не є догмою і потребує подальшого врахування специфіки підприємства.

ЛИСТ-АНАЛІЗ ДО КОНТРАКТУ № _____

(назва документа, його номер, дата)

Підрозділ: *Підрозділ експортного контролю*

1.	Товар (продукт)		
2.	Класифікація та ідентифікація товару	☐ товар військового призначення: ПКМУ № 1807 від 20.11.2003 п. _____	(☐ особливі умови: ПЗРК, інші _____)
		☐ товар подвійного використання № 86 від 28.01.2004 Додаток № _____ позиція _____	
		☐ не відповідає жодній позицій Списків за назвою, описом та характеристиками	
3.	Вид міжнародної передачі	☐ експорт ☐ тимчасове вивезення ☐ імпорт ☐ тимчасове ввезення ☐ інший _____	
4.	Інформація щодо учасників міжнародної передачі:		
4.1.	Експортер (реквізити)	1)	2)
4.1.1.	Країна експортера	3)	4)
4.2.	Імпортер (реквізити)	1)	2)
4.2.1.	Країна імпортера	3)	4)
4.3.	Кінцевий споживач (реквізити)	1)	2)
4.3.1.	Країна кінцевого споживача	3)	4)
4.4.	Посередники (реквізити)	1)	2)
4.4.1.	Країни посередників	3)	4)
4.5.	Наявність міждержавної або міжнародної угоди		
4.6.	Наявність обмежень на здійснення експорту до країни (країн), у тому числі по товарах, що плануються для поставки		
4.7.	Наявність ознак значного ризику здійснення міжнародної передачі („червоні прапорці“)		

1) Повне найменування та інші реквізити учасника міжнародної передачі

- 2) Характеристика виду діяльності та попередні зв'язки
- 3) Країна учасника міжнародної передачі
- 4) Участь країни у відповідному міжнародному режимі (ВД, РКРТ, ГЯП, АГ тощо) або прийняття зобов'язань виконувати його вимоги

5.	Наявність у договорі (контракті) спеціальних даних, зобов'язань та умов:			
5.1.	Дані про кінцевого споживача та кінцеве використання	☐ так	☐ ні и не потрібні	☐ ні і можливо їх не включати (причина, умова)
5.2.	Зобов'язання щодо кінцевого використання	☐ так	☐ ні и не потрібні	☐ ні і можливо їх не включати (причина, умова)
5.3.	Умови щодо представлення імпортного сертифіката	☐ так	☐ ні и не потрібні	☐ ні і можливо їх не включати (причина, умова)
5.4.	Умови щодо представлення сертифіката кінцевого споживача	☐ так	☐ ні и не потрібні	☐ ні і можливо їх не включати (причина, умова)
5.5.	Умови щодо представлення сертифіката підтвердження доставки	☐ так	☐ ні и не потрібні	☐ ні і можливо їх не включати (причина, умова)
5.6.	Інші спеціальні умови та (або) гарантії	☐ є: (зазначити)		☐ ні І не потрібні
6.	Умови дотримання вимог законодавства у галузі експортного контролю під час укладення та виконання контракту:			
6.1.	Наявність у підприємства повноважень на здійснення міжнародної передачі товарів	☐ так (зазначити конкретно):	☐ ні	☐ не потрібно
6.2.	Отримання висновку Держекспортконтролю на проведення переговорів щодо укладення контракту	☐ потрібно	☐ не потрібно	
6.3.	Отримання дозволу Держекспортконтролю на здійснення міжнародної передачі товару	☐ потрібно	☐ не потрібно	
6.4.	Реєстрація контракту в Мінпромполітики, НКАУ тощо	☐ потрібно (зазначити конкретно)	☐ не потрібно	
6.5.	Включення товару(ів) до списків поставок в рамках науково-виробничої кооперації (Мінпромполітики, НКАУ тощо)	☐ потрібно (зазначити конкретно)	☐ не потрібно	
6.6.	Отримання в Держекспортконтролі імпортного сертифіката (на вимогу постачальника)	☐ потрібно	☐ не потрібно	
6.7.	Інші умови (зазначити):	☐ так (зазначити) ☐ відсутні		
7.	Висновок підрозділу експортного контролю щодо можливості укладення контракту			

7.1.	Контракт може бути укладений безпосередньо підприємством	☐ так	☐ ні (вказати причину)
7.2.	Контракт може бути укладений через уповноважену організацію	☐ так	☐ ні (вказати причину)
7.3.	Укладення контракту не можливо	☐ так	(вказати причину)

Аналіз здійснив

_____ (посада) _____ (підпис, дата) _____ (ПІБ)

Керівник підрозділу експортного контролю

_____ (підпис, дата) _____ (ПІБ)

Усі підрозділи повинні бути проінструктовані щодо обов'язковості надання інформації підрозділу експортного контролю, наприклад, щодо кінцевого користувача або намірів стосовно використання товару. Серед іншого, така інформація є важливою для заповнення заявки та перевірки усіх питань, що стосуються сфери використання товару.

В свою чергу, підрозділ експортного контролю повинен мати повноваження запитувати будь-яку інформацію від інших підрозділів підприємства, тобто повинен ефективно спрацювати механізм взаємодії підрозділів.

4.11. Практичні заходи, що передують поданню заявки на отримання дозвільного документу

4.11.1. Визначення необхідності отримання дозвільного документу

Як ми вже визначили одним з головних завдань підрозділу експортного контролю є здійснення на підприємстві процедури аналізу усіх зовнішньоекономічних комерційних пропозицій (запитів) і зовнішньоекономічних договорів (контрактів) та визначення їх відповідності вимогам експортного контролю, документальне оформлення результатів такого аналізу, а також визначення, чи потрібний дозвільний документ і, якщо так, чи можливе його отримання. Якщо на останнє запитання відповідь «ні», підрозділ експортного контролю повинен негайно зупинити здійснення угоди та інформувати усі зацікавлені сторони. Таким чином, підприємство зможе зберегти час та гроші, які в іншому випадку могли б бути вкладені у марний бізнес. Саме з усіх цих причин є дуже важливим залучати підрозділ експортного контролю на ранніх стадіях усіх процесів.

Обов'язок ретельного аналізу проектів договорів (контрактів) дає змогу самостійно визначити усі аспекти міжнародної передачі товару. Ви повинні спершу перевірити, чи включені товари до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю. Зазначені списки товарів, які містять вироби, що є предметом експортного контролю (а також відповідні технології та програмне забезпечення), побудовані за допомогою внесення певних особливостей та технічних параметрів таких товарів.

4.11.2. Звернення до індивідуального списку товарів підприємства

Якщо можливо, до здійснення вивчення зазначених технічних параметрів треба залучити відповідних технічних експертів (технічні, інженерні або конструкторські підрозділи). Якщо підприємство має належним чином відпрацьований каталог товарів, то достатнім є їх класифікація з урахуванням оцінки експертів з посиланням на позиції

контрольних списків та внесення цієї класифікації до системи оброблення даних, складаючи таким чином **свій індивідуальний список товарів підприємства**, або матрицю товарів підприємства. У разі внесення змін до характеристик товару або контрольного списку, класифікація повинна бути ще раз перевірена. Завжди консультируйтесь з технічними підрозділами, коли замовлення стосується товарів індивідуального виробництва.

4.11.3. Визначення можливості отримання генерального чи відкритого дозволу

Якщо товари, що плануються для міжнародної передачі, ідентифіковані, постає питання чи може бути використаний генеральний чи відкритий дозвіл. Використання таких документів економить час, тому що замінює необхідність проходження процедури отримання разового дозволу на міжнародну передачу конкретного товару до конкретної країни.

При цьому слід пам'ятати, що статтею 15 Закону України «Про державний експортний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», надається роз'яснення, що генеральний дозвіл чи висновок може надаватися зареєстрованому підприємству у разі коли передбачається неодноразове проведення переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів), або неодноразове здійснення таких передач конкретним кінцевим споживачам за зовнішньоекономічними договорами (контрактами), що укладаються протягом дії дозволу чи висновку і є дійсними протягом встановленого строку, але не більш як три роки.

Відкритий дозвіл чи висновок, відповідно до зазначеної вище статті Закону, може надаватися зареєстрованому підприємству відповідно в разі, коли передбачається неодноразове проведення переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів), або неодноразове здійснення таких передач різним кінцевим споживачам конкретної держави призначення за такими договорами (контрактами), що укладаються протягом строку дії такого дозволу чи висновку в рамках відповідних міжнародних договорів, або в разі здійснення таких передач з державами, які є учасниками міжнародних режимів експортного контролю чи стосовно яких здійснюється відповідна державна політика, і є дійсним протягом встановленого строку, але не більш як три роки.

Важливим тут є те, що такі типи дозвільних документів можливо отримати за умови створення на підприємстві системи внутрішньофірмового експортного контролю, яка забезпечує виконання вимог державного експортного контролю у процесі здійснення конкретних міжнародних передач товарів, забезпечення належного зберігання документів, пов'язаних з такими передачами, та подання Держекспортконтролю звітності про фактичне використання зазначеного дозволу чи висновку. Тільки за таких умов ви можете скористатися такими так званими «ліцензійними винятками» як генеральний та разовий дозвільний документ.

Див. том 4, Закон України «Про державний експортний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», стаття 15.

4.12. Підготовка заявки щодо отримання дозвільного документу

Службовці підрозділу експортного контролю повинні ретельно перевіряти передбачувану міжнародну передачу товарів. Заявка повинна заповнюватися тільки у випадку, якщо підрозділ експортного контролю дійшов висновку, що зазначена передача є предметом експортного контролю. Заповнення заявки „про всяк випадок” та подання її Держекспортконтролю без здійснення попередньої перевірки необхідності отримання дозволу, коштує часу як для підприємства так і для службовців Держекспортконтролю, що здійснюють таку діяльність.

Заявка повинна бути ретельно підготовлена з метою запобігання затримці на додаткові запити та з'ясування деталей у ході проведення експертизи Держекспортконтролем. Особливо ви повинні впевнитися, що подали усі необхідні документи.

У разі ретельної підготовки належним чином оформленої заявки ви в установлені законодавством строки отримаєте необхідний дозвільний документ.

Див. главу 2. Поради щодо оформлення заяви з метою отримання дозвільних документів

4.13. Звітність про фактичне використання дозвільного документу

Якщо дозвільний документ надавався з виставленням певних умов (вони можуть бути внесені до графи 19 дозволу на здійснення міжнародної передачі товару), керівник підрозділу експортного контролю повинен до його використання впевнитись, чи ці умови можуть бути виконані, та після цього гарантувати належне виконання цих умов. З цією метою, план відповідних процесів у галузі експортного контролю повинен містити відповідні інструкції. Не тільки дії з виконання умов, але й з їх документування, а також останнє, але не менш важливе, з інформування ділового партнера повинні бути скоординовані.

При цьому не можна забувати про таке важливе питання як звітність за використання дозвільного документу, яка здійснюється відповідно до механізму, визначеному в наказі Держекспортконтролю від 05.10.2009 № 86 "Про затвердження форми висновку щодо можливості проведення переговорів, форм звітів та встановлення строків звітності", зареєстрованому в Міністерстві юстиції України за № 994/17010 від 28.10.2009.

Див. Том 4, наказ Держекспортконтролю від 05.10.2009 № 86.

Несвоєчасне подання Держекспортконтролю звітних матеріалів є одним з типових проблемних питань.

Доречно нагадати, що статтею 24 Закону України «Про державний експортний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» визначено, що неподання або несвоєчасне подання спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань державного експортного контролю звітів та відповідних документів про підсумки проведення переговорів, а також про фактично здійснені міжнародні передачі товарів військового призначення та подвійного використання на підставі отриманих дозволів чи висновків, а також про використання цих товарів у заявлених цілях є порушенням вимог законодавства у галузі державного експортного контролю. А відповідно до статті 25 цього закону таке порушення карається накладенням штрафу.

Див. том 4, Закон України «Про державний експортний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», статті 24, 25.

Для запобігання такому порушенню рекомендується розробити рекомендації (вказівки), що міститимуть типи звітних документів, що їх повинно подавати підприємство, зразки оформлення з докладним описом заповнення кожної графи та чітким визначенням строків подання. Доцільно також періодично готувати та подавати на розгляд керівництва підприємства звіти про стан використання дозвільних документів, отриманих підприємством для виконання усіх контрактів з іноземними компаніями.

У самих звітах рекомендується відображати найменування товарів, дати звернень за отриманням дозвільних документів, номери отриманих ліцензій та строки їх дії.

Перелік перевірочних заходів

Щодо звітності та відповідності вимогам дозвільних документів

У

Чи внесена функція звітності за використання дозвільних документів до положення про підрозділ експортного контролю та посадових обов'язків його керівника? ☐

Чи впроваджується відповідальність за постійний моніторинг відповідності вимогам дозвільних документів? ☐

Чи інформується діловий партнер щодо особливих умов дозвільного документу (якщо це його стосується)? ☐

Чи оформлюються документальні матеріали про виконання особливих умов дозвільного документу? ☐

Чи розроблені інструкції щодо механізму звітності? ☐

Чи має електронна база даних з питань експортного контролю функцію відслідковування строків подання звітів? ☐

Чи має електронна база даних з питань експортного контролю функцію відслідковування про виконання особливих умов дозвільного документу? ☐

4.14. Участь підрозділу експортного контролю у відвантаженні товару для відправлення

Останній важливий крок – відвантаження товару для відправлення. Для відвантаження повинні бути визначені певні чіткі обов'язки та призначені відповідальні.

Перед відвантаженням товарів здійснюється контроль за їх упакуванням. Контроль перед відвантаженням здійснюється відповідальними за відвантаження за участю представників підрозділу експортного контролю. Метою такого контролю є встановлення відповідності товару, що відвантажується, такому, що зазначений в товаросупровідних документах та дозвільних документах Держекспортконтролю.

У випадках виявлення невідповідності підготовка до відвантаження припиняється до з'ясування всіх обставин, що призвели до цього, та їх усунення.

Беручи участь у відвантаженні, ви маєте змогу перехопити та виправити усі помилки, припущені протягом фази аналізу. Повинні також бути перевірені усі зміни, внесені до нормативної бази протягом цього періоду. Це означає, що участь у відвантаженні від підрозділу експортного контролю доцільно доручити висококваліфікованим фахівцям у галузі експортного контролю.

Під час організації технологічного процесу ви також повинні передбачити, хто саме здійснюватиме фактичне відправлення та доставку товару. Чи керівники підприємства опікуються цими питаннями, чи ви залучаєте іншу компанію (можливо – компанію-перевізника) для цього – в будь-якому випадку дотримання законодавства з питань експортного контролю завжди залишається сферою відповідальності експортера.

Перелік перевірочних заходів Відвантаження для відправлення	
Чи планується остання перевірка товарів перед відвантаженням?	☐
Хто займається фактичним відправленням? Власні службовці або інша організація?	☐
Чи має підрозділ експортного контролю виключні права участі у відвантаженні?	☐
Чи має підрозділ експортного контролю відповідні права в системі оброблення даних (доступ до відповідної інформації у базі даних)?	☐
Хто відповідальний за митне оформлення і чи має підрозділ експортного контролю інформацію щодо підсумків митного оформлення?	☐

4.15. Відмова Держекспортконтролю у наданні дозвільного документу або повідомлення про необхідність зупинки міжнародної передачі

Якщо Держекспортконтролем було відмовлено у наданні дозвільного документу, підрозділ експортного контролю повинен мати змогу миттєво зупинити здійснення експортної угоди в цілому. Теж саме стосується і тих випадків, коли Держекспортконтроль інформує підприємство про можливий контроль товару з підстав, визначених у статті 10 Закону України «Про державний експортний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання». (Так званий „Catch-all”, тобто „всеохоплюючий контроль” будь-яких товарів, пов’язаних із створенням зброї масового знищення, засобів її доставки чи всупереч міжнародним зобов’язанням України).

Виходячи з зазначених чинників підрозділ експортного контролю повинен мати змогу контактувати з керівником підприємства, що відповідає за експортний контроль, у будь-якому критичному випадку. Відповідні інструкції повинні встановити правило, що міжнародна передача товарів може здійснюватися тільки після їх перевірки до відвантаження. Така перевірка повинна бути здійснена представником підрозділу експортного контролю або відповідальним, кваліфікованим у питаннях експортного контролю службовцем іншого підрозділу, включеного до системи внутрішньофірмового експортного контролю підприємства. При цьому керівнику підрозділу експортного контролю представляється докладний звіт щодо підсумків такої перевірки.

Див. том 4, Закон України «Про державний експортний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», стаття 10.

Перелік перевірочних заходів У випадку отримання відмови або відповідного повідомлення Держекспортконтролю	
	✓
Як відмови або повідомлення імплементовані на підприємстві у процес у процес прийняття рішень про експорт товарів?	☐
Чи може поставка бути миттєво зупинена у випадку отримання відмови або повідомлення?	☐

Чи може підрозділ, відповідальний за відправлення, контактувати у будь-який час з керівником підрозділу експортного контролю або з відповідальним представником підрозділу експортного контролю або відповідальним кваліфікованим у питаннях експортного контролю службовцем іншого підрозділу, включеного до системи внутрішньофірмового експортного контролю підприємства?	☐
Чи чітко визначено, що міжнародна передача товарів може здійснюватися тільки після їх перевірки до відвантаження, здійсненого представником підрозділу експортного контролю або відповідальним кваліфікованим у питаннях експортного контролю службовцем іншого підрозділу, включеного до системи внутрішньофірмового експортного контролю підприємства?	☐

4.16. Таблиця відмов

В цьому зв'язку доцільно створити та підтримувати таблицю відмов щодо надання дозволів або висновків Держекспортконтролю („список відмов”) - це список держав, товарів, замовників та споживачів товарів, щодо яких у наданні дозвільних документів відмовляється „як правило”, виходячи з положень національного законодавства та міжнародних зобов'язань України (якщо така інформація у вас є) або інформація щодо випадків, коли було відмовлено вашому підприємству. Така таблиця створюється фахівцями підприємства шляхом порівняльного аналізу конкретної класифікації товарів підприємства та обмежень на їх міжнародні передачі, визначених у відповідних постановах Кабінету Міністрів України або доведених Держекспортконтролем до підприємства.

Також доцільно мати на увазі та вносити до відповідної бази даних інші обмеження на постачання товарів (наприклад, необхідність отримання спеціальних повноважень, необхідність отримання ліцензій на право діяльності тощо), які можуть безпосередньо не охоплюватися системою експортного контролю, але повинні враховуватися під час укладання контрактів та планування міжнародних передач товарів.

4.17. Належна організація документообігу

Кожному підприємству доцільно розробити програму ведення облікової документації.

Метою такої програми є створення умов для належного зберігання усіх документів, які мають відношення до конкретних операцій планування та здійснення міжнародних передач товарів (замовлень, контрактів, даних про посередників та кінцевих споживачів, документів про зобов'язання та гарантії, документів про перевізників, маршрути та способи доставки, сертифікати підтвердження доставки, фінансові документи тощо, навіть такі документи, які не передбачені вимогами експортного контролю, але були отримані під час здійснення конкретної операції з міжнародних передач товарів).

Зазначені документи зберігаються не менше п'яти років з дати виконання конкретного контракту і надаються до державних органів експортного контролю чи інших компетентних державних органів на їх вимогу.

Як показує досвід, з метою забезпечення належного порядку зберігання та обліку необхідної документації доцільно ввести певну систему взаємно пов'язаних каталогів, що ведуться в електронному та паперовому вигляді.

Приклад каталогової схеми наведений на мал. 4-3.

При цьому:

Каталог № 1 - розподіл усіх зовнішньоекономічних договорів (контрактів) по окремих теках та створення відповідного каталогу з переліком цих тек (тека № 1 – Контракт від 31.11.2003 № 32, тека № 2 – Контракт від 02.03.2004 № 41 тощо).

Каталог № 2 - розподіл по дозвільних документах: дозволах, висновках, міжнародних імпорتنих сертифікатах та створення відповідного каталогу з посиланням на перелік тек, представлений у Каталогі № 1 (дозвіл № 20500362 – тека № 1, дозвіл № 20300204 – тека № 5 тощо).

Каталог № 3 – розподіл по країнах з посиланням на перелік тек, представлений у Каталогі № 1 (Російська Федерація – папки №№ 3,7,8,10 тощо; Чехія – папки №№ 2,4,5,9 тощо).

Практична порада

Підрозділу експортного контролю підприємства рекомендується зберігати копії усієї кореспонденції по кожній країні, з якою має відносини підприємство, незалежно від того, здійснювалися чи ні поставки товарів до цієї країни.

Каталог № 4 – розподіл за напрямками здійснення міжнародних передач товарів (експорт – папки № 4,6,10 тощо, імпорт – папки № 2, 7, 9 тощо, транзит – папки № 7, 9, 11 тощо).

Саме таким чином може бути забезпечений оперативний доступ до усієї необхідної інформації співробітникам підрозділу експортного контролю.

Слід врахувати, що незважаючи на можливості електронних засобів та наявність відповідних електронних баз даних, справи з повними комплектами документів доцільно оформлювати і на паперових носіях, що містять оригінали (у разі неможливості - засвідчені копії) документів.

Підрозділу експортного контролю підприємства рекомендується зберігати копії усієї кореспонденції з кожним із замовників, вантажовідправників, урядовими органами, а також кореспонденцію з класифікації за видами чи найменуваннями продукції.

Практична порада

Наведений нижче перелік перевірочних заходів допоможе вам зорієнтуватися, які саме документи доцільно зберігати для забезпечення оперативного виконання функцій.

Перелік перевірочних заходів

Найбільш важлива документація

Зовнішньоекономічний договір (контракт) на постачання товарів (послуг) за підписом замовника

□

Копії (чи оригінали) контрактів з визначенням реквізитів замовників, переліків товарів, їх вартості, особливих умов постачання та інших даних, що рекомендується вносити до контрактів

□

- Документи про посередників та кінцевих споживачів ☐
- Документи про зобов'язання та гарантії ☐
- Документи (довідки) про ступінь таємності товарів
- Технічні довідки, за якими можна однозначно ідентифікувати товар за відповідною позицією контрольних Списків
- Засвідчені копії сертифікатів кінцевого споживача, імпортерських сертифікатів та сертифікатів підтвердження доставки
- Звіти до державних органів експортного контролю про використання дозвільних документів чи документів про гарантії
- Документи про перевізників, маршрути та способи доставки (коносамент чи авіанакладна), у тому числі: ☐
 - документи, підписані капітаном, власником чи агентом морського судна, які є письмовим підтвердженням транспортування товарів, та договір про їх доставку ☐
 - документи, що оформлюються авіакомпаніями для перевезень товарів за кордон, які містять відповідні вимоги авіакомпаній

4.18. Моніторинг, аудит та внутрішній аудит

4.18.1. Перевірка та відслідковування діяльності службовців.

4.18.1.а. Внутрішні аудити.

Керівник підприємства, що відповідає за експортний контроль, повинен за допомогою відповідних заходів перевіряти як дотримуються та виконуються його організаційні інструкції. Крім того, такі перевірки здійснюються з метою гарантування того, що система забезпечення дотримання встановленого порядку здійснення міжнародних передач товарів ефективно функціонує на підприємстві та відповідає усім вимогам, які встановлені правилами державного експортного контролю.

Відповідальність за належне здійснення процедур покладається на керівника підприємства, що відповідає за експортний контроль (контрольна функція), та керівника підрозділу експортного контролю (виконавча функція), враховуючи те, що саме вони призначали персонал та розподіляли призначення.

Контроль в залежності від розміру підприємства здійснюється шляхом типових перевірок та системного аудиту. Типові перевірки повинні проводитись керівником підприємства, що відповідає за експортний контроль, та/або керівником підрозділу експортного контролю. Під час цих перевірок здійснюється контроль виконання функцій в галузі експортного контролю відповідальними особами в усіх підрозділах, включених до системи внутрішньофірмового експортного контролю.

Системні аудити можуть проводитись внутрішнім підрозділом аудиту (у разі його наявності на підприємстві), наприклад, 1 – 2 рази на рік. Керівник підприємства, що відповідає за експортний контроль, розробляє їх фундаментальні критерії. Він повинен впевнитися, що критерії чітко викладені в письмовій формі. Системні аудити (перевірки), що стосуються ефективності системи в цілому та діяльності підрозділу експортного контролю в тому числі, є дуже важливими. Далеко не кожна система побудована раз і назавжди. Нові

товари або торгові партнери можуть бути підставою для реструктуризації. Внутрішні контактні дані також після короткого часу застарівають та потребують регулярного перегляду.

Практична порада

На підприємстві необхідно впровадити на постійній основі координаційні обговорення щодо достатності організаційних заходів здійснення експортного контролю на підприємстві за участю усіх залучених підрозділів (у вигляді нарад, загальних зборів, слухань тощо).

Перелік перевірочних заходів	
Перевірка та відслідковування (заходи внутрішнього аудиту)	
Хто контролює процедуру аудиту?	☐
Чи контролює керівник підприємства, що відповідає за експортний контроль, дотримання та виконання організаційних документів та інструкцій?	☐
Які заходи внутрішнього аудиту впроваджуються керівництвом підприємства?	☐
Чи можна (на час аудиту) гарантувати, що не відбудеться жодної недозволеної міжнародної передачі контрольованого товару?	☐
Чи плануються періодичні перевірки?	☐
Хто їх проводить?	☐
Чи проводиться системний аудит 1-2 рази на рік?	☐
Чи проводяться системні аудити внутрішнім підрозділом аудиту вашого підприємства?	☐
Чи має керівник підприємства, що відповідає за експортний контроль, критерії цих перевірок?	☐
Чи опікується керівник підприємства, що відповідає за експортний контроль, письмовим оформленням критеріїв та підсумків цих перевірок ?	☐

4.18.1.6. Зовнішні аудити.

Відповідно до законодавства Держекспортконтроль сприяє підприємствам у створенні систем внутрішньофірмового експортного контролю та надає ним інформаційно-методичну допомогу із створення таких систем.

Звісно, будь-яка вперше створена організаційна структура не може бути ідеальною. Не є виключенням і вперше створена підприємством внутрішньофірмова система експортного контролю.

З метою визначення рівня функціонування створеної підприємством внутрішньофірмової системи експортного контролю та її ефективності, Держекспортконтроль та інші державні органи можуть направляти своїх представників

безпосередньо на підприємства для здійснення відповідних перевірок. Саме такі перевірки по суті є зовнішнім аудитом ефективності заходів експортного контролю на підприємстві.

Підставою для перевірок (відвідань підприємства) також можуть бути виявлені державними органами порушення підприємством вимог експортного контролю. Держекспортконтроль може здійснити перевірку системи внутрішньофірмового експортного контролю на будь-якому етапі її функціонування. Під час перевірок фахівцям підприємства пропонується дати відповідні пояснення та прокоментувати ті чи інші питання впровадження експортного контролю на підприємстві. Після вивчення усіх обставин та фактів, що свідчать про ефективність системи, підприємству надаються конкретні рекомендації щодо її вдосконалення.

В інтересах підприємства всіляко сприяти проведенню таких перевірок та вживати індивідуальних та/або організаційні заходів в рамках наданих рекомендацій. Це може включати навіть заміни деяких задіяних у системі експортного контролю підприємства посадових осіб або проведення структурних чи організаційних змін у системі.

Перелік перевірочних заходів	
Зовнішній аудит	
Чи ваша документація, що включає питання експортного контролю, є належно оформленою відповідно до наданих Держекспортконтролем рекомендацій?	☐
Чи дотримуетесь ви встановленого законодавством строку зберігання документації?	☐
Чи задокументована письмово ваша система внутрішньофірмового експортного контролю на такому рівні, що ви можете без ускладнень показати та роз'яснити усі процедури цієї системи Держекспортконтролю під час відвідання вашого підприємства?	☐

Глава 5. Основні принципи побудови та функціонування систем внутрішньофірмового експортного контролю підприємств

Наведена нижче інформація передбачає проілюструвати практичний досвід щодо того, які заходи організаційного, правового, інформаційного та іншого характеру необхідно вжити підприємству з метою дотримання вимог законодавства в галузі експортного контролю та мінімізації ризику порушень цього законодавства.

Не може бути ні повною економічної безпеки ні повного захисту інтересів підприємства, якщо експортний контроль не буде належним чином прописаний, організований та сприйнятий усіма працівниками підприємства.

Існують певні принципи побудови системи внутрішньофірмового експортного контролю підприємства, про що й йтиметься далі.

5.1. Принципи побудови системи внутрішньофірмового експортного контролю.

5.1.1. Принцип належної організації навчання – програма, планування, впровадження, зворотній зв'язок

Базовим принципом організації навчання повинно бути складання програми навчання, його планування, впровадження на підприємстві та зворотній зв'язок щодо контролю ефективності такого навчання.

На підприємстві експортний контроль починається з інформування усіх штатних службовців, залучених до зовнішньоекономічної діяльності, про існування експортного контролю. Навіть на підприємствах, що займаються експортним контролем досить довгий час, багато штатних службовців у різних підрозділах часто дивуються, отримавши цю інформацію.

Крім того, у зв'язку з тим, що законодавчі та нормативні акти у галузі державного експортного контролю регулярно переглядаються, виходячи з вимог національної безпеки та міжнародних зобов'язань України, фахівцям підприємства, які мають відношення до операцій, пов'язаних з міжнародними передачами товарів та контролем за їх здійсненням, необхідно проходити регулярну перепідготовку.

Керівництву підприємства рекомендується визначити ступінь та рівні участі фахівців підприємства в операціях здійснення міжнародних передач товарів та окреслити для них необхідні обсяги перепідготовки (при цьому доцільно також врахувати фактор текучості кадрів у підрозділах). На підставі цього складається відповідний план підготовки та перепідготовки фахівців у галузі державного експортного контролю.

Особливу увагу під час проведення підготовки та перепідготовки необхідно приділяти питанням розповсюдження технологій (і особливо у випадках, коли науково-технічні працівники підприємства беруть участь у міжнародних зустрічах, навчаннях, симпозіумах тощо).

Щоб здійснювати компетентне навчання, необхідно дотримати деякі передумови:

- По-перше, керівник підрозділу експортного контролю повинен бути визначений як відповідальна за навчання особа, яка повинна бути представлена в цьому статусі на підприємстві. Це базова умова сприйняття штатними службовцями змісту навчань.
- Керівник підрозділу експортного контролю повинен мати відповідну кваліфікацію для проведення навчань, тобто він повинен отримати поглиблену спеціальну інформацію, якщо необхідно за допомогою подальших навчальних курсів та практичних занять, які регулярно проводяться Держекспортконтролем.

Практична порада

Час та зусилля, що потрібні кожному підприємству для організації навчання, в основному залежить від його розміру та структури персоналу. Чим більше службовців залучено до діяльності у галузі експортного контролю, чим ширший розподіл індивідуальних завдань в цій галузі між службовцями різних підрозділів, тим більше вимог до керівника підрозділу експортного контролю у забезпеченні відповідних навчань.

Принциповою є „підгонка” програми навчання під конкретне підприємство. Надмірна кількість інструкцій, які безпосередньо не мають відношення до специфіки підприємства, не сприяє належному сприйняттю навчання!

- Бажано, щоб саме керівник підрозділу експортного контролю розробив навчальну програму. Для цього він повинен спочатку проаналізувати, які завдання у галузі експортного контролю є цікавими з точки зору індивідуальних процесів роботи підприємства та в якій мірі, а також здійснити підбір викладачів. Теми, учасники, типові справи та запропоновані рішення, а також інструменти тестування повинні бути відповідно підібрані.

Практична порада

Викладачу, що має провести різні навчальні курси, доцільно розробляти навчальну програму на модульній основі, тобто він розроблює модульні тематичні блоки з окремих питань експортного контролю, які можуть бути у подальшому скомбіновані в залежності від цільової групи, що навчається.

Наприклад - штат службовців, що має справу з продажами, скоріш за все вимагатиме навчання з питань кінцевого використання товарів та механізму перевірки партнерів, в той час як штат службовців, що займається маркетингом або технічними питаннями, може обмежитись лише питанням класифікації та ідентифікації товару.

- Керівник підрозділу експортного контролю розробляє навчальну програму, визначаючи при цьому персонал, що повинен пройти навчання та функції підприємства, яким цей персонал необхідно навчати та в який період часу. Відносно цього керівник підрозділу експортного контролю повинен мати певні контрольні функції, які не можна недооцінювати, оскільки вони також надають можливість розподіляти або делегувати завдання.

Практична порада

Не забувайте про навчання керівного складу підприємства. Тут особливо важливим є досягнення належного рівня «розуміння».

- Керівник підрозділу експортного контролю або підібрані ним викладачі повинні планувати навчальні курси відповідно до навчальних планів та проводять їх. Чим більше підприємство, тим більша вірогідність того, що організувати централізоване навчання одночасно для всіх буде неможливо. Виходом може бути виїзд викладачів до кожного місця дислокації підрозділів підприємства та розміщення матеріалів навчання на сайті.
- Службовці, що пройшли навчання, повинні бути зареєстровані із зазначенням прізвища, відповідної посади та функцій, а також змісту навчання.

Практична порада

Треба зберігати списки осіб, які пройшли навчання.

До наказу про навчання треба внести умови про обов'язковість відвідання занять та коментарі про те, що вимоги до належного навчання є обов'язковими для подальшої роботи визначених у наказі осіб.

- Навчання повинно бути предметом перевірки на якість.
- Стандартом для кожної навчальної події повинно стати анкетування учасників з питань інформації щодо навчання, якості проведення цього заходу та роботи викладача тощо, а також щодо пропозицій із вдосконалення процесу навчання.
- Для керівника підрозділу експортного контролю забезпечення зворотного зв'язку є важливою умовою запобігання недбалості організації навчання.

5.1.2. Принцип впровадження системи перевірок (аудитів)

Важливим завданням в рамках налагодження системи внутрішньофірмового експортного контролю є організація та впровадження контрольних функцій. Безперечно, вони повинні бути організовані на систематичній та регулярній основі.

Базовим принципом проведення системи перевірок (аудитів) є їх планування, складання програми, організація та контроль її виконання, а також звітування про підсумки проведення таких перевірок.

Зауваження

Дотримання цього принципу в значній мірі залежить від розмірів підприємства та обсягів виробництва (експорту). На невеликих підприємствах, де експортний контроль повністю централізований, аудит може бути обмежений випадковими оглядами типу самооцінки та спорадичними типовими оглядами.

Якщо усі службовці інших підрозділів, залучені до питань експортного контролю, надають адекватну та сучасну інформацію щодо очікуваного контролю та відповідних дій, особа, що перевіряє може сподіватися, що експортний контроль працює в інтересах підприємства.

5.1.2.а. План аудитів

Таким чином, важливим завданням є складення плану аудитів, що міститиме інформацію щодо організаційних одиниць, які мають бути перевірені, протягом якого періоду часу та з яких саме питань. З цією метою та для визначення у плані подальших деталей, необхідними є знання законодавчої бази та внутрішніх інструкцій, процесів, пов'язаних з інформаційними технологіями, процесів попереднього аналізу, а також знання існуючих дочірніх організацій. Якщо усі ці умови дотримані, то питання повинні бути сформульовані стосовно виконання цих інструкцій під час процесів та процедур.

В кінці цього процесу аудитор повинен мати усі відповіді на стандартні запитання, щоб оцінити, які саме питання повинні бути перевірені.

5.1.2.б. Аудиторські запитальники

У зв'язку з тим, що перевірочний запитальник у значній мірі залежить від типу діяльності підприємства, не треба намагатися розробити універсальний всеохоплюючий запитальник. Натомість, треба окреслити перелік питань, розбитих по тематичних блоках, що охоплюють необхідні напрями контролю:

Перелік перевірочних заходів	
Можливі елементи аудиторського запитальника	
Статус підрозділу експортного контролю на підприємстві	☐
Наявність та відповідність внутрішніх інструкцій	☐
Аналіз спеціальних питань, пов'язаних з діяльністю підприємства	☐
Контакти з владними органами та особливості застосування експортного контролю на підприємстві	☐
Існування та поводження з дозвільними документами (відповідно до їх типів)	☐
Визначення та виконання програми навчання	☐
Визначення та виконання програми аудиту	☐
Документація та відповідні процеси у галузі експортного контролю	☐
Наявність та використання процесів, пов'язаних з інформаційними технологіями, та відповідних інструментів	☐
База даних продукції та класифікації	☐
База даних замовників/партнерів	☐
Методи оброблення замовлень	☐
«Чорні» списки	☐
Технічна інтеграція питань експортного контролю у разі внесення змін	☐
Логістика процесів	☐
Контроль та виконання відповідних типових перевірок (<i>приклади</i>)	☐
Класифікація продукції	☐
Контроль кінцевого використання, визначення сфери використання та партнера	☐
Використання дозвільних документів	☐
Передачі технологій (у тому числі програмного забезпечення) та надання послуг (технічної допомоги)	☐
Стандартні пункти контракту, пов'язані з експортним контролем	☐
Підключення дочірніх організацій	☐

Зрозуміло, що з одного боку, усі перелічені елементи не можуть бути включені під час аудиту окремої штатної одиниці (наприклад, підрозділів, пов'язаних з продажами, маркетингом продукції, закупівель, поставок тощо). В такому випадку пріоритети повинні бути визначені у кожному напрямку перевірок.

Подібно до усіх ревізій, недоліки у спільних діях повинні бути виявлені та усунені під час аудиту експортного контролю. Виконання спільних заходів також повинно контролюватись відповідно до зазначеного вище принципу. План аудиту також включає оцінки для систематичних перевірок стану його виконання.

Практична порада

Періоди між аудитами та подальшими перевітками повинні бути адекватними, наприклад, у разі серйозного ризику необхідне впровадження особливих перевірочних заходів (наприклад, у разі недозвільної міжнародної передачі) без звільнення, тобто через кілька днів. Якщо ризик не настільки значний, цей період може дорівнювати трьом місяцям або більше.

*У будь-якому випадку акцент повинен бути зроблений на **систематичності** подальших перевірок!*

5.1.3. Принцип відповідності вимогам законодавства у галузі експортного контролю

Відповідність вимогам законодавства є ключовим пунктом, що належить до компетенції керівної посадової особи, відповідальної за експортний контроль.

Під час розроблення системи внутрішньofіrmового експортного контролю він має певну свободу дій. Але при цьому він має гарантувати, що усі неспеціалісти, залучені до роботи на підприємстві, розуміють, для чого впроваджуються певні заходи, засвоюють існуючі прикладні методи, та знають переваги для підприємства. Передумовами для цього можуть стати відповідні публікації та загальна доступність інструкцій.

Дотримуючись цих принципів, керівна посадова особа, відповідальна за експортний контроль, повинна визначити як організувати систему внутрішньofіrmового експортного контролю. В його розпорядженні три основних елементи:

5.1.3.a. Елемент 1: Організаційні документи загального характеру для презентації системи внутрішньofіrmового експортного контролю

В цих документах не треба занадто вдаватися в роз'яснення деталей, скоріше треба окреслити певні рамки для відповідних стандартів. Можуть бути використані, наприклад, такі елементи:

- наказ про створення системи внутрішньofіrmового експортного контролю та відповідного підрозділу

Практична порада

Розгляньте наведені нижче схематичні типові тексти організаційних документів. Форма та зміст цих документів потребують приведення у відповідність до специфіки кожного підприємства

Примірний проект наказу

(БЛАНК ПІДПРИЄМСТВА)

Н А К А З

... Р.

М. _____

№ _____

Про створення системи внутрішньофірмового експортного контролю та підрозділу експортного контролю

З метою:

захисту підприємства від можливих порушень чинного законодавства в галузі державного експортного контролю та пов'язаних з такими порушеннями адміністративних, кримінальних та економічних санкцій, які можуть бути застосовані до підприємства;

зменшення ризиків підприємств при здійсненні міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю;

сприяння ефективному здійсненню підприємством зовнішньоекономічної діяльності та своєчасному отриманню ним відповідних дозвільних документів Держекспортконтролю,

НАКАЗУЮ:

1. Створити на підприємстві систему внутрішньофірмового експортного контролю.

2. Відповідальність за питання експортного контролю на підприємстві покласти на *(визначається керівник підприємства, що буде відповідати за експортний контроль)*

(посада та ПІБ)

3. Створити в рамках штатного розпису підприємства новий штатний самостійний підрозділ – відділ *(департамент, сектор, бюро тощо)* експортного контролю.

4. Керівником відділу експортного контролю призначити _____

(ПІБ)

4. Визначити, що керівник відділу експортного контролю безпосередньо підпорядковується *(визначається особа, що наведена у пункті 2 наказу)*

(посада та ПІБ)

5. _____

(визначається особа, що наведена у пункті 2 наказу)

у строк до _____ забезпечити розробку та подання мені для затвердження:

Положення про систему внутрішньофірмового експортного контролю підприємства.

Положення про відділ експортного контролю підприємства.

6. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Генеральний директор

(ПІБ)

- Наказ щодо організації взаємодії у галузі експортного контролю
(Схематичний типовий текст наказу)

(БЛАНК ПІДПРИЄМСТВА)

НАКАЗ

__ . __ . __ р.

м. _____

№ _____

Про запровадження механізму взаємодії підрозділів підприємства з питань експортного контролю

З метою запровадження ефективної системи взаємодії підрозділів підприємства з питань експортного контролю,

НАКАЗУЮ:

1. Визначити, що з питаннями експортного контролю на підприємстві пов'язані наведені нижче підрозділи та окреслити їх відповідні функції:

- *Відділи маркетингу та продаж, які повинні забезпечити перевірку партнерів, кінцеве призначення та кінцеве використання товарів.*
- *Відділ логістики, якій повинний забезпечити виконання вимог дозвільних документів на усіх етапах поставки товарів.*
- *Технічний відділ, якій повинний забезпечити підготовку документів щодо класифікації та ідентифікації товарів відповідно до вимог експортного контролю.*
- _____
- _____
- _____

2. Призначити у зазначених в п. 1 цього наказу підрозділах наведених нижче посадових осіб відповідальними за здійснення заходів експортного контролю:

Відділ маркетингу – начальник відділу _____
(ПІБ)

(назва підрозділу) (ПІБ)

(назва підрозділу) (ПІБ)

3. Внести визначені у п. 1 цього наказу функції до посадових інструкцій осіб, зазначених у п. 2 цього наказу.

4. Керівником відділу експортного контролю призначити _____.
(ПІБ)

5. _____ (посада) _____ (керівній посадовій особі, що відповідає за експортний контроль) _____ та керівнику відділу експортного контролю розробити план проведення аудитів виконання зазначених у п. 2 цього наказу функцій та подати його на затвердження Генеральному директору підприємства.

5. Першому заступнику генерального директора підприємства (*керівній посадовій особі, відповідальній за експортний контроль – прим. автора*) _____ та керівнику відділу експортного контролю визначити ступінь та рівні участі фахівців підприємства в операціях здійснення міжнародних передач товарів та скласти відповідний план навчання та перепідготовки

6. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Генеральний директор _____

(ПІБ)

- Положення про систему та підрозділ

Схематичний типовий текст

ЗАТВЕРДЖЕНО

наказом Генерального директора

№ _____ від " _____ " _____ 20__ р.

ПОЛОЖЕННЯ

про систему експортного контролю _____
(назва підприємства)

1. Загальні положення

1.1. Політика підприємства в галузі експортного контролю будується на таких принципах:
забезпечення дотримання вимог законодавства в галузі державного експортного контролю;

відмови від здійснення будь-яких міжнародних передач товарів, у результаті яких може бути порушено законодавство та міжнародні зобов'язання України або заподіяна шкода її національним інтересам;

відмови від здійснення міжнародних передач товарів без отримання відповідних дозволів або висновків за наявності інформації про наміри або можливість повного чи часткового використання будь-яких товарів, що передбачаються для експорту або тимчасового вивезення до інших держав, для розроблення, виробництва, складання, випробування, ремонту, технічного обслуговування, модифікації, модернізації, експлуатації, управління, зберігання, виявлення, ідентифікації або для розповсюдження зброї масового знищення чи засобів її доставки, або для військового кінцевого використання у державах, стосовно яких резолюціями Ради Безпеки ООН, інших міжнародних організацій, членом яких є Україна, чи національним законодавством встановлено повне або часткове ембарго на постачання товарів військового призначення;

відмови від укладення зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач будь-яких товарів або відмови від участі у їх виконанні, якщо йому стало відомо, що такі товари можуть бути використані іноземними державами або іноземними суб'єктами господарської діяльності з метою створення зброї масового знищення чи засобів її доставки;

відмови від виконання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач будь-яких товарів, якщо йому стало відомо, що товари будуть використані з іншою метою або іншим кінцевим споживачем, ніж це було визначено в договорах (контрактах) чи пов'язаних з ними документах, на підставі яких отримано дозволи або висновки, а також міжнародні імпорتنі сертифікати;

своєчасного подання до Держекспортконтролю звітності про фактичне використання отриманих від нього дозволів або висновків.

Підприємство дотримується зазначених вище принципів незалежно від комерційної вигоди замовлення.

1.2. Положення визначає дії співробітників підприємства в рамках системи внутрішньофірмового експортного контролю підприємства (далі – Системи), яких вони повинні

неухильно дотримуватися відносно товарів, що контролюються, та є основним керівним документом підприємства, який регулює діяльність утвореного Відділу експортного контролю підприємства.

Конкретні процедури експортного контролю повинні бути викладеними у внутрішніх правилах та інструкціях, що враховують специфіку діяльності конкретного структурного підрозділу.

1.3. До роботи в Системі залучаються фахівці, які за своїми службовими обов'язками причетні до постачання товарів, що відносяться до сфери експортного контролю, у повному обсязі опанували керівними документами в галузі експортного контролю та призначені відповідальними особами з цього питання у своїх підрозділах.

2. Завдання

2.1. Основною метою утворення системи є створення на підприємстві умов для реалізації основних положень, правил та вимог у галузі експортного контролю, виходячи із загальнодержавних підходів в цій галузі. Підрозділом, на який покладено здійснення організаційних та контрольних функцій у галузі експортного контролю є Відділ експортного контролю (далі – відділ), який є самостійним штатним підрозділом підприємства.

Основними завданнями Відділу є:

- розробка та адміністрування програми експортного контролю підприємства;
- підготовка та передача до підрозділів підприємства керівництв, вказівок та інструкцій щодо виконання конкретними підрозділами вимог експортного контролю;
- визначення характеру операцій, пов'язаних з міжнародними передачами товарів, які здійснюють підрозділи підприємства та потрібних для їх виконання дозвільних документів;
- участь у ідентифікації товарів, що передбачає встановлення відповідності конкретних товарів, які є об'єктами міжнародних передач, найменуванню та опису товарів, внесених до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю;
- підготовка та подання до Держекспортконтролю заяв та необхідних документів щодо отримання дозвільних документів;
- отримання дозвільних документів та контроль за їх використанням;
- отримання та подання до Держекспортконтролю документальних матеріалів щодо доставки товарів кінцевому споживачу;
- участь у здійсненні фізичного контролю доставки товарів до кінцевого споживача;
- звітування перед Держекспортконтролем про використання отриманих дозвільних документів та документів про гарантії;
- впровадження програм навчання співробітників підприємства у галузі експортного контролю та підготовка необхідних навчальних матеріалів для цього;
- створення інструкцій (рекомендацій) щодо виконання вимог дозвільних документів на всіх етапах діяльності щодо здійснення міжнародних передач товарів (маркетинг ринків, ведення переговорів, укладення контрактів та інша міжнародна діяльність підприємства);
- координація діяльності із співробітниками, відповідальними за експортний контроль у причетних до цього підрозділах підприємства, у тому числі таких, як відділ маркетингу, технічний відділ, відділ закупівель, юридичний відділ, фінансовий відділ, відділ контрактів, відділ професійної підготовки, допоміжні відділи тощо;
- перевірка замовників експортної продукції щодо встановлення ризиків використання продукції не за призначенням;
- перевірка всіх учасників на можливу належність до списків "заборонених" партнерів;
- негайне сповіщення Держекспортконтролю та інших державних органів щодо виявлених порушень законодавства у галузі експортного контролю замовниками чи іншими учасниками операцій з міжнародних передач товарів;
- ведення документації, пов'язаної з отриманням та використанням дозвільних документів та документів про гарантії.

3. Функції Відділу

3.1. Відділ виконує такі основні функції:

- розробку переліку заходів щодо експортного контролю і перевірку їх реалізації;
- здійснення контролю за виконанням вимог законодавчих та нормативно-правових актів у галузі експортного контролю на всіх етапах діяльності підприємства;
- забезпечення координації дій підрозділів підприємства під час виконання процедур експортного контролю;
- участь у підготовці наказів та інших керівних документів з питань зовнішньоекономічної діяльності підприємства;
- навчання працівників підприємства, що займаються питаннями зовнішньоекономічної діяльності;
- здійснення на підприємстві процедури аналізу зовнішньоекономічних операцій та визначення їх відповідності вимогам експортного контролю, а також документальне оформлення результатів такого аналізу;
- забезпечення виконання правил та процедур експортного контролю під час здійсненні підприємством діяльності, пов'язаної з участю в міжнародних виставках, конференціях і семінарах;
- здійснення контрольних функцій на всіх етапах підготовки, відвантаження та доставки товарів;
- розробку інструкцій (рекомендацій) про порядок одержання в Держекспортконтролі необхідних дозвільних документів та документів про гарантії відносно товарів, що підлягають державному експортному контролю, а також товарів, щодо яких можуть бути застосовані процедури державного експортного контролю;
- підготовку та подання у встановленому порядку матеріалів для проведення недержавної ідентифікації товарів щодо їх належності до відповідних контрольних списків товарів, які затверджені Кабінетом Міністрів України (здійснюється у випадках, коли ідентифікація товарів не може бути виконана підприємством самостійно);
- проведення регулярних перевірок роботи підрозділів і персоналу, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю та охоплюється системою експортного контролю підприємства;
- періодичну звітність перед Держекспортконтролем про використання отриманих підприємством дозвільних документів чи документів про гарантії використання товарів у заявлених цілях.

4. Права Відділу

4.1. Відділ має право:

- звертатися до керівництва підприємства щодо призупинення будь-яких угод про міжнародні передачі товарів у випадках виникнення обставин, які можуть призвести до порушення законодавства України в галузі експортного контролю чи порушення прийнятих нею міжнародних зобов'язань;
- отримувати від усіх підрозділів підприємства інформацію, необхідну для виконання покладених на Відділ функцій;
- брати участь у міжнародних та національних семінарах і конференціях з питань експортного контролю;
- вносити в установленому порядку пропозиції керівнику підприємства про внесення до посадових інструкцій фахівців підприємства відповідних положень щодо забезпечення виконання вимог експортного контролю;
- інші положення, що обумовлені специфікою діяльності підприємства.

5. Обов'язки Відділу

5.1. Відділ експортного контролю підприємства зобов'язаний:

- здійснювати свою діяльність у суворій відповідності до законодавства України в галузі експортного контролю;
- відслідковувати зміни і доповнення, внесені в нормативно-правові акти в галузі експортного контролю та інформувати про їх зміст та порядок їх виконання працівників підприємства, що мають відношення до зовнішньоекономічної діяльності;

перевіряти відповідність підготовленого до відправлення вантажу затвердженій документації та отриманим дозвільним документам;

здійснювати зберігання усіх документів, на підставі яких отримані відповідні дозволи (висновки) чи документи про гарантії, протягом не менше п'яти років від часу виконання зовнішньоекономічних договорів (контрактів).

6. Організаційна структура та принципи побудови системи експортного контролю

6.1. Відділ експортного контролю є базовим структурним підрозділом підприємства, що відповідає за здійснення на підприємстві заходів експортного контролю, та безпосередньо підпорядковується *(Першому заступнику або заступнику)* Генерального директора *(прізвище та ініціали)*.

6.2. Під час здійснення на підприємстві заходів експортного контролю можуть використовуватися відповідні послуги з боку інших підприємств за умови виконання загальних вимог щодо створення та функціонування Системи.

6.3. В усіх структурних підрозділах підприємства, причетних до експорту або передачі товарів, що контролюються, повинні бути призначені відповідальні особи з питань експортного контролю, які під керівництвом Відділу виконують в своєму підрозділі функції, пов'язані з експортним контролем.

6.4. Для виконання завдань, покладених на Відділ, в кожному конкретному випадку можуть бути утворені відповідні робочі групи із залученням фахівців інших структурних підрозділів а також інших підприємств чи організацій.

7. Організація взаємодії з Державною службою експортного контролю України

7.1. Взаємодія з Держекспортконтролем забезпечується Відділом. При цьому він:

- готує матеріали заяв на отримання дозвільних документів;
- інформує про інциденти, що виникали під час відвантаження товарів, що контролюються, спроби з боку іноземних замовників укладання контрактів, використання товарів не за призначенням та інші факти, що стосуються порушення правил та вимог експортного контролю;
- організовує підготовку відповідей на запитання стосовно заяв;
- готує передбачені звіти про використання наданих дозволів;
- забезпечує інше листування з питань експортного контролю.

7.2. Заяви на отримання дозвільних документів оформляються за встановленими формами та вимогами.

7.3. В разі отримання дозвільного документу Відділ уважно перевіряє відповідність між підписаним контрактом та дозволом. Також звертається увага на зазначені у дозволі особливі умови здійснення міжнародної передачі.

8. Документація Відділу

8.1. Для нормального функціонування Відділу необхідно керуватися такими документами:

8.1.1. Наказ про створення Відділу.

8.1.2. Положення про систему внутрішньофірмового експортного контролю та Відділ (даний документ).

8.1.3. Наказ про призначення відповідальних осіб структурних підрозділів підприємства за експортний контроль.

8.1.4. Посадові інструкції працівників (відповідальних осіб) Відділу.

8.1.5. Перелік товарів, що постачаються на експорт підприємством та підлягають експортному контролю.

8.2. Законодавчі та нормативні документи, що регламентують діяльність підприємства при здійсненні операцій з товарами, що контролюються, керівні документи міжнародних режимів контролю, а також методичні та інші документи в галузі експортного контролю.

8.3. Посадові інструкції працівників Відділу розробляються у відповідності до даного положення.

8.4. Перелік товарів, що постачаються на експорт підприємством та підлягають експортному контролю, погоджується з Держекспортконтролем. До переліку товарів обов'язково включаються відповідні послуги (за їх наявності). Перелік товарів доводиться до усіх відповідальних осіб, що мають

відношення до зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

8.5. Керівні документи щодо виконання правил експортного контролю за напрямками діяльності підприємства розробляються у відповідності до особливостей зовнішньоекономічної діяльності підприємства та переліку товарів, що постачаються підприємством та підлягають експортному контролю. Під час розробки матеріалів враховуються керівні документи відповідних міжнародних режимів контролю.

8.6. Документи з питань здійснення міжнародних передач товарів, що контролюються, зберігаються на підприємстві на протязі 5 років з моменту закінчення дії контракту.

При цьому складається Каталог документації, копії якої зберігаються у Відділі:

Каталог № 1 - розподіл усіх зовнішньоекономічних договорів (контрактів) по окремих теках та створення відповідного каталогу з переліком цих тек (тека № 1 – Контракт від 31.11.2003 № 32, тека № 2 – Контракт від 02.03.2004 № 41 тощо).

Каталог № 2 - розподіл по дозвільних документах: дозволах, висновках, міжнародних імпорتنих сертифікатах та створення відповідного каталогу з посиланням на перелік тек, представлений у Каталозі № 1 (дозвіл № 20500362 – тека № 1, дозвіл № 20300204 – тека № 5 тощо).

Каталог № 3 – розподіл по країнах з посиланням на перелік тек, представлений у Каталозі № 1 (Російська Федерація – папки №№ 3,7,8,10 тощо; Чехія – папки №№ 2,4,5,9 тощо).

Каталог № 4 – розподіл за напрямками здійснення міжнародних передач товарів (експорт – папки № 4,6,10 тощо, імпорт – папки № 2, 7, 9 тощо, транзит – папки № 7, 9, 11 тощо).

9. Інформаційно-технічне забезпечення Відділу

9.1. Інформаційно-технічне забезпечення Відділу здійснюється у відповідності до завдань, покладених на нього і спрямоване на вирішення таких питань:

9.1.1. Забезпечення керівного складу підприємства, працівників Відділу відповідною інформацією з питань експортного контролю, включаючи нормативну базу, керівні документи підприємства тощо;

9.1.2. Забезпечення працівників Відділу поточною інформацією щодо партнерів та контрольованих товарів з питань оформлення заяв на право здійснення експорту товарів, що контролюються;

9.1.3. Оснащення Відділу відповідною обчислювальною та офісною оргтехнікою та програмним забезпеченням, необхідними для її роботи, яка у технічному відношенні включає:

- отримання електронним шляхом оперативної інформації з питань експортного контролю;
- оформлення заяв та інших документів на право здійснення експорту товарів, що контролюються;
- передачі електронною поштою документів до Держекспортконтролю, включаючи заяву та інші документи для отримання дозвільних документів;
- забезпечення інформацією з питань функціонування Відділу.

10. Відповідальність

10.1. Керівник і працівники Відділу несуть персональну відповідальність за дотримання вимог діючих нормативних документів у сфері експортного контролю у відповідності з законодавством України.

Керівник відділу експортного контролю _____

(ПІБ)

Додатки:

- Принципи підприємства, *наприклад, - ніяких військових проектів, посилання на інші внутрішні заборонні директиви тощо.*
- Посадові інструкції.

- Загальний кодекс поведінки, який не базується напямучу на нормативних положеннях, це скоріше рекомендації або визначення з урахуванням виду діяльності та процесів підприємства.
- Інші важливі для заходів експортного контролю документи.

5.1.3.6. Елемент 2: Інформаційні циркуляри

Керівник підрозділу експортного контролю повинен отримувати інформацію про зміни та доповнення у нормативно-правових актах. Якщо він усвідомлює, що такі зміни мають безпосередній вплив на діяльність підприємства, усі службовці, залучені до процесів експортного контролю в інших підрозділах (відповідальні, призначені наказом керівника підприємства) повинні бути поінформовані про це. Таким чином, відповідальний за експорт може належним чином виконати свої обов'язки, пов'язані з інформуванням.

Практична порада

Дійсно корисним є – та і взагалі добре сприймається більшістю службовців – публікувати серію регулярних циркулярів з питань експортного контролю. Загальні зміни у політиці підприємства, загальні політичні події або майбутні очікувані зміни у законодавстві також можуть висвітлюватись в цих циркулярах.

Маючи такий інструмент комунікації, керівна посадова особа, відповідальна за експортний контроль та керівник підрозділу експортного контролю мають змогу покращувати розуміння інструкцій у галузі експортного контролю та сприяти їх позитивному загальному сприйняттю.

5.1.3.в. Елемент 3: Робочі інструкції

Усі необхідні детальні інструкції з питань експортного контролю, важливі для підприємства, та заходи з дотримання законодавства з питань експортного контролю повинні бути складені на базі нормативних актів. Ці інструкції повинні бути настільки практичними, наскільки це можливо. Будь яка особа, яка не є фахівцем у цих питаннях, повинна мати змогу знайти в них усю необхідну інформацію.

Практична порада

Цих умов не можна виконати, лише надаючи посилання на певні нормативні норми. Підрозділ експортного контролю повинен перекласти ці нормативні положення у практичну площину діяльності!

Такі робочі інструкції або методичні рекомендації можуть впорядковувати різні проблемні питання. Наприклад, однією з основних проблем затримки розгляду заяв підприємств в Держекспортконтролі є оформлення ними документів з порушенням вимог нормативно-правових актів в галузі експортного контролю. Одним зі шляхів вирішення цієї проблеми є наявність розроблених підприємством рекомендацій (вказівок) про порядок підготовки і оформлення документів, необхідних для отримання в Держекспортконтролі відповідних документів про реєстрацію підприємства та товарів, дозвільних документів та документів про гарантії. Треба виходити з того, що такі рекомендації (вказівки) повинні бути формалізовані таким чином, щоб їх дотримання було забезпечено незалежно від кадрових змін.

Оформлення таких рекомендацій (вказівок) надасть змогу здійснювати підготовку матеріалів систематизовано та з урахуванням усіх вимог чинних нормативно-правових актів. Одночасно щойно призначені працівники та представники інших підрозділів матимуть

можливість отримати докладний інформаційний (навчальний) матеріал. В таких рекомендаціях доцільно було б розподілити інформацію на відповідні підрозділи (реєстрація, переговори, експорт товарів військового призначення, імпорту товарів військового призначення, експорт товарів подвійного використання, транзит, тощо), чітко визначити перелік документів, що подаються для отримання різних типів дозвільних документів та за різними видами міжнародних передач товарів з доданням зразків оформлення (заповнення) таких документів, а також визначити конкретні функції усіх підрозділів щодо участі у цьому процесі. Крім того, в рекомендаціях повинна бути визначена процедура підготовки заяви на отримання документів про гарантії з доданням відповідних зразків.

Після аналізу існуючих нормативних положень наведена нижче система робочих інструкцій може покрити більшу частину питань, які необхідно врахувати:

- Заборони
- Класифікація та ідентифікація (продукти, виробниче обладнання, прекурсори, програмне забезпечення, технології тощо) товарів власного виробництва та інших товарів
- Контроль кінцевого використання товарів, їх кінцевого призначення та партнерів
- Оцінка дозвільних вимог для передач технологій та програмного забезпечення
- Матеріальний (відчутний) експорт
- Невідчутний експорт (через засоби зв'язку, системи передачі даних) чи технології (інформація) на будь-яких матеріальних носіях
- Експортний контроль у сфері надання послуг
- Дозвільні документи (тільки ті типи дозволів, що фактично використовуються)
- Поведінка під час експорту
- Відвантаження товарів
- Система звітності за використання дозвільних документів тощо

Будь-які робочі інструкції, як стверджує досвід європейських країн, повинні відповідати на **п'ять основних питань**: хто, що, коли, як, чому? Як саме це впливає на фактичне розроблення робочих інструкцій?

Хто: Будь-хто на підприємстві, від кого керівна посадова особа, відповідальна за експортний контроль, та керівник підрозділу експортного контролю очікують виконання певних контрольних заходів, повинен бути відомим та обізнаним у питаннях експортного контролю.

Практична порада

Це може бути реалізовано шляхом вироблення списку прізвищ, але у випадку частих змін у штатному розписі, такий список може бути нескінченним. Тому доцільно замість цього визначити функції, з якими окремі службовці зможуть себе ідентифікувати, наприклад, «відповідальний з питань виробництва», «бухгалтер», «відповідальний з питань маркетингу» тощо. Зі збільшенням розміру підприємства немає іншого шляху, крім відбору відповідальних осіб з (вірогідно) великої кількості осіб, що здійснюють подібні функції, та згадувати їх за прізвищами.

*Результатом стане **список «осіб, відповідальних за експортний контроль».***

Що: Якщо тепер службовець знає, що від нього вимагається дотримання вимог експортного контролю, постає наступне питання: що конкретно він повинен робити? Відповідь повинна роз'яснити йому у певних термінах, що відповідають специфіці його роботи, що він повинен робити або не повинен робити на певних стадіях робочого процесу, який був ідентифікований керівною посадовою особою, відповідальною за експортний контроль, як такий, що потребує контролю.

ПРИКЛАД 1

Штат, що займається продажами, повинен перевірити, чи може він налагоджувати ділові зв'язки з новим замовником. З цією метою, базуючись на робочих інструкціях «Контроль кінцевого використання, кінцевого призначення та партнера», службовці повинні визначити, наприклад, чи не згадується цей замовник у будь-якому «чорному списку», відповісти на запитальник «червоні прапорці» значного ризику тощо. Робочі інструкції повинні також визначити, що службовець повинен робити з результатами свого розслідування, наприклад, повідомити підрозділ експортного контролю у випадку наявності сумнівної або негативної інформації.

ПРИКЛАД 2

Призначений відповідальним за експорт службовець, що займається маркетингом продукції, стикається з серією товарів ще на етапі визначення. Тому він повинен мати відповідну класифікацію від інших (технічних) підрозділів відповідну класифікацію та ідентифікацію товарів без затримки, навіть за рахунок інтенсивного вивчення наведених вище контрольних списків, або використовуючи «Інструмент класифікації товарів», яким його забезпечує підрозділ експортного контролю, та подальшу процедуру він узгоджує з керівником підрозділу експортного контролю.

Коли: стадії роботи, під час яких необхідно вжити відповідних заходів експортного контролю.

Як: шляхом оголошення доступних інструментів та інших посібників (переліків), можливо також за допомогою визначення корисних контактів (наприклад, підрозділ експортного контролю); особи, які є фахівцями у галузі експортного контролю, отримують інформацію як необхідно здійснювати необхідний контроль.

Чому: Як вже було зазначено, адекватна інформація з питань заходів у галузі експортного контролю відіграє головну роль у мотивації персоналу. Як приклад, необхідність отримання дозвільного документу на ранніх стадіях: поставка може бути затримана, якщо заявка на отримання дозвільного документу буде подана пізніше або оформлена неякісно.

Питання в тому, наскільки зазначений вище список робочих інструкцій складає «систему».

Умова 1: робочі інструкції повинні бути зрозумілими особі, що не є фахівцем з питань експортного контролю, зокрема, вона повинна вивести навіть із назви та змісту відповідь на своє запитання у галузі експортного контролю. Робочі інструкції повинні бути структуровані відповідно з урахуванням робочих процесів підприємства.

Умова 2: з іншого боку, вони повинні враховувати усі заборони та вимоги, наприклад, точні інструкції для осіб, що не є фахівцям з питань експортного контролю, повинні бути викладені зрозумілою робочою мовою, так, щоб забезпечити захист цих осіб від порушень законодавства.

Пам'ятайте, усе починається із заборон і це порівняно легке завдання. Заборони завжди заборони; тому правило дуже чітке та пряме: та чи інша дія не повинна виконуватись.

У разі виникнення сумнівів та для отримання інформації, консультуйтеся з підрозділом експортного контролю!

Аналіз процесів та знання нормативно-правової бази стає підґрунтям для створення системи внутрішніх стандартів, які повністю враховують представлені умови.

Див. главу 4 пункт 4.10.1. Складення плану процесу: Хто? – Коли? – Як?

5.1.4. Принцип аналізу та регулювання робочих процесів підприємства з врахуванням вимог експортного контролю.

Після ретельного вивчення робочих процесів підприємства, підготовки відповідей на усі п'ять основних запитань (хто? що? коли? як? чому?), врахування розміру підприємства та типу його діяльності, можна розпочинати розроблення окремих конкретних кроків з заходів експортного контролю в рамках кожного процесу. При цьому визначається рівень участі представників з питань експортного контролю в усіх процедурах, наприклад:

- у обробленні комерційних запитів (замовлень);
- у проведенні переговорів;
- у підготовці та укладенні кожного контракту (при цьому розроблюється та затверджується відповідна схема розгляду);
- у виставкових та рекламних заходах;
- у відвантаженні товару;
- підготовці заяв на отримання дозвільних документів міжнародних передачах товарів
- контролі кінцевого використання товарів за призначенням
- тощо.

ПРИКЛАД

Коли досягнуто певного етапу на шляху розроблення та створення нового продукту, від особи, відповідальної за експортний контроль у технічному підрозділі продукції, очікується:

- класифікація та ідентифікація майбутнього продукту відповідно до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю, та
- впевненість, що розробники не додадуть нових технічних параметрів продукту, завдяки чому він стане предметом іншої процедури експортного контролю.

Практична порада

Крім того, керівнику підрозділу експортного контролю доцільно описати експортний контроль як окремий процес в рамках загальних робочих процесів підприємства.

5.1.5. Принцип забезпечення та підтримання контактів з державними органами експортного контролю та іншими державними органами

Контакти з владними органами можуть бути різними, наприклад:

- **з Державною службою експортного контролю України:** реєстрація, отримання дозвільних документів, звітність, тощо.
- **з митними органами:** процедури митного оформлення, тощо.
- **з податковими органами:** декларації, податки, тощо.

Отримання висновків, пов'язаних з міжнародними передачами товарів:

- з Міністерством промислової політики України;
- з Національним космічним агентством України;
- з Міністерством оборони України;
- зі Службою безпеки України, тощо.

Цей перелік, звісно, неповний, проте він показує, що усі ці контакти мають одну спільну характеристику. Ви повинні володіти достатньою компетентністю, щоб належним чином пройти усі кроки, без нанесення шкоди підприємству за рахунок недбалості або ігнорування вимог нормативно-правової бази. Оскільки знання предмета, скоріш за все, не будуть широко розповсюджені на підприємстві, централізація усіх контактів з владними органами в одному організаційному підрозділі, як правило це центральний підрозділ експортного контролю, є обов'язковою.

Практична порада

З метою запобігання дублюванню роботи, а особливо виникнення різних позицій з одного і того ж предмету всередині підприємства, на всіх його рівнях повинно бути введено чітке розмежування відповідальності, яке повинно знайти відображення у відповідних розпорядженнях та робочих інструкціях.

5.1.6. Принцип застосування інформаційних технологій в експортному контролі

Чим більше підприємство, тобто чим більше потік даних з питань експортного контролю, тим важливіше впровадження функцій експортного контролю в автоматизовані інформаційні процеси. Особливого значення дотримання цього принципу набуває саме для великих підприємств із значними обсягами міжнародних передач товарів.

Ідеально розробити автоматизовану систему експортного контролю з підприємства повним пакетом необхідних даних. В цьому відношенні не має значення, яке програмне забезпечення та які заявки використовує ваше підприємство. Безумовно, впровадження індивідуальних електронних компонентів до процедур залежить від рівня винахідливості фахівців та відповідного бюджету.

Коли автоматичні процедури використовуються для експортного контролю, то вони стають предметом організаційних та наглядових обов'язків!

Головне, щоб були введені основні слова контрольних елементів, серед них, наприклад:

- Класифікація та ідентифікація товарів
- Контроль кінцевого використання
- Звітність
- Особлива проблема: передача технології

Для кожного контрольного елемента ви повинні розуміти, що використання автоматизованих інформаційно-комунікаційних засобів у процесі оброблення замовлень, виробництва є тим важливіше, чим більше осіб, підрозділів або партнерів залучено до вашої зовнішньоекономічної діяльності. Теж саме стосується кількості контрольованих товарів.

5.1.6.a. Класифікація товарів

Усі процедури оброблення замовлень, як правило, базуються на двох базах даних: база даних продукції та база даних замовлень/замовників.

Під час класифікації товарів, перш за все, використовується база даних товарів, тобто продукції підприємства. Крім технічної та логістичної інформації, такі бази даних повинні містити характеристики, пов'язані із експортним контролем, а саме ідентифікацію товарів відповідно до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю. Товари повинні бути пов'язані з відповідними полями бази даних.

Керівник підрозділу експортного контролю повинен розробити „дерево прийняття рішення”, яке веде необізнаного користувача до однієї позиції контрольного списку, що має відношення до типу діяльності підприємства, через відповідний запитальник. Це спрацює та може бути визначено тільки в тому випадку, якщо класифікація та ідентифікація товарів вже внесена до бази даних.

Таким чином, спеціалізація та ділові навички представника з питань експортного контролю повинні бути об'єднані з технічною компетенцією фахівців технічних підрозділів.

ПРИКЛАД

Розгляньте наведені на малюнках 5-1, 5-2 та 5-3 приклади «дерев прийняття рішення» для промисловості.

Приклади (схеми) дерев прийняття рішення наведені на мал. 5-2.

Контроль на підприємстві за передачею так званих „невідчутних технологій” (у тому числі комп'ютерних технологій), є досить складним, а відповідальність за порушення у галузі експортного контролю є досить суворою, тому врахуйте таку пораду:

Кращий вихід – для міжнародних передач технологій користуйтеся виключно методом розташування таких технологій на поставлених на облік матеріальних носіях, які можуть бути „фізично” переміщені через митний кордон.

У разі використання „електронного” переміщення технологій („невідчутна передача”), що є вкрай небажаним, - зробіть належні організаційні заходи щоб таке переміщення було здійснено лише на підставі відповідного дозвільного документу, а також було повністю вам підконтрольним (окреме робоче місце, повна копія для контролю, наявність усіх реквізитів, гарантія від несанкціонованого доступу, тощо).

5.1.7 Принцип імплементації положень нормативно-правових актів до внутрішніх інструктивних документів підприємства.

Виконання усіх вимог у галузі експортного контролю залежить від знань того, як застосовуються встановлені законодавством нормативні положення. Саме тому надбання знань положень нормативно-правових актів є вкрай важливим.

Глибоке знання положень нормативно-правових актів може бути досягнуто шляхом вивчення першоджерел – самих положень. Проте, враховуючи велику кількість нормативних актів, їх різний характер або просто їх складність, використання вторинних джерел є дійсно доцільним. Це можуть бути семінари, внутрішні навчання або роз'яснювальні циркуляри. Який би метод ви не обрали, навчання пройде легше, якщо ви залучите відповідних досвідчених фахівців з цього напрямку.

Чим менше підприємство та чим більше ресурсів щодо експортного контролю доступно, тим більше підходять саме такі заходи. Нічого не робити – це помилковий шлях, а ризик вчинення порушення є дуже великим.

Крім зовнішньої підтримки, зробіть обов'язковим регулярний перегляд власної інформації з використанням той, що розташовується на сайті Держекспортконтролю в мережі Інтернет.

Практична порада

Адреса сайту Держекспортконтролю в мережі Інтернет www.dsecu.gov.ua. Нормативна база у галузі експортного контролю розміщена у розділі «Нормативні акти» «Чинні». Важливим є також перегляд підрозділу «Проектні» розділу «Нормативні акти». Саме тут ви матимете змогу ознайомитись з проектами нових документів, а також змін та доповнень до вже існуючих нормативних актів.

Як тільки ви отримали усю необхідну інформацію, ви повинні інтегрувати її до внутрішніх процесів та інструкцій підприємства, після цього ви можете розпочинати навчання.

5.2. Презентація системи внутрішньофірмового експортного контролю.

Створення внутрішньо фірмової системи експортного контролю на підприємстві повинно супроводжуватися відповідною „презентаційною” компанією і залежить від типу діяльності та розміру самого підприємства. Якщо на підставі наведених раніш порад ви створили систему внутрішньофірмового експортного контролю, то цю систему треба „презентувати” персоналу підприємства. Приводимо декілька порад щодо такої презентації.

Ідеальна презентаційна форма – це та, що робить зміст усіх аспектів системи внутрішньофірмового експортного контролю зрозумілим та наочним такою мірою, що усі службовці підприємства у змозі застосувати їх до практичних процесів.

Крім відповідного змісту усіх аспектів, підґрунтя існування системи внутрішньофірмового експортного контролю підприємства ніколи не повинно випадати з фокусу уваги під час усіх презентацій. Слід обов'язково роз'яснювати, що у разі звинувачень у порушеннях, керівник, що відповідає за експортний контроль на підприємстві, повинен у будь-який час довести, що підприємство впровадило усі необхідні внутрішні заходи та встановило усі правила, щоб запобігти порушенню, в якому пролунало звинувачення. Отже дуже важливим є роз'яснення про ведення точної документації. За усіх цих умов будь-яка примітивна презентація системи на підприємстві виключена.

Презентація, як правило, повинна включати наведені нижче обов'язкові елементи:

- Команда, що займається експортним контролем (підрозділ експортного контролю та відповідальні в інших підрозділах, діяльність яких пов'язана із зовнішньоекономічною діяльністю підприємства)
- Нормативні акти
- Робочі інструкції
- Навчання
- Загальна інформація щодо експортного контролю
- Аудити
- Стандартні тексти та форми
- Технічні та спеціальні терміни
- Регістр посилань та джерел
- Митна інформація

Запам'ятати все допоможе наведений нижче перелік деяких необхідних заходів:

Перелік перевірочних заходів Деякі елементи системи внутрішньофірмового експортного контролю, які бажано висвітлювати під час її презентації	
Команда, що займається експортним контролем (з визначенням завдань та сфери відповідальності)	☐
• Керівна посадова особа, відповідальна за експортний контроль	☐
• Керівник підрозділу експортного контролю	☐
• Особи, відповідальні за здійснення функцій експортного контролю в інших підрозділах, включених до системи внутрішньофірмового експортного контролю	☐
• Відповідальні особи у філіях (представництвах)	☐
Нормативна база • на базі положень нормативно-правових актів	☐
• на базі політики підприємства	☐
Робочі інструкції • Заборони	☐
• Визначення умов здійснення міжнародних передач контрольованих товарів	☐
• Класифікація (товарів, виробничого обладнання, прекурсорів, програмного забезпечення та технологій, товарів власного виробництва, послуг тощо)	☐
• Контроль кінцевого використання, кінцевого призначення та партнерів	☐
• Оцінка умов міжнародних передач технологій та програмного забезпечення	☐
• Матеріальний (відчутний) експорт (як товари у митному технічному сенсі = носії інформації)	☐
• Невідчутний експорт (шляхом ліній передач даних)	☐
• Технічна допомога або запланований експорт ноу-хау та послуг	☐
• Дозвільні документи	☐
• Поведінка протягом здійснення міжнародних передач	☐
• підрозділи відвантаження товару	☐
• рекомендації (вказівки) про порядок підготовки і оформлення документів, необхідних для отримання в Держекспортконтролі відповідних документів про реєстрацію підприємства та товарів, дозвільних документів та документів про гарантії	☐
Навчання	☐

• Навчальний план	
• Навчальна програма	☐
Загальна інформація	☐
• Інформування через ЗМІ	☐
• Інформаційні циркуляри підрозділу експортного контролю	☐
• Циркуляри регуляторного характеру: зразки документів	☐
• План аудитів	☐
• Аудиторські запитальники	☐
Доступні інструменти	☐
• Класифікація та ідентифікація товарів	☐
• Контроль кінцевого використання, кінцевого призначення та партнерів	☐
• Визначення дозвільних документів	☐
Залучення філій та представництв, дочірніх підприємств	☐
• Презентація принципів	☐
• Індивідуальні рішення керівництва підприємства щодо системи внутрішньофірмового експортного контролю – стандартні тексти та форми	☐
• Сертифікати кінцевого користувача	☐
• Гарантійні листи	☐
• Стандарти підприємства	☐
• Переліки необхідних (перевірочних) заходів	☐
Регістр технічних термінів	☐
Регістр посилань або джерел	☐
• Держекспортконтроль – Державна служба експортного контролю України, функції та завдання	☐
• Домашня сторінка з питань експортного контролю дочірнього підприємства (філії, представництва)	☐
• Інформація щодо інформаційних технологій	☐
• Митна інформація	☐

Глава 6. Організація системи внутрішньofіrmового експортного контролю з точки зору керівника підрозділу експортного контролю

6.1. Ділові поради щодо організації системи внутрішньofіrmового експортного контролю з точки зору керівника підрозділу експортного контролю

Природа так зробила, що людина не любить, коли її контролюють, тому більшості персоналу підприємства навряд чи подобається експортний контроль!

Це перша річ, яку усвідомлює той, хто намагається організувати на підприємстві експортний контроль. Це відбувається тому, що люди не розуміють необхідність такого контролю.

Практична порада

Більшість службовців не можуть усвідомити, якою мірою встановлений експортний контроль впливає на щоденну діяльність. В цьому випадку може допомогти лише чітко організоване навчання.

Необхідний контроль та відповідна поведінка інколи сприймається як неприємна, якщо не така, що «гальмує товарообіг». Тому завдання керівництва не тільки встановити необхідний контроль в рамках відповідної системи внутрішньofіrmового експортного контролю, але також забезпечити загальне його сприйняття всім підприємством, завдання, яке може бути реальним викликом та навіть вимагати вжиття певних непопулярних, але необхідних заходів.

Зміст, організація та заходи щодо сприйняття можуть бути різними в залежності від розміру підприємства та виду його діяльності.

6.1.1. Розмір підприємства.

Розмір підприємства грає важливу роль у побудові системи внутрішньofіrmового експортного контролю. На дуже маленьких підприємствах деякі структурні аспекти можуть не враховуватись. Проте, це стосується лише структури та оперативного управління. Організаційні вимоги більш-менш аналогічні тим, що впроваджуються на великих підприємствах, коли йдеться про систематичні заборони та вимоги в галузі експортного контролю.

Практичне правило: *Чим більше підприємство, тим більший обсяг виробництва або іншої діяльності, тим вище організаційні та наглядові вимоги.*

Малі підприємства: *якщо розміри підприємства/обсяги діяльності дозволяють, експортний контроль також повинен бути максимально централізований, тобто наприклад, класифікація товарів, система управління та виконання зобов'язань, контроль кінцевого використання, кінцевого призначення та перевірка партнерів здійснюватимуться однією і тією ж самою особою/підрозділом. Це збереже кошти на проведення аудитів та навчань, створення робочих інструкцій та забезпечення зв'язків; це означає, що цей центральний підрозділ/особа повинна впровадити відповідні процеси експортного контролю, а також повинна забезпечити самоконтроль.*

Середні підприємства: *із зростанням обсягу діяльності, більше і більше оперативних аспектів контролю необхідно делегувати не підрозділу експортного контролю, а іншим підрозділам підприємства. Чим активніше іде цей процес, тим більше організаційних вимог виникає. Готові рішення не пропонуються, але рекомендується проаналізувати, в якій формі та з якою інтенсивністю повинні бути описані та впроваджені процеси, пов'язані з експортним контролем.*

Великі підприємства: *тут організація – це все. За виключенням загального керівництва та повсякденного контролю в рамках процедури аналізу зовнішньоекономічних*

договорів (контрактів), практично ніяких оперативних завдань на підрозділ експортного контролю напряду не покладається. Його головна роль – це контроль виконання функцій та досягнення стратегічної мети експортного контролю.

Розмір підприємства впливає на загальний обсяг ресурсів, потрібних для впровадження експортного контролю. Чим вищий рівень сприйняття експортного контролю, тим менше невідповідностей в оцінці фактично необхідних ресурсів між керівництвом та підрозділом експортного контролю. Проста заява представника з питань експортного контролю: «Я більше не можу робити все, що повинен!» навряд змусить керівника погодитись з розширенням штату. Враховуючи це та те, що особі, яка не є фахівцем, дуже важко оцінити фактичну потребу у додаткових ресурсах, ви повинні мати вагомі аргументи.

Перелік можливих аргументів для збільшення ресурсів підрозділу експортного контролю:

- великий потік нових або змінених нормативних положень;
- поширення або посилення встановленого законодавством контролю;
- втрата можливості використовувати спрощені процедури (наприклад, генеральна ліцензія);
- посилення діяльності з навчання у зв'язку зі вчиненим порушенням або підвищеним ризиком;
- збільшення обсягу діяльності;
- зміни у структурі з метою встановлення більш жорсткого контролю процесів та продуктів;
- зміни у структурі партнерів, включаючи розширення переліку партнерів у критичних країнах;
- впровадження більш складних процесів.

Практична порада

Передбачення керівника підрозділу експортного контролю не повинно чекати, поки він по вуха зав'яже у проблемі, він скоріше повинен сприяти обізнаності керівництва щодо проблем у галузі експортного контролю. Для цього доцільно запропонувати короткі семінари для керівництва, під час яких буде змога надати докладні роз'яснення щодо ризиків для підприємства та персоналу.

Теж саме стосується інших ресурсів, наприклад, більш ефективного використання оброблення даних або застосування електронних інструментів.

6.1.2. Тип діяльності

Крім розміру підприємства, тип його діяльності також грає вирішальну роль в організації системи внутрішньофірмового експортного контролю.

Як правило, два типи діяльності, «заводське виробництво» та діяльність, пов'язана з багаторазовими оптовими поставками, практично ніколи не з'являються в чистому вигляді. Експортний контроль повинен врахувати усі типи, що є в інтересах підприємства.

6.1.2.а. Заводське виробництво

Назва говорить сама за себе, заводське виробництво пов'язане з розробленням та поставкою товарів свого виробництва, а також цілих заводів або систем. Це часто включає не тільки програмне забезпечення, технології та споживчі технології, але й також, як правило,

послуги та інфраструктуру, пов'язані з монтажем, доставкою запасних частин, тестувальним та вимірювальним обладнанням.

ПРИКЛАД

Проект створення окремого об'єкту. Ключові елементи:

- конструктивні заходи
- обладнання (випробувальне, тестувальне, виробниче)
- технологія виробництва
- технологія товару
- надання послуг

Нижче наведені додаткові ключові елементи для системи внутрішньofірмового експортного контролю:

6.1.2.a.1. Контроль, що залежить від специфіки товару

Класифікація товару

В цьому аспекті для керівника підрозділу експортного контролю, співробітників цього підрозділу та технічних підрозділів важливим є проведення навчань, основою яких повинні бути наведені нижче знання, що стосуються саме «класифікації», «ідентифікації» та списків товарів, що підлягають державному експортному контролю. А саме треба чітко розуміти:

З метою створення належних умов контролю за міжнародними передачами визначених груп товарів у рамках відповідних міжнародних режимів експортного контролю рекомендовані контрольні списки відповідно до груп товарів, що є основними для цілей кожного з цих режимів.

Зазначені списки та процедури (порядок) їх застосування Україна, як і кожна з держав-учасників, впроваджує на національному рівні.

Процедура складання таких списків визначена статтею 9 Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання».

Ці списки визначають два класи товарів, що підлягають державному експортному контролю, а саме: товари військового призначення та товари подвійного використання.

Див. том 4, Закон України «Про державний експортний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», стаття 9.

Саме ці класи визначені у статті 1 зазначеного Закону.

Крім цих класів товарів, статтею 10 Закону визначено і клас „товари, не внесені до списків”, до яких у випадках, визначених цією статтею, також можуть бути застосовані процедури державного експортного контролю.

Див. том 4, Закон України «Про державний експортний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», стаття 10.

Клас „товари військового призначення” є одночасно і групою цих товарів, список яких складено на підставі відповідного військового списку („Munitions List”), рекомендованого в рамках діяльності міжнародного режиму „Вассенаарська Домовленість”.

Див. том 5, Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 № 1807.

Клас „товари подвійного використання” розподіляється на групи цих товарів відповідно до рекомендацій конкретного міжнародного режиму, а саме:

міжнародного режиму „Вассенаарська домовленість”;

група „товари, що можуть бути використані у створенні ракетної зброї”, „Режим контролю за ракетними технологіями”;

група „товари, що можуть бути використані у створенні ядерної зброї”, список міжнародного режиму „Група ядерних постачальників”;

група „товари, що можуть бути використані у створенні хімічної зброї”, список якої складено на підставі відповідного списку, рекомендованого в рамках діяльності міжнародного режиму „Австралійська Група” та Міжнародної конвенції з заборони хімічної зброї;

група „товари, що можуть бути використані у створенні біологічної, бактеріологічної та токсинної зброї”, список якої складено на підставі відповідного списку, рекомендованого в рамках діяльності міжнародного режиму „Австралійська Група” та Міжнародної конвенції з заборони біологічної, бактеріологічної та токсинної зброї.

Див. том 5, Додатки до постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86.

Виходячи з наведеного розподілу товарів на відповідні класи, під терміном „класифікація” розуміється віднесення конкретних товарів до одного з зазначених класів товарів, пов’язаних з різними визначеними законодавством процедурами здійснення державного експортного контролю відносно їх міжнародних передач.

Під методом ідентифікації товарів розуміється встановлення відповідності конкретних товарів, які є об’єктом міжнародних передач, найменуванню та опису товарів, внесених до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю.

Таким чином підрозділ експортного контролю повинен визначити умови міжнародних передач товарів, тобто визначити чи відповідають товари описам, наведеним в списках товарів, що підлягають державному експортному контролю. Якщо передбачаються часткові поставки, що цілком можливо, багатьох компонентів та запчастин, що використовуватимуться протягом періоду впровадження зовнішньоекономічного договору (контракту), всі ці товари також повинні бути чітко ідентифіковані та класифіковані. Якщо необхідно отримати дозвільний документ, результати класифікації мають стати предметом звичайної процедури подання відповідної заявки.

У разі виникнення проблем із здійсненням ідентифікації товару ви маєте право звернутися за допомогою до юридичних осіб, які в установленому порядку отримали повноваження на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю. За результатами ідентифікації на підставі наданих вами матеріалів такі юридичні особи нададуть вам відповідний висновок щодо ідентифікації товару. Але слід пам’ятати, що такі висновки мають виключно рекомендаційний характер.

Див. главу 9. Попередня ідентифікація товарів у галузі державного експортного контролю

- Класифікація та документація

Треба не тільки здійснити класифікацію та ідентифікацію товарів відповідно до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю, але й чітко задокументувати результати для того, щоб запобігти зайвої, а в деяких випадках технічно складної та дорогої повторної класифікаційної процедури.

- Класифікація та подання заявки

Повинні бути застосовані наведені нижче правила:

- Класифікація аналогічних товарів повинна мати однаковий результат.

Практична порада

Не забувайте про технології! Вони очевидно належать до товарів, що є предметом експортного контролю. Збірки, монтаж та інші послуги повинні бути частиною заявки.

- Необхідно бути впевненими, що залишилося достатньо часу для підготовки заявки та отримання дозвільного документу за рахунок заздалегідь проведеної класифікації та ідентифікації усіх компонентів. Затримка у поставках у зв'язку з відсутністю дозволу може призвести до штрафних санкцій в рамках зовнішньоекономічного договору (контракту).

Практична порада

Часто тільки субпідрядник може правильно класифікувати товар – будьте обережні: саме «експортер» є та залишиться відповідальним за коректну класифікацію. З метою мінімізації ризиків наскільки це можливо весь процес експортного контролю повинен бути узгоджений та задокументований у контракті.

- Моніторинг дії дозвільного документу

В рамках довготривалих зовнішньоекономічних договорів (контрактів) часто виникають ситуації, коли замовник/партнер подають запити щодо внесення змін до замовлення. Враховуючи те, що такі зміни можуть впливати на товар, особливо якщо при цьому здійснюється певна модернізація, необхідно перевірити, чи покриваються такі зміни у поставках вже отриманим дозвільним документом; якщо ні – необхідно подати додаткові заявки.

Практична порада

Керівництво підприємства повинно бути проінструктовано щодо необхідності повідомлення керівнику підрозділу експортного контролю про усі передбачувані зміни в рамках поставок або технічних параметрах товару.

Взагалі, для кожного окремого виду товару, щодо якого передбачається здійснення міжнародних передач товарів (виробів, послуг чи технологій) керівнику підрозділу експортного контролю рекомендується визначити відповідні вимоги щодо порядку здійснення міжнародних передач таких товарів, які повинні виконуватись усім персоналом підприємства.

Враховуючи зазначене вище, робимо висновок, що можливість здійснення міжнародних передач будь-яких товарів залежить від трьох головних факторів:

класифікації та ідентифікації товарів відповідно до списків товарів, які підлягають державному експортному контролю;

країни призначення та наявних обмежень на постачання конкретних товарів до цієї країни;

конкретного кінцевого використання та кінцевого споживача товарів.

Для забезпечення прийняття рішень з урахуванням зазначених факторів доцільно розробити «матрицю товарів» підприємства, яка може містити:

- найменування товарів з розподілом їх за категоріями:

товари військового призначення;

товари подвійного використання;

товари, що не підлягають експортному контролю, з розподілом таких товарів за списками та режимами експортного контролю, а саме:

товари військового призначення;

товари військового призначення, які в установленому порядку допущені для цивільного використання;

товари подвійного використання, у тому числі:

товари подвійного використання, які можуть бути використані для створення звичайних видів озброєнь та військової техніки;

товари, що можуть бути використані у створенні ядерної зброї;

товари, що можуть бути використані у створенні хімічної зброї;

товари, що можуть бути використані у створенні біологічної (бактеріологічної) та токсинної зброї;

товари, що можуть бути використані у створенні ракетних засобів доставки зброї масового знищення (ядерної, хімічної, біологічної (бактеріологічної) та токсинної).

- обмеження поставок конкретних найменувань товарів за визначеними категоріями до конкретних країн.

Така матриця є одним з ключових елементів прийняття рішень щодо порядку здійснення міжнародних передач товарів і вимагає постійного доповнення за мірою отримання додаткової інформації. Копії такої матриці необхідно розповсюдити серед усіх працівників підприємства, діяльність яких пов'язана з укладанням контрактів та здійсненням міжнародних передач товарів.

Контроль кінцевого використання, кінцевого призначення та партнера

Протягом останніх років перевірки партнерів та передбачуваного використання стали значно складнішими, ніж зазначені вище перевірки, що стосуються специфіки товару. Існує багато інструкцій та переліків, яких необхідно дотримуватись.

Серед іншого необхідно дотримуватись наведеного нижче принципу: якщо товари, не визначені у списках товарів, що підлягають державному експортному контролю, мають бути поставлені для відомого критичного використання до критичної країни, то такі товари та такий експорт стає предметом експортного контролю.

Для діяльності, пов'язаної зі заводським виробництвом повинні бути впроваджені та систематично дотримані наведені нижче елементи контролю:

Перевірка партнера (фірм та осіб, що беруть участь у здійсненні угоди).

В рамках анти-терористичного законодавства відповідні списки, що містять партнерів, які беруть участь у провадженні зовнішньоекономічного договору (контракту),

повинні як можна раніше бути перевірені з метою виключення відомих терористів або їх організацій з участі у запланованому контракті. Протягом провадження контракту нові партнери та зміни до списку повинні постійно перевірятися.

Практична порада

В такій ситуації тісна кооперація між підрозділом експортного контролю та керівництвом проекту(контракту) набуває особливого значення. З самого початку вони повинні працювати з однаковою документацією, що стосується перевірки усіх партнерів. При цьому повинні бути чітко прописані визначення відповідальності під час виконання та документування перевірок.

Контроль кінцевого використання.

Держекспортконтроль завжди чекає надійної документації щодо кінцевого використання усіх партій товару в рамках контракту та дозвільного документу, не тільки у формі сертифіката кінцевого споживача або офіційно отриманого імпортного сертифіката країни призначення. Тобто питання не закривається після представлення наведених вище документів. Держекспортконтроль очікує постійної співпраці підприємств-постачальників з питання контролю кінцевого використання товарів. Експортер повинен повідомити про будь-які зміни у кінцевому використанні поставленого в рамках дозволу товару, як тільки це стало йому відомо, та незалежно від того, чи був здійснений експорт, чи ні. Також не має значення, чи вже закінчений зовнішньоекономічний договір (контракт).

Практична порада

***Попередження:** коли дозвіл надається за умови виконання особливих умов (зобов'язань), це розглядається Держекспортконтролем як особливо критичний випадок.*

Контроль кінцевого призначення.

Експорт товарів, не включених до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю, може потребувати отримання дозволу, враховуючи кінцеве призначення цього товару та країни кінцевого призначення. Керівництво підприємства та підрозділ експортного контролю повинні пересвідчитися, що не має будь-яких ознак того, що партнер може планувати використати товар з метою іншою, ніж визначена в рамках контракту. Контракти на обслуговування, укладені після закінчення проекту надають можливість здійснення перевірок кінцевого використання товару, у тому числі протягом довгострокового періоду. Якщо є будь-які підстави підозрювати недозволене військове кінцеве використання, про це необхідно інформувати Держекспортконтроль.

Див. главу 7. Застереження та «червоні прапорці» - як розпізнати спроби незаконного придбання товарів?

Підсумовуючи можна сказати, що коректна та безпроблемна зовнішня торгівля, пов'язана з заводським виробництвом, можлива лише за умови інтенсивної взаємодії між підрозділом експортного контролю та керівництвом підприємства, що займається зовнішньоекономічним договором (контрактом). Ключ до цього – це взяття необхідного контролю та відповідних процедур. Підрозділ експортного контролю повинен забезпечити відповідне інформування осіб, відповідальних за контракт, на початку та у відповідні інтервали протягом його здійснення. З цією метою доцільно впровадити навчання, випуск інформаційних циркулярів, таблиць та проведення відповідних аудитів.

***Попередження:** У випадку частих штатних змін, ці положення повинні бути відповідно інтенсифіковані!*

6.1.2.6. Діяльність, пов'язана з багаторазовими (оптовими) поставками.

На відміну від діяльності, пов'язаної з заводським виробництвом під час діяльності, пов'язаної з багаторазовими (оптовими) поставками, експортний контроль застосовується до великої кількості індивідуальних угод та/або поставок, які можуть залежати одна від одної. Часто велика кількість замовників та/або партнерів потребує впровадження різних режимів роботи.

Вимоги замовників щодо поставок товару у стислий термін – це завдання для підрозділу експортного контролю, що потребує передбачити такі потреби та мати у практично готовому вигляді необхідний пакет документів для отримання відповідного дозвільного документу. Тому, з одного боку підрозділ експортного контролю повинен постійно та інтенсивно працювати з переліком усіх товарів, технологіями, що використовуються, та структурою партнера та, з іншого боку, з усіма документами, що необхідні для отримання дозвільного документу.

Основні компоненти експортного контролю залишаються однаковими для усіх типів комерційної діяльності, враховуючи універсальну нормативно-правову базу. Але процедури організації та впровадження контролю значно відрізняються. Наприклад, у випадку діяльності, пов'язаної з багаторазовими (оптовими) поставками, необхідне більш інтенсивне використання інформаційних технологій.

ПРИКЛАД

Поставка різних напівпровідників до великої кількості замовників по всьому світу. При цьому, в деяких випадках, ні кінцеве призначення товару ні місце призначення не відомі та потребують з'ясування.

6.1.2.6.1. Контроль, що залежить від специфіки товару

- Визначення того, чи підлягає товар експортному контролю

Коли здійснюється міжнародна передача товару, дозвільний документ отримується, якщо товари, що планується поставити, підлягають контролю у відповідності до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю. Це звучить просто – але це не так! Зі зростанням кількості та різноманітності як товарів власного виробництва, так і закуплених товарів, стає все складніше для підрозділу експортного контролю моніторити та класифікувати їх відповідно до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю, з метою визначення, чи є такі товари предметом експортного контролю. Тому дуже важливою є співпраця з відповідними технічними підрозділами щодо належного застосування ноу-хау та повного огляду усіх товарів, які є предметом поставок. Це означає, що класифікація повинна проводитись спільними зусиллями.

Практична порада

З метою виключення необхідності проведення нової процедури класифікації для кожної поставки однакових товарів результати один раз проведеної класифікації цього товару повинні бути зареєстровані у формі відповідного списку або бази даних (відповідно до обсягів), які є доступними для усіх, хто залучений до здійснення міжнародної передачі товарів. На першому місці серед засобів стоїть відповідна база даних товарів для різних процедур аналізу контрактів. Вирішення проблеми, пов'язаної із зберіганням сучасних даних, а також проблеми надійності цих даних значно полегшується завдяки використанню інформаційних технологій.

Попередження: Якщо виникає необхідність рекласифікувати товари протягом їх існування та застосування у зв'язку з їх модифікацією або внесенням змін до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю, то треба це робити

одразу, тому що із впевненістю можна сказати, що це буде головним питанням під час зовнішнього аудиту – особливо це стосуватиметься випадків, коли товар був спочатку класифікований як такий, що не підлягає експортному контролю, а раптом з'ясується, що дозвільний документ такі потрібен.

З моменту коли компетентно та централізовано була проведена класифікація та її результати були відповідним чином зареєстровані, постає завдання зробити цю класифікацію однаково доступною для усіх підрозділів підприємства, які будь-яким чином залучені до оперування з товаром (виробництво, збут, маркетинг, дослідження та розвиток тощо). Наприклад, за допомогою інтегрування до загальної електронної процедури проходження (аналізу) контрактів або продумати шляхи обміну цією інформацією в рамках локальної мережі із загальним доступом або навіть шляхом передачі електронною поштою (наприклад, регулярна розсилка класифікаційних таблиць).

Практична порада

Навіщо взагалі розповсюджувати результати класифікації та ідентифікації товарів? Наприклад, у випадку, коли виробничі підрозділи знаходяться у різних місцях, то таким чином вони матимуть змогу отримати уніфіковану інформацію щодо товару та зобов'язання отримати «добро» на його виробництво з певними параметрами, та виконати замовлення.

Якщо ви оперуєте тільки одним або декількома товарами, то безумовно цілком достатньо звичайних комунікацій для розповсюдження класифікації. Складність такого розповсюдження зростає з розширенням асортименту товарів.

У разі виникнення проблем із здійсненням ідентифікації товару ви маєте право звернутися за допомогою до юридичних осіб, які в установленому порядку отримали повноваження на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю. За результатами ідентифікації на підставі наданих вами матеріалів такі юридичні особи нададуть вам відповідний висновок щодо ідентифікації товару. Але слід пам'ятати, що такі висновки мають виключно рекомендаційний характер.

Див. главу 9. Попередня ідентифікація товарів у галузі державного експортного контролю

- Визначення типу необхідного дозвільного документу

Проведення діяльності, пов'язаної з багаторазовими (оптовими) поставками, будь-якого типу на базі разових дозволів як постійного режиму роботи, у зв'язку з обмеженим часом, неможливо з декількох причин:

час, необхідний для отримання дозволу -

тривалість процедури розгляду заявки та надання такого дозволу

Якщо товари, що плануються до міжнародної передачі, ідентифіковані, під час здійснення такої діяльності доцільно використовувати генеральні чи відкриті дозвільні документи. Використання таких документів економить час, тому що замінює необхідність проходження процедури отримання разового дозволу на експорт конкретного товару до конкретної країни.

Тому завданням підрозділу експортного контролю є з'ясувати, який тип дозвільного документу є найбільш прийнятним для угоди, пов'язаної з діяльністю підприємства.

Практична порада

Будь-хто, хто не починає думати про те, яку процедуру отримання дозвільного документу прийдеться пройти, до тих пір, коли вже прийшов час відправлення товару, завжди запізнюється. Це питання повинно бути вирішено заздалегідь разом з компетентними технічними експертами на етапі розроблення товару, а до моменту поставки дозвільний документ вже має бути отриманий.

Між іншим: такий режим роботи дає також можливість вплинути на технічні параметри товару під час його розроблення таким чином, щоб готовий товар не потребував дозволу на здійснення його міжнародних передач. Якщо замовник явно не вимагає саме таких параметрів, то краще зробити все можливе, щоб параметри не відповідали наведеним в списках товарів, що підлягають державному експортному контролю.

- Класифікація та документування обладнання та програмного забезпечення

Здійснюючи діяльність, пов'язану з багаторазовими (оптовими) поставками, неможна забувати, що іноді треба поставити замовнику не тільки кінцевий продукт, а й технологію його виробництва. Ці партнери можуть бути розташовані в різних країнах. Теж саме може стосуватися виробничого обладнання, програмного забезпечення для цього, а також певних систем модифікації.

Щоб отримати всебічний огляд зобов'язань, що можуть бути пов'язані з отриманням відповідного дозвільного документу, підрозділ експортного контролю повинен працювати разом з відповідними технічними підрозділами, завдяки чому є можливість чітко визначити технології та програмне забезпечення та проаналізувати процеси, завдяки яким міжнародна передача товару є можливою.

Див. главу 4 пункт 4.7. Організація взаємодії підрозділів підприємства з метою належного виконання вимог експортного контролю.

6.1.2.6.2. Контроль кінцевого використання, призначення та партнерів

Принципи контролю за кінцевим використанням та кінцевим призначенням та відповідні списки, які повинні бути дотримані, є аналогічними до тих, про які йшлося під час обговорення діяльності, пов'язаної з заводським виробництвом. Проте з'являється значна різниця в їх практичному застосуванні. Раніше йшлося про те, що основна увага приділяється по можливості раннім перевіркам декількох відповідних партнерів, залучених до зовнішньоекономічного договору (контракту); результати таких перевірок, як правило, є чинними протягом довгого періоду часу. Основна увага під час здійснення діяльності, пов'язаної з багаторазовими (оптовими) поставками, приділяється перевіркам великої кількості партнерів, які за певних обставин можуть часто змінюватись, та повторюваним замовленням одних і тих самих товарів.

Відповідно, що організаційні вимоги до системи внутрішньofірмового експортного контролю матимуть різні характеристики:

Контроль партнерів.

- Кількість партнерів та замовлень, що підлягають контролю, потребують використання інструментів оброблення даних з метою швидкого порівняння та аналізу зовнішньоекономічних договорів (контрактів).

- Процес, компетентність та відповідальність щодо контролю партнерів повинні бути передбачені в робочих інструкціях (методичних рекомендаціях, вказівках).

Контроль використання.

- Якщо кількість замовлень товарів, що підлягають контролю, занадто велика, щоб мати змогу проконтролювати кожне з них щодо кінцевого призначення та кінцевого використання, особливого значення набуває необхідність мати надійного партнера. В цьому випадку період між регулярними інспекціями може бути довшим. Проте необхідно усвідомлювати, що посилення здатності справитись таким чином з великим обсягом контролю кінцевого використання та кінцевого призначення значно збільшує ступінь ризику.

Партнер може бути класифікований як «надійний», коли він веде комерційну діяльність з вами протягом тривалого періоду часу без будь-яких перешкод та коли ви, враховуючи таке довготривале співробітництво, маєте підстави стверджувати, що він не залучений до будь-якої не ліцензованої, критичної (що має відношення до військових або ядерних технологій) діяльності, пов'язаної з поставками/використанням таких товарів.

- Здійснення контролю та процедур визначення надійності партнерів повинно бути задокументовано таким чином, щоб у випадку порушення, було б можливо довести, що контроль проводився систематично, якісно та у належному обсязі.

- Процес, компетентність та відповідальність щодо контролю повинні бути передбачені у відповідних робочих інструкціях (методичних рекомендаціях, вказівках).

Практична порада

Надійність партнерів: визначення надійності партнерів може бути здійснено тільки у співробітництві з підрозділом продаж, маркетингу або економічної безпеки підприємства. Як показує досвід, саме в цих підрозділах зберігається інформація та знання щодо замовників та товарів.

Періодичність контролю – практичне правило: чим більше кількість замовлень та вище надійність замовника/партнера, тим більше періоди між перевірками. Взагалі рекомендується, щоб періоди перевірок не перевищували шести місяців.

6.2. Інтегровані системи експортного контролю (підтримка інформаційних технологій)

Використання інформаційних технологій рекомендовано для системи внутрішньофірмового експортного контролю з метою необхідного поповнення та впорядкування бази даних.

База даних на підприємстві в основному необхідна для того, щоб визначати продажні ціни, керувати складами, здійснювати контрольні функції та для забезпечення багатьох інших виробничих, комерційних та логістичних процесів.

Найкращий вибір – використання існуючої структури бази даних. Якщо на підприємстві вже існує база даних, то доцільним є доповнення її інформацією стосовно експортного контролю. Одна з необхідних функцій – функція попередження, яка застосовується, наприклад, для нагадування щодо необхідності проведення якогось аналізу якнайраніше, тобто ще на етапі розгляду комерційної пропозиції.

Якщо обсяг експорту та/або товарів збільшується, рекомендується налагодити зв'язок між базою даних товарів та базою даних пропозицій/замовлень або контрактів.

Якщо ідентифіковані товари/послуги та одержувач/кінцевий користувач заявки перебувають за межами України, подальша стандартна процедура оброблення контракту повинна бути зупинена. Аналіз (проходження) цього контракту повинен розпочатись виключно підрозділом експортного контролю! В цьому випадку важливим є відокремлення звичайного процесу проходження зовнішньоекономічного договору (контракту), а також необхідно

звернути увагу на необмежений доступ підрозділу інформаційних технологій. Усі зусилля щодо програми можна поставити під питання, якщо розгляд забороненого контракту може бути відновлений шляхом дзвінка до підрозділу інформаційних технологій.

Доцільним є створення відповідних процедур та фільтрів, що відповідатимуть організаційним документам (інструкціям, розпорядженням), які стосуються усіх службовців та відповідно до яких здійснення міжнародних передач/надання послуг можливе виключно у встановленому порядку в рамках підписаних контрактів.

Особливістю підтримки бази даних є періодичне оновлення інформації після випуску змін до списків товарів, які підлягають державному експортному контролю. Регулярне оновлення необхідно передбачити одразу та включити цю функцію до відповідних процесів.

Якщо ідентифікація матеріалів в базі даних вже проведена відносно даних зовнішньоекономічного договору (контракту), вся інформація в результаті повинна стати доступною з інших локальних станцій, а також ця інформація може бути використана для автоматичного створення подальших документів/звітів.

Глава 7. Застереження та «червоні прапорці» - як розпізнати спроби незаконного придбання товарів?

7.1. Обізнаність в компанії

Низка так званих „критичних” держав як і раніше зацікавлена у придбанні технологій для виробництва зброї масового знищення та засобів їх доставки, а також у надмірному накопиченні звичайних озброєнь. Загальні стратегічні потенційні погрози з боку таких держав останнім часом значно зросли, набувши нових аспектів. Як правило, це робиться з докладанням значних логістичних зусиль, які часто дуже важко розкрити.

Українські підприємства (компанії) разом з уповноваженими в галузі експортного контролю державними органами зацікавлені в тому, щоб чутливі товари випадково не були поставлені для використання в програмах, пов’язаних із зброєю масового знищення та засобами її доставки.

Обізнаність та розуміння цього промисловістю грає ключову роль у досягненні цієї мети. Державний експортний контроль може бути ефективним, якщо усі учасники (виробники, експортери, інженери, менеджери тощо) роблять свій вклад та підтримують такий контроль.

В цьому відношенні треба зазначити, що боротьба проти розповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки потребує тісної взаємодії експортерів та державних органів. Відповідна обізнаність та розуміння ризиків, пов’язаних з чутливими товарами та їх використанням не за призначенням, є необхідною умовою якісної та ефективної роботи підприємств.

Однією з передумов будь-якого відповідального експорту в рамках компанії повинно бути розуміння, що виконуватись може тільки та комерційна угода, яка побудована на достовірних фактах.

Також в інтересах будь-якої надійної компанії повинно бути прагнення не асоціюватися зі скандалами або з використанням вироблених чи поставлених товарів не за призначенням. Таким чином, відповідна обізнаність та розуміння – це не тільки відповідальність державного експортного контролю, а й життєвий інтерес будь-якого бізнесу.

Наведена нижче інформація повинна допомогти підприємствам (компаніям) у прийнятті рішень, з врахуванням загроз бути ненавмисно втягнутим до програм, пов’язаних з розробленням зброї масового знищення, а також допомогти з’ясувати випадки, що потребують додаткових консультацій з державними органами.

Слід розуміти, що наявна тільки у експортера інформація не завжди автоматично веде до можливості отримання ним відповідного дозвільного документу.

7.2. З’ясування спроб незаконного придбання товарів

7.2.1. Спроби незаконного придбання, пов’язані з товаром

Будь-хто, хто поставляє товари подвійного використання може бути ненавмисно втягнутий до планування або виконання програм інших держав, пов’язаних з виробництвом зброї масового знищення чи засобів її доставки. Щоб розкрити спроби придбання такого товару у „чутливих” випадках необхідна особлива пильність.

Перелік перевірочних заходів	
Підозріла поведінка	
Нові замовники наводять довідки, проте їх ідентифікація залишається неоднозначною, або вони надають ухильні відповіді на питання стосовно їх ідентифікації або не забезпечують переконливі довідки щодо цього	☐
Є підозра відносно того, що такий замовник існує взагалі: він невідомий у промислових кругах, не внесений до телефонних та торговельних довідників та не представлений на будь-якому веб-сайті або в іншому інформаційному ресурсі	☐
Замовник не в змозі представити деталі про уявних колишніх ділових партнерів	☐
Є підозра відносно того, щоб замовник мав відповідне обладнання для оброблення замовлених товарів з врахуванням параметрів якості/кількості або підозра відносно того, що тип бізнесу замовника не відповідає зробленому ним замовленню	☐
Замовник не надає відповіді або надає недостатні відповіді на питання стосовно кінцевого призначення замовлених товарів або стосовно відповідних комерційних або технічних аспектів процесу використання товарів	☐
Замовник не надає відповіді або надає недостатні відповіді на питання стосовно місця призначення товару	☐
Замовник не надає відповіді або надає недостатні відповіді на питання комерційного або технічного характеру, які зазвичай обговорюються протягом комерційних переговорів	☐
Замовник вимагає надмірної конфіденційності щодо місця використання чи призначення товару або щодо інших деталей, які стосуються товару, матеріалів або запчастин, що мають бути поставлені	☐
Замовник вимагає надмірних заходів безпеки, пов'язаних із запланованим використанням товару	☐
Постачальнику очевидно, що замовник недостатньо обізнаний щодо звичайних заходів безпеки під час поводження із замовленими товарами	☐
Постачальнику (контрактному партнеру) відмовляють у доступі до виробничих площ чи підприємств за обставинами, що викликають підозру	☐
Замовник розбиває контракт для монтажу обладнання отримуючи недостатню інформацію щодо повного виконання замовлення та/або кінцевого використання товарів	☐
Замовник вимагає закінчити процедуру, яка була частково проведена іншою компанією	☐
Відносно держави призначення є інформація про те що вона була залучена до розповсюдження зброї масового знищення чи засобів її доставки	☐

Перелік перевірочних заходів Підозрілі контракти	
	У
Опис товарів нечіткий або безглуздий або товари занадто детально специфіковані	☐
Сам по собі контракт незрозумілий, наприклад обсяг або якість замовлених товарів вище або нижче, ніж це передбачено задекларованим використанням	☐
Заявлена ціна товарів не відповідає нормальній комерційній практиці	☐
Система обладнання або частина обладнання в існуючому або запланованому монтажу повинні бути змінені таким чином, щоб виникла можливість виробляти хімічну або біологічну зброю або її прекурсори	☐
Профіль діяльності підприємства, на якому система або обладнання повинні бути встановлені не відповідає типу цього обладнання.	☐

Перелік перевірочних заходів Підозрілий стан ділової активності	
	У
Ділова ситуація, особливо та, що пов'язана з участю посередника, є незвичайною та відрізняється від нормальної практики, Наприклад: імпортер – одна особа, а обсяг продукції дозволяє припустити, що продукти можуть бути використані з виробничою метою іншими підприємствами	☐
Призначена для експорту документація не відповідає інформації стосовно профілю діяльності її одержувача та/або опису чи обсягу товарів, що передбачається поставити, Надана замовником документація має незвичайний формат або містить орфографічні помилки або інші прості помилки	☐
Вимоги замовника щодо пакування замовлених виробів або їх частин не відповідає передбаченому транспорту та відрізняється від задекларованих чи заявлених	☐
Замовник вимагає проставлення невірної маркування та інших відміток	☐
Типи пакування та поводження з товаром не відповідають заявленому використанню та/або кінцевому призначенню товарів або частин, що передбачається поставити	☐

Замовником пропонуються незвичайно вигідні умови оплати, наприклад, ціна та процент значно перевищують нормальні ринкові ціни, передоплата здійснюється готівкою, банківські папери не відповідають звичайним стандартам	☐
Обсяг страхування перевезення неадекватний звичайним діловим нормам (занадто високий або занадто низький)	☐

7.2.2. Спроби незаконного придбання, пов'язані з «ноу-хау»

Наукова кооперація використовується деякими державами з метою придбання спеціальних знань, які в подальшому можуть бути використані для розроблення та виробництва зброї масового знищення чи засобів її доставки.

Більшість держав має вільний доступ до університетів та інших наукових та технічних установ для науковців, студентів та технічних фахівців з „критичних” держав, які перебувають під підозрою у зв'язку з виконанням програм з виробництва зброї масового знищення чи засобів її доставки. Це дозволяє фахівцям таких держав їм отримати доступ до спеціальних знань у високотехнологічному секторі. Надбані ними таким шляхом знання можуть бути використані не тільки для цивільних програм, але й для діяльності, пов'язаної зі зброєю.

Підприємцям та науковцям слід розуміти, що передача ноу-хау може відбутися під час національних або міжнародних конференцій, торговельних ярмарків, спеціальних виставок, симпозіумів, спільних досліджень, а також в рамках проектів з розроблення чи програм навчання. Заходи таких типів надають також можливість встановити особисті контакти між фахівцями різних держав, які дозволяють отримати фахівцям „критичних” держав спеціальні знання на неформальній основі, яка в основному не викликає ніяких підозр.

Один з розповсюджених типів передач ноу-хау – це науковий та академічний обмін в рамках відповідних програм між промисловими державами та „критичними” державами, що перебувають під підозрою у зв'язку з виконанням програм, пов'язаних зі зброєю. Крім того, достатню можливість для контактів та інформаційного обміну надають приватні запрошення.

Інша форма набуття спеціальних знань – це прямі контакти експертів та/або технічного персоналу, наприклад, під час монтажу та налагодження виробничого обладнання.

Наведені нижче параметри можуть стати у пригоді під час визначення, чи будуть знання використані для створення зброї:

Перелік перевірочних заходів	
Підозрілі показники під час передач ноу-хау	
	у
Особа запитує інформацію, але при цьому не може сформулювати зазначений запит, або замовляє навчання, пов'язане з будівництвом або засобами обслуговування	☐
Особа звертається за інформацією та вимагає при цьому надзвичайної конфіденційності, наприклад, під час надання інформації щодо місця встановлення обладнання або місця, де надаватимуться послуги	☐

Особа, що запитує інформацію, звертається з проханням за допомогою або порадою з питань, що пов'язані із „спеціальними” технологіями	☐
Науковці, експерти або службовці дослідницьких інститутів та лабораторій запитують інформацію, яка є незвичайною та неочікуваною від подібних осіб, в той час як вони не мають очевидних причин таку інформацію запитувати	☐
Особа, що запитує інформацію, не дає жодного достатнього пояснення з причин необхідності передачі до нею ноу-хау або проведення навчань	☐
Пояснення щодо питань, які мають відношення до відповідної діяльності або технічних аспектів, надані особою, що запитує інформацію, дозволяють вам припускати, що ця особа не має відповідних спеціальних знань, які звичайно вимагаються для проектів такого типу	☐
Особа, що запитує інформацію, вимагає надзвичайних заходів під час передачі ноу-хау, що дозволяє вам припустити, що ця особа очевидно не розуміє нормальних безпекових заходів, що звичайно здійснюються в рамках контракту.	☐

7.2.3. Спроби незаконного придбання, пов'язані з тероризмом

Неправильне використання товарів подвійного використання, особливо хімічних, біологічних речовин або виробничого обладнання для терористичних цілей – це небезпека, яка була визнана ще задовго до терористичної атаки 11 вересня 2001 року. Атака за допомогою зарина в токійському метрополітені у 1995 році або експерименти з рицином у Лондоні у 2003 році – це тільки декілька прикладів спроб осіб або терористичних угруповань нанести шкоду людям або їх здоров'ю.

Рада Безпеки ООН вжила численних заходів, що знайшли відображення у відповідних резолюціях, щодо боротьби з терористичними діями певних осіб та організацій.

ЄС зробив ці заходи юридично обов'язковими для компаній та осіб в рамках ЄС. Компаніями та особами повинні бути дотримані усі заборони та обмеження, пов'язані з товарами або технічними знаннями, що передаються юридичним або фізичним особам, визначеним у відповідних резолюціях Ради Безпеки ООН.

Аналогічні заходи зроблено в рамках українського законодавства у галузі експортного контролю.

Поряд з розглядом зазначеної вище інформації стосовно експорту товарів та потенційних передач ноу-хау з метою попередження тероризму необхідно взяти до уваги такі додаткові факти:

Перелік перевірочних заходів Підозрілі показники з точки зору тероризму	
	✓
Особа, що надають запит:	☐
...чия ідентичність залишається незрозумілою, так як фірмовий бланк є нерозбірливим.	☐
...яких можна знайти тільки за мобільними телефонами або поштовою скринькою.	☐

...чиї твердження щодо транспортних маршрутів є географічно або економічно нелогічними.	☐
...які не дають ніяких правдоподібних пояснень щодо перебування поставлених до цього товарів.	☐
...які очевидно не знають або ігнорують необхідні технічні запобіжні заходи під час оброблення або транспортування зазначених товарів	☐
...які явно не мають ноу-хау або засобів обслуговування, які є необхідними або рекомендованими для безпечного зберігання або використання товарів.	☐

Практична порада

Виробники та постачальники повинні намагатися зібрати усю можливу інформацію про їх замовників до того, як набудуть чинності контрактні зобов'язання щодо поставки товарів та/або технологій, що можуть бути використані для створення зброї масового знищення або для цілей тероризму.

7.3. Ранні попереджувальні листи

Держекспортконтроль відповідно до норм законодавства застосовує практику надання до підприємств (компаній) – експортерів попереджувальних листів з метою інформування українських експортерів про компанії „критичних” держав, що виконують програми розроблення зброї масового знищення.

Попереджувальні листи мають на меті підвищення „чутливості” та обізнаності експортерів. Експортери повинні бути захищені від ненавмисного постачання товарів, що можуть бути використані у програмах, пов'язаних зі зброєю масового знищення. Листи таким чином роблять внесок у посилення безпеки комерційної діяльності українських підприємств (компаній) – експортерів та допомагають запобігти нанесенню шкоди репутації української промисловості.

Попереджувальні листи Держекспортконтролю мають відповідну конфіденційність та повинні використовуватися виключно всередині підприємств (компаній). Не можна дозволити, щоб внесені до листів одержувачі отримали інформацію Держекспортконтролю щодо рекомендованих ним запобіжних заходів, пов'язаних з „чутливими” постачаннями.

Ранні попереджувальні листи можуть розглядатися місцевою промисловістю, торговими палатами або асоціаціями.

Глава 8. Державна атестація систем внутрішньофірмового експортного контролю.

8.1. Механізм державної атестації систем внутрішньофірмового експортного контролю

Ми вже зазначали, що статтею 14 Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» передбачено, що у випадках, коли суб'єкт має намір отримати від Кабінету Міністрів України повноваження на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення та товарів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, або в разі коли він має намір отримати генеральний чи відкритий дозвіл або висновок, створення систем внутрішньофірмового експортного контролю є обов'язковою нормою.

Див. том 4, Закон України «Про державний експортний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», статті 13-14.

При цьому Державна служба експортного контролю України з метою підтвердження виконання підприємством комплексу заходів організаційного, правового, інформаційного та іншого характеру щодо дотримання ним та підпорядкованими йому структурними підрозділами вимог законодавства в галузі державного експортного контролю здійснює державну атестацію таких систем та видає підприємствам відповідні свідоцтва про таку атестацію.

Процедура здійснення такої атестації визначається Порядком державної атестації системи внутрішньофірмового експортного контролю, створеної суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 року № 1080.

Див. том 4, постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 № 1080.

8.1.1. Перелік документів, що подаються для державної атестації системи внутрішньофірмового експортного контролю.

Документи, які необхідно подати до Держекспортконтролю на проведення державної атестації системи внутрішньофірмового експортного контролю, перелічені у п. 5 зазначеного вище Порядку державної атестації.

Серед них підприємство подає:

8.1.1.а. письмову заяву з проханням здійснити державну атестацію системи контролю;

Практична порада

У листі, крім звернення з проханням про здійснення державної атестації, перелічуються усі документи, що додаються. Оформлюється на бланку підприємства, підписується керівником.

8.1.1.б. засвідчену в установленому порядку копію посвідчення про його реєстрацію у Держекспортконтролі як суб'єкта міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю;

Практична порада

Крім копії посвідчення (свідоцтва) про реєстрацію (перереєстрацію), подаються копії листів Держекспортконтролю з відповідними переліками товарів, що надавалися разом зі свідоцтвом (посвідченням).

8.1.1.в. засвідчену в установленому порядку копію спеціального дозволу на право провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею (або довідку про відсутність такого дозволу);

Практична порада

Довідка про відсутність спеціального дозволу оформлюється на бланку підприємства та підписується керівником.

8.1.1.г. документи, що свідчать про виконання ним організаційних, правових, інформаційних та інших заходів, спрямованих на дотримання вимог законодавства в галузі державного експортного контролю, а саме:

копію наказу про створення служби (підрозділу, групи) експортного контролю, її підпорядкування та про призначення керівника або відповідальної за цей напрям роботи особи. В наказі визначаються завдання служби (підрозділу, групи) або функціональні обов'язки відповідальної особи, порядок взаємодії з іншими підрозділами та особи, відповідальні за взаємодію з Держекспортконтролем;

копію положення про службу (підрозділ, групу) експортного контролю суб'єкта міжнародних передач та наказу про затвердження цього положення;

відомості про:

- створення бази даних на електронних і паперових носіях про законодавчі та інші нормативно-правові акти у галузі державного експортного контролю;

Практична порада

Довідка повинна містити стислий опис наведеної бази даних. Оформлюється на бланку підприємства, підписується керівником.

- товари, що передбачаються для здійснення міжнародних передач, та їх ідентифікацію стосовно належності (неналежності) до конкретних позицій списків товарів, що підлягають державному експортному контролю;

Практична порада

Перелік товарів рекомендується оформлювати за формою:

№ n/n	Повна назва (опис) товару	Код за УКТ ЗЕД	Постанова КМУ	Позиція
----------	---------------------------	-------------------	------------------	---------

- зовнішньоекономічні договори (контракти) про здійснення зазначених міжнародних передач;

Практична порада

Перелік договорів (контрактів) за попередній та поточний роки рекомендується оформлювати за формою:

№ n/n	Номер, дата та строк дії договору (контракту)	Характер міжнародної передачі (експорт, імпорт, транзит, тимчасове ввезення/вивезення)	Держава – імпортер (експортер)	Стислий перелік та категорії товарів
(нижче див. приклад заповнення)				
1.	Контракт від 26.07.03 № RT-2	Експорт	Молдова	Пристрої УС1- 6 (5.А.1.б.)

- заяви на отримання дозволів або висновків, а також документи про гарантії стосовно здійснення міжнародних передач таких товарів та отримані від Держекспортконтролю документи за цими заявами;

Практична порада

Перелік заяв за попередній та поточний роки рекомендується оформлювати за формою:

№ n/n	Вих. номер та дата заяви на отримання дозвільних документів ДСЕКУ чи документів про гарантії	Характер міжнародної передачі (експорт, імпорт, транзит, тимчасове ввезення/вивезення)	Номер та дата дозвільного документу
(нижче див. приклад заповнення)			
1.	Вих. № 32/546 від 15.02.04	імпорт	Дозвіл № 35400000 від 13.03.04

- звіти про фактичне використання дозволів або висновків, а також документи про зазначені гарантії;

Практична порада

Довідка повинна включати перелік усіх отриманих підприємством за попередній та поточний роки дозвільних документів та відповідних звітів про їх використання. Рекомендується оформлювати за формою:

№ n/n	Номер та дата дозвільного документу	Вих. номер та дата звіту про використання
(нижче див. приклад заповнення)		
1.	Дозвіл (або висновок) № 35400000 від 13.03.04	№ 352/РП-34 від 09.04.04

5) підписаний керівником суб'єкта міжнародних передач та скріплений печаткою документ, що містить його зобов'язання;

До зобов'язань необхідно включити:

забезпечення дотримання вимог законодавства в галузі державного експортного контролю;

відмови від здійснення будь-яких міжнародних передач товарів, у результаті яких може бути порушено законодавство та міжнародні зобов'язання України або заподіяна шкода її національним інтересам;

відмови від здійснення міжнародних передач товарів без отримання відповідних дозволів або висновків за наявності інформації про наміри або можливість повного чи часткового використання будь-яких товарів, що передбачаються для експорту або тимчасового вивезення до інших держав, для розроблення, виробництва, складання, випробування, ремонту, технічного обслуговування, модифікації, модернізації, експлуатації, управління, зберігання, виявлення, ідентифікації або для розповсюдження зброї масового знищення чи засобів її доставки, або для військового кінцевого використання у державах, стосовно яких резолюціями Ради Безпеки ООН, інших міжнародних організацій, членом яких є Україна, чи національним законодавством встановлено повне або часткове ембарго на постачання товарів військового призначення;

відмови від укладення зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач будь-яких товарів або відмови від участі у їх виконанні, якщо йому стало відомо, що такі товари можуть бути використані іноземними державами або іноземними суб'єктами господарської діяльності з метою створення зброї масового знищення чи засобів її доставки;

відмови від виконання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про здійснення міжнародних передач будь-яких товарів, якщо йому стало відомо, що товари будуть використані з іншою метою або іншим кінцевим споживачем, ніж це було визначено в договорах (контрактах) чи пов'язаних з ними документах, на підставі яких отримано дозволи або висновки, а також міжнародні імпорتنі сертифікати;

своєчасного подання до Держекспортконтролю звітності про фактичне використання отриманих від нього дозволів або висновків.

Практична порада

Оформлюється на бланку підприємства, підписується керівником, проставляється печатка.

8.1.1.д. З метою прийняття обґрунтованого рішення щодо можливості державної атестації створеної підприємством системи внутрішньofірмового експортного контролю Держекспортконтроль здійснює первісний аналіз ефективності системи на підставі поданої підприємством відповідної довідки. Наведений нижче перелік перевірочних заходів допоможе скласти таку довідку.

Перелік перевірочних заходів	
ДОВІДКА	
щодо рівня функціонування системи внутрішньofірмового експортного контролю	
(назва підприємства)	
(За основу заповнення кожного пункту необхідно взяти положення Методичних рекомендацій щодо створення суб'єктами здійснення міжнародних передач товарів систем внутрішньofірмового експортного контролю, затверджених наказом Держекспортконтролю України від <u>17.11.2006 № 412</u>)	
	Письмово викладена інформація
1. Організаційна структура системи внутрішньofірмового експортного контролю.	
1.1 Документи про створення та механізм функціонування.	
• наказ про створення підрозділу експортного контролю (додати копію); Див. главу 5 пункт 5.1.3.а. Елемент 1: Організаційні документи загального характеру для презентації системи внутрішньofірмового експортного контролю. Зразок наказу.	□

положення про підрозділ експортного контролю (<i>додати копію</i>) із визначенням мети створення та функціонування системи внутрішньофірмового експортного контролю, завдань, функцій, обов'язків та прав підрозділу експортного контролю, його структури та регламенту роботи. <i>Див. главу 5 пункт 5.1.3.а. Елемент 1: Організаційні документи загального характеру для презентації системи внутрішньофірмового експортного контролю. Зразок наказу.</i>	☐
1.2. Персонал підрозділу експортного контролю	☐
підпорядкованість; <i>Див. главу 4 пункт 4.2.3. Організація підрозділу експортного контролю</i>	☐
керівник підрозділу (посадові інструкції (<i>додати копію</i>), повноваження, рівень знань в галузі експортного контролю); <i>Див. главу 4 пункт 4.2.3. Організація підрозділу експортного контролю</i>	☐
співробітники підрозділу (посадові інструкції (<i>додати копію</i>), повноваження, відповідальність, кваліфікаційні вимоги, рівень знань в галузі експортного контролю) <i>Див. главу 4 пункт 4.2.4. Відбір персоналу.</i>	☐
1.3. Засоби організаційно-технічного забезпечення. <i>Див. главу 4 пункт 4.2.3. Організація підрозділу експортного контролю</i>	☐
територіальне розташування;	☐
приміщення, де розташовується підрозділ;	☐
забезпечення необхідними засобами оргтехніки.	☐
2. Рівень виконання основних завдань та функцій підрозділом експортного контролю підприємства.	☐
2.1. Порядок підготовки та передачі до підрозділів підприємства керівництв, вказівок та інструкцій щодо виконання конкретними підрозділами вимог експортного контролю:	☐
перелік підрозділів, пов'язаних із функціями в галузі експортного контролю та механізм взаємодії (<i>додати копію документу, що визначає ці питання</i>); <i>Див. главу 4 пункт 4.7. Організація взаємодії підрозділів підприємства з метою належного виконання вимог експортного контролю</i>	☐

• функції кожного підрозділу, пов'язані з виконанням вимог в галузі експортного контролю; Див. главу 4 пункт 4.7. Організація взаємодії підрозділів підприємства з метою належного виконання вимог експортного контролю	□
• рівень участі підрозділу експортного контролю у підготовці та укладенні кожного контракту (<i>додати копію стандарту підприємства з питань аналізу та проходження контрактів (проектів контрактів) або іншого документу, що визначає механізм аналізу контрактів (проектів контрактів)</i>); Див. главу 4 пункт 4.10.5. Передача інформації до підрозділу експортного контролю. Аналіз проектів контрактів. Лист-аналіз.	□
• рівень участі підрозділу експортного контролю у процесі відвантаження і відправлення товару, а також під час надання послуг; Див. главу 4 пункт 4.14. Участь підрозділу експортного контролю у відвантаженні товару для відправлення.	□
• Наявність на підприємстві військового представництва та організація його взаємодії зі підрозділом експортного контролю. Див. главу 4 пункт 4.7. Організація взаємодії підрозділів підприємства з метою належного виконання вимог експортного контролю	□
2.2. Порядок визначення характеру операцій, пов'язаних з міжнародними передачами товарів, , щодо яких можуть бути застосовані процедури державного експортного контролю:	□
• наявність розроблених підприємством рекомендацій (вказівок) про порядок підготовки і оформлення документів, необхідних для отримання в Держекспортконтролі відповідних документів про реєстрацію підприємства та товарів, а також дозвільних документів, а також рекомендацій (вказівок) про порядок підготовки, оформлення та подання (отримання) до Держекспортконтролю відповідних документів про гарантії Див. главу 5 пункт 5.1.3.в. Елемент 3: Робочі інструкції	□
2.3. Порядок забезпечення правил експортного контролю по товарах та країнах: • система здійснення ідентифікації товарів та наявність нормативно-правових актів в галузі експортного контролю, що стосуються списків товарів Див. главу 6 пункти 6.1.2.а.1. та 6.1.2.б.1. Контроль, що залежить від специфіки товару	□

2.4. Контроль за використанням отриманих дозвільних документів: Див. главу 4 пункт 4.13. Звітність за використання дозвільного документу.	☐
• наявність розроблених підприємством рекомендацій (вказівок) щодо контролю використання отриманих дозвільних документів, включаючи механізм підготовки та оформлення звітів, що надсилаються Держекспортконтролю;	☐
• наявність довідок про поточний стан використання отриманих підприємством дозвільних документів (регулярність їх подання керівнику підприємства).	☐
2.5. Система перевірки кінцевого використання товарів, замовників та споживачів товару: Див. главу 6 пункт 6.1.2.б.2. Контроль кінцевого використання, призначення та партнерів та главу 7. Застереження та «червоні прапорці» - як розпізнати спроби незаконного придбання товарів?	☐
Наявність розроблених підприємством рекомендацій (вказівок) щодо забезпечення механізмів:	☐
• перевірки можливого використання товарів для створення зброї масового знищення (ядерної, хімічної, біологічної) чи ракетних засобів її доставки;	☐
• перевірки ризику незаконного використання товарів, тобто використання у цілях, які не були заявлені при укладенні контракту („червоні прапорці” значного ризику правопорушень у галузі експортного контролю);	☐
• перевірки та недопущення виконання експортної операції до країн, щодо яких існують обмеження (ембарго) на поставки таких товарів) наявність таблиці відмов щодо надання дозволів або висновків Держекспортконтролю);	☐
• організації перевірки доставки товару до кінцевого споживача;	☐
• здійснення перевірки кінцевого використання товару.	☐
• стислий опис ведення бази даних партнерів, кінцевих користувачів та посередників.	☐
2.6. Внутрішні програми підприємства щодо аудитів (перевірок, ревізій) дотримання встановленого порядку здійснення міжнародних передач товарів: Див. главу 4 Пункт 4.18. Моніторинг, аудит та внутрішній аудит	☐
наявність плану проведення аудитів;	☐
оформлення звітів щодо проведених аудитів.	☐

3. Ведення облікової документації. Див. главу 4 пункт 4.17. Належна організація документообігу.	☐
3.1. Наявність каталогу обліку зовнішньоекономічних договорів (контрактів)	☐
3.2. Система обліку та зберігання найбільш важливої інформації.	☐
4. Ведення бази даних законодавчих та нормативно-правових актів в галузі експортного контролю та наявність довідкової літератури. Див. главу 5 пункт 5.1.3.б. Елемент 2: Інформаційні циркуляри	☐
4.1. Система ведення бази даних законодавчих та нормативно-правових актів в галузі експортного контролю.	☐
4.2. Наявність довідкової літератури або інших інформаційних матеріалів з питань експортного контролю.	☐
5. Професійна підготовка та навчання. Див. главу 5 пункт 5.1.1. Принцип належної організації навчання – програма, планування, впровадження, зворотній зв'язок.	☐
5.1 Участь персоналу підрозділу експортного контролю підприємства у навчальних семінарах та конференціях з питань експортного контролю.	☐
5.2 Наявність плану проведення навчання та перепідготовки представників підрозділів, діяльність яких пов'язана з процедурами експортного контролю.	☐

8.2. Процедура розгляду заявки на державну атестацію системи внутрішньофірмового експортного контролю. Перевірки

Зазначені вище документи, надіслані підприємством, розглядаються міжвідомчою Комісією з державної атестації системи внутрішньофірмового експортного контролю, до складу якої включаються представники Міністерства закордонних справ України, Міністерства промислової політики України, Міністерства оборони України, Національного космічного агентства України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, інших заінтересованих центральних органів виконавчої влади.

Держекспортконтроль та інші центральні органи виконавчої влади можуть направляти своїх представників на підприємства з метою визначення наявності та рівня функціонування системи внутрішньофірмового експортного контролю. За результатами здійснення такої перевірки складається відповідний підсумковий документ, в якому визначаються недоліки існуючої системи контролю та надаються рекомендації щодо її вдосконалення.

Під час проведення таких перевірок є можливість безпосереднього спілкування, обміну думками та пропозиціями. До складу комісії, що відвідує підприємство, включаються фахівці різних напрямів, тому підприємствам після отримання попередження щодо проведення перевірки доцільно продумати напередодні зустрічі, які суттєві питання є сенс розглянути. Практика таких зустрічей підтвердила свою дієвість, ефективність та буде продовжена у подальшому.

Важливим питанням належної організації таких перевірок систем внутрішньофірмового експортного контролю на підприємствах є здійснення експертами Держекспортконтролю попереднього аналізу діяльності підприємства. Здійснення такого аналізу дає змогу завчасно виявити слабкі місця в функціонуванні підрозділів підприємств, які відповідають за питання експортного контролю, та скласти відповідні докладні рекомендації щодо вирішення існуючих проблем.

За результатами розгляду документів, поданих суб'єктом міжнародних передач, і перевірки наявності та рівня функціонування системи контролю комісія більшістю голосів присутніх на засіданні членів схвалює висновок щодо доцільності прийнятого рішення про державну атестацію системи контролю або відмови в такій атестації, який оформляється протоколом, що підписується членами комісії.

За результатами державної атестації оформлюється відповідне свідоцтво за наведеною нижче формою.

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА
ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ УКРАЇНИ
СВІДОЦТВО**

№ _____

про державну атестацію системи внутрішньофірмового
експортного контролю, створеної суб'єктом здійснення
міжнародних передач товарів

Відповідно до статті 14 Закону України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання” система внутрішньофірмового експортного контролю, створена суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів

_____,
(повне найменування та місцезнаходження суб'єкта)

zareestrovanim v Derzhexportkontroli «__» ____ 200 p. za № _____,
атестована.

Свідоцтво дійсне до «__» ____ 200 p.

Голова Держекспортконтролю _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

МП

Дата оформлення «__» ____ 200 p.

8.3. Державна переатестація системи внутрішньофірмового експортного контролю.

Свідоцтво про державну атестацію системи внутрішньофірмового експортного контролю, створеної суб'єктом здійснення міжнародних передач товарів видається строком на три роки, після закінчення якого система внутрішньофірмового експортного контролю підлягає переатестації.

Важливо!!!

Не забудьте вчасно подати до Держекспортконтролю заяву на переатестацію створеної вашим підприємством системи внутрішньофірмового експортного контролю. Це необхідно зробити за 3 місяці до закінчення строку дії свідоцтва.

До заяви на переатестацію необхідно додати підписаний керівником підприємства та скріплений печаткою документ, що містить його зобов'язання та відомості щодо функціонування системи внутрішньофірмового експортного контролю у формі відповідної довідки та про відсутність змін у документах, на підставі яких було видано свідоцтво. У разі внесення змін у зазначені документи до Держекспортконтролю подаються оновлені та належним чином засвідчені копії відповідних документів.

8.4. Підстави для відмови в державній атестації (переатестації) системи внутрішньофірмового експортного контролю.

У державній атестації та переатестації системи внутрішньофірмового експортного контролю може бути відмовлено, якщо підприємством були надані недостовірні відомості в документах та зафіксовані неодноразові порушення підприємством вимог законодавства в галузі державного експортного контролю. Крім того підставою для відмови в державній атестації (переатестації) може бути негативний висновок міжвідомчої Комісії з державної атестації системи внутрішньофірмового експортного контролю, який може бути наслідком негативних результатів перевірки функціонуєної на підприємстві системи.

Рішення про державну атестацію системи контролю може бути скасовано у разі подання підприємством заяви про скасування цієї атестації, реорганізації або ліквідації підприємства, визнання його банкрутом або у разі невиконання ним вимог законодавства у галузі державного експортного контролю. В такому випадку надане підприємству свідоцтво анулюється.

Глава 9. Попередня ідентифікація товарів у галузі державного експортного контролю.

9.1. Нормативно-правове підґрунтя здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю.

Відповідно до статті 12 Закону України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання” попередня ідентифікація товарів, а також здійснення необхідних заходів, пов’язаних з отриманням дозвільних документів на здійснення міжнародних передач товарів або висновків на їх вивезення з України без дозвільних документів, є обов’язком підприємства. У разі якщо підприємство самостійно не в змозі за будь-яких причин провести таку ідентифікацію воно має право доручити проведення попередньої ідентифікації товарів організації, яка отримала в установленому порядку повноваження на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю.

Див. том 4, Закон України «Про державний експортний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», статті 12.

А якщо брати до уваги пункт 13 відповідного Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15.07.97 № 767, для проведення попередньої експертизи товарів суб’єкту підприємницької діяльності крім інших документів, навіть „рекомендується подати відповідні висновки щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю, яка проводиться за ініціативою суб’єкта підприємницької діяльності”.

Див. том 4, постанова Кабінету Міністрів України від 15.07.97 № 767.

Тобто підприємство може доручити проведення попередньої ідентифікації товарів юридичній особі, яка отримала в установленому порядку повноваження на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю. Порядок надання таких повноважень визначений постановою Кабінету Міністрів України від _____ № _____ „Про затвердження Порядку надання юридичним особам повноважень на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю”.

Див. том 4, постанова Кабінету Міністрів України від _____ № _____..

9.2. Мета попередньої ідентифікації товарів.

Така ідентифікація здійснюється з метою визначення відповідності поданих для ідентифікації конкретних товарів, які є об’єктами міжнародних передач, (далі – товари), найменуванням та описам товарів, унесеним до відповідних списків товарів, що підлягають державному експортному контролю, та оформлення відповідного висновку щодо підсумків такої ідентифікації товару.

Важливо!!!

1) Висновок щодо ідентифікації товару має рекомендаційний характер, може братися до уваги органами виконавчої влади поряд з висновками державної експертизи для прийняття відповідних рішень.

2) Ідентифікація товарів уповноваженими юридичними особами товарів може проводитись тільки у відношенні до товарів подвійного використання!

Попередню ідентифікацію в інтересах суб'єктів підприємницької діяльності можуть здійснювати юридичні особи України незалежно від їх форми власності, які отримали відповідні повноваження на проведення такої ідентифікації.

Треба зазначити, що для здійснення такої діяльності, тобто проведення ідентифікації, керівник юридичної особи, що отримала повноваження, призначає експертів, які є висококваліфікованими спеціалістами, мають вищу освіту, відповідну кваліфікацію та спеціальність за дипломом і професійні знання з питань, що досліджуються.

Практична порада

Призначення експертів саме такого рівня набуває особливого значення для рівня якості відпрацювання висновків щодо ідентифікації товарів, здійснюваної за замовленнями суб'єктів підприємницької діяльності. На це питання необхідно звернути увагу в першу чергу!

9.3. Перелік документів, що подається Держекспортконтролю для отримання повноважень.

Перелік документів, що подаються юридичною особою Держекспортконтролю для одержання таких повноважень визначений пунктом 9 зазначеного вище Порядку.

Важливо!!!

За повноту і достовірність наданих юридичною особою-заявником відомостей відповідає керівник цієї юридичної особи.

Серед них:

1) Лист із стислим викладом мети звернення, до якого додаються наведені нижче документи.

Примітка: *Лист оформлюється на бланку підприємства, підписується керівником.*

2) Заява щодо отримання (продовження строку дії) повноважень на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю.

Практична порада

Розгляньте наведену нижче форму заяви та зверніть увагу на необхідність ретельного заповнення кожної графи.

Зазначений зразок заяви приведений у додатку 1 до Інструкції _____, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України за № _____ від _____.

Бланк підприємства, установи, організації

Висновок щодо ідентифікації товару

№ _____ від _____

1. Замовник ідентифікації: _____
(для юридичних осіб - повне найменування, адреса та код за ЄДРПОУ; для фізичних осіб – прізвище, ім'я та по батькові, паспортні дані та місце проживання)
2. Мета та характеристика ідентифікації: _____
(первинна, додаткова, повторна)
3. Найменування уповноваженої юридичної особи: _____

Відомості про експерта(ів)

(прізвище, ім'я та по батькові, освіта, спеціальність, учений ступінь та вчене звання, посада)

4. Дата надходження матеріалів : _____
5. Дата складання висновку : _____
6. Підстава для проведення ідентифікації: _____
7. Питання, що потребують вирішення в процесі здійснення ідентифікації:
- 7.1. Відповідність найменувань та описів товарів, поданих для ідентифікації, найменуванням та описам товарів, унесеним до відповідних списків товарів, що підлягають державному експортному контролю.
- 7.2. Відповідність товару, що є об'єктом ідентифікації, представлений технічній документації.
- 7.3. _____
- 7.4. _____
8. Клопотання щодо представлення додаткових матеріалів, необхідних експерту:
- 8.1. Запит до _____
- 8.2. Запит до _____
9. Перелік матеріалів та інших об'єктів дослідження, що надійшли для ідентифікації:

№ з/п	Повне та скорочене найменування товару відповідно до технічної документації	Найменування технічного документа (технічне завдання, технічні умови на розробку та виготовлення товару, ДЕСТ, ГСТ, ін. документ, його шифр, децимальний номер тощо)	Код за УКТЗЕД
1	2	3	4

10. Для проведення ідентифікації використані:

1) Нормативно-правові акти (відмітити використані акти позначкою у квадраті):

а) Закон України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання”; ☐

б) додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 № 1807 „Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення”; ☐

в) постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 „Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання” (із змінами) (далі – постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86). ☐

Додаток 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 ☐

Додаток 2 до постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 ☐

Додаток 3 до постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 ☐

Додаток 4 до постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 ☐

Додаток 5 до постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 ☐

2) Технічні та інші документи, що містять опис, технічні характеристики та інші дані, що використані під час ідентифікації товару(ів)

(реквізити та повні найменування документів)

3) Інші документи (висновки державних органів, рішення тощо)

(реквізити та повні найменування документів)

На підставі проведеної ідентифікації визначена відповідність (невідповідність) зазначеного(их) нижче товару(ів) найменуванню (опису) та технічним параметрам товарів, унесених до Списків товарів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86:

№ з/п	Скорочене найменування товару та його основні технічні характеристики, які можуть бути порівняні з такими, що визначені у відповідних позиціях Списків	Назва Списку, позиція, найменування (опис) та технічні характеристики аналогічних товарів, що в ньому наведені	Аналіз відповідності найменування та технічних характеристик товарів. Коментарі та висновки
1	2	3	4

За підсумками ідентифікації визначено:

товар(и), зазначений(і) у пункті(ах) __, _____
(відповідає(ють)) (не відповідає(ють))

найменуванню (опису) та технічним параметрам товарів, що підлягають державному експортному контролю, які зазначені в позиціях _____ Списку товарів _____, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86, на які експерт(и), що оформлює висновок, має повноваження згідно зі Свідоцтвом № _____ від _____.

Додаткові зауваження експерта(ів): _____
 Експерт(и) _____

Керівник уповноваженої юридичної особи _____
(підпис)
 М.П.

3) Нотаріально засвідчена копія установчих документів юридичної особи (статуту, установчого договору, свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи тощо).

4) Нотаріально засвідчена копія довідки Держкомстату України про включення юридичної особи-заявника до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України

3) Нотаріально засвідчена копія довідки про реєстрацію юридичної особи-заявника в податкових органах.

4) довідку щодо характеру господарської діяльності із зазначенням конкретних галузей науки і техніки, за якими юридична особа спеціалізується, та основних видів продукції (робіт, послуг), що виробляються (надаються) цією юридичною особою;

Практична порада

Довідка щодо характеру господарської діяльності оформлюється у довільній інформативній формі. В деяких випадках до неї доцільно додати рекламні проспекти або описи виробничих процесів.

5) Довідка щодо чисельності і спеціалізації штатних працівників - експертів та їх кваліфікаційного рівня, форма якої затверджена Інструкцією від _____ № _____.

В цій довідці зазначається наведена нижче інформація:

прізвище, ім'я і по батькові кожного експерта та посада, яку він займає;

навчальний заклад, який закінчив експерт, дата й номер диплома про вищу освіту, спеціальність за дипломом та стаж роботи за цією спеціальністю;

наукове звання і ступінь, дата й номер диплома про присвоєння такого звання і ступеня та спеціальність за цим дипломом (за наявності);

перелік відповідних позицій (розділів, пунктів) Списків товарів, що підлягають державному експортному контролю, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 (із змінами);

Див. том 5, Додатки до постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86.

наявність допуску до державної таємниці;

Важливо!!!

Відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень, спеціальність та професійні знання обраних вами експертів є необхідними для проведення ідентифікації товарів та повинні чітко відповідати обраним позиціям Списків товарів, що підлягають державному експортному контролю, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 (із змінами). Це стосується як штатних так і позаштатних експертів.

Практична порада

Довідку щодо чисельності і спеціалізації штатних працівників - експертів та їх кваліфікаційного рівня доцільно доповнити наведеною нижче формою.

Переліки штатних експертів та категорій товарів, щодо яких передбачається проведення ідентифікації

№ з/п	Прізвище, ім'я та по батькові експерта, його посада	Штатна посада експерта	Навчальний заклад, який закінчив експерт; дата і номер диплома про вищу освіту	Спеціальність за дипломом та стаж роботи за спеціальністю	Наукове звання та ступінь, дата і номер диплома про присвоєння звання і ступеня; спеціальність	Перелік відповідних позицій (розділів, пунктів) Списків товарів, щодо яких експерт планує проводити ідентифікацію
1	2	3	4	5	6	7

Посада, прізвище, ініціали особи, яка підписує довідку _____

(підпис)

М. П.

7) Довідка щодо чисельності і спеціалізації позаштатних експертів, яких передбачається залучати для проведення ідентифікації товарів, та їх кваліфікаційного рівня, форма якої затверджена Інструкцією від _____ № _____, та в якій зазначаються:

прізвище, ім'я і по батькові кожного експерта, найменування підприємства (установи, організації), у якому він працює, та посада, яку він займає у цьому підприємстві (установі, організації);

навчальний заклад, який закінчив експерт, дата й номер диплома про вищу освіту, спеціальність за дипломом і стаж роботи за цією спеціальністю;

наукове звання і ступінь, дата й номер диплома про присвоєння такого звання і ступеня та спеціальність за цим дипломом (за наявності);

перелік відповідних позицій (розділів, пунктів) Списків товарів, що підлягають державному експортному контролю, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 (із змінами); при цьому освітньо-кваліфікаційний рівень, спеціальність та професійні знання експерта повинні бути необхідними для проведення ідентифікації товарів;

Див. том 5, Додатки до постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86.

Практична порада

Довідку щодо чисельності і спеціалізації штатних працівників - експертів та їх кваліфікаційного рівня також доцільно доповнити наведеною нижче формою.

Переліки позаштатних експертів та категорій товарів, щодо яких передбачається проведення ідентифікації

№ з/п	Прізвище, ім'я та по батькові експерта, його посада	Найменування підприємства (установи, організації), у якому працює експерт, посада	Навчальний заклад, який закінчив експерт; дата і номер диплома про вищу освіту	Спеціальність за дипломом та стаж роботи за спеціальністю	Наукове звання та ступінь, дата і номер диплома про присвоєння звання і ступеня; спеціальність	Перелік відповідних позицій (розділів, пунктів) Списків товарів, щодо яких експерт планує проводити ідентифікацію
1	2	3	4	5	6	7

Посада, прізвище, ініціали особи, яка підписує довідку _____

(підпис)

М. П.

8) Завірена керівником спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею (якщо його має юридична особа), або довідку про відсутність такого дозволу, або довідку про відсутність такого дозволу;

Практична порада

Довідка про відсутність спеціального дозволу оформлюється на бланку підприємства та підписується керівником.

9) Відомості про наявність нормативних документів, які регулюють діяльність у галузі державного експортного контролю;

Практична порада

Цю інформацію доцільно розташувати у наведену нижче форму. Законодавчі та нормативно-правові акти в галузі державного експортного контролю, з якими необхідно ознайомитись та внести до наведеної нижче форми, розташовані на сайті Держекспортконтролю в мережі Інтернет за адресою <http://www.dsecu.gov.ua>

№ п/п	Назва нормативного акту	Номер документу	Дата прийняття
(нижче див. приклад заповнення граф)			
1.	Закон України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання	№ 549-IV	20.02.03

10) Відомості про посадових осіб, які забезпечують роботу у галузі державного експортного контролю.

Практична порада

Цю інформацію також доцільно розташувати у наведену нижче форму.

№ п/п	Прізвище, ім'я та по батькові	Посада	Основні напрями діяльності
(нижче див. приклад заповнення граф)			
1.	Кірієнко Михайло Захарович	Головний експерт відділу збуту	Координація питань в галузі експортного контролю; контроль якості продукції; здійснення відповідних видів експертиз

Зазначені форми підписуються керівником юридичної особи, після чого проставляється печатка цієї юридичної особи.

Якщо керівником юридичної особи, що претендує на отримання повноважень є призначений рішенням Кабінету Міністрів України Генеральний (Головний) конструктор за відповідним напрямком техніки то пакет документів дещо спрощується, рівно як і процедура розгляду питання щодо надання такій юридичній особі повноважень. А саме, пакет документів обмежується матеріалами, викладеними у пунктах _____ попередньої глави. Крім цього, така юридична особа подає завірену керівником копію рішення Кабінету Міністрів України про призначення керівника юридичної особи Генеральним (Головним) конструктором за напрямком техніки та узагальнену номенклатуру товарів, щодо яких така юридична особа передбачає здійснювати ідентифікацію товарів і на які поширюються повноваження Генерального (Головного) конструктора, надані Кабінетом Міністрів України;

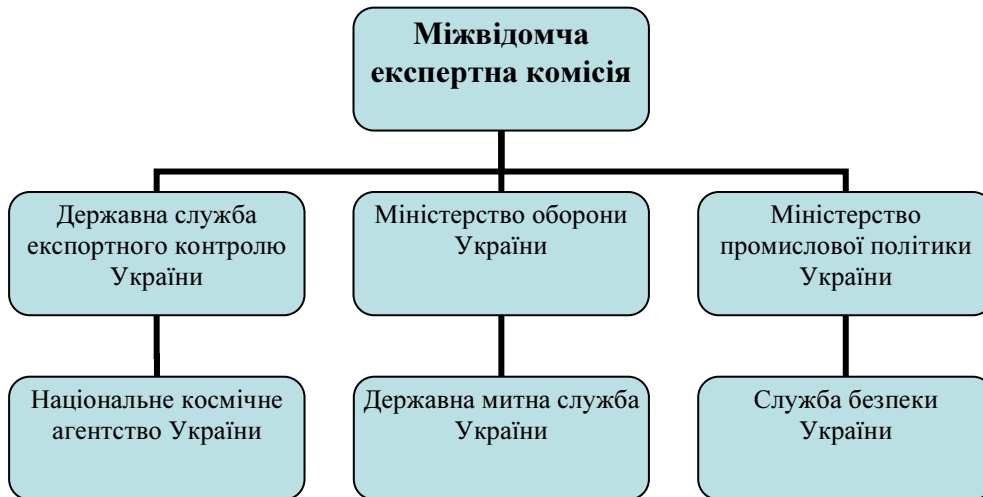
Практична порада

Узагальнену номенклатуру товарів та відомості про Генерального (Головного) конструктора оформлюються за такою формою:

№ з/п	Прізвище, ім'я по батькові експерта	Посада	Реквізити рішення Кабінету Міністрів України	Спеціальність (відповідно до рішення КМУ)	Перелік відповідних позицій(розділів, пунктів) Списків товарів щодо яких експерт планує здійснювати ідентифікацію
(нижче див. приклад заповнення граф)					
1.	Кравченко Петро Михайлович	Генеральний директор КБ „Промінь”	Від 15.02.02 № 356_рс	Створення систем управління космічних ракет- носіїв, балістичних ракет та космічних апаратів	Постанова КМУ № 86 від 28.01.04 (Додаток 2) 9.A.1. 9.A.6. 12.A.1. 13.A.1. 9.E.

9.4. Процедура розгляду заяв на отримання повноважень на здійснення діяльності щодо ідентифікації товару у галузі державного експортного контролю. Критерії оцінки.

Заяви та документи, що подані для одержання повноважень на здійснення діяльності щодо ідентифікації товару у галузі державного експортного контролю, розглядаються спеціально створеною для цього міжвідомчою експертною комісією при Держекспортконтролі, до складу якої входять представники наведених нижче органів виконавчої влади.

Є певне коло питань, за результатами аналізу яких зазначеною вище Комісією приймається рішення щодо доцільності надання повноважень (див. схему нижче).

9.5. Свідоцтво про отримання повноважень на здійснення діяльності щодо ідентифікації товару у галузі державного експортного контролю.

У разі прийняття Комісією позитивного рішення щодо доцільності надання повноважень Держекспортконтроль надає юридичним особам Свідоцтва про отримання повноважень на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товару у галузі державного експортного контролю. Форма такого свідоцтва наведена нижче.

Зразок

 ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ УКРАЇНИ	
04080, м.Київ, вул. Фрунзе, 19/21 Tel. (38-044) 417-1431 Fax. (38-044) 462-4970 E-mail: general@dsecu.gov.ua	
СВІДОЦТВО № _____	
про отримання повноважень на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю	
Видає <i>Державною службою експортного контролю України</i> і підтверджує, що юридична особа	

повна та скорочена назва юридичної особи	

організаційна форма	

місцезнаходження, телефон (факс)	

основним видом діяльності якої є:	

(вид діяльності)	
і яка заснована _____	
(назва фізичних чи юридичних осіб-засновників)	

(філії та представництва, що входять до складу юридичної особи)	
за підсумками розгляду заяви № _____ на підставі наказу Держекспортконтролю від _____ № _____ отримала повноваження на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю, про що в Реєстрі юридичних осіб, які мають повноваження на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю зроблений запис за № _____.	
Додаток: Переліки категорій товарів, щодо яких надані повноваження на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю на _____ арк. в 1 прим.	
Свідоцтво дійсне до „_____” _____ 200_ року	
Голова Держекспортконтролю _____	
М. П. _____	
Дата видачі „_____” _____ 200_ р.	

Свідоцтво передбачає переліки штатних (позаштатних) експертів та категорій товарів, щодо яких передбачається здійснення ідентифікації. Зазначені переліки є невід'ємною частиною Свідоцтва та оформлюються за наведеною нижче формою.

№ з/п	Прізвище, ім'я та по батькові експерта	Найменування підприємства (установи, організації), у якому працює експерт, посада	Навч. заклад, який закінчив експерт; дата і номер диплома про вищу освіту	Спеціальність за дипломом та стаж роботи за спеціальністю	Наукове звання та ступінь, дата і номер диплома про присвоєння звання і ступеня; спеціальність	Перелік відповідних позицій (розділів, пунктів) Списків товарів, щодо яких експерт планує проводити ідентифікацію
1	2	3	4	5	6	7

Строк дії Свідоцтва не може перевищувати трьох років. Передача Свідоцтва іншій юридичній особі заборонена.

Свідоцтво втрачає свою силу по закінченні строку його дії, а також у разі припинення юридичної особи.

9.6. Продовження строку дії повноважень на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товару у галузі державного експортного контролю.

У попередньому пункті ми говорили про те, що свідоцтво втрачає чинність по закінченні строку його дій, після чого повноваження будуть втрачені. Щоб запобігти такій ситуації юридична особа повинна у строк не пізніше ніж за три місяці до закінчення строку дії таких повноважень (свідоцтва) звернутися до Держекспортконтролю із заявою про їх продовження.

Перелік документів, які при цьому необхідно подати, визначений у пункті 12 постанови Кабінету Міністрів України від _____ № _____ „Про затвердження Порядку надання юридичним особам повноважень на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю” До пакету документів входять:

1) Заява щодо отримання (продовження строку дії) повноважень на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю (додаток 1 до Інструкції від _____ № _____).

Див. том 2, Інструкція _____.

2) Довідка про відсутність змін у документах, на підставі яких були надані повноваження.

У разі якщо протягом строку дії повноважень у документах, що подавалися для їх отримання, не відбулося змін, допускається подання довідки про відсутність змін у кожному конкретному документі, включеному до зазначеної довідки.

Практична порада 1

У разі внесення змін у зазначені документи до Держекспортконтролю подаються оновлені та належним чином засвідчені копії відповідних документів.

Практична порада 2

Продовження строку дії повноважень є слушною нагодою доопрацювати переліки

штатних (позаштатних) експертів та категорій товарів, щодо яких експерти юридичної особи проводять ідентифікацію. З метою розширення переліку позицій для ідентифікації доцільно залучити до її здійснення більшу кількість позаштатних експертів, що мають відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень, спеціальність та професійні знання.

Розгляд заяв та пакету документів також здійснюється на засіданні міжвідомчої експертної комісії при Держекспортконтролі. За результатами такого розгляду Держекспортконтролем приймається остаточне рішення щодо доцільності продовження повноважень.

9.7. Підстави для відмови у наданні (продовженні строку дії) повноважень. Скасування дії Свідоцтва.

У наданні (продовженні строку дії) повноважень на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю може бути відмовлено. Підставою для такої відмови є:

В наданні (продовженні строку дії) таких повноважень може бути відмовлено у разі:

1) наявності у документах, які надані юридичною особою, недостовірної або викривленої інформації;

2) порушення юридичною особою законодавства України у галузі державного експортного контролю;

3) неподання юридичною особою повного обсягу документів, передбачених вимогами відповідно пунктів 9 або 10 Порядку надання юридичним особам повноважень на здійснення діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від _____ № _____.

Дія наданих юридичній особі повноважень може бути скасована Держекспортконтролем на підставі відповідного рішення Експертної комісії у разі припинення юридичної особи або за заявою цієї особи.

Крім того, дія повноважень може бути зупинена, а в подальшому скасована Держекспортконтролем у разі:

1) порушення юридичною особою законодавства України у галузі державного експортного контролю;

2) надання завідомо неправдивого висновку;

3) установлення протягом строку дії повноважень фактів, які свідчать, що повноваження надано на підставі недостовірних або неповних даних;

4) неподання або несвоєчасного подання Держекспортконтролю зазначеного у Порядку звіту;

5) неодноразове надання юридичною особою висновків, які підготовлені за результатами проведеної призначеним експертом ідентифікації товару по позиціях відповідних списків товарів, що підлягають державному експортному контролю, не визначених саме для цього експерта в доданому до Свідоцтва переліку штатних (позаштатних) експертів та позицій списків товарів, що підлягають державному експортному контролю, щодо яких передбачається здійснення ідентифікації;

6) оформлення висновку щодо ідентифікації товару за формою іншою, ніж затверджена Держекспортконтролем.

Юридичні особи, повноваження яких були зупинені або скасовані Держекспортконтролем, можуть звернутися із заявою про поновлення їх дії або повторне надання повноважень тільки в разі усунення причин, через які такі повноваження були зупинені або скасовані.

9.8. Висновок щодо ідентифікації товару

Результатом проведеної експертами юридичної особи ідентифікації товару є оформлений висновок щодо ідентифікації товару. Висновок підписується експертом, що здійснив ідентифікацію, затверджується керівником юридичної особи та засвідчується печаткою цієї юридичної особи.

Важливо!!!

Зверніть увагу на те, що заповнення усіх розділів зазначеної форми є обов'язковим! У разі недотримання цієї вимоги висновок вважається недійсним.

Внесення результатів проведеної призначеним експертом ідентифікації по позиціях відповідних списків товарів, що підлягають державному експортному контролю, не визначених саме для цього експерта в переліку штатних (позаштатних) експертів та позицій списків товарів, що підлягають державному експортному контролю, щодо яких передбачається здійснення ідентифікації призводить до того, що висновок вважається недійсним.

Крім того, такі ситуації можуть призвести до зупинення та подальшого скасування повноважень юридичної особи.

Наведений нижче зразок форми висновку наведений у додатку ____ до Інструкції

Бланк підприємства, установи, організації

Висновок щодо ідентифікації товару

№ _____ від _____

2. Замовник ідентифікації: _____
(для юридичних осіб - повне найменування, адреса та код за ЄДРПОУ; для фізичних осіб – прізвище, ім'я та по батькові, паспортні дані та місце проживання)

2. Мета та характеристика ідентифікації: _____
(первинна, додаткова, повторна)

3. Найменування уповноваженої юридичної особи: _____

Відомості про експерта(ів)

(прізвище, ім'я та по батькові, освіта, спеціальність, учений ступінь та вчене звання, посада)

4. Дата надходження матеріалів : _____

5. Дата складання висновку : _____

6. Підстава для проведення ідентифікації: _____

7. Питання, що потребують вирішення в процесі здійснення ідентифікації:

7.1. Відповідність найменувань та описів товарів, поданих для ідентифікації, найменуванням та описам товарів, унесеним до відповідних списків товарів, що підлягають державному експортному контролю.

7.2. Відповідність товару, що є об'єктом ідентифікації, представлений технічний

документації.

7.3. _____

7.4. _____

8. Клопотання щодо представлення додаткових матеріалів, необхідних експерту:

8.1. Запит до _____

8.2. Запит до _____

9. Перелік матеріалів та інших об'єктів дослідження, що надійшли для ідентифікації:

№ з/п	Повне та скорочене найменування товару відповідно до технічної документації	Найменування технічного документа (технічне завдання, технічні умови на розробку та виготовлення товару, ДЕСТ, ГСТ, ін. документ, його шифр, децимальний номер тощо)	Код за УКТЗЕД
1	2	3	4

10. Для проведення ідентифікації використані:

1) Нормативно-правові акти (відмітити використані акти позначкою у квадраті):

а) Закон України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання”; ☐

б) додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 № 1807 „Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення”; ☐

в) постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 „Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання” (із змінами) (далі – постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86). ☐

Додаток 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 ☐

Додаток 2 до постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 ☐

Додаток 3 до постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 ☐

Додаток 4 до постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 ☐

Додаток 5 до постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 ☐

2) Технічні та інші документи, що містять опис, технічні характеристики та інші дані, що використані під час ідентифікації товару(ів)

(реквізити та повні найменування документів)

3) Інші документи (висновки державних органів, рішення тощо)

(реквізити та повні найменування документів)

На підставі проведеної ідентифікації визначена відповідність (невідповідність) зазначеного(их) нижче товару(ів) найменуванню (опису) та технічним параметрам товарів, унесених до Списків товарів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86:

№ з/п	Скорочене найменування товару та його основні технічні характеристики, які можуть бути порівняні з такими, що визначені у відповідних позиціях Списків	Назва Списку, позиція, найменування (опис) та технічні характеристики аналогічних товарів, що в ньому наведені	Аналіз відповідності найменування та технічних характеристик товарів. Коментарі та висновки
1	2	3	4

За підсумками ідентифікації визначено: товар(и), зазначений(і) у пункті(ах) __ , _____ _____ (відповідає(ють)) (не відповідає(ють)) найменуванню (опису) та технічним параметрам товарів, що підлягають державному експортному контролю, які зазначені в позиціях _____ Списку товарів _____, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86, на які експерт(и), що оформлює висновок, має повноваження згідно зі Свідоцтвом № _____ від _____. Додаткові зауваження експерта(ів): _____ Експерт(и) _____ _____ (підпис) Керівник уповноваженої юридичної особи _____ _____ (підпис) М.П.			

Практична порада

Якщо під час здійснення ідентифікації був зроблений висновок, що товар має ознаки товару військового призначення, то необхідно припинити подальшу ідентифікацію! У такому випадку замовнику ідентифікації надається лист роз'яснення про відсутність в юридичної особи повноважень на проведення ідентифікації таких товарів.

9.9. Звітність уповноважених юридичних осіб.

Контроль за використанням юридичними особами повноважень здійснюється Держекспортконтролем шляхом отримання від цих юридичних осіб щорічного звіту, у якому зазначаються такі відомості:

- про загальну кількість ідентифікацій, проведених за звітний період, у тому числі:
- за договорами з суб'єктами підприємницької діяльності;
- на запити органів виконавчої влади;
- на запити правоохоронних органів;
- на запити митних органів;

про кількість наданих юридичною особою листів-повідомлень про відсутність в юридичної особи повноважень на проведення ідентифікації товарів військового призначення;

про претензії замовників, що пред'являлися юридичній особі за звітний період.

Звіт підписується керівником юридичної особи, скріплюється печаткою цієї юридичної особи та надається до Держекспортконтролю протягом 30 календарних днів після закінчення календарного року.

Форма звіту затверджується Держекспортконтролем.

ЗВІТ

щодо ідентифікації товарів, здійсненої _____

(найменування організації, номер та дата Свідоцтва)

за період з „___” _____ 200_ р. по „___” _____ 200_ р.

I. Ідентифікація товарів, здійснена за договорами з українськими суб'єктами підприємницької діяльності

<i>№ п/п</i>	<i>Найменування організації замовника ідентифікації</i>	<i>Підстава для запиту щодо ідентифікації</i>	<i>№ та дата Висновку щодо ідентифікації товару</i>	<i>Коментарі</i>

II. Ідентифікація товарів, здійснена за запитами органів виконавчої влади

<i>№ п/п</i>	<i>Найменування органу виконавчої влади</i>	<i>Підстава для запиту щодо ідентифікації</i>	<i>№ та дата Висновку щодо ідентифікації товару</i>	<i>Коментарі</i>

III. Ідентифікація товарів, здійснена за запитами правоохоронних органів

<i>№ п/п</i>	<i>Найменування правоохоронного органу</i>	<i>Підстава для запиту щодо ідентифікації</i>	<i>№ та дата Висновку щодо ідентифікації товару</i>	<i>Коментарі</i>

IV. Ідентифікація товарів, здійснена за запитами митних органів

<i>№ п/п</i>	<i>Найменування митного органу</i>	<i>Підстава для запиту щодо ідентифікації</i>	<i>№ та дата Висновку щодо ідентифікації товару</i>	<i>Коментарі</i>

Довідка про претензії замовників ідентифікації,
що пред'явлені _____
(найменування організації, номер та дата Свідоцтва)
за 200_ р.

<i>№ п/п</i>	<i>Найменування організації, що пред'явила претензії</i>	<i>Вих. № та дата листа-претензії</i>	<i>Суть претензії</i>	<i>Заходи, вжиті по суті претензії</i>	<i>Коментарі</i>

Звіти подаються до Держекспортконтролю разом із супровідним листом, в якому зазначаються реквізити організації, що звітує, та номер і дата Свідоцтва.

Практична порада

Звіти, що подаються Держекспортконтролю викладаються державною мовою; виконуються виключно засобами електронно-обчислювальної техніки та подаються на паперових носіях. Обов'язково долучається електронна копія зазначених документів.

Важливо!!!

У разі отримання повідомлень правоохоронних або інших державних органів стосовно діяльності уповноважених юридичних осіб щодо здійснення ідентифікації товару, які можуть бути підставою для зупинення чи скасування дії повноважень, наявності претензій замовників, що пред'являлися юридичній особі, Держекспортконтроль має право здійснювати вибіркові перевірки наданих юридичними особами висновків та листів-повідомлень шляхом отримання від цих юридичних осіб засвідчених ними копій зазначених документів та іншої документації, що використовувалася під час здійснення ідентифікації товару.

9.10. Практичні поради щодо організації діяльності щодо попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експортного контролю.

Ідентифікація товарів здійснюється на підставі звернень суб'єктів підприємницької діяльності, які мають намір здійснювати міжнародні передачі товарів та зацікавлених в проведенні такої ідентифікації, або на підставі запитів органів виконавчої влади чи інших державних органів.

Треба пам'ятати, що основним завданням ідентифікація товарів є встановлення відповідності конкретних товарів, які є об'єктами міжнародних передач, найменуванню та опису товарів, внесених до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю.

З цією метою визначаються:

загальноприйняте технічне найменування товару, його специфічні ознаки та критерії, які вказують на належність до однорідної групи товарів, класу речовин, виробів, матеріалів, технологій, програмного забезпечення, послуг тощо, визначених у списках товарів, що підлягають державному експортному контролю;

основна (першочергова) сфера використання товарів (військова чи цивільна), галузь науки, техніки або виробництва, де призначені застосовуватися або можуть бути застосовані товари, у тому числі можливість їх використання для створення зброї масового знищення, засобів її доставки, інших видів озброєння та військової техніки;

віднесення до товарів військового призначення або подвійного використання відповідно до термінології, визначеної в Законі України „Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання”;

Практична порада

Якщо під час здійснення ідентифікації вами був зроблений висновок, що товар має ознаки товару військового призначення, то необхідно припинити проведення зазначеної ідентифікації! У такому випадку замовнику ідентифікації надається лист-роз'яснення про відсутність в юридичної особи повноважень на проведення ідентифікації таких товарів.

відповідність товару технічному опису та технічним характеристикам, наданим разом із заявою на проведення ідентифікації;

фізичний або хімічний склад товару; кількісні співвідношення в ньому складових компонентів; марка, гатунок, тип, модель тощо (в залежності від виду товару);

відповідність товару найменуванню та опису товарів, внесених до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю;

позиції відповідних списків товарів, що підлягають державному експортному контролю, а також положення інших нормативно-правових актів України в галузі експортного контролю, під дію яких підпадає товар.

9.11. Технічне завдання на ідентифікацію.

Ідентифікацію, яку здійснює уповноважена юридична особа, доцільно проводити у відповідності до технічного завдання або на підставі відповідних запитів замовників ідентифікації.

В технічному завданні (запиті) на проведення ідентифікації рекомендується визначати:

замовника ідентифікації (для юридичних осіб - повне найменування, адреса, код ЄДРПОУ; для фізичних осіб - прізвище, ім'я та по батькові, паспортні дані та місце проживання);

найменування уповноваженої юридичної особи;

підставу для здійснення ідентифікації (обставини, які викликали необхідність її проведення).

питання, які потребують вирішення під час проведення ідентифікації;

строки проведення ідентифікації;

матеріали, які надаються в розпорядження уповноваженої юридичної особи для здійснення ідентифікації (у тому числі “проби товарів” і “зразки товарів”, а також документація, що містить інформацію, яка має безпосереднє відношення до товару, поданого для ідентифікації, а саме технічний опис, державні або галузеві стандарти, технічні умови, технічні паспорти, формуляри та інші конструкторські, технологічні та експлуатаційні документи, фотографії, документи з результатами приймальних або інших іспитів за умови, що вони здійснювалися у випробувальних лабораторіях, акредитованих в системі Державного комітету з питань стандартизації, метрології та сертифікації України або технічними службами організації виробника (розробника) товару, які мають відповідні повноваження тощо).

Примітка:

1) Під “пробою товару” розуміється оптимально необхідна частина зразка товару, яка за складом та властивостями ідентична усьому об'єкту ідентифікації.

2) Під “зразком товару” розуміється одиниця продукції, ідентична за структурою, складом і властивостями усієї партії (серії) товару, який є об'єктом ідентифікації.

Строк здійснення ідентифікації уповноваженою юридичною особою доцільно визначати за узгодженням із замовником ідентифікації, виходячи із трудомісткості робіт з її здійснення та з урахуванням обсягів та якості наданих для дослідження матеріалів.

З метою належної підготовки звітних матеріалів уповноваженій юридичній особі рекомендується забезпечити реєстрацію, облік та належне збереження:

замовлень щодо здійснення ідентифікації;

документів, наданих замовником ідентифікації;

висновків щодо ідентифікації товару, що підготовлені за її підсумками;

інших документів, пов'язаних зі здійсненням ідентифікації.

9.12. Здійснення ідентифікації

Матеріали, що надаються уповноваженій юридичній особі для здійснення ідентифікації, реєструються в установленому порядку і передаються під розпис штатним або позаштатним експертам, які мають необхідні знання у відповідній галузі науки і техніки, до сфери якої віднесено товар, допущені до здійснення ідентифікації за результатами атестації та визначені у додатку до Свідоцтва.

9.13. Функції керівника уповноваженої юридичної особи

Підбір експертів, визначення їх прав та обов'язків, проведення їх атестації та затвердження порядку їх діяльності здійснюється керівником уповноваженої юридичної особи.

Практична порада

За допомогою наведеного нижче переліку перевірочних заходів перевірте, чи усі функції керівника уповноваженої юридичної особи ви передбачили.

Перелік перевірочних заходів

Функції керівника уповноваженої юридичної особи

У

розгляд поданих до уповноваженої юридичної особи матеріалів для здійснення ідентифікації;

☐

затвердження плану (графіку) здійснення ідентифікації і надання доручень (у письмовій формі) щодо її проведення одному чи кільком експертам;

☐

забезпечення надання експертам необхідної додаткової інформації;

☐

контроль за ходом і результатами досліджень, що здійснюються експертами, надання їм необхідної допомоги науково-технічного та методологічного характеру;

☐

контроль за дотриманням строків здійснення ідентифікації;

☐

вжиття заходів із забезпечення захисту конфіденційності матеріалів, наданих для здійснення ідентифікації;

☐

по закінченні ідентифікації - перевірку повноти проведених досліджень, обґрунтованості і правильності підготовлених експертами висновків щодо ідентифікації товару;

☐

затвердження висновків щодо ідентифікації товару та забезпечення його передачі замовнику ідентифікації разом з усіма необхідними документами.

☐

Експерт розпочинає здійснення ідентифікації після отримання письмової вказівки керівника уповноваженої юридичної особи разом з технічним завданням (відповідним запитом) на здійснення ідентифікації та усіма наданими матеріалами.

Практична порада

За допомогою наведених нижче переліків перевірочних заходів визначте для себе права та обов'язки експерта уповноваженої юридичної особи.

Перелік перевірочних заходів

Права експерта уповноваженої юридичної особи

Експерт має право:	✓
здійснення безпосереднього огляду товару, необхідних вимірювань, аналізів та розрахунків;	☐
ознайомлення з усіма отриманими уповноваженою юридичною особою матеріалами, що мають відношення до об'єкта ідентифікації;	☐
можливість звернення до керівника уповноваженої юридичної особи з питань необхідності надання замовником ідентифікації додаткових матеріалів для здійснення всебічної та об'єктивної оцінки товарів;	☐
можливість повідомлення керівнику уповноваженої юридичної особи про неможливість складання висновку щодо ідентифікації товару в разі, якщо вирішення питань ідентифікації виходять за межі його компетенції у напрямках спеціальних знань;	☐
можливість формулювати особливу думку, яка додається до висновку щодо ідентифікації товару.	

Перелік перевірочних заходів

Обов'язки експерта уповноваженої юридичної особи

Експерт має такі основні обов'язки:	✓
пред'являння на вимогу замовника свідоцтва або документів, що їх замінюють, які підтверджують його досвід та рівень кваліфікації;	☐
нерозголошення інформації, що міститься у матеріалах, якщо інше не передбачено договором або дорученням на проведення ідентифікації;	☐
проведення досліджень і здійснення всебічного та об'єктивного аналізу наданих на ідентифікацію товарів, проб, зразків, документації та інших матеріалів відповідно до отриманого технічного завдання та підготовка висновку щодо ідентифікації товару;	☐
забезпечення об'єктивності та обґрунтованості положень свого висновку;	☐
дотримання встановленого порядку і строків проведення ідентифікації;	☐
забезпечення збереження матеріалів та конфіденційності інформації, наданої замовником ідентифікації;	☐
надання в разі потреби роз'яснення з приводу свого висновку і виконаних ним дій;	☐
дотримання правил техніки безпеки під час здійснення ідентифікації.	☐

Глава 10. Справляння плати за оформлення та видачу документів у галузі експортного контролю

Будь-якій документ, що готується Держекспортконтролем, оформлюється ним лише після проведення відповідних експертиз у галузі експортного контролю. Процес проведення експертиз не тільки потребує певного часу, але і потребує відповідних державних ресурсів для його проведення. Умовно кажучи цей процес є „державною послугою” яку держава надає підприємцям.

Саме виходячи з необхідності сплати за державні послуги за видачу документів у галузі експортного контролю (документів про реєстрацію, дозволів, висновків, міжнародних імпорتنих сертифікатів чи сертифікатів підтвердження доставки) справляється плата, кошти від якої зараховуються до Державного бюджету України.

На відміну від підприємців за видачу зазначених документів не справляється плата з центральних органів виконавчої влади.

Плата справляється окремо за кожний документ, тому перш ніж ви маєте намір отримати зазначені документи, ви повинні сплатити за це відповідні кошти та надати до Держекспортконтролю документ, який підтверджує таку сплату.

Справляння плати за видачу окремих документів здійснюється за такою процедурою:

плата за видачу дозволів (висновків) на здійснення міжнародних передач товарів справляється одноразово, виходячи із загальної вартості контракту, визначеної на момент його укладення, незалежно від кількості виданих дозволів (висновків).

Практична порада

*Зверніть увагу - плата за видачу дозволів (висновків) на здійснення міжнародних передач товарів справляється, виходячи із загальної вартості контракту і не залежить від кількості внесених до контракту товарів, що підлягають експортному контролю, та інших товарів, які не є предметом експортного контролю. Наприклад у вашому контракті може бути лише декілька „контрольованих” товарів, а решта – „неконтрольовані”, **але сплачувати треба за весь контракт !***

Саме виходячи з зазначеного, перш ніж укласти контракт Ви повинні ретельно проаналізувати товари, що замовлені іноземним суб'єктом, визначити ті що „контролюються” та укласти відносно них окремий контракт. Це добра порада – ви будете сплачувати лише за то, що є предметом експортного контролю!

Плата за видачу дозволів (висновків) на здійснення міжнародних передач товарів за укладеними додатковими угодами до контракту, які збільшують його вартість, справляється виходячи з вартості додаткової угоди. **Зверніть увагу - у разі зменшення вартості контракту плата не повертається**

У разі внесення змін до посвідчення про реєстрацію (у тому числі „роз'яснення”, яке є невід'ємною частиною посвідчення) плата справляється в обсязі, передбаченому за видачу такого посвідчення.

Плата за видачу сертифіката підтвердження доставки справляється у порядку та розмірах, передбачених для відповідних митних зборів.

Зазначені вище документи видаються підприємцям після здійснення в повному обсязі оплати за їх видачу. У разі прийняття рішення про відмову у видачі зазначених документів плата не справляється.

Плата за невикористані платниками документи не повертається.

Відповідно до рішення Кабінету Міністрів України розмір плати за видачу документів у галузі експортного контролю встановлюється по відношенню до відповідного рівня неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та залежить від виду документу, а саме:

Посвідчення про реєстрацію суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів	200
Разовий висновок на проведення переговорів	20
Генеральний висновок на проведення переговорів	30
Відкритий висновок на проведення переговорів	100
Разовий дозвіл (висновок) на тимчасове ввезення/вивезення товарів	5
Генеральний дозвіл (висновок) на тимчасове ввезення/вивезення товарів	10
Відкритий дозвіл (висновок) на тимчасове ввезення/вивезення товарів	20
Разовий дозвіл (висновок) на здійснення експорту/імпорту товарів за контрактом вартістю:	
<i>на безоплатній основі</i>	5
<i>до 50 тис. гривень включно</i>	20
<i>від 50 тис. до 500 тис. гривень включно</i>	30
<i>від 500 тис. до 5000 тис. гривень включно</i>	60
<i>від 5000 тис. до 50 000 тис. гривень включно</i>	100
<i>понад 50 000 тис. гривень</i>	200
Генеральний дозвіл (висновок) на здійснення експорту/імпорту товарів	150
Відкритий дозвіл (висновок) на здійснення експорту/імпорту товарів	250
Разовий висновок на транзит територією України	50
Міжнародний імпорتنний сертифікат	50

Плата за видачу документів перераховується платниками до державного бюджету на відповідні рахунки, відкриті в органах Державного казначейства.

Посвідчена в установленому порядку копія платіжного доручення, яка підтверджує внесення плати за видачу документів про реєстрацію, дозволів, висновків чи міжнародних імпортних сертифікатів, подається платниками до Держекспортконтролю, а за видачу сертифікатів підтвердження доставки - відповідному митному органу під час отримання ними такого документу.

Глава 11. Наслідки незаконного здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають експортному контролю. Потенційні ризики для підприємств та їх персоналу

11.1. Загальний підхід до правозастосування

Законодавство з експортного контролю містить велику кількість нормативних положень щодо відповідальності за порушення норм цього законодавства. Такі порушення караються величезними штрафами, що накладаються на юридичних осіб, а також кримінальною та адміністративною відповідальністю фізичних осіб. Це означає, великий ступінь ризику як для підприємств, так і для персоналу таких підприємств, тому що саме вони несуть відповідальність за такі порушення.

Підприємці повинні добре знати – ступінь відповідальності за порушення законодавства у галузі експортного контролю є надзвичайно високою. Так за незаконне здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають експортному контролю, на підприємство може бути накладено штраф розміром до 150 відсотків вартості товарів, а до конкретних фізичних осіб персоналу підприємства та причетних до порушень інших фізичних осіб можуть бути застосовані заходи кримінального та адміністративного покарання. Такі заходи, якщо порушення кваліфіковано як злочин, можуть включати до 12 років ув'язнення, а у випадках, коли порушення кваліфіковані як адміністративні, включати штраф до 1000 гривень, що накладається на відповідних фізичних осіб.

У попередніх главах цього тому вже було неодноразово підкреслено, що державні органи експортного контролю під час прийняття рішень щодо можливості надання відповідного дозволу на перше місце ставлять інтереси національної та міжнародної безпеки, а на друге – економічні інтереси. Відповідно до пріоритетів національної безпеки аналогічно повинен діяти і так званий „законослухняний” підприємець. Але на практиці підприємець в деяких випадках ставить власні економічні інтереси, тобто отримання прибутку, на перший план. На практиці така поведінка підприємця може призвести до нанесення шкоди інтересам національної та міжнародної безпеки, саме тому у разі порушень законодавства з експортного контролю до порушників застосовуються суворі покарання.

Заходи правозастосування у галузі експортного контролю передбачають не тільки адекватність покарань скоєному порушенню, але також є засобом стимулювання до безумовного виконання вимог експортного контролю.

Виходячи з того, що ціллю „далекоглядного” підприємця є отримання прибутку як в конкретній поточній операції міжнародної передачі, так і в майбутніх його діях на міжнародному ринку, законодавство з експортного контролю має механізми стимулювання підприємця за „лояльні” рішення та механізми його покарання за скоєні порушення.

З метою запобігання правопорушенням у галузі експортного контролю Держекспортконтроль, а також центральні органи виконавчої влади у межах своїх повноважень мають право проводити відповідні розслідування, в тому числі здійснювати перевірки доставки до кінцевих споживачів товарів, відповідності їх фактичного використання заявленим цілям та відповідності законодавству документації, на підставі якої здійснено міжнародну передачу товарів.

11.2. Порушення юридичними особами та фізичними особами-підприємцями законодавства в галузі державного експортного контролю

Виходячи з загального визначення в теорії права поняття правопорушення, правопорушенням в галузі державного експортного контролю є протиправне, винне діяння (дія чи бездіяльність), що посягає на встановлений законодавством порядок проведення діяльності, пов'язаної з міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання, і тягне за собою юридичну відповідальність. Це правопорушення

носить конкретний характер і вчиняється конкретним індивідуальним (фізичною особою) або колективним суб'єктом (юридичною особою) у певний час, у певному місці, характеризується конкретно визначеними ознаками. До ознак правопорушення відносяться:

- а) суспільна небезпечність діяння (дії або бездіяльності);
- б) протиправність діяння;
- в) винність особи, що вчинила суспільно небезпечне діяння;
- г) деліктоспроможність суб'єкта, що вчинив правопорушення;
- д) юридична відповідальність за порушення норм права.

Практична порада

- **Формальна правильність процедури не гарантує безпеки від законного судового переслідування, якщо така процедура здійсненна з „відхиленням”.** Наприклад, замовлення, отримане від „проблемної” країни, експорт здійснений до „непроблемної” третьої країни, а експортер обізнаний про те, що кінцевим споживачем товарів буде зазначена „проблемна” країна.

- **Попередження щодо передбачуваних власних експертних знань.** Положення законодавства про експортний контроль передбачають, що експортер повністю обізнаний у правилах, а також виконує законні „попередження” Держекспортконтролю. Нехтування компанією рішеннями Держекспортконтролю, вважається вчиненим правопорушенням. Рішення може бути опротестовано у судовому порядку в адміністративному суді.

- **Зобов'язання дослідження експортних замовлень:** помилки та недостатність знань взагалі не беруться до уваги, коли дію вже вчинено. Проведення досліджень експортних замовлень є обов'язком експортера. Професійно діючі експортери дотримуються принципу самоосвіти та підвищення обізнаності відповідно до нормативних положень, що застосовуються у галузі їх комерційної діяльності – наприклад, знання останньої редакції експортного списку та відповідних процедур експорту.

Таки порушення як:

проведення діяльності, пов'язаної з міжнародними передачами товарів, без отримання в установленому порядку дозволу, висновку чи документа про гарантії;

здійснення міжнародних передач товарів на підставі дозволів, висновків чи документів про гарантії, отриманих шляхом подання підроблених документів або документів, що містять недостовірні відомості;

здійснення міжнародної передачі товару, незважаючи на те, що суб'єкту відомо, що товар буде використано в інших цілях або іншим кінцевим споживачем, ніж це було визначено у дозволі, висновку або міжнародному імпортному сертифікаті, або з порушенням умов, визначених у цих документах;

навмисне приховування відомостей, які мають значення для вирішення питання про надання дозволу, висновку чи міжнародного імпортного сертифіката, а також

здійснення міжнародних передач будь-яких товарів в будь-який інший спосіб, ніж передбачений законодавством, якщо суб'єкту відомо, що такі товари можуть бути використані іноземною державою або іноземним суб'єктом господарської діяльності з метою створення зброї масового знищення чи засобів її доставки,

віднесено до порушень законодавства у галузі експортного контролю.

Зазначені вище порушення є досить важливими, тому що саме скоєння таких порушень може призвести до нанесення шкоди національній та міжнародній безпеці, тому до винних в таких порушеннях юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців можуть бути застосовані передбачені законодавством штрафи та санкції, а до фізичних осіб можуть бути застосовані кримінальні покарання.

11.2.1. Штрафи, що накладаються на юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців

Штрафи є примусовою дією держави по відношенню до суб'єктів-порушників законодавства з експортного контролю і це, напевно, потребує обґрунтувань. Проте обґрунтування достатності штрафів, тобто їх розміру, є досить складною процедурою, яка виходить за рамки цього довідника, але на якісному рівні розмір штрафів можливо обґрунтувати наступним чином.

Штрафи відсутні у випадках, коли вимоги експортного контролю не порушуються. Це є своєрідним стимулом „виконуєш правила – не маєш проблем”. У випадках, коли суб'єкт „не порушив” вимог експортного контролю, він не тільки не штрафується, але і має можливість отримання прибутків як в поточній операції здійснення міжнародної передачі товарів, так і в подальших операціях з таких передач.

Штрафи накладаються у випадках, коли вимоги експортного контролю порушуються. Розмір штрафів залежить від скоєного суб'єктом порушення. Такі штрафи повинні бути адекватні скоєному порушенню та виключати мотивацію для скоєння порушення у подальшому. У разі, якщо суб'єкт здійснив „порушення” у будь-якій операції здійснення міжнародної передачі товарів, на такого суб'єкта накладається штраф, який перевищує не тільки очікуваний прибуток суб'єкта від операції, здійсненої з порушенням, але і перевищує можливий прибуток у наступних операціях „без порушень”.

У разі виявлення зазначених у частині два цієї глави порушень законодавства у галузі державного експортного контролю Держекспортконтроль має право накладати штрафи на підприємств та юридичних осіб - в розмірах від 100 до 150 відсотків вартості товарів, які були об'єктом відповідної міжнародної передачі.

Введення законом таких жорстких штрафів на практиці створює умови щодо виключення навмисних порушень з боку юридичних осіб завдяки тому, що зазначені штрафи значно перевищують можливий прибуток цих осіб від експорту товарів. Тобто здійснення суб'єктом будь-якої міжнародної передачі товарів з порушенням закону є економічно не вигідним суб'єкту.

Таким чином, завдяки введенню зазначених штрафів створена економічна мотивація суб'єкта здійснювати міжнародні передачі товарів без порушень вимог експортного контролю.

11.2.2. Санкції відносно юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців

На відміну від штрафів, які хоча і є „чутливими” для суб'єкта, але не призводять до зупинення роботи суб'єкта на міжнародному ринку, санкції є вкрай „жорсткою” мірою, яка застосовується саме з метою припинення дій суб'єкта на міжнародному ринку.

Санкції можуть бути застосовані у різних формах, але найбільш розповсюджені такі санкції як:

скасування чи припинення дії дозволів на виконання конкретних міжнародних передач товарів;

скасування реєстрації суб'єкта в державному органі виконавчої влади з експортного контролю;

скасування повноважень суб'єкта на право здійснення міжнародних передач визначених категорій товарів (наприклад, відносно товарів військового призначення).

Практична порада

Підприємці повинні добре розуміти, що відповідно до законодавства держава не несе перед суб'єктом – юридичною особою або підприємцем відповідальності за збитки, яких вони може зазнати внаслідок скасування або зупинення дії дозволу, висновку чи міжнародного імпорного сертифіката, а також скасування повноважень на право здійснення експорту, імпорту товарів військового призначення.

Незважаючи на можливість відповідно до законодавства з експортного контролю застосовувати до суб'єктів зазначені вище санкції, на практиці така норма використовується достатньо рідко. Це обумовлено тим, що сама вірогідність застосування санкцій є для суб'єкта важливим фактором, якій стримує його від скоєння порушень. Така поведінка суб'єкта обумовлена тим, що він, як „далекоглядний” елемент не має бажання зупиняти свій „бізнес” через застосування санкцій, а навпаки бажає стабільно працювати і отримувати прибуток.

11.3. Порушення фізичними особами-громадянами та посадовими особами законодавства в галузі державного експортного контролю

Низка визначених законодавством порушень у галузі експортного контролю відносяться до невиконання певних процедур експортного контролю з боку підприємств (юридичних осіб), а також і з боку фізичних осіб-громадян та посадових осіб цих підприємств, серед таких порушень:

проведення переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) стосовно здійснення експорту товарів, що підлягають державному експортному контролю, без отримання відповідного позитивного висновку Держекспортконтролю;

неподання або несвоєчасне подання до Держекспортконтролю звітів та відповідних документів про підсумки проведення переговорів, про фактично здійснені міжнародні передачі товарів, а також про використання цих товарів у заявлених цілях;

створення перешкод для виконання службових обов'язків посадовими особами Держекспортконтролю та інших державних органів під час виконання ними своїх службових обов'язків або невиконання законних вимог цих осіб;

безпідставна відмова в наданні інформації та документів, які вимагаються Держекспортконтролем або іншим державним органом, їх навмисне викривлення або приховування;

навмисне знищення документів, пов'язаних з укладанням та виконанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) стосовно здійснення міжнародних передач товарів, на підставі яких були отримані дозволи, висновки чи міжнародні імпорні сертифікати, до закінчення встановленого законом строку їх зберігання.

За порушення вимог законодавства у галузі державного експортного контролю винні в таких порушеннях фізичні особи можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності, а до юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців можуть бути застосовані передбачені законодавством штрафи та санкції.

11.4. Адміністративні правопорушення

До „адміністративних” порушень вимог законодавства у галузі державного експортного контролю відносяться:

1). невиконання законних вимог посадових осіб Держекспортконтролю щодо усунення порушень законодавства в галузі державного експортного контролю або створення перешкод для виконання покладених на них обов'язків;

2). проведення переговорів, пов'язаних з укладанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) на здійснення експорту товарів військового призначення та подвійного використання без отримання відповідного позитивного висновку Держекспортконтролю;

3). неподання або несвоєчасне подання Держекспортконтролю звітів та відповідних документів про підсумки проведення переговорів, про фактично здійснені міжнародні передачі товарів, а також про використання цих товарів в заявлених цілях;

4). навмисне знищення документів, пов'язаних з укладанням чи виконанням зовнішньоекономічних договорів (контрактів) на здійснення міжнародних передач товарів, на підставі яких були отримані дозволи, висновки чи міжнародні імпорتنі сертифікати, до закінчення строку їх зберігання, передбаченого законом.

За „адміністративні” порушення вимог законодавства у галузі державного експортного контролю на винних у таких порушеннях фізичних осіб-громадян та відповідних посадових осіб накладається штраф у розмірі від 15 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

11.5. Кримінальна відповідальність

Порушення встановленого порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, віднесено до „кримінальних” злочинів, а фізичні особи (громадяни), винні у таких злочинах, можуть бути притягнуті до таких покарань:

штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або обмеженню волі на строк до п'яти років, або

позбавленню волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення

карається позбавленням волі на строк від трьох до десяти років.

Рисунки та схеми до 1 тому

Рисунок 4-1.

Варіант структурно-організаційних зв'язків підрозділу експортного контролю підприємства

Рисунок 4-2.

Організаційна структура 1

Рисунок 4-3.

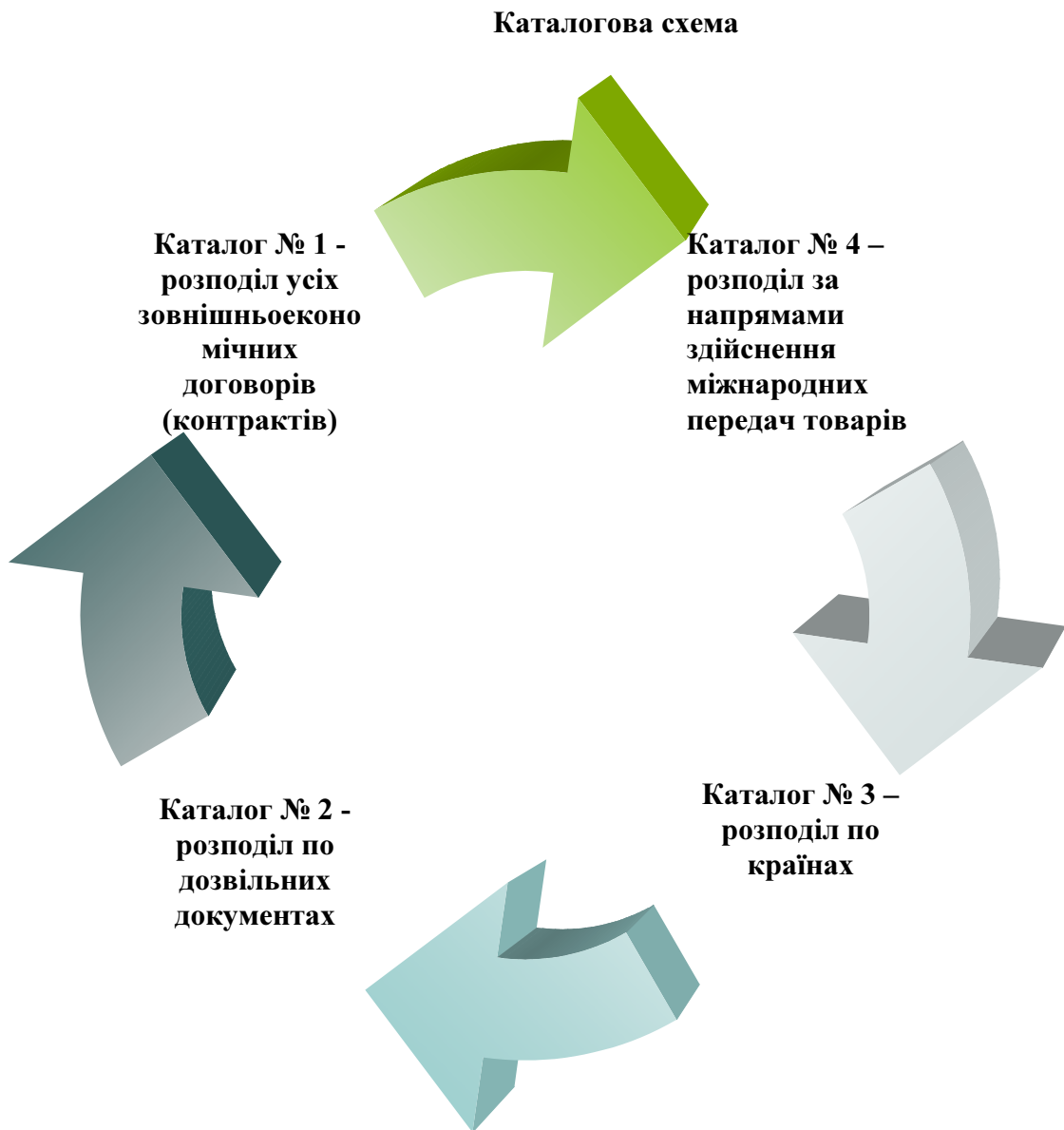

Рисунок 5-1.

Схеми прийняття рішень підрозділом експортного контролю підприємства
Схема 1

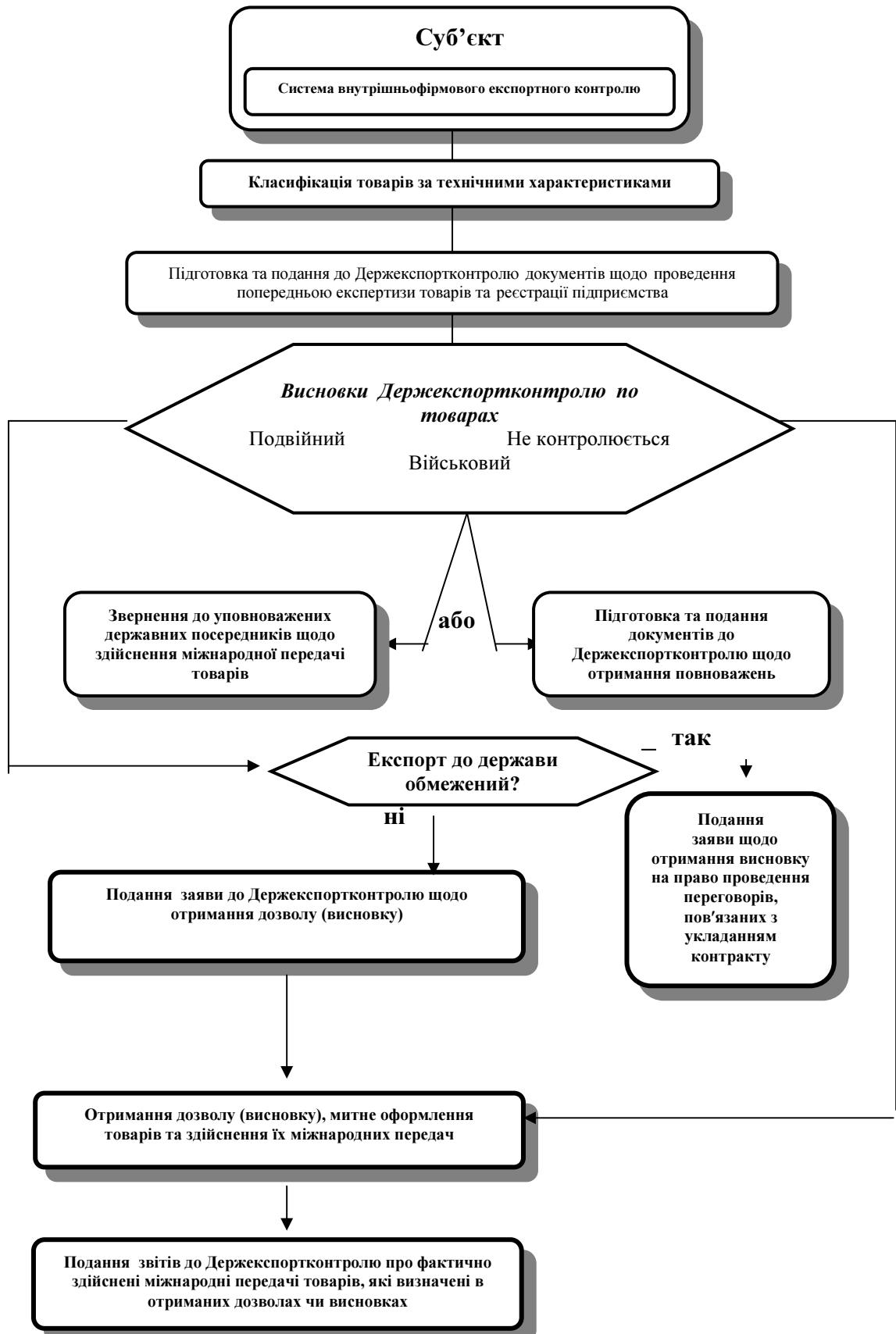

Рисунок 5-2.

Приклад схеми основних процедур експортного контролю під час планування та здійснення міжнародних передач товарів подвійного використання
Схема 2

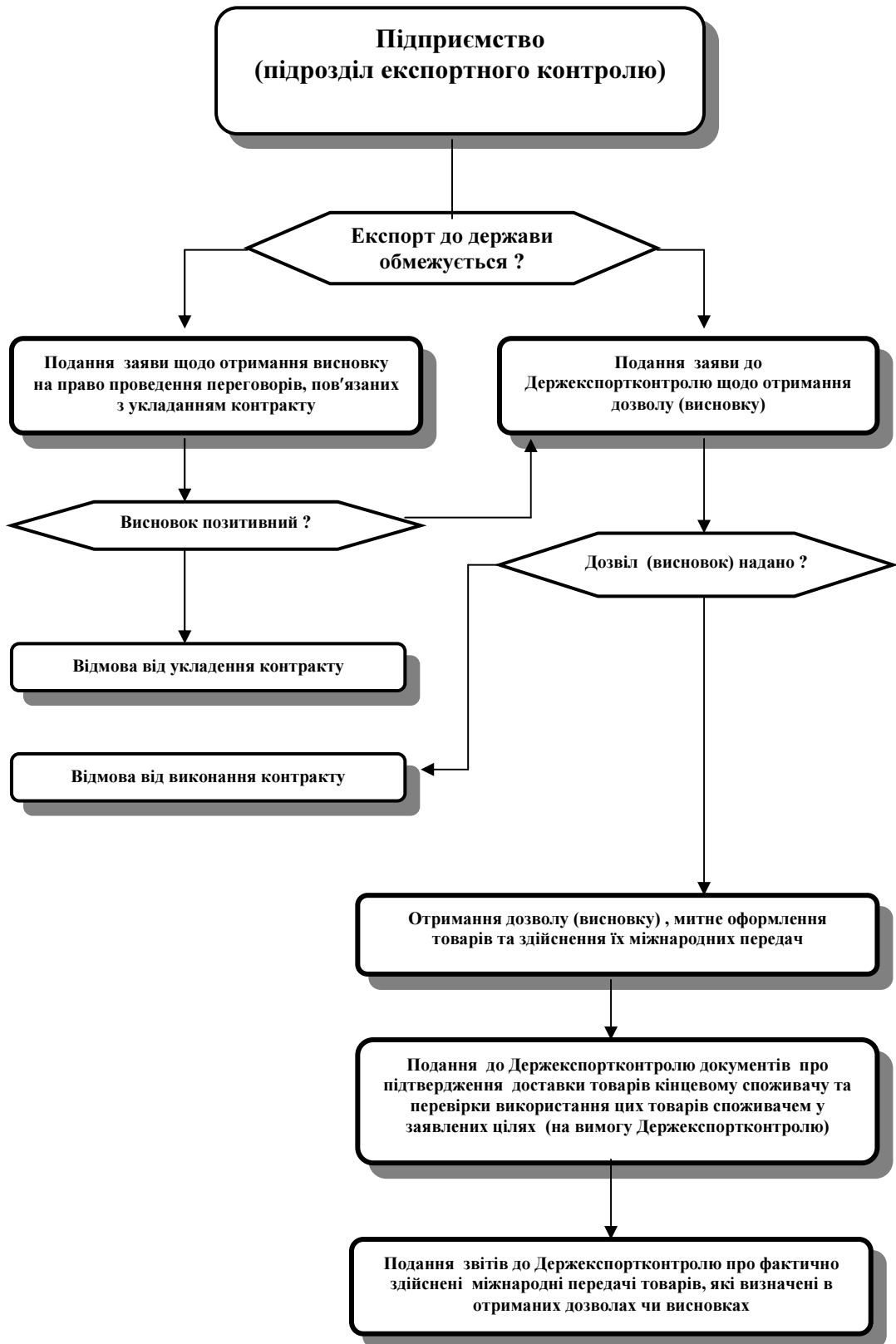

Рисунок 5-3.

Приклад схеми взаємозв'язку основних процедур експортного контролю під час планування та здійснення міжнародних передач товарів військового призначення

Схема 3

